Ahmet Özdemir

ÂŞIK RUHSATÎ

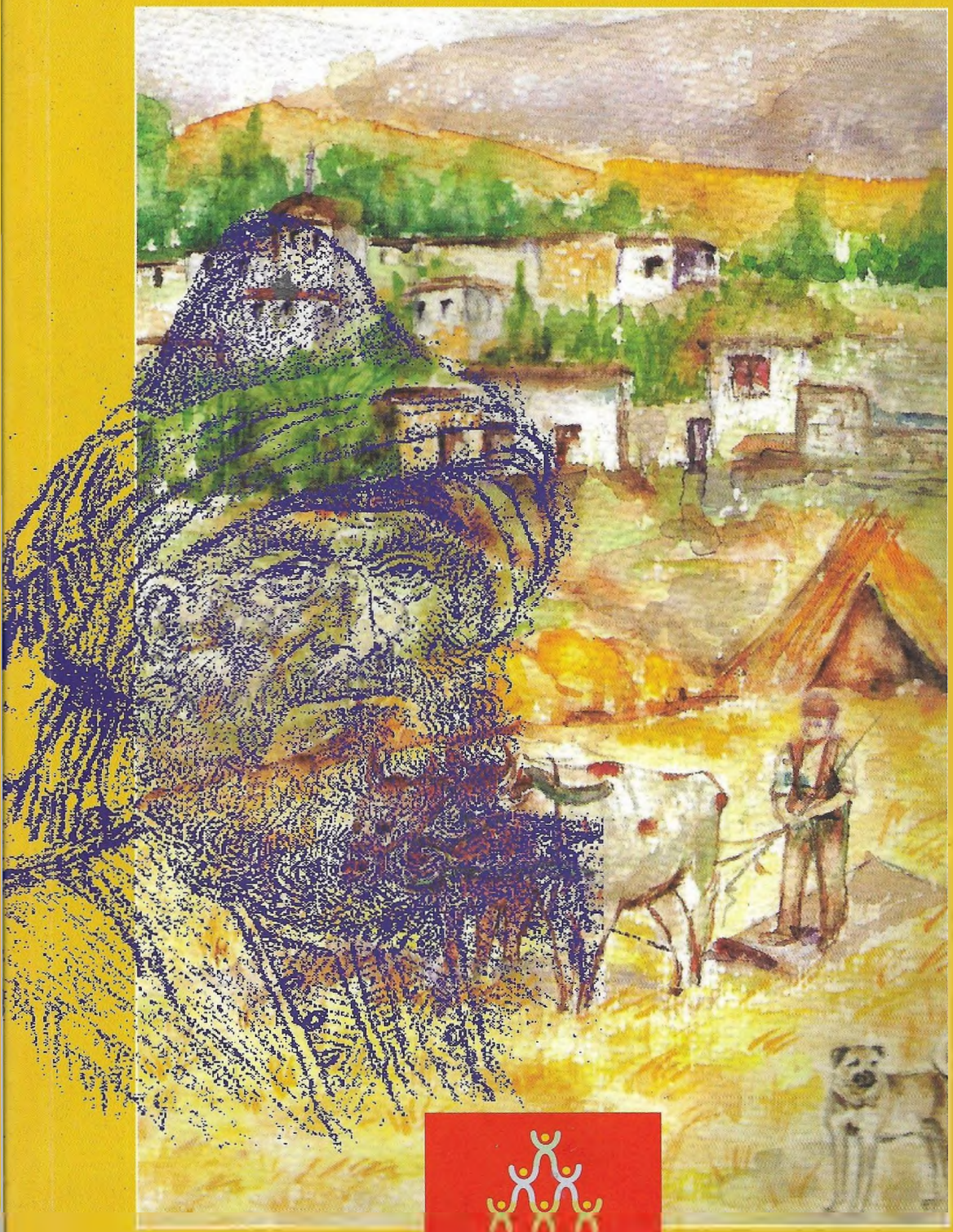

sivas platformu

ÂŞIK RUHSATÎ

Ahmet ÖZDEMİR

sivas platformu

Aşık Ruhsatî

1. Baskı

İstanbul, 2008 Nisan

Sivas Platformu Yayınları: 3

Yazan
Ahmet ÖZDEMİR

Editör
Yrd. Doç. Dr. İbrahim SUBAŞI

Kapak Resim
Muallâ Tetik

Sayfa Düzeni
Ufuk Çetiner

ISBN
978-9944-0685-1-2

Dizgi, Baskı, Cilt
AVCIOL BASIM YAYIN
Divanyolu, Bestekarosman Sok. Birkonlar Han 8/2 Cağaloğlu/İST.
Tel: 212 511 22 07 – 522 40 51 Faks: 212 526 04 24
avciolyayinevi@gmail.com

İsteme Adresi
Sivas Platformu
Büyükdere Cad. Hanım Kadın Apt. Kat: 8 No 60 Mecidiyeköy- İstanbul
Tel: 212 216 58 58
www. sivasplatformu.net

İÇİNDEKİLER

Sunuş 7
Önsöz 9
Ruhsatî'nin Hayatı 13
Keklik Sekişli Mihri 15
Bu Acıya Yürek Mi Dayanır 17
Mustafa'ya Yol Göründü 19
Nakşibendi Oluşu 20
Sarı Gül Fatma 21
Fatmagül'e Ağıt 22
Karagöz Hacivat Gibi 23
Istırapla Yoğrulan Hayat 24
Bir Gün Derler ki 26
Aşıklık Geleneği İçerisinde Ruhsati 27
Bade İçmek, Âşıklık Yeteneği Kazanmak 28
Ruhsatî ve Saz 30
Ruhsatî'nin Ustalık Ölçüsü 32
Ruhsati'nin Karşılaşma ve Atışmaları 34
Hikâye Düzebilmek 35
Dedim – Dedi Tarzı Söyleşi 36
Nazire Söyleme 38
Tarih Bildirme 43
Aşık Edebiyatının Türleri İçinde Ruhsatî 45
Ruhsatî'nin Koşmaları 45
Ruhsatî'nin Semaileri 48
Ruhsatî'nin Varsağı 49
Ruhsatî'nin Destanları 49
Âşıknameler (Şairnameler) 50
Yaş Destanları 51
Aile Hayatına İlişkin Destanlar 52
Alkış-Kargış Destanları 53
Meslek Destanları 55
Öğreti veya Öğüt Destanları 55

Ters Öğüt Destanları 57
Savaş Destanları 57
Hayvan Destanları 59
Doğal Felaket Üzerine Destanlar 61
Güldürü veya Yergi Destanları 63
Yemek Destanları 65
Züğürtlük Destanları 67
Felek ve Kaderden Şikayet Destanları 68
Ruhsatî'nin Ramazannameleri 69
Ruhsatî'nin Elifnameleri 70
Değişik Konulu Destanlar 70
Ruhsatî Destanlarının Siyasi Tarihle İlişkisi 71
Konuları Açısından Ruhsatî'nin Şiir Türleri 75
Güzelleme 75
Koçaklama 78
Taşlama 79
Ağıtlama 80
Nasihatname (Öğütleme) 82
Ruhsatî'nin Aruz Özentili Şiirleri 84
Ruhsatî'nin Tasavvufi Şiirleri 87
Ruhsatî'nin İlahileri 87
Ruhsatî'nin Nutukları 89
Ruhsatî'de Devriye 90
Ruhsatî'nin Şathiyesi 91
Ruhsatî ve Mersiyeleri 92
Ruhsatî'nin Demeleri 93
Ruhsatî'nin Şiirinde Edebi Sanatlar 95
Ruhsatî'de Uyum ve Sözle İlgili Sanatlar 95
Kafiye 95
Yarım Kafiye 96
Tam Kafiye 96
Zengin Kafiye 97
Tunç Kafiye 97
Cinaslı Kafiye 98
Redif 98
Aliterasyon 99
Ruhsatî'de Mecazlarla İlgili Sanatlar 99
Teşbih (Benzetme) 99
İstiareler 100
Mecaz-ı Mürsel 101

Kinaye 101
Ta'riz 102
Tecahül-i Arif 102
Hüsn-i Ta'lil 103
Mübalağa 104
Ruhsatî'nin Anlamlara Yönelik Sanatları 104
Tezat 104
Tevriye 105
İstifham 106
Tekrir 107
Telmih 108
Tenasüp 110
Sehl- Mümteni 111
Nida 111
Tefrik 112
Ruhsatî'nin Şiirlerinde Dil ve Ölçü 112
Ruhsatî'nin Dünya Görüşü 117
Ruhsatî Bektaşi midir? 123
Ruhsatî ve Etkileşim 129
Etkilendiği Âşıklar 129
Etkilediği Âşıklar 129
Ruhsatî Kolu 132
Ruhsatî'nin Vasiyeti 133
Ruhsatî'nin Ardından 134
Ruhsatî'ye Vefâ 135
Ruhsatî'nin Şiirleri 141
Beş ve Yedi Heceli Şiirlerinden Örnekler 141
Sekiz Heceli Şiirleri 145
Onbir Heceli Şiirleri 175
Divan Tarzı Şiirleri 349
Ruhsatî'nin Olduğundan Kuşku Duyulan Şiirleri 380
Ruhsatî'nin İzini Süren Kangallı Âşıklar 381
Alenî 381
Derdiment (Fatma Oflaz) 382
Dilhunî 383
Efganî 384
Emsalî 385
Etem Karagülle 386
Eyüp Çetin 388
Figanî 389

İcazet 389
İlhamî 390
Mazlum Ali 391
Metuni 392
Mehmet Recai 393
Meslekî 395
Minhacî 396
Muhlis Akarsu 398
Murat Boydaş 399
Müslüm Sümbül 400
Noksanî 400
Revani 402
Ruhsatî Eroğlu 402
San'atî 404
Seyit Mahsuni 404
Sönmez 405
Suzanî 406
Vahit Çetin 407

SUNUŞ

Halk şairlerimiz, toplumun sözcüleri olmuştur. Halkın duygularını yansıtmışlar, hoşlarına giden, gitmeyen her duruma karşı tepkilerini şiirleriyle dile getirmişlerdir. Bu şiirler öyle beğenilmiş ki, yazıya dökülmeden, dilden dile dolaşarak yüzyıllarca yaşaya gelmiştir.

Tarihi süreç içinde âşıkların, sözlü gelenekte yaşayan, giderek yazılı kaynaklarda da yer alan ürünlerine "âşık şiiri", bu şiirin vücut bulduğu edebî türe de "âşık edebiyatı" adı verilmiştir. Âşıklarımız, geçmişle günümüz arasındaki kültür aktarımı sağlayan, insanın ve onun oluşturduğu kültürün anlaşılmasına katkı sağlayan sanatçılardır.

Kültürün insanlara kazandırdıklarından bir bölümü; okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden bir anlam çıkarmak, uyanık olmak, pay çıkarabilmek, gerçeği bilmek, yanlıştan, fenadan dönebilmek ve zekayı terbiye etmektir.

Halk edebiyatı ve halk kültürü alanında zenginliğiyle yurdumuzun önde gelen şehirlerinden birisi Sivas'tır. Türk halk edebiyatında adından söz edilen yüzlerce halk şairi Sivas'ta yetişmiştir.

Bölge insanını, yöresine, ülkesine ve kültürüne sahip çıkmaya özendiren; demokratik, bağımsız ve gönüllü bir kuruluş olan Sivas Platformu'nun amaçlar manzumesinin biri, bir "kültür beşiği" olan Sivas'ın kültürel değerlerinin korunması, çeşitlendirilmesidir.

Her vesileyle sözünü ettiğimiz gibi, Sivas Platformu, siyasal, sosyal, inanış benzeri bütün alanlarındaki kamplaşmaların dışındadır. Dar görüşlere, dar bölgeciliğe saplanmadan, kültürel, sosyal ve ekonomik alanda birlik ve dayanışmanın sözde değil özde odağı olma yolundadır.

Andığımız amaçlar doğrultusunda, kültürlerin bir arada bulunmasını hoşgörü ile karşılayarak, tarihe, edebiyata, musikiye, hasılı sanatın bütün dallarına mal olmuş değerlerimizi, geleneklerimizi ve göreneklerimizi yaşatmayı, tanıtmayı, yaymayı ve bütünüyle Türk toplumunun yararlanmasına sunmayı görev biliyoruz.

"1. Ulusal Sivas Sempozyumu Tebliğler Kitabı"mızın arkasından ikinci olarak XVI. yüzyıldan günümüze kadar efsaneleşmiş ve sembol olmuş hayatı ve halkımızın belleğinden silinmeyen eserleriyle yaşaya gelmekte olan, "Pîr Sultan Abdal"a ilişkin, kitabımızı yayınlamıştık. Bu defa Sivas'ın yetiştirdiği XIX.

Yüzyılın önemli halk şairlerinden Ruhsatî'ye ilişkin Danışma Kurulu üyemiz Ahmet Özdemir'in hazırladığı kitabı hemşerilerimizin ve Türk Halk Bilimi'nin hizmetine sunuyoruz. "Ruhsatî" kitabını, başka değerlerimize ilişkin kitapların izlemesi içten dileğimizdir.

SİVAS PLATFORMU
YÖNETİM KURULU ADINA
Başkan
İSMAİL ERDEM

ÖNSÖZ

İster "saz" ister "kalem" şairi olsun, bütün halk şairlerini yönlendiren kuralların tümüne, "âşıklık geleneği" denilmektedir.

Âşık edebiyatı, sözlü gelenekte yaşatılan bütün ürünlerle beslenmiştir. Âşıklarımız bir taraftan güzelliğe ulaşma çabasıyla manevi aşkı, dînsel-tasavvufçu şiirlerle yüceltirken; diğer taraftan, maddi aşkı, günlük yaşamı anlatmakta, halkın sevinçlerini ve acılarını dille getirmekte, toplum hayatındaki çarpıklıkları taşlamaktadır.

Halk şairlerinin hayatları hakkında kesin bilgilerimiz azdır. Bilinenler, sözlü gelenek içinde halkın belleğinde günümüze kadar gelebilenlerdir. Az da olsa, şer'iye sicillerinde[1] âşıklar hakkında bilgilere ve kimi seyahatnâmelerde âşık adlarına rastlanmaktadır. Yine halk âşıklarının yazdıkları Şairnâmeler[2] içinde, âşıkların adlarından söz edilmiştir. Ama en büyük kaynağın şiirleri olduğunu söyleyebiliriz.

XIX. yüzyılda halk şiiri ve âşık edebiyatı, önemli gelişmeler ve değişmeler yaşamıştır; Divan edebiyatında yerelleşme akımı artarken, âşık şiiri, Divan edebiyatı etkisine daha fazla girerek halktan ve halk zevkinden uzaklaşma eğilimi göstermeye başlamıştır. Âşıklar, Divan şiirinin nazım şekillerini kullanmaya özenmişlerdir.

Yeniçeri ocaklarının kapatılması, tekkelerin zamanla işlevlerini yerine getiremez olmaları ve kapanmaları sonucunda, âşıkların önemli yetişme ve barınma kaynakları ortadan kalkmıştır.

Matbaanın yaygınlaşıp yazılı ortamın başlaması, sözlü kültür ortamının ürünü olan âşıklık geleneğini de etkilemiştir. Bu yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan semâî kahvehâneleri[3] işlevlerini yitirerek birer birer kapanmıştır.

---

[1] Mahkeme kayıtlarında

[2] Halk Şairleri'nin geçmişte yaşadıklarını bildiği ve çağdaşı olan meslektaşlarının adlarını ve niteliklerini andığı destanlar.

[3] 19. Yüzyılın başlarından itibaren İstanbul'un kültür dokusuna Semai ya da daha yaygın adıyla çalgılı kahvehaneler girmiştir. Semai kahvehanelerinde asker-esnaf zümresinin yerini, tulumbacı-külhanbey almıştır. Programlı eğlence anlayışının da yansıtıcısı olan semai kahveha-

Bu olumsuzlukların yanı sıra, Pâdişah II. Mahmut'un âşıkları koruması, âşıklık geleneği ve âşık edebiyatını canlı tutmaya yetmiştir. Bu sâyede, XIX. yüzyıl, âşık edebiyatının İstanbul'da saray ve konaklara da girdiği bir dönem olmuştur. II. Mahmut, Abdülmecit ve Abdülaziz dönemlerinden sonra, şehir çevrelerinde âşıklar ve âşık edebiyatı önemini yitirmeye başlamıştır.

XIX. yüzyılın yetiştirdiği ünlü âşıklar arasında Dadaloğlu, Seyranî, Bayburtlu Zihnî, Bayburtlu Celalî, Âşık Şenlik, Deli Boran, Meslekî, Muhibbî, Minhacî, Sümmanî, Dertli, Erzurumlu Emrah, Ruhsatî, Âgâhî, Feryadî, Gündeşlioğlu, Kemter Baba, Turabî, Sıtkı, Derviş Ali, Âşık Şem'î, Âşık Şenlik, Kağızmanlı Hıfzî, Âşık Tâhirî, Ceyhunî, Gedâî, Kâmilî, Kusûrî, Şarkışlalı Serdârî, Tokatlı Nurî, Âşık Velî, Âşık Hüseyin, Âşık Gufrânî gibi bir çok isimler sayılabilir.

Yukarıda andığımız isimler arasında Ruhsatî, XIX. Yüzyılın âşıklarına ilişkin karakteristik bütün özelliklerini taşıyan, iz bırakan, köklü bir kol oluşturan şairdir. Ruhsatî kolunu oluşturan âşıklar, geleneği günümüze ulaştıran ve sürdüren zincirin sağlam halkalarını oluşturmuşlardır.

Ruhsatî'nin Türk Edebiyat dünyasına kazandırılmasında katkı sağlayanları saygı ile anmak istiyorum. Aramızdan ayrılanlar rahmet, yaşayanlara da sağlıklı uzun ömür diliyorum. Bunlardan F. Erömer 1943 yılında "Deliktaşlı Ruhsatî / Hayatı ve Seçme Deyişleri" adıyla 48 sayfalık bir kitap hazırlamış ve bu kitabı Bozkurt Kitap ve Basımevi yayınlamıştı.

1944 yılında Vehbi Cem Aşkun'un "Büyük Halk ve Saz Şairi Ruhsatî" adlı kitabı çıkmıştı. Kitabı Sivas'ta Kamil Kitabevi yayınlamıştı. Vehbi Cem Aşkun, 1937 yılında Merzifon'da yayınlanan Taşan Dergisinin 32. sayısında Ruhsatî'den söz etmekteydi. Aşkun, Sivas Yayla Dergisinin 1946 yılı 43. sayısında Ruhsatî'den yeni deyişleri yayınlamıştı.

Ruhsatî'nin edebiyat dünyamıza kazandırılmasında büyük emek verenlerden biri Eflatun Cem Güney'di. 1928 yılında Sivas'ta çıkan Duygu ve Düşünce Dergisinin 10 ve 11. sayılarında Ruhsatî'yi tanıtmıştı. Aynı yıl Halk Bilgisi Haberleri Dergisi'nin ilk sayısında Ruhsatî'yi yazmıştı. Aynı derginin 1935 yılı 46 ve 47. sayılarında da Eflatun Cem Güney'in Ruhsatî'ye ilişkin yazıları yer almaktaydı. Eflatun Cem Güney'in oğlu Çetin Eflatun Güney'le birlikte hazırladığı "Ruhsatî" kitabı 1963 yılında İstanbul'da Maarif Kitaphanesi tarafından basılmıştı.

Sivas Folkloruna ve Halk Edebiyatına büyük katkılar sağlayan iki öğretmenimizi daha anmak istiyorum: Kadri Özyalçın ve Kemal Gürpınar.

Kadri Özyalçın 1936 yılında Taşan Dergisi'nde "Ruhsatî'ye Ait Yeni Vesikalar" başlığı altında yazılar yazmıştı. Aynı yıl Ruhsatî kitabı Sivas'ta çıktı. Bu kitap Sivas'ta Kamil Matbaasında, Sivas Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Kolu yayını

---

nelerde günün modasına uygun olarak özellikle ramazan aylarında geçerli olan her etkinlik yer almıştır. Önceleri aşık tarzının egemen olduğu bu kahvehanelerde II. Abdülhamit Dönemi'nden (1876-1909) itibaren alafranga müzik zevki" geliştirilmiştir.

olarak bastırılmıştı. Kitabın baş kısmı son asır halk şairlerinden Ruhsatî'nin hayatı ve edebi kişiliği hakkında bilgileri, bundan sonrası da 178 şiirin yer aldığı metinleri içermekteydi. İki yıl sonra Deliktaş köyünde bir süre öğretmenlik yapmış bulunan Kemal Gürpınar'la birlikte yeni bir Ruhsatî kitabını hazırladı. Kemal Gürpınar'ın 1937 yılında Sivas Orta Yayla Dergisinin 6 ve 7. sayılarında "Deliktaşlı Ruhsatî" başlıklı yazıları çıkmıştı.

Sivas Halk Edebiyatı'nın gizli hazinelerini keşfedip gün yüzüne çıkaran büyük araştırmacı, yazar, öğretmen İbrahim Aslanoğlu'nun Ruhsatî'ye ilişkin çalışmalarını anmak gerekir. Aslanoğlu her şeyden önce çıkardığı Sivas Folkloru ve Türk Folkloru dergilerinde Ruhsatî'ye yer vermiş, şiirlerini yayınlamıştı. Ruhsatî'ye ilişkin ilk yazısı 1944 yılında Sivas Yayla dergisinde çıkmıştı. Bu yazı "Ruhsatî'den Parçalar" başlığını taşıyordu. Türk Folkloru Dergisinin Eylül 1979 2. sayısı ile Ekim 1979 3. sayılarında İbrahim Aslanoğlu "Deliktaşlı Ruhsatî'nin Bilinmeyen Deyişleri"ni yayınlamıştı.

Günümüze kadar Ruhsatî'ye ilişkin en kapsamlı kitabı değerli hemşerimiz ve bilim adamı Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya hazırladı. Kaya'nın çalışmaları daha eskiye dayanıyordu. 1985 yılında Kayseri Erciyes Dergisinde yayınladığı "Sivas Âşıklarının Ramazan Konulu Deyişleri" başlıklı makalesinde Ruhsatî'ye de yer vermişti. Aynı yıl Ruhsatî'nin "Uğru ile Kadı Hikâyeleri"ni bilim dünyasına tanıttı. Bu çalışması 1985 yılında İstanbul'da Anadolu Sanat Yayınları tarafından basılmıştı. Doğan Kaya'nın 1990 yılında Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma Dairesi Yayınları: 128, Halk Edebiyatı Dizisi: 34 numaralı kitabı olarak çıkan "Şairnameler"de de Ruhsatî'den örnek yer alıyordu. Doğan Kaya'nın 635 sayfalık "Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Ruhsatî" adlı kitabı 1993 yılında Sivas'ta Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları arasında çıktı. Bu kitabın Ruhsatî ile ilgili 493 sayfalık bölümü 1999 yılında Sivas Belediyesi tarafından yayınlandı.

Doğan Kaya Ruhsatî'nin hayatı, âşıklığı ve kişiliği üzerinde durmuş, bir çok yanlış anlaşılmaları düzeltmişti. Ruhsatî'nin şiirlerinde yer alan bilgileri esas almış buradan objektif sonuçlara ulaşmıştı.

Ruhsatî ile ilgili çalışmalar yapmış bulunan bir başka kişi de rahmetli hocamız Haşim Nezihi Okay'dı. Haşim Nezihi Okay'ın ilk yazıları 1937 yılında Merzifon Taşan Dergisinin 11 ve 12. sayılarında çıkmıştı. Bu yazılarda Ruhsatî'ye ait yeni şiirler yer almaktaydı. 1938 yılında Halk Bilgisi Haberleri Dergisinin 82. sayısında çıkan yazının başlığı "Ruhsatî'nin Basılmamış Koşmaları"ydı. Haşim Nezihi Okay, Türk Folkloru Araştırmalar Dergisinin 7. cilt 1962, 2. sayısında "Ruhsatî'ye Dair" başlıklı yazısı çıkmıştı.

1991 yılında TRT Radyo 2 için metinlerini yazdığım "Cönklerden Günümüze Halk Şairlerimiz" adlı program dizisinin bir bölümünü Ruhsatî'ye ayırmıştım. Programda Ruhsatî'nin hayatı, sanatı, kişiliği anlatılmış şiirlerinden ve şiirlerinden yapılmış türkülerden örnekler sunulmuştu. 1993 yılında yayınlanan sözünü ettiğim programla aynı adı taşıyan kitabımın bir bölümünü Ruhsatî oluşturuyordu.

Ruhsatî'ye ilişkin bir çalışmayı da Nurettin Albayrak yapmış, hazırladığı kitap Timaş yayınları arasında 2001 yılında yayınlanmıştı. Bu kitapta özet bilgilerle birlikte Ruhsatî'nin seçilmiş şiirlerini ve şiirlerinde geçen bazı kelimelerin açıklandığı sözlük bölümünü bulmak mümkündü. Ayrıca 1941 yılında Sivas'ta "Ruhsatî'den seçilmiş Deyişler" adı altında imzasız bir kitabın yayınlandığını biliyoruz.

Çeşitli antolojilerinde ve halk edebiyatına ilişkin kitaplarında, makalelerinde Ruhsatî'ye yer veren, öğrencilerine tez konusu yapan bilim adamlarını, araştırmacıları, yazarları, öğrencileri saygı ile anıyor, şükranlarımızı sunuyoruz.

Ruhsatî'ye ilişkin kitabımızda yer alan bilgilerin bir bölümü malumun ilâmıdır. Yani bilinenin tekrarıdır. Bilinenlerin daha geniş kesimlere duyurulması açısından bu gereklidir. Ama kitap içeriğinin büyük bölümü, bu güne kadar yapılmış çalışmalardan farklıdır. Herkese hitap edebilmesi amacıyla açıklamalar getirilmiştir. Ele alınan konularla ilgili daha geniş bilgi sahibi olmak isteyenlere, araştırma yapacaklara dipnotlarla kaynak gösterilmiştir. Günümüze kadar yayınlanmış kitaplardaki farklılıklar ortaya konularak olabildiğince tutarlı yorum getirilmeye çaba gösterilmiştir. Çalışmamız, bu güne kadar pek çok şeyi yanlış bildiğimizi ortaya koymuştur. Bir örnek vermem gerekirse, bazı kitap ve seçkilerimde Ruhsatî'nin doğum ve ölüm tarihlerindeki yanlışlığı benim de sürdürdüğüm gerçeğini, bu çalışmam sonucu anlamış bulunmaktayım.

Ruhsatî'nin şiirleri hece sayılarına göre bölümlere ayrılmıştır. Şiirler "ayak" kafiyelerinin son harflerine göre sıralanmıştır. Kitabımızın Ruhsatî'nin şiirlerine yer verdiğimiz bölümlerinde kelimelerin açıklamaları yapıldığı için, metinler bölümüne aldığımız örnek dörtlüklerindeki geçen kelimelerin açıklaması, tekrara düşmemek için yapılmamıştır.

Kitabın son bölümünde Ruhsatî'nin izini süren Kangallı âşıklardan söz edilmiş. Kısa biyografileri ve şiirlerinden örnekler konulmuştur. Ruhsatî'den sonra yaşayanlardan söz edildiği için geçmiş dönemlerde yaşamış "Samut" örneği gibi değerli âşıklara yer verilmemiştir.

Daha önce yayınlanan Pir Sultan Abdal kitabında olduğu gibi "Ruhsatî"nin de ilgi ve beğeni göreceğini umarken, kitabı hazırlamam için beni teşvik eden İsmail Erdem'e, Kangal ailesinin bütün fertlerini temsilen Emin Kangal'a, İbrahim Subaşı'na, Ahmet Arslantürk'e, Bekir Çelik'e; yayınlanmasını sağlayan Sivas Platformu Yönetim ve Danışma Kurulları ile basımına destek veren Ahmet Berk Kangal'a teşekkür ediyorum.

Ahmet ÖZDEMİR

RUHSATÎ'NİN HAYATI

Ruhsatî, eski adı Tonus olan günümüzde Şarkışla ve Altınyayla ilçelerini içine alan yöreden göçerek Kangal'ın Deliktaş köyüne yerleşen Yeni İl Türkmenleri,[1] bir şiirine göre de Yeni İl Afşarları kökenli bir ailenin oğluydu.

Şöyle diyor:

"Elli birde zuhur edip
Doğup meydana geldim ben
Altmışında âşık oldum
Dalıp ummana geldim ben"

Şiirde geçen (1251) elli bir yılının karşılığı Milâdi 1835'tir. Bu dörtlükten hareketle Ruhsatî'nin 1835 yılında Kangal'ın Deliktaş köyünde doğduğunu söyleyebiliriz.[2] Deliktaş, Sivas il merkezine 65, Kangal ilçesine 19 km uzaklıkta, tarım ve hayvancılıkla uğraşılan bir köydür. Ruhsatî bir başka dörtlüğündeki **"Aşk ile sürdüm safâ / İsmim sorarsan Mustafa / Hükmüm geçer kaftan kafa**

---

[1] Yeni-İl kazası: Divriği'nin batısı, Gürün'ün kuzeyi, Kangal ve Ulaş ilçelerinin tamamı, Şarkışla'nın güney bölümünü kapsayan kaza. Bu kaza on altıncı yüzyılda oluşmuştur. 1600'lü yıllarda Zamantı ve Bozok nahiyeleri de Yeni-İl kapsamına alınmıştır. Yeni-İl Türkmenleri: Yeni-İl kazasında yaylayan ve yerleşik bulunan Türkmenlerin tümüdür. Bunların göçebe olan grubu Halep Türkmenleri olarak anılmıştır. Aralarında çok az da olsa Kürt obaları vardır. On altıncı ve on yedinci yüzyılda yapılan birçok tahrirde Yeni-İl Türkmenleri arasında birçok Afşar obasının adı geçmektedir. Bazı kaynaklara göre, Günümüzdeki Alevi Türklerin atalarının önemli bir bölümü Yeni-İl Türkmenlerindendir. Bu Türkmenlerin kışlağı Halep'tir. Yeni-İl'de yaşayan Beğ-Dili oymaklarının 3. Murat (1574-1595) devrinde kış gelince Halep bölgesine inerek kışladığı belirtmektedir. Malazgirt Savaşı'ndan sonra, Anadolu'ya Türkmenlerle beraber göç eden ve bu bölgeye yerleşen ve sunni olan Afşarların da durumu aynıdır. (Faruk Sümer: Oğuzlar (Türkmenler) Boy Teşkilat Destanları. 3. Basım, İstanbul 1980)

[2] Prof. Dr. Mehmet Fuat Köprülü, "Türk Saz Şairleri adlı kitabının 539. sayfasında Ruhsatî'nin doğum tarihini 1856 olarak vermektedir. Vehbi Cem Aşkun'un "Büyük Halk ve Saz Şairi Ruhsatî adlı kitabının 7. sayfasında doğum tarihi 1832 olarak göstermiştir. İki tarihin de yanlış olduğu görülmektedir. Prof. Dr. Mehmet Fuat Köprülü'yü kaynak alan, aralarında benim de bulunduğum bir çok yazar, yanlışlığı tekrarlamışlardır.

/ **Mihri sultana bağlandım**" dizelerinden asıl adının Mustafa olduğunu öğreniyoruz.

Eflatun Cem Güney'in verdiği bilgiye göre[3], **annesi Safiye** adında saf yürekli bir köy anası, babası da **Ahmet**[4] (Mehmet) adlı fakir halli bir çiftçiymiş.

"Bilmem ne günahım kabahatimde
Bir amel bulunmaz tabiatımda
On iki yaşımda sebavetimde
Yitirdim pederi anamı vah vah"

Yukarıdaki dörtlükten Mustafa'nın henüz on iki yaşındayken anne ve babasını kaybettiği bilgisine ulaşıyoruz.

Öksüz ve yetim kalan Mustafa, Deliktaş köyünün ağalarından **Ali Ağa**'nın yanına bir besleme veya "azap" çiftlik uşağı olarak girmiş. Ali Ağa, kökten gelme, hatır gönül bilir ağalardan olduğu için, evine inen konan eksik olmuyormuş. Hele âşıklarla dervişlerin ayağı hiç eksik olmazmış. Kangal, Ulaş, Şarkışla ve Altınyayla yöresindeki köylerde "Ağa" diye anılan hali vakti yerinde olan ailelerin konu komşu, konuk için açtıkları odalar[5], birer iletişim, eğitim ve kültür ortamlarıymış.

---

[3] Eflatun Cem Güney, Çetin Eflatun Güney, Ruhsati, Maarif Kitabevi, İstanbul, 1958. s 8.

[4] Ruhsatî bir şiirinde ""Ne yapayım böyle imiş kaderim / Gün be gün artıyor derdim kaderim / Ben bilirim Şeyh Mehmet'tir pederim / Ruhsatî'ye eş ben oldum ağlarım" demektedir. Günümüze kadar Ruhsatî'ye ilişkin en kapsamlı araştırma yapan değerli bilim adamı Doğan Kaya bu dörtlüğe dayanarak Ruhsatî'nin babasının Mehmet olduğunu belirtmektedir. (Sivas'ta Aşıklık Geleneği ve Aşık Ruhsatî, Cumhuriyet Üniversitesi Yayını Sivas, 1994 s.110) Ruhsatî'nin babasının şeyh olmadığı bellidir ama, bir lakap olarak da "Şeyh Mehmet" adı alması ihtimal dahilindedir.

[5] Yöredeki köy odaları, çoğunlukla iki bölümdü. Birinci bölümde, iki yanda duvar taraflarında yerden yüksekliği yirmi santimetre kadar olan sedirler vardı. Sedirlerin üzeri halı ile kaplıydı. Bağdaş kurarak oturulurdu. İki sedirin arasında oda boyunca boşluk vardı. Bu boşlukta, yemek zamanı sofra kurulurdu. Odada iş yapmak gerekiyorsa, oturanlar rahatsız olmazlardı. Odanın ikinci bölümüne mum sekisi denilirdi. Yöreye özgü kilimlerle kaplanırdı. Mum sekileri özellikle gençler içindi. Burada oturanlar, diğer tarafta oturanların sözlerine karışmazlardı. Çünkü, söz büyüğündü.

Odanın bir bölümü de yüklüktü. Burada yüzleri tertemiz, itina ile yapılmış yataklar bulunurdu. Oda sahibinin varlığını ve cömertliğini bu yataklar belgelerdi. Konuğun saygınlığı da altına serilen yatak sayısı ile ölçülürdü. Yüklüğün en üstüne cicim örtülürdü. Açanlar içindekilerin ne kadar temiz olduğunu görsünler diye, bir ucu açık bırakılırdı.

Odalar, zeminden bir kaç basamak yüksekti. Basamağın başında ağaçtan yapılmış pabuçluk bulunurdu. İçeri girince tam karşıda raf bulunur, rafın üzerinde çay takımı, cezve, kahve değirmeni, bardaklar vardı. Altındaki boşlukta bir ocak, önünde gaz ocağı veya mangal yer alırdı. Odanın giriş kapısı üzerinde bir raf daha vardır ki, burada ibrik, el leğeni, bir tarafta tespih ve namazlağa asılı durudu. Tuvalet, odanın bulunduğu yapının dışındaydı. Bitişiğinde konuğun atı bağlansın diye atlık adı verilen küçük bir ahır bulunurdu. Uzaktan gelen konukların hayvanları için arpa, saman, kes ikramı için bir de merek, samanlık vardı.

Ali Ağa'nın odasında çevre köylerden gelen âşıklar da konaklar, ağırlanırlarmış. Bunlar arasında Mamaş'a yerleşmiş bulunan ve "Deli Derviş" olarak ünlenen Feryadî[6] ve Şimdi Altınyayla ilçesi sınırları içinde kalan Güzeloğlan köyünden Kusurî[7] de bulunurmuş. Ağanın hizmetlisi olarak Küçük Mustafa her konup göçenden bir harf öğreniyormuş. Onların köy odasında söylediği şiirleri, anlattıkları hikayeleri belleğinde tutuyor, ezberliyor, gündüzleri tarladayken, hayvan otlatırken onları tekrarlıyormuş. Deliktaş'a geldikçe, Kusurî'den okuma yazma öğrenmeye çalışıyor, çekine çekine sorular soruyormuş. Destanları, gazelleri, muammaları, divanları, semâileri ve koşmaları olan Kusurî de bu hem yetim hem öksüz olan çocuktan ilgisini eksik etmezmiş.

Gün görmüş aksaçlılara göre küçük Mustafa, ağanın odasına her konup göçenden bir şey öğreniyormuş. Yıllar yılları kovalamış ve günün birinde aktan karadan anlayan bir delikanlı olup çıkmış. Her ne kadar eline saz verinin Kusurî, kalem tutturanın Feryadî olduğu söylense de bir yanlışlık olsa gerekir. O yıllarda Ruhsatî'nin ne saz tutacak ortamı, ne de bir saz edinecek imkanı varmış. Hem o çevrede saz çalmak pek de ilgi gören davranışlardan değilmiş.

Ama heves etmemiş mi? Etmemek mümkün mü? Ruhsatî sazın telini tınlatmış mı tınlatmamış mı bilmiyoruz ama, gönül telinin tınladığından kuşku yok. Nereden mi biliyoruz. Çıktığı sevda yolculuğunu şiirlerinden izlememiz mümkün.

KEKLİK SEKİŞLİ MİHRİ

Belli bir yaşa gelince çevresindekiler, anası babası olmadığını bilenler yol göstermeye başlamışlar:

"Oğul yalnızlık Allah'a mahsus. Artık sen de evlensen, evin barkın olsa. Ali Ağa yüce bir kişidir. Ağalığın vermekle, yiğitliğin ölmekle belli olacağını bilir. Elinden tutar." demişler.

---

[6] Feryâdî 1824 yılında Sivas'a bağlı Zara ilçesinin Zoğallı köyünde doğdu. Babası Yusuf, Divriği'nin Ganut Köyünün yerlilerinden olup çiftçilikle geçimini sağlamaktaydı. Ancak köydeki tarlaları pek verimli değildi. Tanıdıklarının aracılığıyla Zara'nın Zoğallı Köyü'nde arazi alıp oraya yerleşti. Feryadî, Zoğallı'da doğdu. Asıl adı Mehmet'tir. Şiirlerinde önce Kul Yusuf, daha sonra Feryâdî mahlaslarını kullandı. Daha sonra Mamaş'a (Soğukpınar) yerleşti. 16. Yüzyılda yaşayan Kul Yusuf' la ve Ulaş'ın Baharözü Köyü'nde doğan Feryâdî ile ilgisi yoktur.

[7] Kusûrî Baba Darende'nin Kızılcaşar köyünde 1779 yılında doğmuş, Çorum ve Sivas'ın çeşitli köylerinde bir süre kaldıktan sonra Altınyayla'nın Güzeloğlan köyünden birisi ile evlenerek iç güveyisi olarak burada yaşamıştır. Asıl adı Ömer'dir. 1853 yılında ölmüştür. Büyük bir şairdir.

Mustafa da istiyormuş ama, her önüne gelenle hayat yolculuğuna çıkılamayacağını biliyormuş. Yıllar sonra söyleyeceği destanı, sanki o yıllarda hissediyormuş:

"...

Olursa bizlere olmalı köylü
On sekiz örgülü kaşları yaylı
«Hafik» ten getirsem bir suna boylu
Geri kaçırırım bezegen olur
...

Neler gelir bak şu gönül yadına
Güvenilmez her güzelin südüne
Bir de Deliktaş'tan baktım tadına
Altmış beş yaşında kızagan olur

Arayıp bir güzel bulamıyorum
Başıma bir çaput dolamıyorum
"Alacahan" "Kangal" bilemiyorum
Kıl kadar ayıbım yazagan olur
..."

Her şeyin bir vakti saati var, derler. İşte o gün ve o saat gelince, Mustafa aradığının aynı kapıda olduğunu görmüş. Kendisi gibi hem öksüz hem yetim kaldıktan sonra Elbistan yöresinden getirilerek Ali Ağa'nın kapısına bırakılan Mihri'yi görmüş ve gönlünü kaptırıvermiş. Onca zaman Mihri ile birlikte Ağa'nın hizmetine koşmuşlar, gah tarlaya çifte çubuğa gitmişler, gah kuzu yaymışlar, gah ahıra girip hayvanların ihtiyaçlarını gidermişler, oturmuşlar, dertleşmişler, birbirinin derdiyle yanmışlar, birbirlerine acımışlar ama, bir birlerine âşık olacakları akıllarına gelmezmiş. Allah alına yazıp da aşk ateşi insanın yüreğine düşmeye görsün gayri kim tutabilir? İyi ama, o devirlerde sevdiğini söyleyebilmek kolay mı? Duyan gören olursa, ille de Ali Ağa.

İşte orada doğuştan var olan, köy odasına gelip giden âşıklarla canlanan şiir söyleme yeteneği imdadına yetişmiş. Ucun ucun kelimeyi kelimeye, heceyi vezni birbirine yakıştırmaya başlamış:

"...Severim Sunamı candan can gibi
Gözlerimden akan yaşlar kan gibi
Sevdiğimi gördüm bir ceylan gibi
Düzülmüş gerdana teller sabahtan

Aşkınla nuş ettim bir kadeh şerbet
Bilmedim kadrini etmedim hizmet
Diz be diz oturup eyledik himmet
Dehanından akar ballar sabahtan....."

Mihri'nin de kaderdaşına meyli varmış. Bir bakışı bile bunu anlatmaya yetiyormuş. İki gencin de yüreğinde ne fırtınalar esiyormuş da kimselere bir şey söyleyemiyorlarmış. Bir birlerinden üç beş saat ayrı kalsalar, esen yelden bile haberlerini sorar oluyorlarmış:

"Aman seher yeli çar sende kaldı
Mihri keklik sekişinden bir haber
Yine bahar geldi bulandı gönül
Göğsü elvan nakışlıdan bir haber.."

Dedik ya Deliktaş'ın Ali Ağa'sı, gün görmüş, umur görmüş halden dilden anlar bir ağa, diye. Bu gençlerin bir birine yangın olduklarını anlamış. Hem bunlar birbirinden daha iyisini mi bulacaklarmış. Uzun lafın kısası, elinde avucunda büyüyen bu iki bahtı karayı baş göz edip dualarını almış. Onlara ayrı bir ev açmış. Dayamış döşemiş. Onları azat etmiş.

Mustafa öylesine mutluymuş öylesine şükür doluymuş ki, yüce Tanrı'ya dua etmekten geri kalmıyormuş:

"Ruhsatî yirmi yaşında
Bağlanmış kendi işinde
Yüz dört kitabın başında
Sevdim Kur'ana bağlandım..."

BU ACIYA YÜREK Mİ DAYANIR

Mihri, Ruhsatî'ye nur topu gibi beş evlat vermiş. Mustafa da evinin geçimini temin etmek için ne iş bulsa çalışıyormuş. Kimi zaman gidip Ali Ağa'nın işini görüyor, kimi zaman duvarcılık yapıyor, kimi zaman değirmenlerde suculuk yapıyormuş. Arada sırada sevgisini koşmalarla, semailerle anlatıyormuş. Köyde artık kendisine Âşık diyorlarmış. O ise gülüp geçiyormuş. Ama sırası geldikçe de koşmasını, destanını söylemeden

geçmiyormuş. Kimi zaman şiirlerinde "İcadî" kimi zaman da "Cehdî" mahlasını kullanıyormuş. İnsan cehdetti mi elinden hiçbir şey kurtulamaz, dermiş. Şiir söyleyebilmesini ceht etmesine bağlıyormuş.

Böylece sekiz-on yıl geçmiş. Göze mi gelmişler, dile mi gelmişler kim bilir. Bir gün Mihri yataklara düşmüş. O zamanın umarı. Ot kaynatmışlar, hocalara dualar ettirmişler, muskalar yazdırmışlar. Ne yaparlarsa yapsınlar Allah'ın yazgısını bozamamışlar. Kim bozmuş ki? Mihri bu dünyadan göçüp gitmiş.

Aman Allah! Ruhsatî'nin ağıtı yavrularına, yavruların feryadı figanı Ruhsatî'nin ahına karışıyormuş:

"...
Felek gelir benim ile güleşir
Talihim tersine döner dolaşır
Kızıl kanat kuzularım meleşir
Acep benim gibi olmuş kande var

Ayrılık ateşin çektim oturdum
Bir derdimi bin deftere yetirdim
Sadakatli yoldaşımı yitirdim
Bakmıyon mu gözlerimde kan da var..."

Konu komşu:

"Yapma, etme, ölenin arkasından ölünmez!" diyorlarmış hatta kınıyorlarmış ama nafile. Ruhsatî onlara:

"....
Eşim gitti yetemedim ardından
Geçemedim kızıl kanat yurdundan
Ruhsatî de Mihri'sinin derdinden
Bulanmış da coşmuş deyu kınaman"

diyormuş. Her gün Mihri'nin mezarının başına gidiyor, kapanıyor, ağıtlar ediyormuş ki, görenler dinleyenler de gözyaşlarını tutamıyorlarmış:

"Vardım nazlı yârin ziyaretine
Dedim gel gidelim dedi varamam
Dedim bu kadar mı vaz geldin benden
Dedi vaz gelmedim amma varamam

Dedim kuzulara nasıl dayandın
Dedi evvel Allah sana güvendim
Dedim aşkın ile odlara yandım
Dedi yanıyorsun amma varamam
....."

MUSTAFA'YA YOL GÖRÜNDÜ

Konu komşu bakmışlar ki bu adam hem kendini, hem çevreyi helâk edecek. Danışmış, düşünmüşler. Çocuklara da bakacak birinin gerekliliğini göz önünde tutmuşlar ve Ayşe adında bir kadınla Mustafa'yı evlendirmişler.

Mustafa yeni bir hayata uyum sağlamaya çalışadursun, ne olduysa olmuş, bu kadın da hakkın rahmetine kavuşmuş. Artık eli ayağı işe güce gitmez olmuş.

Çocuklarını güvendiği kimselere emanet edip yollara düşmüş. Köy köy, kasaba kasaba. dolaşmaya başlamış. Böylece üç beş yıl geçtikten sonra henüz çiçeği burnunda bir delikanlı olan Meslekî de peşine düşmüş. Kangal'ı, Gürün'ü, Divriği'yi, "Dedem vilayeti" dediği Tonus'u aşıp Sivas'a Malatya'ya, Darende'ye, Arguvan'a ulaşmış. Bir süre buralarda kalmış. Çocukları burnunda tütüp köyüne dönmek isteyince, izin istemiş Arguvanlılardan:

Tamam gezdik Arguvan'ın elini
Erler himmet edin eğlemen bizi
Çetin derler Deliktaş'ın yolunu
Erler himmet edin eğlemen bizi

.....

Yüksek uçan(ı) endirirler havadan
Keramet gösterdi Ballıkaya'dan
Mustafa'yı unutmayın duadan
Erler himmet edin eğlemen bizi

Mustafa acısını maneviyat dünyasında, tasavvufun derinliklerinde dindirmeye çalışmış. Önceleri isyanları oynuyormuş:

"Tufanlar esti başımda
Halâvet yoktur aşımda
Şu yirmi sekiz yaşımda
Dul eyledin sabreyledim.."

Diyormuş. Ama sonra gerçeği görmeye, ona ulaşmaya başlamış. Sivas'a gittikçe Şeyh Şakir Efendi'ye uğrayıp, ondan feyiz almaya başlamış. Dolaştığı yerlerde Bektaşilik ilkelerini öğrenen Ruhsatî, Şeyh Şakir Efendi'den Nakşiliği öğrenmeye başlamış. Arapça ve Farsça ile tanışmış, bu dile ait deyimleri, kavramları kelime hazinesine katmış. Zikirlere katılmış. Böylece içindeki acıları, fırtınaları dinginliğe ulaştırabiliyormuş.

"Bir değil beş değil derdim
Şükür Mevlâ dilde verdim.
Nakşi tarikine girdim
Muhkem imana bağlandım"

NAKŞİBENDİ OLUŞU

Artık o bir Nakşibendi talebesiymiş. Bu tarikatın ilkelerini öğrenir, bu yönde inancını kuvvetlendirirken, şeyhinden divan şiiri, ebcet hesabı gibi bilgileri de ediniyormuş. Kısa zamanda uzun yollar almaya başlamış. Gösterdiği aşamalar şiirlerine yansıyormuş:

"Nakşiden giydim tacım
Zikr ü tespih ilacım
Rahmetine muhtacım
Tövbe estağfurullah"

"Tariki nakşiden tamdır postumuz
Muhannetten gayri yoktur dostumuz
Türap olduk çiğnesinler üstümüz
Mağrur olan babalardan değiliz"

Nihayet gördüğü bir rüya üzerine Sivas'ın eski adı Törnük olan Korubaşı köyünden Şeyh İbrahim Efendi tarafından kendisine "Ruhsatî" mahlası verilmiş. Artık şiirlerini Ruhsatî adıyla söylemeye, eskileri de böyle düzenlemeye başlamış.

"Eşref saattir gelmedi mehti
Elesti ezelde birledim abdi
Bir zaman İcadi bir zaman Cehdî
Şimdi de Ruhsatî baba dediler"

Artık kendisine güvenerek âşık"lık sıfatını taşıyormuş. Diyormuş ki:

"Ruhsat'ım oldu bir âşık
Amma her isim dolâşık
Deliktaş'tan çıkmaz âşık
Lâkin bir tane geldim ben"

Yıllar yılları kovalamış. Ruhsatî'nin yaşı kırk beşe ulaşmış. Mihri'sinden olan oğlu Ali de artık "**Minhacî**" adında bir âşıkmış. **Meslekî** ile ustalık çıraklık ilişkisi, bir manevî baba-oğul ilişkisine dönmüş.

Dolaştığı köylerde Ruhsatî'nin etrafını delikanlılar, genç kızlar sarar, kendileri için güzelleme söylemesini isterlermiş. Ruhsatî de onları kıramazmış. Güzellere birbirinden güzel güzellemeler sıralamış.

SARI GÜL FATMA

Ruhsatî, güzele ve güzelliğe doğuştan tutkun olduğu için, bazen bir zülüf teline tutulur, bazen bir gamzenin okuyla vurulurmuş. Günlerden bir gün, usta ve çırak köylerine yakın bir yaylada taze açmış güle benzeyen üç kız görmüşler. Ruhsatî hemen söylemeye başlar :

Yarin bahçesinde üç gül açılmış
Ak gül, kırmızı gül ille sarı gül
Üçü birbirinden fazla saçılmış
Ak gül, kırmızı gül ille sarı gül

Biri kirpiğini süzüp geliyor
Biri yüreğimi ezip geliyor
Birisi zülfünü düzüp geliyor
Ak gül kırmızı gül ille sarı gül

Birinin kaşları benzer hilâle
Birinin dudağı dönmüş zülâle
Birisi açmış kırmızı lâle
Ak gül, kırmızı gül ille sarı gül

Tam burada Meslekî araya girmiş ve bir dörtlük de o söylemiş:

"Nevbahardır yaylalara göçülmüş
Pir elinden dolu bade içilmiş
Birbirinden güzel doğmuş açılmış
Ak gül kırmızı gül ille sarı gül"

Sarı gül dedikleri solgun benizli Fatma'ymış. Mihri'nin sanki kopyasıymış. Fatma, Ruhsatî'nin dertli gönlüne bir dert daha yazmış. Önceleri kendi kendine telkin vermeye çalışmış. Ama, Fatma'nın Mihri'ye benzerliği karşısında, küllenen ateş yeniden uyanmış, iradesini dizginleyemiyormuş. Hayatı gözünün önünden geçiyormuş:

"On ikime kadem bastım başıma kıldım nazar
Peder mader gitti yetim yaşıma kaldım nazar
Firkat ile aktı gözüm yaşıma kıldım nazar
Mescide çekti gönlüm takvayı gösterdi bana

Günagün arttı derdim hem bürümekte gam gamı
Üç harfi bir hece tuttum anda buldum merhemi
Otuzuna kadem bastım verdi aldı Meryem'i
Kırk beş yaşına varınca Fatma'yı gösterdi bana"

Ruhsatî'nin yaşını da göz önünde bulunduran kızın ailesi zorluk çıkarıyormuş. Kızın babasını ikna edemiyorlarmış. Aşığın halinden anlayanlar araya girmişler. Nihayet,

"Ruhsatî'yim bir acayip hal oldum
Yana yana ocağına kul oldum
Altın idim, gümüş idim pul oldum
Yana yana hallerine Fatma'nın..."

gibi pek çok deyişini duyan Ağa, yine Ağalığını göstermiş. Olaya el koymuş ve Fatma'yı ona kavuşturmuş. Ama gelin görün ki, çok geçmeden Ruhsatî'nin sarı gülü sararıp solmaya başlamış.

FATMAGÜL'E AĞIT

Kaç yıl beraber yaşadıkları bilinmiyor. Fatma'nın hastalığı giderek ağırlaşmış. Hayatından ümit kesilmiş. O ölüm yatağında, Ruhsatî ise baş ucunda umutsuz bir yürekle inlediğini anlatıyor hikayeciler:

"Eflatun el katmaz, lokman karışmaz
Bu yare Fatma'yı alacak dedim
Bir daha göreydim telli cananı
Hasret kıyamete kalacak dedim

.....
Ben okudum Kur'an ile Yasin'i
Silsinler gönlümün olan pasını
Sana nuş etmişler ecel tasını
Halimiz böyle n-olacak dedim ...."

Ne yazık ki Sarı Gül Fatma da hakkın rahmetine kavuşmuş. Ruhsatî tam anlamıyla perişanmış. Ağıt üzerine ağıt düzmekteymiş:

"Nice feryat kıldım nice ağlarım
Bülbülü gelmeyen güllere döndüm
Gönül şehri virân oldu yıkıldı
Turnası çekilmiş çöllere döndüm

Aman kadir Mevlâ'm aman elâman
Bu garip başıma yıkıldı devrân
Bütün zindan oldu gözüme cihân
Zây oldu emeğim yellere döndüm
...."

Ne kadar süre geçti bilinmez. Ruhsatî kendini ibadete, tasavvufa vererek bu acıları dindirmeye çalışmış. Gezmiş dolaşmış. Zaman zaman çeşitli işlerde çalışmış. Bir çift öküz bulup, kağnı koşarak şehre buğday nakliyatçılığı yapmayı denemiş. İş bulmuş değirmende, iş bulmuş inşaatlarda çalışmış. Ruhsatî'nin sürüp savuracak toprağı olmadığı için, emek ve yorgunluklarının karşılığı sürekli hüsran olmuş. Daha çok Meslekî ile gezerek söz ve saz ürününü satarak geçimini sağlamış. Bir rivayete göre, devlet büyüklerini taşladığı için hapse atılmış ve bir süre Sivas Cezaevinde kalmış.

KARAGÖZ HACİVAT GİBİ

Ruhsatî'nin başından duvar ustalarının yanında amelelik yaptığı dönemde, Hacivat'la Karagöz'ünkine benzer bir olay geçmiş. Kırkıncı Hamidiye Alayı Kumandanı Mihrali Bey, Ulaş'ın Acıyurt köyüne bağlı bir mezrada konak yaptırmaktaymış. Konağın yapımında Ruhsatî de amele olarak çalışmaktaymış.

Ustalar; şiir söyleyip işçileri avara ediyor diye, Mihrali Bey'e Ruhsatî'yi şikayet etmişler. Bunu öğrenen Ruhsatî irticalen:

"Adana'da duydum sıtmasıyla derdi var,
Akdağ'a gittim tilkisi var, kurdu var,
Avşar'a gittim Çerkezi var, Kürdü var,
Burada beyim müzevirin dördü var."

diyerek durumu Mihrali Bey'e izah etmeye çalışmış. Cezadan kurtulmuş ama, kovulmaktan kurtulamamış.[8]

Bu arada başından dördüncü nikah da geçmiş Mühime adında bir bayanla nikah kıymışlar. Bu eşi de bir süre sonra vefat etmiş. Bir şiirinde:

"Eğer nikâhtan sorarsan dördü bitirdim tamam
Eğer evlattan sorarsan yiğirmi üçtür heman" demiş. Dört kere evlendiğini ve bu evliliklerden yirmi üç çocuğu olduğunu anlatmak istemiş. Bunlardan Mihri', oğlu Âşık Minhacî'nin annesiymiş.

ISTIRAPLA YOĞRULAN HAYAT

Ruhsatî, her türlü acıyı yaşamasına rağmen zaman zaman şakalaşmaktan geri kalmamış. İlerleyen yaşına rağmen karşısına çıkan kızların gönülleri hoş olsun diye onlara söz atmış:

"Bir yanık âşıkım gel hoca sanma
Gönlümüz alçaktır hiç yüce sanma
Adımı duyup ta pek koca sanma
Daha gözüm çıralıca güzeller.. ..."

Ruhsatî'nin hayatı ızdıraplarla dolu. Şiirlerinden anladığımıza göre başından dört nikah geçmiş. Meryem Mihri, Fatma Gül, Ayşe ve Mühimme, dördü de genç yaşta toprağa düşmüş. Bunlardan yirmi üç çocuğu dünyaya gelmiş ama çoğu yaşamamış. Hele kendisi gibi bir halk şairi olan oğlu Minhacî'nın[9] ölümü, kalbinde büyük yaralar açmış.

---

[8] Sabri Gültekin, "Gel bu rüyayı yor deli gönül" Milli Gazete, 11 Nisan 2006.

[9] Kitabımızın son bölümde Ruhsatî'nin izini süren âşıklarla ilgili bölümde Minhacî'ya ilişkin bilgi verilecektir.

"Dünyâ için hep telaşım
Yetmişe ulaştı yaşım
Kusurum çok gözün yaşım
Silemiyom aman Allah"

Ruhsatî ömrünün sonlarına doğru Hacca gitmeyi çok arzu etmiş. Bunu yerine getirdi mi getirmedi mi bilmiyoruz. Ancak, Hacca gitmek arzusu hayallerini, rüyalarını süslemiş:

"Ayrıldım Kâbe'den ağlamayım mı
Bir daha döner mi yollarım yâre
Yas çeküp karalar bağlamayım mı
Ayan olur mu hallerim yâre

Rüyada zemzemle yudum yüzümü
Hacerülesvet'e diktim gözümü
Mevlâm kabul etti her niyazımı
Kaldırdım ellerim ağladım yâre ...."

1903 yılında zamanın Sivas Valisi Reşit Paşa Deliktaş köyüne gelmiş. Onu karşılayanlar arasında Ruhsatî de bulunmaktaymış. Vali Paşa'yı şöyle methetmiş:

"Devletli Hükâr'ın büyük veziri
Hamd olsun bu yana revân eyledin
Dağıttın âleme namı şöhretin
Gün gibi lütfünü ayan eyledin
.....
Bellerden korkusuz geçiyor kervân
Bunda bir hal vardır dedi arifân
Hakkında duacı hep sabi sübyân
Ruhsatî yoluna kurbân eyledin"

Bu methiyeden 1903 yılında hayatta olduğunu anlıyoruz. Bir şiirinde "Yetmişe dayandı vaktimiz geçti" diyor. Bir başka başka şiirlerde "Yetmişe vardı sinim", "Tarikim dolmakta yetmiş yaşıma", "Yetmişe kadem bastı yaşım yar yar" dizeleri geçmektedir. Oğlu Âşık Minhacî'nin ölümü üzerine söylediği ağıtta da **"Yetmişe ulaştı yaşım"** demektedir. Minhacî'nin 1901 yılında öldüğü bilinmektedir. 1835 yılında doğduğunu kabul ettiğimize göre 1905 yılında yaşamaktadır.

Bir şiirinde **"Sultan Mehmet zat-ı âlişan / Erer maksuduna pâyına düşen"** diyerek dönemin Padişahından söz etmektedir. Padişah Sultan Mehmet Reşat 1909 yılında tahta geçmiştir. Demek ki bu tarihde de Ruhsatî hayattadır.

BİR GÜN DERLER Kİ

ABD Kaliforniya Üniversitesi'nin Nadir Yazmalar bölümünde bulunan 31 numaralı cönkte, "ırak ol" ayaklı destanının tapşırma kıtası Türkiye'deki yayınlardan farklıdır:

"Ruhsat diyor ki doğrudur sözüm
Hakk'ın dergahını tutmuştur yüzüm
Sinim seksen oldu görmüyor gözüm
Yaz bahar ayında selden ırak ol"

Bu duruma göre Ruhsatî 1915 yılından sonra ölmüştür. Ancak, gerek Eflatun Cem Güney[10] gerek Vehbi Cem Aşkun[11] gerekse Doğan Kaya[12] Ruhsatî'nin Rumi 1327, milâdi 1911 yılında yetmiş altı yaşında gözlerini kapadığı hususunda birleşmektedir. Ancak, 1915 yılında öldüğünü söyleyenlerin çıkmasını da doğal kabul etmek gerekir.

Gördün mü dünyada eğlenip kalmış
Saraylar yaptırıp bermurad olmuş
Bir gün de derler ki Ruhsatî ölmüş
Nice şairanlar gitti gelmedi

Ruhsatî'nin yıllar önce söylediği yukarıdaki dörtlük gerçek olmuştur. Ruhsatî'nin Deliktaş köyünde anıt mezarı vardır. Mezar taşına vasiyetini söylediği şiirindeki şu dörtlüğünü yazılmıştır.

"Ruhsatî Azrail gezer kastıma
Hakkım helâl olsun eşim dostuma
Bir belli taş dikin başım üstüne
Bir gün devir döner belirsiz olur"

Felek insanı güldürmezse güldürmezmiş. Ruhsatî de hayatta gülmedik ve gün görmedik halk şairlerinden biridir. Bununla birlikte hayatı boş geçmemiş. Yüzlerce şiirini bugün zevk alarak, hisse çıkararak okuyoruz. çoğu âşığa yol göstermeye devam ediyor. Mezar taşında yazıldığı gibi, mezarı "Bir gün devir döner belirsiz" olsa dahi, bıraktığı şiirlerinin ilelebet yaşayacağından şüphemiz yoktur.

---

[10] Eflatun Cem Güney- Cetin Eflatun Güney, Âşık Ruhsatî Hayatı ve Şiirleri, Maarif Kitabevi İstanbul 1963, s.8.

[11] Vehbi Cem Aşkun, Büyük Halk ve Saz Şairi Ruhsati, Sivas 1944, s. 7

[12] Doğan Kaya a.g.e. s.109.

ÂŞIKLIK GELENEĞİ İÇERİSİNDE RUHSATÎ

Kuşkusuz, halk şiirini var edenler halk şairleridir. Halk şairleri için, kimileri halk ozanı, kimileri âşık, kimileri saz şairi adlarını kullanmışlardır. Âşıklık geleneğinde, âşıklar, şiir söyleme gücünü, rüyasında kendisine pir'in sunduğu aşk badesini içmek ve idesindeki sevgilinin hayalini görmekle kazanır. Böylesi olağanüstü bir güçle şairlik niteliği kazanan kişileri diğerlerinden ayırmak için, "**bâdeli âşık**", "**hak aşığı**" denilmiştir. Bu nitelikte olan ve doğaçlama şiirler de söyleyen halk şairleri yalnız bizde değil, Araplarda, ve Ortaçağın Batı ülkelerinde de zengin, yüksek soydan bir kadına âşık olan "**troubadour**"lar[13] vardır.

Her ne kadar rüyada bade içerek âşıklık kudreti kazandıklarını öne sürseler de, âşıklar bir usta âşığın yanında yetişirler; şiir söylemesini, onların usta deyişlerini dinleyerek, şiirlerinin tekniklerini inceleyerek, şiirin inceliklerini öğrenirler. Yeterli düzeye eriştiklerinde, ustalarınca kendilerine "**mahlas**" denen bir takma ad ve şiir söyleme izni alırlar. Onlar da yeni çıraklar yetiştirir ve gelenek böylece sürer gider.[14]

Çıraklık, âşıklığın okuludur. Âşıklıkta, çırak yetiştirmek bir geleneğin ilk aşamasıdır. Usta âşık, saza ve söze yeteneği olan bir genci çırak edinir, yanında gezdirir. Çünkü kendisi de aynı yoldan geçmiştir. Çırak ustasının ölümünden sonra meclislerde, sohbetlerde, onun şiirleriyle söze başlar, adını yaşatacak,

---

[13] Ortaçağ Avrupa'sında 11. ve 13. yüzyıllar arasında faaliyet göstermiş olan şövalye-ozanlara verilen isimdir. İlk olarak o zamanlarda Provence olarak adlandırılan Güney Fransa'da ortaya çıkmışlardır. Ortaçağ romansı bu sanatçılar tarafından geliştirilmiştir. Troubadourlar çalgı eşliğinde uzun şiirler okurlardı. En tutulan türleri sirvente (politik şiir), planc (ağıt) , alba (şafak türküleri), pastoral (kır türküleri) ve jeux-partis (atışma) olarak adlandırılır. Troubadour kültürü kathar mezhebiyle girdiği yakın ilişki yüzünden albigene haçlı seferlerinin kurbanı olmuş ve 14. yüzyılda çökmüştür. Fakat onların mirasını Kuzey Fransa trouvereleri devralmış; ayrıca Alman minnesaengerleri tarafından taklit edilmişlerdir. İtalya ve İspanya'da da etkili olmuşlardır. Günümüzde 1090 ile 1242 yılları arasında yaşamış 400 kadar troubadourun isimleri bilinmektedir. Bunlar arasında İngiltere Kralı Aslan Yürekli Rişar ile Kastilya ve Leon Kralı 10. Alfonso gibi hükümdarların da olması dikkate değerdir.

[14] Ahmet Özdemir Bütün Yönleriyle Türk Halk Edebiyatı Bilgileri, Bordo Siyah Yayınları, İstanbul 2007, s 76.

izinden gidecektir.[15] Âşık olmak isteyen birinin, usta bir âşık yanına çırak olarak girmesine "kapılanma" denilmektedir. Usta çırağa "meydan açma"yı, geleneğin gereklerini, "divana çıkma"yı, yarışmayı, hikâye anlatmayı, ayak kurallarını ve "âşık makamları"nı öğretir. Çırak ustasıyla birlikte gezerek diğer âşıkları tanır. Onların bilgilerinden yararlanır. Bu devre çırağın yeteneğine göre sürer. Çırağın yetiştiğine inanan ustası ona, "icazet" vererek tek başına mesleği sürdürmesine izin verir.[16] Kimi âşıklar, fiili çıraklık yapmasa, ona kapılanmasa bile manevî olarak bazı âşıkları usta kabul eder, o âşıklardan etkilenip örnek alırlar.

Bade İçmek, Âşıklık Yeteneği Kazanmak

Yukarıda sıraladığımız bilgiler ışığında Ruhsatî'yi ele alabiliriz. Gerçek hayatta belli bir süre bir usta âşığın yanında çıraklık yaptıkları, onlarla birlikte âşık fasıllarının sık sık icra edildiği, halk hikâyelerinin anlatıldığı yerlerde bulunup yetiştikleri halde, âşıklar için, rüya motifi bir hareket ve başlangıç noktasıdır.[17]

Rüyanın işlevi, genci âşıklık mesleğine sokmaktır. Bu düşler mezarlıklar, evliya mezarları, ziyaret yerleri benzeri tekin olmayan yerlerde, bazen de Kadir gecesi gibi kutlu zamanlarda görülür. Bu motifin temelinde, aşk badesi (dolusu) içerek bir güzele âşık olmak ve bu düşle âşıklık yeteneğine kavuşmaktır. Bu inanışın kökeni Asya Türk kültürüdür. Asya Türklerinin bahşı, akın, manasçı ve âşık adıyla anılan şairleri düşlerinde âşık olduklarına inanmışlardır.

Ruhsatî bade içmiş midir? Bunu kesin belgelere dayanarak bilemiyoruz. Ancak, her âşık gibi, Ruhsatî de şiirlerinde "badeli âşık" olduğuna ilişkin notlar düşmüş-tür. Örneğin "Âşıklar Destanı"nda kendisiyle ilgili olarak şu dörtlüğü söylemiştir:

"Ben değilim Hak söyletir dilimi
Bade içtim kimse bilmez halimi
Şu yalan dünyadan çektim elimi
Ummana dalan var sen n'olacaksın"

Bir başka şiirinde: **"Bilmeseydim Ruhsat alıp içmez idim camı ben / Anın için leyl ü nehar çekerim efganı ben / Bir mecazî aşk yolunda artırmışım şânı ben / Gökten inen dört kitap Kur'an'ı ben bilmez miyim"** demektedir. Bu

[15] Doğan Kaya Âşık Edebiyatı Araştırmaları. Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000.

[16] İlhan Başgöz, Folklor Yazıları, Adam Yayınları İstanbul, 1986.

[17] Umay Günay,Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Akçağ Yayınları, Ankara, 1992.

dörtlük bize, "cam" yani bade içme işleminin mecazî olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca bade içme sonucunda ona âşık olacağı kızın adı verilip resmi gösterilmemiştir. Böyle bir aşkın ateşiyle Ruhsatî uyanıp, rüyasında gösterilen kızı bulmak için yollara düşmemiştir. Bu rüya ve içilen bade sonucu saz çalma ve şiir söyleme yetisi kazanılmamıştır.

"Yoksulluğu ezberledim nideyim
Verin aşkın badesini yudayım
Biraz altın ver ki hacca gideyim
Bu kavi üzre duramazsam geri al"

Yukarıdaki dörtlükten henüz aşkın badesini içmediği anlaşılmaktadır. Onun bade içişi tamamen mecazîdir. Kendisi de Nakşibendi tarikatına girişini buna dayandırmıştır: Bade içişi ile ilgili anlatılan rivayetler de bunu doğrulamaktadır.

"Nakşibendi tarikatına girdiren
Acaib haller gördüren
Bana Ruhsatî mahlasını verdiren
Bir (ayın), birde (şın), birside (kaf)"

Anlatılan söylencelere göre Kertme köyü civarlarında uykuya dalan Ruhsatî, uykusunda sunulan "bade"yi içer. Ancak peşinden gideceği, ve bağlanacağı kimse kendisine gösterilmez. Alışıla gelmişin dışında bir durumdur. Ruhsatî arayış içerisine girer. Sivas'a kadar gider ve Şeyh Şakir'den kendisine himmet etmesini ister.

Şeyh Şakir:

"Bugün bekle, yarın benim yanıma bir zat gelecek, o belki sana himmet eder" der. Ertesi gün Şeyh Şakir Efendi, Eğriköprü'ye gitmesini ve orada beklemesini, gelecek kişinin Törüklü[18] İbrahim Efendi[19] olduğunu, Sivas'a buğday getirmekte olduğunu söyler. Ruhsatî'ye onunla birlikte buğday pazarına gitmesini ve buğdayı sattıktan sonra birlikte yanına gelmelerini ister. Ruhsatî söylenenleri yerine getirir. Törnüklü İbrahim Efendi ile birlikte Şeyh

[18] Ulaş ilçe merkezine 43 km. uzaklıkta olan eski adı "Törnük" olan bu köyümüzün ismi daha sonra "Korubaşı" olarak değiştirilmiştir. Üçyüz sene öncesinden kurulmuş olan bir köydür. 1960 yılında 70 hane iken 2002 yılı itibariyle 20 hane kalmıştır. Korubaşı Köyü Halkı, Elazığ bölgesinden gelmiş Canbek Aşiretine mensupturlar.

[19] Şeyh İbrahim 1842 yılında o zamanlar Karayün bucağına Törnük'te doğmuş ve 1927 yılında vefat etmiştir. Hakkında bir takım menkıbeler anlatılmaktadır. İşte Törnüklü Şeyh İbrahim Efendi'nin kerametlerinden biri Atatürk'ün geleceğini işaret etmesidir. Bir soru üzerine Şeyh İbrahim Efendi: "Sarı benizli, çakır gözlü, ismi Kemal adında birisi ortaya çıkacak, bu kişi büyük bir komutan ve devlet adamıdır. Onun kılıcının hem arkası hem önü kesecek; yani hem içte, hem dışta etkili olacak. Ona uyun ve yardımcı olun, verginizi verin" diyordu.

Şakir'in yanına dönerler. Şeyh durumu Törnüklü İbrahim Efendi`ye anlatır. İbrahim Efendi:

"Mustafa istihareye yat. Sabah olunca da bana gördüklerini anlat" der. O gece Mustafa rüyasında:

"Sana Ruhsat verildi" sesini işitir. Sabah olunca rüyasında gördüklerini Törnüklü İbrahim Efendi'ye anlatır. Mustafa'yı dinleyen İbrahim Efendi:

"Oğlum sana ruhsat verildi, adın bundan sonra 'Ruhsatî' olsun" der.

Ruhsatî bu söylencenin paralelinde şiirler söylemiştir:

"..

"Ben değilim Hak söyletir dilimi
Bade içtim kimse bilmez halimi

Şu yalan dünyadan çektim elimi
Ummana dalan var sen n'olacaksın"

"Arayıp da bulduğum
Şeyhten izin aldığım
Daha yoktur bildiğ ı
Tövbe estağfurullah

Nakşiden giydim tacım
Zikr ü tespih ilacım
Rahmetine muhtacım
Tövbe estağfurullah"

Söylentilerde anlatılan bu olaydan önce de Ruhsatî şiirler söyleyen bir âşıktır. İcadî ve Cehdî gibi mahlaslar kullanmaktadır. Bade içme olayı sonucu mahlası "Ruhsatî" olduysa, daha önceki dönemlerde bade içmediği ve bade içme nedeniyle âşıklık yeteni kazanmadığı anlaşılır. Sonuç olarak Ruhsatî, şairlik gücünü rüyasında pirin sunduğu "âşk badesini" içmekle ve "sevgilisinin hayalini" görmekle kazanmamıştır. Onunla ilgili olarak anlatılan bade içme motifinde karşısına çıkarılan bir sevgili veya saz yoktur. Rüyaların süsü ak sakallı bir derviş ve bazen bir bazen üç dolu bardaktır. Onunla ilgisi olan bade, ilâhi aşka yönelten duygu yoğunluğudur.

Ruhsatî ve Saz

Saz çalabilmek âşıkların önemli niteliklerinden biridir. Âşık saz çalmayı genellikle ustasından öğrenir. Âşık, deyişi belleğinde hazırlamak ve sözlerini

melodilerle süslemek amacıyla sazını bir araç olarak kullanır. Âşıklıkta öncelikli olarak duygu güzelliği gereklidir. Ses ve sazın güzel olması ikinci plandadır.

Kimi âşıklar, topluluk önünde saz çalıp doğaçlama şiir söyleme yeteneğiyle övünürler. Ama yukarıda belirttiğimiz gibi, kimilerinin sazı ve doğaçlaması "irticalen söyleyişi" yoktur. Kimileri de saz çalmayı günah sayan çevrelerin içinde vücut bulmuştur. Ama gelenekten yetişen ancak bir beceri olarak iyi saz çalamayan âşıklar, yanlarında "sofu" adı verilen saz çalan kimseleri bulundurmuşlardır.

Ruhsatî'nin vücut bulduğu topraklarda üç bölge vardır. Yıldızeli, Şarkışla, Gemerek, Akdağmadeni, Sarıoğlan ilçeleri arasında kalan bölgeye Emlek yöresi denilir. Divriği'nin batısında kalıp günümüzde 13 köyü kapsamına alan yöreye Çamşıhı denilir. Diğer yöre "Elbeyi" Türkmenlerinin yerleşim alanı olan Elbeyli yöresidir. Bu yöre, bugünkü Sivas il merkezinin güneybatı kesimidir. Kuzeyinde Sivas, batısında Yıldızeli ve Şarkışla, güneyinde Altınyayla ve doğusunda Ulaş ve Kangal ilçeleri bulunmaktadır.

Günümüzde bu bölgede kırk iki İlbeyli köyü bulunmaktadır.[20] Ancak İlbeyli gelenek ve görenekleri bu kırk iki köyle sınırlı kalmıyor, Kangal ve Altınyayla ilçelerinde de varlığını gösteriyordu. Emlek ve Çamşıhı yöresi âşıkları alevi Bektaşî geleneği içinde yetişmişlerdir. Saz çalmak, hayatlarının ve sanatlarının bir parçasıdır. Ruhsatî'nin yetiştiği İlbeyli yöresinde saz çalınmazdı.[21]

Her ne kadar Ruhsatî bir şiirinde:

"Ruhsatî köylerde dolaştım gezdim
Nice güzellerin methini yazdım
Gayri bu sevdanın ipini çözdüm
Astım bir köşeye sazı kaç gündür"

Diyorsa da Ruhsatî'nin saz çalmadığını sanıyoruz. Gençlik yıllarında saz çaldığı ancak Nakşibendi tarikatına girdikten sonra bıraktığı ihtimali düşünülebilir. Şu da göz önünde bulundurulmalıdır: Ömrünün büyük bölümüne geçirdiği yöre, saza sempati ile bakılan yerlerden değildir. Kaldı ki

---

[20] Söğütçük, Aylı, Eski Apardı, Yeni Apardı, Keçili, Koyuncu, Kızılcakışla, Savcun, Tatlıcak, Çallı, Hayırbey, Herekli, Apa, Durdulu, Yaramış, Kâhyalı, Damlacık, Karalı, Haydarlı, Bedirli, Bostancık, Akkuzulu, Ağcaeniş, Kartalca, Gözmen, Kızılova, Hanlı, Kayadibi, Mensurlu, Kavlak, Eskiköy, Kabasakal, Güney, Çongar, Gazibey, Kızılöz, Sorguncuk, Saridemir, Yanalak, Damlı, Karalar ve Karapınar.

[21] 1975 yılında Çongar köyünde yaptığım Halk hikayeleri derlemelerim sırasında köyün yaşlı aşığı Hasan Kalputçu saz çalmak yerine elindeki değnekle saz çalma taklidi yapıyordu. A.C

Ruhsatî, zamaneyi eleştiren bir destanında, saz çalanları hoş karşılamadığını şu şekilde anlatmıştır:

"Ezanlar okunur olmaz cemaat
Cihânı kapladı büsbütün bidat
Çalgıcı gelirse ederler rağbet
Saz ile santura itibar şimdi"

Ruhsatî ile ilgili kapsamlı araştırmalar yapan ve değerli bir eser yayınlayan Sivaslı bilim adamı Doğan Kaya bu konuda şöyle demektedir:

"Ruhsatî, irticali[22] *olan fakat saz çalmayan bir âşıktır. Hakkında yazılmış kitaplarda ve makalelerde onun saz çaldığı ifade edilmiştir. Söz gelişi Vehbi Cem Aşkun kitabına "Büyük Halk ve Saz Şairi Ruhsatî" adını vermiştir. Ruhsatî'nin saz çaldığını söyleyenler sağlıklı bir araştırma yapmamışlardır. Halbuki Ruhsatî, saz çalmadığını açıkça dile getirmiştir."*[23]

Ruhsatî sanırız önceleri saz çalamadığına üzülmüş bir noksanlık olarak görmüştür. Bir şiirinde şöyle diyor:

"Ne müşküldür karlı dağı devirmek
Yönün sevdiğine doğru çevirmek
Âşıka şâyeste türkü çağırmak
Onun da tadı yok saz olmayınca"

Ancak bütünüyle tarikata bağlandıktan ve şiirlerinde ağırlıklı olarak dini konulara işlemeye başladıktan sonra böyle bir noksanlık ve üzüntü duyduğunu sanmıyoruz. Aşağıya aldığımız dörtlüğünde sazı sevmenin cahillik olduğunu vurguluyor:

"Cahiller şöhreti sazı seviyor
Hilâl kaş sürmeli gözü seviyor
Ruhsatî bunaldı yazı seviyor
Şükür Yaradan'a yine yaz geldi"

Ruhsatî'nin Ustalık Ölçüsü

Bir aşığın usta âşıklar arasında anılması için bazı özellikler taşıması gerekir. Her şeyden önce, kafiye ve ayak konusunda becerikli olmalı ayak verme geleneğine uymakta özen göstermelidir. Ustalığın bir başka belirtisi, konuya

---

[22] Düşünmeden ve birdenbire içe doğduğu gibi şiir veya söz söyleme yeteneği olan.

[23] Doğan Kaya, Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatî, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları 1994, Sivas s 123.

hakimiyetidir. Bunun için bilgili olması, kendisini yetiştirmiş bulunması gereklidir. Bir şiirinde:

"Gülşen bahçesinde var mı semerin
On iki tarikten var mı kemerin
Vezinden mevzundan var mı haberin
Yok ise boş yere yarışmayı gör"

Diyerek, bir âşıkta olması gereken iki noktaya işaret etmiştir. Ona göre âşık olabilmek için ele saz almak yeterli değildir. Âşıklık geleneğinin geçmişten beri süregelen kurallara uymaları gerekir.

"Bil ki hakikate yetemem âşık
İptida mecâza çarpılmadıkça
Zikre devam edip vakti seherde
Nefsi emareden kurtulmadıkça

....

İçmeyen ne bilir şarâp ü meydan
Almalı hikmeti gün ile aydan
Saz ile söz ile alınmaz meydan
Ruhsat'ın mahlası serpilmedikçe"

Ruhsatî, âşıklığın geleneğini, toplum içinde söz söylemesini, adabı muaşereti çok iyi bilmektedir.

"Dertliler sabaha dek olur uyanık
Merhem arıyorken zahmına sadık
Mansur gibi dara çekile âşık
Yârini ağyara şikâyet etmez"

Geleneğe aykırı davrananları ağır bir şekilde yerer. Bazen bahtına kahreder:

"...Coştu deli gönül kaynadı coştu
Rakip olan bize bin kuyu eşti
Bir kaç dane şair önüme düştü
Âşıklık böyle mi pis kara bahtım

Elde sermayesi yoktur tükenmiş
Çalgısı eldedir şişmiş dözenmiş
Ruhsat anlaşıldı ottan usanmış
Diyor ki istiyor kes kara bahtım"

Ruhsatî'nin Karşılaşma ve Atışmaları

Âşıkların, yurdun çok yerlerinde toplantılara katılmaları, bir birleriyle karşılaşmaları, söyleşmeleri bir anlamda sınavdan geçirilmeleri geleneğin gereğidir. Buna âşıkların "meydan edilmeleri" denilir. Meydana çıkan âşıkların söyledikleri şiirler, önceden ezberlenmiş değildir. Atışmaktan çok, dostça ve "yârân" arasında yapılan âşık karşılaşmalarına "sohbet" veya "beyitleşme" denilmiştir. Bu toplantılarda hikâyeler anlatılmakta, "nazireler" düzülmekte, kendilerinden ya da başkala-rından beyitler söylenerek ve "can sohbeti" yapılmaktadır.

Âşıklar bilgilerini, duygularını ve becerilerini halkın karşısında bir tür yarışma olan "atışma", "karşılaşma" ve "deyişme"lerle gösterirler. Bu yarışmalarda, en az iki âşık karşı karşıya gelir; karşılaşmada "mat etme", atışmada "eğlendirme", deyişmedeyse ise "söyleşi" esastır.

Saz çalmayan Ruhsatî'nin verilen bir ayak üzerinde karşısındaki saz çalan bir âşıkla atıştığını söyleyemeyiz. Ancak irticalinin kuvvetli olduğunu yukarıda belirttiğimiz Ruhsatî, bir çok âşıkla deyişmiştir. Aşağıya aldığımız şiirden anlaşılacağı gibi zaman zaman bu deyişmeler hararetlenmiş, çok geniş hoşgörü isteyen şakalaşmalara veya hakaretlere ulaşmıştır. Bu şiirde karşısındaki âşığı "eşek" etmiştir:

Sizin âşıkınızın medhin edeyim
İki ayağı eksik bir âlâ hımar
Bir boncuklu yular bir tane semer
Sabahtan çekeyim pazara doğru.

Sizin âşıkınız aradan çıktı
Akşam iyi idi şimdicek koktu
Yalını yiyince irkildi baktı
Kuyruğun kanırdı davara doğru

.....
Ruhsat'im böylece destan eylese
Destan eylemese mestan eylese
Bir fakir bir yerde bostan eylese
Tuz alır seğirdir hıyara doğru"

Ruhsatî'nin yaşadığı dönem, kayıt imkanlarının olmaması, karşılıklı söyleşmelerin doğaçlama yapılması nedeniyle elimizde örnekler yoktur. Ancak bazı şiirlerinin içeriğinden, bu şiirleri "deyişme", "karşılama", "karşıberi" gibi yarışmalarda söylediği anlaşılmaktadır. Birkaç şiirinden örnekler verebiliriz:

"Sana derim sana ey arif âşık
Evvel besmeleyi yazan kimiydi
Yedi iklim çar köşeyi dolaşan
Devredip dünyayı gezen kimiydi

Sana diyom sana behey divane
"Kalem"dir dünyayı yazan dediler
Yedi iklim çar köşeyi dolaşan
Seher rüzgârıdır gezen dediler....."

**

"Gel bir suvalim var, cevap ver âşık
Cesedin içinde canı bilen mi
Peygamber dünyaya gelmezden evvel
Bir ağaçta bin bir dalı bilen mi

Hakk'ın emri ile kesildi bir baş
Lisana geldi de söyledi bir taş
Çarhı felek döner bir misâl-i kuş
Buna da yalandır diyebilen mi....."

**

"Buyur âşık bu davete
Ciğer yandı kebabdır bu
Bu meydan aşk meydanıdır
İçersen hoş şaraptır bu ...."

Hikâye Düzebilmek

Âşıklık geleneğini oluşturan unsurlardan biri hikâye anlatmaktır. Günümüzdeki iletişim ve eğlence araçlarının bulunmadığı dönemlerde, kahvelerde ya da evlerde düzenlenen "âşık meclisleri"nde âşıkların anlattıkları "hikâye"ler dinlenmiştir. Bir kısım usta âşıklar, eski ustaların düzdükleriyle kendi düzdükleri hikâyeleri anlatmışlardır.

Ruhsatî'nin "âşıkname"sinden bir çok halk hikâyesini bildiği anlaşılıyor. Ancak geleneğin gereğini yerine getirmiş, o da bir hikâyeye imza atmıştır. **"Uğru ile Kadı"**[24] adlı hikâyeyi özgün şiir diliyle anlatmıştır. Hem de bu aruz vezni ile yazmıştır.

---

[24] Ruhsatî'nin Uğru ile Kadı hikayesini ilk kez Altınyayla ilçesinde Kürkçüyurt köyünde merhum Saçlı Mehmet Efendi'de gören Doğan Kaya, VI. Milli Türkoloji Kongresinde (22-29 Eylül 1984) sunduğu bildiri ile tanıtmıştır. Doğan Kaya ayrıca "Türk Halk Hikâyeleri İçinde Hikaye-i Uğru ile Kadı" adlı Yüksek Lisans Tezi yaparak eseri bilim dünyasına kazandırmıştır

Hikâye Bağdat Kadısı ile Uğru'nun karşılaşmasını, karşılıklı münazaralarını, Uğru'nun Kadı'yı soymasını, buna rağmen Kadı'nın evine gidip bilgi ve zekasını kanıtlamasını, Kadı'nın Uğruyu ödüllendirmesini anlatmaktadır. Kişilerin yetkilerin kötüye kullanmaması, başkalarının düşüncesine saygılı olması, her şeyden önce dürüst davranması, kibirli olmaması, kendinden üstün birinin olabileceğini aklından çıkarmaması gerektiğine ilişkin mesajlar vermektedir.

Hikâye 473 beyittir. Aruz vezninin "fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün" kalıbıyla yazılan hikâyede, "fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün" ve "me fâ î lün / me fâ î lün / me fâ î lün / me fâ î lün" kalıplarının da kullanıldığı ve pek başarı sağlanamadığı görülmektedir.

Dedim - Dedi Tarzı Söyleşi

Halk şiirimizde "Dedim-Dedi" türü şiirlerin geçmişi Kaşgarlı Mahmut'un Divanü Lügati't- Türk adlı eserine kadar gitmektedir. "Dedim-dedi" biçimi, burada "aydum" ve "aydı" sözcükleriyle başlayan iki dörtlük halindedir.[25] "Dedim-dedi" biçimindeki söyleyiş yaygın olarak koşma ve semaîlerdeki âşık ve sevgilinin dedim-dedi anlatımına bağlı karşılıklı söyleşmeleridir. Divan edebiyatında kullanılan şekliyle birlikte ortak ad olarak "Mürâca'a" adı verilen bu tür, zamanla geleneğin bir parçası olmuştur.

Dedim-dedi biçimiyle söylenen şiirlerde, özellikleri geleneğe göre şair ya da âşık tarafından belirlenen sevgilinin özelliklerinin âşığın ağzından söylenmesi anlatıma renk ve canlılık katmıştır. Ayrıca iki ağızdan söyleneceklerin tek kişinin ağzından söylenmesi, şair için beceri gösterme fırsatıdır.

Âşıklık geleneğinde yeri olan "dedim-dedi" türü şiirlerin en güzel örnekleri Ruhsatî'nin şiirleri arasında bulunmaktadır.

Ruhsatî "Dedim-dedi" tarzı şiirlerinde değişik usuller denemişlerdir. Bazı şiirlerin her dizesinin başında "Dedim-dedi" anlatımı görülmektedir:

"Dedim dilber seni sevmek niyetim
Dedi ki acırım ben sana vah vah
Dedim neremdedir söyle kusurum
Dedi demedim mi dün sana vah vah

---

[25] H. Dilek Latislâm, Divan Şiiriyle Halk Şiirinde Ortak Bir Söyleşiş Biçimi (Mürâca'a- Dedim-Dedi), Folklor/Edebiyat, C.VI, S.22, Ankara,2000, s. 201-211

Dedim yanağında bir gül dalı var
Dedi ahmak mısın işte alıver
Dedim dudağından bir şeftali ver
Dedi kaynamadı kan sana vah vah...."

Ruhsatî'nin kimi şiirlerinde ilk dizesinden sonraki dizelerde "Dedim" ve "Dedi" anlatımını bir arada kullanmışlardır.

"Vardım nazlı yârin ziyaretine
Dedim gel gidelim dedi varamam
Dedim bu kadar mı vaz geldin benden
Dedi vaz gelmedim amma varamam

Dedim kuzulara nasıl dayandın
Dedi evvel Allah sana güvendim
Dedim aşkın ile odlara yandım
Dedi yanıyorsun amma varamam....."

**

Bazı şiirlerde soru-cevap şeklinde ve "Dedim-Dedi" anlatımı her dizenin içinde yer almaktadır:

"Rast geldim bir kaşları kemâna
Dedim kaçalım mı? Dedi ki yok yok
Dedim muhabbetim dedi karışık
Dedim seçelim mi dedi ki yok yok

Dedim bu nasıl söz dedi kahırlı
Dedim bu ferman ne dedi mühürlü
Dedim bu bâde ne dedi zehirli
Dedim içelim mi dedi ki yok yok ...."

Ruhsatî'nin bazı şiirlerinde bir dizede "dedim" sonraki dizede "dedi" anlatımı bulunmaktadır:

"Dedim dilber gel bir pazar edelim
Dedi ben alışı verişi bilmem
Dedim muhabbetten kuralım çarşı
Dedi ben tenhada görüşü bilmem

Dedim işittin mi Ferhat-Şirin'i
Dedi aşk yoluna vermiş varını
Dedim Ferhat vermedi mi serini
Dedi düşmanım çok, şer işi bilmem ....."

Ruhsatî'nin şiirlerinin bazılarında dörtlüklerin birinci ve üçüncü dizelerinde "Dedim" ve "dedi" anlatımı denenmiştir:

"....Dedim muradım yüzünden
Bir kaşından bir gözünden
Dedi güzel buyurdun sen
Etrafımız hep düşmandır

Dedim düşmana düşmanım
Yoluna koymuşum canım
Dedi helâl olsun kanım
Yoluna canım kurbandır ....."

Dedim-dedi ifadelerinin yukarıda sıraladığımız yaygın kullanım biçimlerinin dışında, düzensiz olarak söyleyiş gereği tekrarlandığı, şiirin çeşitli yerlerinde gelişi güzel kullanıldığı örnekler de bulunmaktadır.

"Silah sağ omuzda bir yiğit çıktı
Dediler ki gelen ünlü Kör Mıstık
Dedim Köroğlu mu yoksa Çullu mu
Dediler ki yok yok şanlı Kör Mıstık

Dedim atı var mı dediler yayan
Dedim kara kuş mu dediler şahan
Dedim yüzü nasıl dediler yaman
Her rast geldiğine kinli Kör Mıstık....."

Nazire Söyleme

Âşıkların benzer şiir yazmalarına veya etkilenmelerine daha çok aynı konuyu işlenmeleri durumunda rastlanmaktadır. Ruhsatî'nin şiirleri ile kendisinden önce yaşamış veya çağdaşı olan şairlerin şiirlerinin mukayesesi sırasında sayıları az da olsa benzerlikler dikkati çeker. Bu benzerliklerin bazıları yalnızca aynı ayağın ve benzer konunun işlenmesi şeklindedir: Şu dörtlük Karacaoğlan'ındır:

"Karacaoğlan bulma kusur huyuna
Kurban olam kaşlarının yayına
Benim için uğra dostun köyüne
Uğra sen yanına gör seher yeli"

Ruhsatî'nin aynı ayağı taşıyan koşması şöyle bitmektedir:

"Varıp ahbapları bir bir göresin
Yâranların divanında durasın
Ruhsatî selâmın tebliğ edesin
Yollarda bekleme er seher yeli

Bir başka örneği Yunus'tan verebiliriz:

"Şol cennetin ırmakları
Akar Allah deyü deyü
Çıkmış İslam bülbülleri
Öter Allah deyü deyü ..."

Ruhsatî'nin aynı ayağı taşıyan ilâhisi ise şöyle başlamaktadır:

"Sabahtan yüzümü yere
Sürem Allah Allah deyu
El bağlayıp divanına
Duram Allah Allah deyu..."

Benzerlik gösteren şiirlerde kimi zaman şiirin içinde aynı dizenin kullanıldığı görülmektedir. Aşağıya aldığımız iki dörtlüğün ilki Karacaoğlan'a ikincisi Ruhsatî'ye aittir:

"Yer altında sarı öküz
Kim bilir kaç yaşındadır
Dört ayağı yer zulumat
Bir sinecik peşindedir..."

"Yer altında sarı öküz
Yüz on dört bin yaşındadır.
Mevlâ'm anı hoş yaratmış
Bütün dünya başındadır..."

Görülmektedir ki, "Yer altında sarı öküz" dizesi aynen kullanılmıştır. Bir diğer benzerlik, şiirin aynı dörtlükle başlamasıdır:

Seherden uğradım dostun köyüne
Hoş geldin sevdiğim in dedi bana
Tomurcuk memesin verdi ağzıma
Yorgunsun sevdiğim em dedi bana

Yukarıya aldığımız dörtlük Karacaoğlan'a aittir. Aşağıdaki şiir ise Ruhsatî adına kayıtlıdır.

"Yayladan gelirken yolun sağında
Hoş geldin misafir in dedi bana
Çıkarttı memesin verdi ağzıma
Yorgunsun sevdiğim em dedi bana

Gürleyen gök müdür esen yel midir
Arap atı tavlasından bellidir
Deste kâkül al yanakta gamlıdır
İpek kâkül değil tel dedi bana

Biçare Ruhsatı hiç haram yemez
Birinin sırrını birine demez
Boynumuza farzdır beş vakit namaz
Ak göğsün üstünde kıl dedi bana"

Görülmektedir ki, Karacaoğlan'a ait olan dörtlükle, Ruhsatî'nin koşmasının ilk dörtlüğü hemen hemen aynıdır.

Çoğu zaman âşıklar başka âşıkların şiirlerini ezberlerken, şiirin aslı ve tamamı yerine ayağı, şiirin konusunu ve nazım türünü ezberlemekte, gerektiği zaman şiirleri bu bilgilerle yeniden inşa edebilmektedirler. Kimi zaman bir âşığın şiirinin farklı yerlerde farklı biçimlerde karşımıza çıkmasının nedeni budur.[26]

Ruhsatî'nin bilerek başkasının şiirini kendi adına tapşırması mümkün değildir. Bu şiirlerde bizler gibi derleyicinin veya kopyalayıcının hatası olabilir. Kimi zaman birbirinden habersiz iki âşık, aynı ayak ve aynı konuda birbirine

[26] Umay Günay, "Halk Şiirinde Ayak Konusunda Düşünceler" (Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi) içinde, Akçağ Yay., 1992 Ankara. s. 181-183 (Aşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi" ismini taşıyan bu kitap, Prof. Dr. Umay Günay'ın doçentlik tezi olarak hazırlanmıştır. Eser, Türkiye sınırları içerisinde, 19. asırda yaşamış ve halen de yaşamakta olan ozanlarımızın ve aşıklarımızın şiirleri ve aşıklık geleneğine katkıları üzerine yapılmış detaylı bir çalışmadır. 1914 senesi itibariyle aşık tarzı şiir geleneğine hizmet etmiş âşıklarımızdan mümkün olduğunca kronolojik sıralamaya da bağlı kalınarak bahsedilmiş önemli bir eserdir.)

yakın şiirler söyleyebilmektedir. Yetiştiği ortam, kullandığı dil, örnek aldığı ustaları büyük ölçüde ortak olan âşıkların şiirlerde benzerlik veya aynilik görülebil-mektedir

Bir başka benzerlikler, âşığın ezberinde olan şiirlerin ayaklarının bağlayıcılığı ve âşıkta bulunan "nazire" söyleme geleneğinden kaynaklanabilir.

Bir şairin, başka bir şairin şiirine aynı uyak ve ölçü ve konuda benzer bir şiir yazmasına nazire denir. Günümüzde "benzek" sözcüğü kullanılmaktadır. Aşağıya aldığımız ilk iki şiir, Ruhsatî'nin gençlik yıllarında hayatta olan Dertli ile Seyranî'nin birbirlerine nazireleridir. Üçüncü şiir ise Ruhsatî'nin bunlara naziresidir:

DERTLİ:

Girdâb-ı mihnette[27] *kapandın kaldın*
Vermedin bir yandan ses, kara bahtım[28]
Anladım gafilsin, uykuya daldın
Deli poyraz gibi es, kara bahtım

Âlemde bir candan korkulmaz iken
Pençenden kimseler kurtulmaz iken
Aslana kaplana yırtılmaz iken
Dedirttin tilkiye pes, kara bahtım

Dertli'yâ çıkar mı bu işin ucu
Şimdi farkeden yok altını, tuncu
Evvel beğenmezdin mesti papucu
Verdirdin çarığa mes, kara bahtım

SEYRANÎ:

Nice defterlerden ismim sildirdin
Gelmedi hiç senden ses kara bahtım
Bahtın gemisinde yelken yok bildin
Durma, lodos gibi es kara bahtım

Ahd'ettim bu gonca yolmamasına
Bulmadım çaresin solmamasına
Bu derdinden iflah olmamasına
Kat'iyyen ümidin kes kara bahtım

Âlem yıkıcıdır, yoktur yapıcı
Kimi cellad olmuş, kimi kapıcı
Ezel giymez iken mesti pabıcı
Dedirdin çarığa mes kara bahtım

Ağır meclislerde sıkılmaz iken
Mengeneye versen bükülmez iken
Seyranî arslana yükülmez iken
Dedirttin tilkiye 'pes!' kara bahtım

[27] Eza, cefa döngüsü.

[28] Talihsizliğim.

RUHSATÎ:

Âşık olan er meydanında seker
Nev baharda reçber tohumun eker
Bazı tilki var ki arslanı s...r
Var da ardı sıra bas kara bahtım

Coştu deli gönül kaynadı coştu
Rakip olan bize bin kuyu eşti
Bir kaç dane şair önüme düştü
Âşıklık böyle mi pis kara bahtım

Elde sermayesi yoktur tükenmiş
Çalgısı eldedir şişmiş dözenmiş
Ruhsat anlaşıldı ottan usanmış
Diyor ki istiyor kes kara bahtım

Ruhsatî'nin nazire yaptığı âşıklardan biri de Erzurumlu Sümmanî'dir. Aşağıdaki birinci, üçüncü, beşinci ve yedinci dörtlükler Ruhsatî'ye, bu dörtlükleri izleyen ikinci, dördüncü, altıncı ve sekizinci dörtlükler Sümmanî'ye aittir.

Ezel kâtipleri tertip idende
Âlemde bahtımı kara yazmışlar.
Bilirim güldürmez devri âlemde
Bu ahımı yüz bin zâra yazmışlar

Ervah-ı ezelde levh-i kalemde
Şu benim bahtımı kara yazmışlar
Bilirim güldürmez devr-i alemde
Bir günümü yüz bin zâra yazmışlar

Derdini kılmıştır âciz deribeder
El itse sevdiğim sanki kim iver
Olaydı dünyada ikbalim yaver
Benim tecellimi bîçar yazmışlar

Olaydı dünyada ikbâlim yâver
El etsem sevdiğim acep kim ever
Bilmem tecelli mi yoksa ki kader
Beni bir vefasız yâra yazmışlar

Arif bilir aşk ehlinin hâlini
Kaldırır kalbinden kıl ü kalini
Herkes yâre virdi arzuhalini
Benimkini o rüzgâra yazmışlar

Arif bilir aşk ehlinin halini
Kaldırır gönlünden kil ü kâlini
Herkes dosta vermiş arzuhalini
Benimkini ürüzgâra yazmışlar

Hapta idim geldi kırklar yediler
Sadaları hoşça hop dervişanlar
Bir bir kaydolurken çok dervişanlar
Ruhsatî de bir kenara yazmışlar

Döner mi kavlinden sıtk-ı sadıklar
Dost ile dost olur bağrı yanıklar
Aşk kaydına geçti bunca âşıklar
Sümmanî'yi bir kenara yazmışlar

Tarih Bildirme

Âşık, kıtlık, yangın, sel felaketleri, salgın hastalık, önemli savaşlar vb. toplumu yakından ilgilendiren sosyal hayatla ilgili olaylarla kendi doğum tarihini şiirlerinde tarihi birer belge olmasını istemiş ve genellikle ilk yada son dörtlükte bazen de ara yerde tarih belirtmiştir.

Tarih bildirme geleneğini en iyi ve en zengin biçimde uygulayan âşıklardan biri Ruhsatî olmuştur. Ruhsatî'nin hayatına ilişkin aşamaları ve zamanlarını şiirlerine yerleştirdiği tarihlerden tespit edebilmekteyiz. Yine yaşadığı dönem içinde bölgede yaşanan savaşın, kıtlığın, salgın hastalıkların tarihlerini Ruhsatî'nin şiirlerinden öğrenebilmekteyiz.

Ruhsatî'nin ebced hesabını bildiğini çevrede yapılan bir camiye ilişkin düşürdüğü tarihten anlıyoruz:

"Tarihini tahn eyledim hesab-ı ebced ile
Biri (Gayın) birisi (şın) (ba) ile tamam gibi"

Ebcet hesabına göre, "gayın"ın karşılığı 1000, "şın"ın karşılığı 300 ve "ba" nın karşılığı 2'dir. Tarih 1302'dir. Miladi karşılığı 1885'tir. Ruhsatî'nin tarih düşürdüğü camii 1885'de yapılmıştır.

Ruhsati'nin şiirlerinde tarih bildirdiği dörtlüklerden bir kaçını aşağıya alıyoruz:

"..Ruhsat'im kusurun görmez kör oldu
Dünya muhannete fazla dar oldu
Tarih geldi işte doksan bir[29] oldu
Ne acayip oldu cihan bu sene"
"Sene bin iki yüz yetmiş yedide[30]
Yüzüne bakacak bir can kalmadı
Gittikçe azıyor ahır zamane
Hakikatli la'l ü mercan kalmadı ..."

"Tarih doksan altı[31] dünya kurulmaz
Huda emretmezse destur verilmez
Kasap olduk kesmek ile tükenmez
Kaldı kollarımız bel elden gitti..."
"Tarih bin üç yüze[32] kondu
Çok aradım dini polat
Herkes zamaneye uydu
Ne yol belli olur ne hat"

"Tarih üç yüz üçe[33] kondu
Ne gün bellidir ne saat
Adil kalktı zulm indi
Arife tarif ne hacet"

---

[29] Milâdi 1874-1875 yılları

[30] Milâdi 1860 yılı.

[31] Milâdi 1879 yılı.

[32] Milâdi 1883-1884.

[33] Miladî 1887.

ÂŞIK EDEBİYATININ TÜRLERİ İÇİNDE RUHSATÎ

Âşık edebiyatı ürünleri çoğunlukla "âşık şiiri" ve "âşık anlatımları" olmak üzere iki başlık altında toplanır. Âşık Edebiyatı şiirinin bütün biçimlerinde ve temalarına ilişkin türlerde Ruhsatî'nin şiirleri bulunmaktadır.

Âşık Edebiyatı şiir biçimlerini hece ölçüsüyle söylenenler ve Aruz vezniyle yazılanlar olarak iki sınıfta ele alabiliriz ki, Ruhsatî iki sınıf içinde de yer almıştır. Önce hece ölçüsü taşıyan nazım biçimlerinden örnekler vermek istiyoruz:

RUHSATÎ'NİN KOŞMALARI

Koşma, Âşık edebiyatı şiirinde en çok kullanılan türdür. Biçim açısından dörtlükler halindedir. On birli hece ölçüsü ile (6+5) ya da (4+4+3) duraklı olarak söylenmişlerdir. Duraklı kalıbıyla Türk dilinin güzelliğini şiire uygulayan saz şairleri, duygularını bu doku içinde daha kolay, daha güzel aktarabilmektedirler. Ruhsatî'ye ait şiirlerin büyük bölümünü koşma olarak niteleyebiliriz. Hemen her konuda söylenmiş koşmaları vardır. Kiminde aşkın güzelliklerini, kiminde acılarını, kiminde özlem, gurbet ve sıla duygularını dile getirmiştir.

"Gönlüm darlandı da çıktım dağlara
Gönlüm eğlencesi dağlar merhaba
Aktı çeşmim yaşı döndü çaylara
Çeşmim eğlencesi çağlar merhaba

....

Ruhsatî söylüyor dili dolâşık
Dostunu görünce şâd olur âşık
Dünü günü yüz sürdüğüm ak ışık
Ab-ı zemzem sunan sağlar merhaba"

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi, Ruhsatî'nin koşmalarında genellikle uyak düzeni (abab cccb dddb...) şeklindedir. Az da olsa aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi uyak düzeni, (abcb dddb) şeklinde olabilmektedir:

Elâ gözlerine kurban olduğum
Aman eski ifadenden dönme ha
Şimdi havalanıp gökte uçarsın
Benim ilden başka ile konma ha

Sana söylüyorum canımın canı
Elimden aldırdım sevdiğim seni
Eski ifadenle güvendir beni
Beni ısrarımdan döner sanma ha

....."

Ruhsatî. Bir karşılıklı konuşma türü olan (dedim-dedi) biçiminde pek çok koşma söylemiştir. Daha önce sözünü ettiğimiz ve örnekler verdiğimiz bu tür koşmalara "mürâca'a" adı verilmektedir. Âşıklık geleneği içinde yer alan ve bir çok aşığın başvurduğu türdür. Kitabımızın şiirlerine yer verdiğimiz bölümlerde görmek mümkündür.

"Tecnis" olarak adlandırılan ve bütün kafiyeleri cinaslı olan koşmalara Ruhsatî şiirleri arasında sık rastlamıyoruz. Ancak örnekler vardır

Yine bir şiirinde;

Kimse bilmez hikmetinin batnı ne
Kim bilir ki zahiri ne batnı ne
Habibim de taş bağladı batnına
Aklına burayı getirsin demiş

diyen Ruhsatî, bize güzel bir cinas örneği veriyor

Ziyadeli veya ayaklı koşma adlarıyla anılan ve ab(b)ab(b) cccb(b) dddb(b) düzeni içinde uyaklanan koşma türlerine de rağbet etmemiştir. Ruhsatî'nin koşmaları "Düz Koşma"lardır.

İşte bir örnek:

"Pazar-ı aşk içre hûri güzeller
Mezada vermişler kapan kapana
Şu iki gözümü bürüdü seller
Durmadan mevç vurur kapan kapana

Yüzünü gösterdi bir iki dilber
Vurgundur gönlümüz görmeğe iver
Biri kaymak satar birisi şeker
Münasip bulmuşlar kapan kapana

Derdimi anlamaz bir cânânım var
Sermayem aşkta çok ziyanım var
Sevda çarsısında bir kapanı var
Gönül alıp satar kapan kapana

Ham dolsun pirimden aldım himmeti
Dilerim bazûda bulam kuvveti
Uyandım Ruhsatî giydim kispeti
Rakipler söz atar kapan kapana

Ruhsatî şiirleri arasında "Zincirleme" koşma örneği bulabiliyoruz. Bu tür koşma veya destanın dörtlüklerinin son dizesinin uyağını içeren kelime veya sözcük dizinin, bir sonraki bendin ilk dizesinin içinde yer almasıyla oluşturulan koşmalardır. Bunlara koşma-destan da diyebiliriz.

Nice sizin için olurum Mecnun
Nedir hu sizdeki edâ güzeller
Bizi koyup yada[34] âşinâ olalı
Asumana çıktı seda güzeller

Sevdalı güzeller geldi yanıma
Anladım ki kasdı vardır canıma
Dedim gel sevdiğim girme kanıma
Bin yaşatsın sizi Hudâ güzeller

Hudâ'yı seversen vaz gelme benden
Severim ben seni derun-ı candan
Gözüm seçmez oldu görmüyor kandan
Atar gamzeleri cida[35] güzeller

---

[34] Yabancıya.

[35] Mızrak.

Cidası değdikçe cana dokunur
Tamam üç harfi ile ismi okunur
İnce bele sim kemerler takınır
Ederler canımı feda güzeller

Feda olsun size bu şirin canım
Ruz ü şeb didemden akıttım kanım
Unutma Ruhsatî kaşı kemanım
Olmuş babanız da gedâ güzeller

Yukarıdaki örnekte birinci dörtlüğün dördüncü dizesindeki **"güzeller"** ikinci dörtlüğün ilk dizesinde, ikinci dörtlüğün dördüncü dizesindeki **"Hudâ"** üçüncü dörtlüğün ilk dizesinde, üçüncü dörtlüğün dördüncü dizesinde yer alan **"Cıda"**, dördüncü dörtlüğün birinci dizesinde; dördüncü dörtlüğün dördüncü dizesinde yer alan **"Feda"** kelimesi de beşinci dörtlüğün ilk dizesinde yer almıştır.

RUHSATÎ'NİN SEMAİLERİ

Halk edebiyatımızda hece ve aruz vezni ile yazılmış iki tür semai vardır. Hece ile yazılan semailer, dörtlüklerden oluşur, koşma biçiminde düzenlenirler. Koşmalardan tek farkı, sekiz heceli olmamalarıdır. Bir Karacaoğlan gibi olmasa da Ruhsatî'nin semaileri, şiirleri arasında önemli bir yer tutar:

Güzellim ey yeke tellim
Kötü diyen kimdir sana
Pamuktan da yumuşaksın
Kati diyen kimdir sana

Aklımı eyledin talan
Beni bu sevdâya salan
Özü fâsık sözü yalan
Zâti diyen kimdir sana

Yüzün göreyim dön beri
Kemâlinden utan bâri
Giyinme şu alı şalı
Çiti diyen kimdir sana

Seni hûb yaratmış Tanrı
Görenin tutuşur bağrı
Sana geçmez diyen doğru
Kötü diyen kimdir sana

Sebebi var firkatinin
Kesesin yol sirkatinin
Git hey âşık Ruhsatî'nin
İti diyen kimdir sana

RUHSATÎ'DE VARSAĞI

Halk şiirimizde varsağı asıl itibariyle Güney Anadolu'da, Maraş'tan Mersin'e kadar uzayan bölgede yaşayan Varsak Türklerine has bir türdür. Biçim açısından büyük bölümü semaiye benzer. Semai gibi hece ölçüsünün sekizli kalıbıyla düzenlenirler. Kafiye şeması koşmalarda olduğu gibidir. Varsağının semailerden farkı söyleniş şeklidir. Dizelerinde "bre", "hey", "hey gidi", "ha!" gibi ünlümler yer alır. Ruhsatî de aşağıdaki birkaç dörtlükte görüldüğü gibi bu tür şiirler söylemiştir:

"Vaiz vasfeyleme hûri
Gönül cennet istemez ha
Bütün bütün senin olsun
Âşık ziynet istemez ha ..."

"Bire gönül vazgeç bu hülyalardan
Kani ahret iman kimin aklında
Eller kurt olmuşlar koyun ararlar
Hani hadis Kuran kim'in aklında ....."

RUHSATÎ'NİN DESTANLARI

Destanlar, halkın umut ve isteklerini, toplumu yakından etkileyen olayları ve toplumun olumlu veya olumsuz değer verdiği kişileri anlatan Âşık Edebiyatı ürünleridir. Dörtlük sayısı yüzü geçebilir. Savaşlar, kahramanlıklar, ayaklanmalar, kıtlıklar, doğal afetler, salgın hastalıklar, eşkıya ve ünlü kişilerin serüvenleri, gülünç olaylar, toplumsal taşlama ve eleştiriler, atasözleri, hayvanlar destanların konuları arasındadır.

Akla gelen destan türlerinin hemen hemen hepsine Ruhsatî'den bir örnek vermemiz mümkündür.

Âşıknâmeler (Şairnâmeler)

Halk şairlerinin çağdaşı veya kendilerinden önce yaşamış olan âşıkların adlarından ve niteliklerinden söz ettikleri destanlara âşıklar destanı anlamında "Âşıknâme" denilir. Ruhsatî'nin de bir "Âşıkname"si vardır:

"Ben âşıkım deyu âh etme gönül
Dağlarda duman var sen n'olacaksın
Çağlar Hak dilince Hakk'a çağırır
Şad, Murat, Umman var sen n'olacaksın

Yazıc'oğlu yanmış evrak elinde
Mecnun Hakk'a yetmiş Leylâ dilinde
Ferhat canı vermiş Şirin yolunda
Fuzulî sultan var sen n'olacaksm

Aşk ile kül olmuş yanmış Niyazi
Eşrefoğlu gezmiş Şam'ı Şiraz'ı
Yunus meleklerden olmuştu razı
Bekâyı bulan var sen n'olacaksın
...."

Yukarıya aldığımız dörtlüklerle başlayan Ruhsatî âşıknâmesinin diğer dörtlüklerinde Kuddusî, Emrah, Mansurî, Âşık Ömer, Kamilî, Nizamoğlu, Dertli, Âşık Garip, Kerem, Kusurî, Mahbubî, Meslekî gibi şairler birer birer nitelikleriyle anılmakta ve destan şöyle sona ermektedir:

"Nice âşık gelmiş nicesi geçmiş
Nice sır saklamış nice sır açmış
Nicesi bu yolda serinden geçmiş
Ummana dalan var sen n'olacaksın

Bilir misin âşıklığın sırrını
Cümlesi bu yolda vermiş serini
Daha öldürmedim nefsin birini
Ruhsatî külhan var sen n'olacaksın"

Yaş Destanları

İnsanın ana rahmine düşüşünden ölümüne değin geçirdiği evreler, âşıklar tarafından her yaşın özellikleri sıralanarak destanlaştırılmıştır. Vücutnâme de denilen bu destanlarda insanın yüzeli yaşına kadar yaşatıldığına rastlanmıştır.

Anadolu'da Yunus Emre'den başlayarak yirminci yüzyıla kadar yaşamış âşıklar pek çoğunda olduğu gibi Ruhsatî'nin de yaş destanı ünlüdür. Destanın başından ve sonundan birkaç kıtasını buraya alıyoruz:

"On birinde bir güzele hizmetim
Yeni açmış has bahçede gül gibi
On ikide henüz gelmiş baharı
Akar gider boz bulanık sel gibi

On üçünde ebru zülfü top durur
Aklı fikri temelinden kopturur
On dördünde yanağından öptürür
Dili şeker dudakları bal gibi

On beşinde çilesini doldurur
On altıda kendisini bildirir
On yedide maşukunu öldürür
Göz ucuyla bakar gider yel gibi
.....

Yetmiş beşte söyler söyler usanmaz
Sekseninde her ne etse utanmaz
Seksen beşte yatar gayri uyanmaz
Ne söylersen haber vermez lâl gibi

Doksanında hazır eyle bezini
Doksan beşte kimse çekmez nazını
Yüz yaşında teslim eder özünü
Ey Ruhsatî felek yine dul gibi"

Yaş destanlarını, yaşlılık üzerine söylenmiş destanlar izler. Çoğu âşık gibi Ruhsatî de özellikle bayanların kendine yaşlı muamelesi yapmasından hoşlanmaz. Buna benzer davranışları iğneler:

"Bir yanık âşıkım gel hoca sanma
Gönlümüz alçaktır hiç yüce sanma
Adımı duyup ta pek koca sanma
Daha gözüm çıralıca güzeller.."

Ne kadar kendine yaşlı diyenleri iğnelese de gerçeği kabul etmek zorundadır. Bir takım işlevleri yerine getiremez duruma düşünce, zamandan şikayete başlar ve geçmiş yıllara özlem duymaya, iç geçirmeye başlar:

"Geldi geçti yiğitliğin harmanı.
Koyver gayri tutma benim peşim yâr
Elli beşte keçimizi seçelim
Otuz beşte lâzım idin eşim yâr

Genç olanlar işin görüp haklıyor
Esrarını sezdirmeyip saklıyor
Çün Azrail haftada bir yokluyor
Eksik değil yüreğimde şişim yâr

.....

Gönül kuşun yücesinden uçurdum
Bâde deyu seni, zehri içürdüm
Gitti gayrı yaz baharı geçürdüm
Çâr etrafım hisâr etti kışım yâr

.....

Söylerim sözüme yalan katamam
Metaımı az paraya satamam
Ruhsatî'den kes ümidi yatamam
Yetmişe kadem bastı yaşım yâr"

Aile Hayatına İlişkin Destanlar

Halk şairleri, yaşadıkları veya tanığı olduğu aile içi ilişkilerin acı ve tatlı yönlerini, karı-koca, kaynana-gelin, diğer akraba ve hısım ilişkilerini, bir birlerinden yakınmalarını, ilginç ve gülünç hallerini destanlaştırmışlardır. Âşık Ruhsatî'nin destanlarında eşlerine ilişkin şikayet ve yergi yoktur. Birkaç ufak sitemin dışında hepsini sevmekte ve arkalarından gözyaşı dökmektedir. Ancak, aile hayatına ilişkin yakın çevresinde olan bitenleri de destanlaştırmaktan geri

kalmamıştır. Aile yakını birinin başına işler açması üzerine şu öğüdü vermektedir:

"Dinlerseniz size bir nasihat eyleyim
En iyi dostundan sakın sen seni
Anlarsın sözün mânâsı budur
En iyi dostundan sakın sen seni

Gelir seninle güler dost olur
Kul kusursuz olmaz kusurun bulur
Lâbüt ondan sana bir kemlik gelir
En iyi dostundan sakın sen seni

.....

Ruhsatî'yim bunu böyle söyledim
Soyundum eğinim üryan eyledim
Başıma geldiği için söyledim
En iyi dostundan sakın sen seni"

Alkış-Kargış Destanları

Bilindiği gibi "alkış", dua etmek, "kargış" beddua vermektir. Âşık Ruhsatî'de karşılaştığı olaylar, gördükleri muameleler karşısında övgülerini ve yergilerini kimi zaman dua kimi zaman da beddua içerikli destanlaştırmıştır.

Altınyayla bölgesinde ileri gelen "Ağa"lardan olan ve uzaktan akraba oldukları sanılan Ahmet Ağa'ya söylediği "alkış destan"dan birkaç dörtlük örnek gösterebiliriz:

"Söyleten söyletir dil-i mahzunum
Gûş eyle pendimi gel Ahmet Ağa
Geşt ü güzâr ettim birkaç kurrayı
Doğru sana geldi yol Ahmet Ağa

Sabavette meşhur hûb idi resmin
Diyanet bâbında çok idi hasmın
Bölükbaşızade Del' Ahmet ismin
Asılzadeliğin bil Ahmet Ağa
...

Doğruluk bâbında hem Cennet aldın
Mescid bina ettin çok rahmet aldın
Yüz vurup Ka'be'ye Hac' Ahmet[36] oldun
Şimdi de dedirdin gül Ahmet Ağa

Tulu ömürlerle uzun yaş versin
Mevla'm imanını hem yoldaş versin
Beş de huri kızı beş koldaş versin
Habibine komşu ol Ahmet Ağa

....."

Âşık Ruhsatî "İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır" ata sözünün tersini yapar. Birine iğne batırmadan önce çuvaldızı kendisine batırır. Çok az halk şairi kendi kendini kargışlamıştır. Böyle bir şiirinden iki dörtlük aktarmakla yetiniyoruz:

"...
Bu günlerde mezarını kazsınlar
Umarım ki elvanını bozsunlar
Kara kara destanını yazsınlar
Kadrini bilmeyen kurda düşesin

Ey âşık gel nazar eyle pendime
Bâlâdaki sözlerimden gücenme
Ruhsatî'yim bütün sözüm kendime
Kabristan gibi bir yurda düşesin"

Ruhsatî kimi zaman "Küfür gönül yelpazesidir" deyimini doğrularcasına, canını sıkan olay ve kişileri kargışlamakla rahatlamamış, küfür de etmiştir:

"....
Münkir münafığın suyu
Aktı harap etti köyü
Ölüsüne bir tas suyu
Koyanın da avradını

Evden odun getirenin
Isıtıp su yetirenin
Isgatına oturanın
İmamın da avradını ..."

---

[36] Hacı Ahmet.

Meslek Destanları

Çeşitli meslek gruplarını anlatan, kimi zaman onları öven, kimi zaman eleştiren destanları "Meslek Destanları" adı altında toplayabiliriz. Bu destanların çoğunda, mesleklerin veya esnaflık türlerinin hepsi geçer. Geçmiş zaman âşıklarının destanlarından, yüzlerce yıl önce de hayat şartlarından, pahalılıktan, alacak- borç ilişkilerinden, rüşvetten yakınıldığı anlaşılmaktadır. Âşık Ruhsatî, bir tarihte Sivas'ta Sulukahve'de otururken orada bulunan esnaftan bazıları küçültücü sözler söylemiş. Dülger ve Palancı olan bu kişilere Ruhsatî aşağıdaki destanını söylemiş[37]:

"Yüzüme bakıp ta hayvan bellemen
Nutuk da var lisan da var dil de var
Bir tüccarım yeni bedesten açtım
Kutnu da var kumaş da var sal da var
.....

Necat bulmaz münkir ile yalancı
İflah olmaz dülger ile palancı
Sanmayınız bu Ruhsatî dilenci
Mensup ta var irad da var mal da var"

Öğreti veya Öğüt Destanları

"Nasihatname" adını verdiğimiz öğüt destanları ve şiirleri Âşık Ruhsatî'nin en çok ürün verdiği türlerdendir. Bu yüzden yaşadığı döneme göre uzun sayıla-bilecek ömrünün son yıllarında "Hoca" unvanıyla anılmış ve "Nasihatname"leri ilgi görmüştür. Bu destanlarında Ruhsatî'nin hayat tecrübelerini, yetiştiği ortamda yaygın olarak kullanılan deyimleri, atasözlerini, halk felsefesini bulmak mümkündür. Bu tür destanlarının bazılarından birer, ikişer dörtlük vermekle yetiniyoruz:

"Kulak ver pendime divâne gönül
Hiç karıp katmanın sırası değil
Meclis gafletinden mâlâyaniden
Lâf alıp satmanın sırası değil.

---

[37] Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya, Sivas'ta Aşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatî, Cumhuriyet Üniversitesi Yayını, Sivas 1994, s. 443.

Aşk sefinesini var ummana sal
Eğer gavvas isen derununa dal
Tâlib-i ilmisen kantardan yan'ol
Okkanın batmanın sırası değil
....."

*

" Nasihatim budur sana bir öğüt
Sözünü bilmeyen kuldan ırak ol
Yoklamadan geçme her bir dereyi
Dibi görünmeyen gölden ırak ol

.....

Eğer âkil isen bu sözümde dur
Vadinde durmazsa hem aslını sor
Bir insan bitevi olsa sulu kör
Kulak sağır kıç topaldan ırak ol
....."

*

"....
Arayıp aslına ermedik sözün
Rast geldiğine bakmayıp yüzün
Mecaz-i firkâte yakmayıp özün
Boş yere küsmenin sırası değil

.....

Ruhsat içme zamanenin zehrini
Harab eder sonra gönül şehrini
Çekemezsin iki avrat kahrını
Fatma'nın Eşme'nin sırası değil"

*
"....
Komşunun işin bitirmek
Bazı eksiğin yetirmek
Daim salavat getirmek
Ne güzeldir ne güzeldir.

...
Rençper olup ekin ekmek
Misafire nimet dökmek
Derviş olup zikir çekmek
Ne güzeldir ne güzeldir..."

Ters Öğüt Destanları

Öğüt destanlarının bir çeşidi de "ters öğüt" adını verdiğimiz tarzdır. Ruhsatî söylemek istediğinin tersini söyler. Ancak arif olanlar ne demek istediği anlarlar. Birkaç dörtlükle örnek vermemiz mümkündür:

"Çar etrafı hisar mahpus zindanda
Tosbağanın kuş olması ne lâyık
Çürük kerpiç saraylara çıkıp da
Safi mermer taş olması ne lâyık

.....

Fark etmeyen hayat ile mamatın
Dertte kalır bulamaz ki necatın
Kademhanedeki biten nebatın
Gonca güle eş olması ne lâyık

....

Kendi aşın elin ile pişirip
Kararını bilmeyip yakın taşırıp
Ruhsatî'yi bir belâya düşürüp
Bir ağrımaz baş olması ne lâyık"

Savaş Destanları

Âşık Ruhsatî'nin destanlarından XIX uncu yüzyılın ikinci yarısı ile XX nci yüzyılın ilk yılları arasındaki bazı tarihi olayların ip uçlarını bulabiliriz. "Savaş Destanı" olarak niteleyebileceğimiz bu destanlarda, ordu içinde yaşamış bir çok olaylar, düşman elinde kalmış yörelerde yaşanan zulüm ve kötülükler ve savaşların, çeşitli çatışmaların toplum üzerindeki olumsuz etkileri dile getirilmektedir.

Ruhsatî'nin bu tür destanları tek başına tarihi bir belge olamasa da insan öğesini, insan psikolojisini tahlil etmek, toplumun sosyal yapısını görmek mümkündür.

Ruhsatî'nin yaşadığı yıllarda, Ruslar batı cephesinde tahta yeni çıkmış olan Çar Aleksandr'ın komutasında ilerlemeye başladı. Ancak aynı gün doğuda General Melikov Kafkaslarda harekete geçti. Hedefi Kars, Ardahan ve Doğubeyazıt'tı.

Savaş Türk cephelerinde batıda Plevne'de Gazi Osman Paşa'nın ve Cephe Komutanı Mehmet Ali Paşa'nın, doğuda Gazi Ahmet Muhtar Paşa'nın yıldızlaştıkları çarpışmalarla sürdü gitti. Doğuda Erzurum ve Kars işgali yaşadı... Batıda Edirne Rus ordusuna genel karargâhlık etti. İki sene boyunca Osmanlı Devleti Avrupa'daki arazilerinin beşte ikisini kaybetti. Bu ortamda Ruhsatî'nin pek çok destanla yaşadıklarını, gördüklerini anlatması doğaldı:

"Biz Mevla ya yalvaralım duralım
Farzın kılıp doğru yola sürelim
Habibime çok salâvat verelim
Koyalım uğruna can da beraber

.....
Alamanya şahı askerin dermiş
Sırp Urus Yunan'ı bir yandan kırmış
Dağıstan Gürcistan çok imdat vermiş
Yemen Arabistan Çin de beraber

Halit Mikdat bu düğüne erişe
Abdurrahman bir taraftan girişe
Efendimin ashabları karışa
Kılıclar belinde kın da beraber
....

Şimendifer gemi Samsun elinde
Araba işliyor Sivas yolunda
Deve otlak hayvan Harput belinde
Arpa buğday bulgur-un da beraber

Askerimiz Elbistan'da kışlaya
Küheylanlar Erzurum'da işleye
İnancım kırk dokuz elli yaşlıya
Ruhsat sizin ile sen de beraber"

Hayvan Destanları

Geçimi çiftçilik ve hayvancılığa dayalı olan köylerde yaşayan Ruhsatî'nin destanları içinde hayvanlar da yer almıştır. Bu tür destanlarda leylekler, turnalar, bülbüller, fareler, tilkiler, öküzler ve daha pek çokları konu edinilir. Ruhsatî bu destanlarında hayvanlarla arasında geçen türlü olayları mizahi bir bakış açısıyla anlatılır.

Bir destanında "Hacı Baba" diye tanımladığı leyleklerin gelişini anlatır:

".. Şükür tanıdın yurdunu
Unutmamışsın ardını
Ruhsat ne bilsin derdini
Safâ geldin hacı baba"

Ruhsatî kümesine dadanan ve bir çok zararlara neden olan tilkiye destan söylemekten geri kalmamış ve nasıl üstesinden geldiğini şöyle anlatmış:

"...
Dereye aşağı gelir
Çil horoza selam verir
Tavuğun canını alır
Safa geldin tilki paşa

Haşeri tilki haşeri
Yedin üçeri beşeri
Postu ver de çık dışarı
Safa geldin tilki paşa

Geldin eşini eşini
Dolandın dağlar başını
Nettin feriğin eşini?
Safa geldin tilki paşa

.....
Ruhsatî kaptı küreği
Koptu tilkinin yüreği
Dolandı beş on direği
Postu verdi tilki paşa"

Ruhsatî bir fare karşısında nasıl çaresiz kaldığını destanlaştırmış. Birkaç dörtlük aktarıyoruz:

"....
Dört yanımız hep tarladır
Ekin yok bize zorlatır
Karanlıkta göz parlatır
Ya bu fare durur ya biz

Bacamızdan çıkmaz tütün
Unu teslim ettik bütün
Kaçak döğüşüne metin
Ya bu fare durur ya biz

Kuyruğunu ediyor yay
Unu bulguru etti pay
Aman komşular bire hay
Ya bu fare durur ya biz

.....
Ceht ederse derler anı
Gel Ruhsatî yıkak damı
Pencereye taktım camı
Ya bu fare durur ya biz"

Ruhsatî onca uğraşın, duaların sonunda bir çift öküze sahip olmuştur. Bölgenin tek geçim kaynağı, elde ettikleri buğdayı Sivas'a götürüp satmak, alacakları para ile diğer gereksinimlerini temin etmektir. Bunun için kağnı, araba gibi taşıtlardan yararlanılmakta, yeterli olmayanlar da kiralamaktadır. O da öküzlerini kağnısına koşup buğday taşımak ister. Ama ne var ki her şey umduğu gibi gelişmemektedir.

"....
Nice gün yalvardık gani rahmana
Bir çift öküz verdi bahara doğru
Otuz urublağı arpa yükledim
Dönderdim yönümü şehire doğru

Yolu yarı eyledik öküz yoruldu
Kolum kaldı kanatlarım kırıldı
Perişanlık yakamızdan sarıldı
Kulağın biri tut hayıra doğru

Çağırdım komşular hele durunuz
Toplanup ta müşavere kurunuz
Şu bizim öküzün hâlin sorunuz
Uzatır boynunu betere doğru

Dediler sür peşin hele buraya
Geri kalma düşürelim araya
Senin nene lâzım gelmek kiraya
Dönderüp yönünü zarara doğru

.....

Doğru çıktık yassı belin başına
Sarılan boş kalmaz hakkın peşine
Her iş biter sen yorulma boşuna
Saldık öküzleri pınara doğru

Biraz içti yarısını dökerek
Bir çöğdürdü ayağını bükerek
Girdim suya kuyruğunu tutarak
Güç belâ çıkarttım kenara doğru

....."

Doğal Felâket Üzerine Destanlar

Halk âşıkları deprem, kuraklık, salgın hastalık, sel, afet derecesinde yağmur, dolu ve tipi yağması, yangın gibi doğal afetleri anlatan destanlar söylemişlerdir. Âşıklar genellikle bu tür afetleri, ahlâkın bozulması dolayısıyla Tanrı tarafından cezalandırma olarak yorumlarlar.

Bu inanışı Ruhsatî'nin şiiri de doğruluyor.

Ruhsatî'nin yaşadığı yıllar özellikle Sivas ve çevresini "veba"dan "çiçek"e kadar bir çok salgın hastalıkların kasıp kavurduğu yıllardır. Böyle bir salgın sırasında acısını şöyle dile getirmiş:

"Elli bir yaşında tufan erişti
Yağmaya başladı kar birer birer
Haraba yüz tuttu bezmi gülistan
Yakar vücudumu nâr birer birer

Kayıt gör başına uzaktır yolun
Elinde bir zerre var mı amelin
Oğluna kızına yetişmez elin
Cümlesine hasret kor birer birer

Boş yere gevherin çalma gel taşa
Her ne dersem hilaf değilim hâşa
Ne genç der, ne koca, ne bey ne paşa
Değer musallaya ser birer birer

Kimse yetmez bu feleğin atına
Tutmuş yakamızı çeker çetine
Topraklar susamış adam etine
Hemen ağzın açmış yer birer birer

Ey Ruhsatî hakka çevir yönünü
Nola bari kurtarasın dinini
Haram ile besledinse tenini
Elbette sokacak mar birer birer

Âşık Ruhsatî'nin 1887 yılında yaşanan kıtlık sırasında Sivas Valisi Sırrı Paşa'ya yazdığı destan bir dilekçe niteliği taşıyor:

"Efendim nazar kıl arzuhâlime
Açlıktan maâdde bir diyeceğim yok
İane buyurmuş devletli beyim
Akşamdan sabaha yiyeceğim yok

Derdi olan elbet gelir sızılar
Lokman deyu geldim beyler gaziler
Herle deyu ağlaşıyor kuzular
Kazana bir avuç koyacağım yok
....
Biraz ahvalimden yazdım varaka
Verirsen Ruhsatî atmaz ırağa
Bir top bez isterim biraz nafaka
Ölürsem mezarda giyeceğim yok"

Güldürü veya Yergi Destanları

Âşık tarafından destana konu olarak seçilen bir olayın, bir kişinin, bir topluluğun, bir nesne veya kavramın dinleyiciyi güldüre güldüre hicvettiği destanlardır. Bir koşma türü olan taşlamalardan farkı, uzun ve olayın hikâyesini vermesidir. Zulme ve baskıya karşı baş kaldırının anlatımı olan destanları da bu sınıfa alabiliriz.

Bakınız Ruhsati yoksulluğu nasıl yeriyor:

Malik olsam bir tükenmez devlete
Ah neyleyim yürekte var elde yok
Kırk çift koşum olsa gözü sürmeli
Ah neyleyim yürekte var elde yok

Bin kilelik tarlam olsa su basar
Vergi Hudâ'nındır buna kim küser
Otuz beşte sürüm olsa seraser
Ah neyleyim yürekte var elde yok

.....

Her sene verirdim on yük iane
Muhtaç olmaz idim hana çobana
On iki bin atlı döksem meydana
Ah neyleyim yürekte var elde yok

....."

Ruhsatî hayal gücünü sıklıkla destanlarında gösterir. Oldukça uzun olan bir destanında son dörtlüğe ulaşmadan anlatılanların bir hayalden ibaret olduğunu anlayamazsınız. Ama hayalinde yaratıp anlattığı bir düğün ortamı ve bu ortamın kahramanları birer mizah malzemesi haline getirilirken, toplumsal hayatımızın yergisini de içinde barındırır. Sözünü ettiğimiz destandan gelişi güzel birkaç dörtlük aktarmakla yetiniyoruz:

"Bihamdillah biz de namızat olduk
Guş eyle birader destanı seyret
Bayrak dikilecek pazar ertesi
Toplansın cema'at devranı seyret

Pazarlığı görsün Hınıç'la Mehmet
Aklı teyik adam canıma minnet
Kahveci Kör İbiş kaynatsın şerbet
Gayet tiryakidir var anı seyret
...

Hüseyin Kel Mehter bir zurna yapsın
Davulu boynuna Kel İbil taksın
Topallar yığılsın bir halay çeksin
Kalbe cila gelsin dumanı seyret

Çağırın kelleri binsin çiride
Küstürüp kimseyi koyman geride
Kulaksız eşeğe binsin biri de
Atbaşı beraber cevlanı seyret
....."

Ruhsatî bir destanında çevresindeki kişi ve bölgelerin cimriliklerini hicvediyor:

"Benim biraz nekre kelâmlarımdan
Darendeli ister çite kıyamaz
Deliktaş'tan dahi isteyen çoktur
Bir kalbur samana ota kıyamaz.

Kendi içerimde neşterim benim
Her kazada vardır isterim benim
Sivas'tan da çoktur müşterim benim
Bir kebap yedirip ete kıyamaz.
.....
Bunca âşık şair geldi cihana
Ruhsatî birine bulamaz bahane
Nice şi'rim gitti ol Hekimhan'a
Velâkin onlar da duta kıyamaz"

Ruhsatî'nin konumunu, sözünü bilmeyen, olur olmaz yerlerde patavatsızlık yapan kimselere tahammülü yoktur. Aşağıya bir kaç kıtasını aldığımız destanda olduğu gibi, bunları yermekten çekinmez. Bu yergisini bezen kendisine kadar ulaştırır:

"…..
Nur bulunmaz sakalında saçında
Yedi sekiz yamalık var kıçında
Bütün yalan essahı yok içinde
Doğru sözü güman sanır devamsız
…….

Ey Ruhsatî niye derdin tavlaman
Varıp bir yaylada gezip yaylaman
Devamsız olmasan sen de söylemen
O da seni yaman sanır devamsız"

Yemek Destanları

Halk şairlerinin yemek destanlarında yalnız sevilen yemek, yiyecek ve içecekler ile, şairlerin yemek veya yiyecek tercihi yer almaz. Bu destanlarda toplumsal davranış kuralları, ritüeller ve inanışlar, sofra adabı, yemek ve yiyeceklerin yapım biçimi, korunması, kışlık olarak hazırlanıp saklanması, birbiriyle hoş giden ve bir arada yenilmesinde ayrı bir lezzet alınan yemekler ayrı ayrı belirtilmiştir.

Ruhsatî'nin yemeklerle züğürtlüğü birlikte işlediği destan, bize yüzelli yıl öncesi Anadolu insanının damak zevkinden çok sosyo-ekonomik düzeyini gösteriyor:

"Seni yere vursam kahpe züğürtlük
O zaman gönlümün ilhamına bak
Bir oda yaptırsam al tavan ile
Şu yalan dünyanın devranına bak
….
Çağırsam davete bayı gedayı
Dilde zikrederek gani Hüdâ'yı
Pirinç pilavına diksem cidayı
Yanında koç kuzu kurbanına bak

Peynir gelsin baş köşeye kurulsun
Mıhla kaş yıksın da ana darılsın
Sahana yağlıca ete sarılsın
Şekerli sütlünün cevlanına bak

Kadayıf kahvaltı kaz da öğlene
Dünyalar durdukça vara söylene
Maydanoz şöhretli tere dillene
Kahpe gök soğanın devranına bak

Baklava pehlivan hoşaf çömezi
Yarım kıyye bala olamam razı
Kandan şeker ile donansın yüzün
Ruhsat bu hayalin elvanına bak

Günümüzde en yoksul insanların bile dönüp bakmadığı yiyeceklerin, bir zamanlar yalnız hayalinin kurulduğu ve herkesin elde edemediğini yine Ruhsatî'nin destanından anlıyoruz:

"Padişahım beni aşçı baş etse
Bulgur pilavını her gün ederdim.
Çatal ferman getirttirip katlime
Bostan pancarını sürgün ederdim

Lâzım değil bamiyenin balkamı
Uğratmayın havuç ile şalgamı
Bazı bazı bulur isem dalgamı
Lahna sarmasın bir gün ederdim

Madımak diyerek döşerler bir ot
Çoğuna it siğer mideni gen tut
Çirişi topla da yel olana sat
Yemliği tez günde tezgin ederdim

.....
Bu takımlar bizim işe yaramaz
Çoban olsam bazı yerim köremez
Bostanından hiç bir zengin töremez
Kavunu karpuzu kırgın ederdim

Rençperlik dediğin helâl nafaka
Pekmez yoksa peyniri koy tabağa
Gel Ruhsatî çöreği çek kırağa
Ekin çok biterse dizgin ederdim"

Züğürtlük Destanları

Destanlarda anlatılan yiyecek içeklere erişmemenin ve hayali ile avunmanın nedeni Ruhsatî'ye göre züğürtlüktür. Yani yoksulluk ve parasızlıktır. Ruhsatî hayatı boyunca bundan yakınmıştır, birden çok destan düzmüştür. Bunlardan ikişer dörtlük alıntı yapıyoruz:

"Mecidiye küstü metelik düşman
Zaten lira ile aramız yoktur
Her kuluna bir dert vermiş Yaradan
Açıkta görünür yaramız yoktur
.....

Ruhsat'ın tahtında ağ yok Yarabbi
Arkamı verecek dağ yok Yarabbi
Ramazan geliyor yağ yok Yarabbi
Satın almaya da paramız yoktur"

**

"Zenginin züğürdün vasfın edeyim
Züğürt nere varsa han da bulamaz
Zengine baklava börek çekilir
Züğürt arpa darı nan da bulamaz

Zenginin yoluna çıkarlar karşı
Aralıkta kalır züğürdün başı
Zenginler giyerler kutnu kumaşı
Züğürt bacağına don da bulamaz

...

Zengin nere varsa ırahat olur
Züğürdün her işi kabahat olu
Zenginin kefeni dokuz kat olur
Züğürt kefenine yen de bulamaz

RUHSAT bu güftarı yazar bitirir
Züğürdün vasfını yazar bitirir
Zengin zemheri de terler oturur
Züğürt ağustosta gün de bulamaz"

Ruhsatî bir destanında yoksulluğunu, bulamadığı bir tas ayran'ın hayali ile söyleşerek paylaşır.

"Gine gözümüzde oldun tutya
Eski gördüğümüz koca boz ayran
Gündüz gündüz hayaline yeldirdin
Girdin düşümüze gece boz ayran

....

Ben neyleyim baklavayı böreği
Anca sen soğutun yanık yüreği
Mevlâ'm eksiltmesin dinin direği
Yanı sıra bir güzelce boz ayran

...."

Felek ve Kaderden Şikayet Destanları

İlk çağlardan beri insanlar, başarıların ve iyiliklerin kaynağını kendinde bulurken, kötülüklerin, başarısızlıkların, istemediği durumların nedenini feleğe ve kadere yüklemişlerdir. Kadercilik yalnızca kişisel değil toplumlar için de böyle olmuştur. Ruhsatî, karşılaştığı bir çok problemi çektiği yoksulluğu kadere, nasibe ve kısmete bağlamıştır.

Kaderle bire bir ilişkili bir konu da tevekküldür. Ruhsatî sabırlı olmayı öğütler: **"Kimisi kazanından çalar aşını / Kimisi peynirini, kimi keşini / Kimi haksız yere yarar başını / Gazâya râzı ol belâya sabır"** der. Kimi zaman kaderciliği ileri boyutlara götürür. Ona göre toplumlarda hayatta karşılaşılan her kötü olay ya da kötü şeyin sorumlusu kader veya felektir.

Ruhsatî'ye göre, feleğin elinden kurtuluş yoktur. Sillesini bir vurur ki neye uğradığımızı şaşırırız. Bazen aniden gelir başımıza çöker, bazen de yavaş yavaş gelir. Bizi gurbet ele atar, sevdiklerimizden ayırır. Gah düşürür gah kaldırır. Sevgili peşinden koşturur, çıkmaz yollara daldırır, her telden çaldırır, şifa diye zehir yutturur. Bir destanında şöyle sorar:

"Ah bîvefâ dünya senin elinden
Peygamberi âhir zamanı nettin
Güvenilmez düzenine dengine
Ebubekir Ömer Osman'ı nettin

İntikamın aldı nice kâfirden
Elinde Zülfikar zağlanır nurdan
Arıttı Kâbe'yi puttan küfürden
Aliyül'hayderi Aslanı nettin"

Ruhsatî'nin Sümmanî'ye benzeği olan şiirinde de felekten, bahttan şikayet ve sitem vardır:

"Ezel kâtipleri tertip idende
Âlemde bahtımı kara yazmışlar.
Bilirim güldürmez devri âlemde
Bu ahimi yüz bin zâra yazmışlar

Derdini kılmıştır âciz derbeder
El etse sevdiğim sanki kim iver
Olaydı dünyada ikbalim yaver
Benim tecellimi bîçar(e) yazmışlar
...."

Ruhsatî'nin Ramazannameleri

Ruhsatî'nin yaşadığı yerlerde mahyaların kurulduğu görkemli minareli camiler yoktur. Zengin iftar sofralarına pek rastlanmaz. Bu itibarla Ruhsatî'nin ramazannameleri daha sade, ramazanın gelişinden duyulan sevinci ve bazı dini bilgileri taşıyan destanlardır. Ona göre ramazanda yalnız el, ayak, göz ve kulak ile de perhiz kılmak; yerine her türlü dünyevi ihtiraslardan ve hevesten geçip Hakk ile olmak ve Yüce Yaratıcıya sevgide bulunmak gerekir. Ruhsatî, Ramazan ayını yüceltilir, över, gelişiyle yaşanan coşkuyu dillendirir. Ramazan'ın insanın ruhuna ve topluma estirdiği manevî rüzgâr çeşitli yönleri ve nitelikleriyle yansıtılır:

"On bir ayın serfirazı değil mi
Sefâ geldin sefâ geldin Ramazan
İsyân deryasına düştüm elâmân
Yüz üstüne basa geldin Ramazan

Sen gelende kayıp oldu Azrâil
İşbu Kur'an sana olmuştur nazil
Münkir münafıklar hep oldular rezil
Sefâ geldin sefâ geldin Ramazan

....."

Ruhsatî'nin Elifnameleri

"Elif-name", Arap harflerinin birincisi harfi olan elif ile başlayan ve her dizede diğer harflerin ve bu harflerle ilgili özelliklerin sıralandığı destanlardır. Ruhsatî'nin gerek destan tarzında, gerekse divan edebiyatı türleri içinde söylediği Elif-nameleri dize başlarındaki harflerin alt alta alfabetik bir tarzda devam etmesiyle oluşmuştur. Kitabımızda yer alan örneklerden birin ilk dörtlüğünü buraya aktarıyoruz:

"Elif Allah'ı seversen beri bak
Be benden vazgeçme boyu güzelim
Te ile se ile seni severim
Cim ile cilvesi huyu güzelim ..."

Aşağıya bir bölümün aldığımız "elifname" aynı zamanda bir yemek destanı niteliğindedir:

"Elif ile ne yen sorarsın bana
Be ile pekmez balı severim.
Te ile se ile yemem soğanı.
Cim ile cennette dalı severim

Ha ile helvayı severim paşsa
Ha ile ham olup yanaşma kese
Dal ile dolmayı sürün ateşe
Ze ile zerdali gülü severim
....."

Değişik Konulu Destanlar

Âşıkların destanlarında dile getirdikleri konular oldukça değişik ve çeşitlidir. Bu destanlar; ağıt niteliğinde olan destanlar, dünyanın yaratılışı ile ilgili destanlar, şehir-kasaba-köy hayatını dile getiren ya da yurt köşelerini öven destanlar, yolculukları anlatan yol destanları, yemek destanları, çiçek ve meyvelerle ilgili destanlardır. Değişik konulu destanlar arasında Tiryaki destanlarını da sayabiliriz. Bir buçuk asır önce Ruhsatî'nin söylediği Tiryaki Destanı, günümüzde de sigara alışkanlığını bırakamayanların kulaklarına küpe olmalı:

"Bir destan söylesem tiryakilere
Acep tiryakiler darılır m'ola
Kızıl üzüm olsa koysam beline
Gözü tabakadan ayrılır m'ola

.....

Tütünün ağusu ciğeri sarar
İçmeyen fehmetmez içene zarar
Göğüs tutulunca hendeği yarar
Acep kazma kürek bulunur m'ola

Ruhsatî'm de sözüm haklı değil mi
Bu destan tiryaki aklı değil mi
Şimdi kaçak tütün saklı değil mi
Kesede bi tutam bulunur m'ola"

Ruhsatî Destanlarının Siyasi Tarihle İlişkisi

Ruhsatî toplumsal konuları en çok destanlarda işlenmiştir. Bu destanları inceleyerek 1800'lü yılların ikinci yarısına ilişkin siyasi tarihin Anadolu'daki perde arkasını yorumlayabiliriz. Kaybedilen vatan toprakları, yaralanan şehit olan askerler, geride kalan insanların acıları, bunların halkta açtığı derin yaralar, savaş ekonomisinin getirdiği yoksulluk ve yoksunlukları, Ruhsatî destanları içinde bulabiliriz.

Ruhsatî'nin yaşadığı dönemdeki Anadolu insanının manzarası aşağıdaki gibidir:

"Padişahım bunlar senden sorulur
Sahipsiz kuş kanadından kırılır
Bir gün olur mahşer yeri kurulur
Geçti halaveti haz da kalmadı

.....

Parça parça oldu yaylalar yurtlar
Ortalıkta kaldı yiğitler mertler
Ruhsatî'yi iflah etmez bu dertler
Gitti sağır ahraz laz da kalmadı"

1860 yıllarının güvensizlik ve karamsar halini şu dörtlükler açıklamıyor mu?

Sene bin iki yüz yetmiş yedide
Yüzüne bakacak bir can kalmadı
Gittikçe azıyor ahır zamane
Hakikatli la'l ü mercan kalmadı

Mansurî dağları yıkacak deyi
Cihânı ateşe yakacak deyi
Mehdi Ali Resul çıkacak deyi
İnsanın kalbinde güven kalmadı
...."

Kars'ın işgal edilmesi Ruhsatî'yi derinden yaralamıştır. Üzüntüsünü uzun uzun destanlaştırır. Gerek işgal altında bulunan yerlerdeki halkın, gerekse daha içeridekilerin sıkıntılarını anlatır. Anlatıları içinde kulaktan dolma da olsa bazı tarihi terimler kişiler ve bunların işlevleri vardır:

"Hilafet sahibi vezir vükelâ
Bu nasıl gayrettir il elden gitti
Fukaranın yakacağı kalmadı
Verdiğiniz erzak nan elden gitti

.....
Tarih doksan altı[38] dünya kurulmaz
Huda emretmezse destur verilmez
Kasap olduk kesmek ile tükenmez
Kaldı kollarımız bel elden gitti
.....

Üstümüze gelen Moskof kralı
Böyle cenk olmadı dünya kurulalı
Yüz bin şehit oldu yüz bin yaralı
Nice pos sahibi han elden gitti
.....

Bu Âşık Ruhsatî biçare oldu
İlahi kulların derbeder oldu
İşlemez vapurlar derkenar oldu
Yetiş Ya Muhammed Kars elden gitti"

Yukarıda sözünü ettiğimiz gibi savaş ekonomisinin faturasını Sivas ve çevresi ödemiştir. Eli sapan tutanlar durmadan askere alınmış. Sürecek, ekecek, biçecek kimse kalmadığı için kıtlık ve yoksulluk boydan aşmıştır. Ayrıca işgal altında bulunan yerlerden güç belâ kurtulup, bin bir zorlukla iç bölgelere gelebilenler de kendilerini böyle bir kıtlık ve yoksulluk ortasında bulmuşlardır.

[38] 1879 yılı.

Ruhsatî'nin aşağıya bazı dörtlüklerini aldığımız destanı, tam anlamıyla bir gerçeğin dramıdır:

"Sivas Sancağı'nın sorma halini
Geçirdiler inc'elekten eleyi eleyi
Nisaların ahı semaya çıktı
Döktüler hep körpe kuzu balayı

Kars'ın üzerini bürüdü tütün
At ayağı altında kaldık büsbütün
Nice şehit oldu çocuklu hatun
Ağlar körpe kuzularım meleyi meleyi
.....

Ruhsatî'yim yine ömrüm söküldü
Gencecik yaşımda belim büküldü
Koçyiğitler armut gibi döküldü
Çok gelinler siyah çaldı valayı valayı"

KONULARI AÇISINDAN RUHSATÎ'NİN ŞİİR TÜRLERİ

Daha önceki bölümde belirttiğimiz gibi Âşık edebiyatı nazım türleri temelde koşma ve semai nazım şekilleriyle söylenir. Ancak koşma ve semaileri konuları açısından da türlere ayırabiliriz. Şimdi bu türler içinde Ruhsatî'yi ele alacağız:

Güzelleme

Âşıkların maddi ve manevi, canlı cansız varlıkların güzelliklerini övdükleri şiirlerine güzelleme denilir. Güzellemeler duygulu şiirlerdir. Temel konusu aşk ve sevgidir. Doğanın güzelliği karşısındaki beğeni ve coşkudan, bu güzelliği başkalarıyla yaşamak arzusundan, başta sevgili olmak üzere bütün insanlara karşı duyulan sevgi ve aşka ilişkin anlatımlar güzelleme konuları içindedir.

"Başı elvan elvan biricik gelin
Var bana nisbetle gez suna gelin
Ben emmek dilersem turunç memenden
Göğsün düğmelerin çöz suna gelin

Gâh karalı geydin gâhi de allı
Yüzüne bakanlar der mahcup allı
Sağ yanında yeşil turna cığalı
Sol yanında öter kaz suna gelin....."

Ruhsatî'nin güzellemelerini, karşı cinse yani sevgiliye ve doğaya söylediği güzellemeler olarak ikiye ayırabiliriz.

Ruhsatî'nin güzelleri "telli"dir. [39] Benzersizdir. Tel benzetmesi turna telinden gelmektedir. Turnanın teli, süs ve uğur belirtisidir. Başına turna teli

[39] Sivas'ın İlbeyli köylerinde gelin eve gelince bayrak asar direğine bir elma saplar veya üç turna teli takarlar. Bu bir gelenektir. Günümüzde de sürmektedir.

takılan geline uğurlu sayılır. **"Ilgıt ılgıt esen seher yelleri / Mihri keklik sekişlimden ne haber / Yine bahar geldi dağlar yeşerdi / Söyle binim dal kaşlımdan ne haber"** Dörtlüğünde belirtildiği gibi keklik sekişlidir. Göğsü elvan nakışlıdır. Bülbül konuşlu ahu bakışlıdır. Ruhsatî, sevgilinin güler yüzlüsünü bir başka sever: "

"...Her zaman karşımda çıkıp gülünce
Sinemi odlara yakup gülünce
Ta kalbime doğru bakup gülünce
Dudakları dişi ile beraber ..."

demekten kendini alamaz. Gülen gözlerin güzelliği karşısında erir. Onu hiçbir şeyle değişmez. O gözler ki kimi zaman zülfükar gibi çatılmış kaşların altındadır. Pehlivana benzer de Şam'a, Halep'e hükmeder. Onda öyle bir cilve, naz vardır ki, biri Sivas'a diğeri Diyarbakır'a yeter. Biri Belh'i Buhara'yı zapteteder, diğeri Rumistan'a girer. Ve nihayet Ruhsatî:

"Canıma kasteder illâ birisi
Ebri zülüf olmuş sultan kavisi
Birisi Araptır biri Farisî
Biri Ruhsat ala cana gözlerin"

diyerek sevgilinin gözleri için can vermeye hazırdır.

Ruhsatî sevgilinin gözleri için güzelleme üzerine güzelleme söylemiştir. İşte bunlardan ikişer üçer dörtlük sunalım da kararı siz verin:

"...Bu güzellik sende vardır ey peri
Terkettirir bana kisb ile kârı
Değmez bir dileği cihanın varı
Nice âşık kurban eder gözlerin

Bahar seli gibi coşkunca akar
Garip bülbül gibi bizleri yakar
Kan döker kirpiğin okumaz bakar
Yekletüp derdimi taylar gözlerin
....."

**

"Nasıl vasfedeyim güzelim seni
Rumeli Bosna'yı değer gözlerin
Dünyaya gelmemiş eşin akranın
İzmir'i Konya'yı değer gözlerin

Kimsede görmedim sendeki nazı
Tunus Trablus'u Mısır Hicaz'ı
Kars'ı Kağızman'ı Acem Şiraz'ı
Girit'i Hanya'yı değer gözlerin

...."

Ruhsatî'nin güzellerindeki elâ gözler, elma yanaklar, dal boyun, gonca gül gibi açılış, edâ, naz aslında yaşama sevincinin anlatımlarıdır. Bir birkaç dörtlüğünü aşağıya aldığımız semai bu düşüncemizi doğrulamaktadır:

"Ey güzel yüzünü gören
On günlük ayı neylesin.
Kaşların mihrabın gören
Kemanı yayı neylesin

Zülüflerin ne dolâşık
Kanıma girdi bir kâşık
Lebinden nûş eden âşık.
Kevser'i meyi neylesin

...."

Karacaoğlan kadar olmasa da Ruhsatî'nin doğaya ilişkin güzellemeleri bir ressamın fırçasından çıkmış gibi renklidir. Dağları, yaylalarını anlatır. Buram buram, elvan çiçek kokusunu şiirin bütünlüğü içinde duyar görür gibi olursunuz. Aşağıya bir bölümünü aldığımız güzellemesinde yaz mevsiminin gelişini anlatmaktadır:

"Daha gözleyim mi ey mavi donlu
İşte görüyorsun sunam yaz geldi
Kalmadı eridi dağların karı
Nice bir ah ile yanam yaz geldi

Kaba yel değdi de söküldü seller
Bülbül dile geldi açıldı güller
Herkes sevdiğine nâmeler yollar
Ben de Kerem gibi yanam yaz geldi

Çekildi turnalar yurduna gitti
Açıldı laleler sümbüller bitti
Güller cûşa geldi bülbüller öttü
Bir bâde ver içüp kanam yaz geldi..."

Ruhsatî bir köylü şairidir. Doğanın içinde yaşamaktadır. Doğanın zor koşullarını da, güzelliklerini de yaşayarak bilmektedir. Onun için anlatımı kuvvetlidir. Çektiği her türlü sıkıntıya ve yoksulluğa rağmen Ruhsatî, yalnız sevgiliyi değil, dağları, yaylaları, çeşitli hayvanları gözlerimizin önünde canlandırmayı başarmıştır: Aşağıya doğaya ilişkin bir güzellemesinden bir dörtlük alıyoruz:

"Yine bahar geldi bülbül sesinden
Sedâ verip seslendin mi yaylalar
Çevre yanın lâle sümbül bürümüş
Gelin olup süslendin mi yaylalar ..."

Koçaklama

Bazı yörelerde "Yiğitleme" adıyla bilinen, kahramanlık konularını işleyen epik şiir ve türkülere koçaklama denilir. Destanlara göre daha kısadır. Daha önce örnekleriyle gördüğümüz gibi destanda anlatım, koçaklamada şiir ön plandadır.

Bakınız Ruhsatî, köyün sığır çobanı "Kör Mıstık"ı nasıl yiğitliyor:

"Silah sağ omuzda bir yiğit çıktı
Dediler ki gelen ünlü Kör Mıstık
Dedim Köroğlu mu yoksa Çullu mu
Dediler ki yok yok şanlı Kör Mıstık
....

Dedim zoru nasıl dediler metin
Güleşte nesi var dediler çetin
Dedim hizmetini almalı satın
Henüz sinni yirmi beştir Kör Mıstık....."

Taşlama

Daha önce yergi ve taşlama içerikli destanlardan söz etmiştik. Âşıklar öğütleme türü koşmalarında halkı bilinçlendirmeyi, aydınlatmayı, bilgilendirmeyi amaçlamışlardır.

Âşıklar toplumun norm ve değerlerine ters düşen kişileri mizaha konu ederler. Onların bu türden şiirleri bireysel taşlama, toplumsal taşlama, taşlama-takılma, yalanlama-mübalağa şiiri olmak üzere dört grupta toplanabilir. Bunlar eğlendirme, düşündürme, eğitim, eleştirme amaçlıdır. İnsanın-insana, insanın-topluma ilişkilerini irdeleyen eleştiren boyutuyla işlevseldir

Ruhsatî'nin toplumu ve gidişi yeren, taşlayan, düşündüren şiirleri vardır. Birkaç dörtlük örnek verebiliriz:

"Bir vakte erdi ki bizim günümüz
Yiğit belli değil mert belli değil
Herkes yarasına derman arıyor
Devâ belli değil dert belli değil
....
Adalet kalmadı hep zulüm doldu
Geçti şu baharın gülleri soldu
Dünyanın gidişi acayip oldu
Koyun belli değil kurt belli değil
.....
Çarh bozulmuş dünya ıslah olmuyor
Ehl-i fukaranın yüzü gülmüyor
Ruhsatî de dediğini bilmiyor
Yazı belli değil hat belli değil"

Ruhsatî kimi zaman karşısındaki kişinin kusurlarını, gülünç taraflarını alaylı bir dille ortaya koyar. Aslında âşık edebiyatımızda zengin ve renkli taşlama geleneği vardır. "Gülme, bir uyarma ve yola getirmedir. Halk şairleri, canlarını sıkan adamları, olayları gülerek iğnelemiş; aldırış etmeyenleri de ustura gibi keskin nüktelerle kanatmış; daha sonra da mizahın en zehirli oku sayılan yergilerle yerden yere vurmuştur," [40]

Seyit adındaki birisi Sivas'ta Ruhsatî'nin arpasını ölçerken hile yapar. Bunu sonradan fark edince bakınız nasıl taşlar:

---

[40] Eflatun Cem Güney, *Folklor ve Edebiyat*, Devlet Kitapları, İstanbul 1971, s. 266.

"Sana bir destan yaptım ki
Yaşasın Seyyit Efendi
İntizar etmeğe kıyamam
Şişesin Seyyit Efendi

Bana eyledin düzeni
Ölçtün özeni özeni
Yerin katran kazanı
Pişesin Seyyit Efendi

Babanı katmam sayıya
Dayın benzettim ayıya
Kendi eştiğin kuyuya
Düşesin Seyyit Efendi..."

Yukarıya bir bölümünü aldığımız taşlama, aynı zamanda bir kargış şiiri niteliği taşımaktadır.

Ağıtlama

Ağıt, felâket üstüne söylenmiş şiirlerdir. Eskiden Türklerde "yuğ" denirdi. Ölenin iyiliklerini, ölümünden duyulan acıları sayıp dökmek üzere, ölü çıkan evlerde yas toplantılarında okunur ağlanırdı. Yalnız kişi ölümleri değil; yangınlarda, sellerde, depremlerde, savaşlarda, benzeri âfetlerde söylenen acı dolu şiirler de ağıt türündedir.[41]

Ağıtlar, üzücü olayların arkasından belli bir gelenek çevresinde, yakılmış ve söylenmiştir. Anadolu Türkçe'sinde ağıt "bozlak", Azerbaycan dilindeki "ağı ile eş anlamlıdır. Kökeni ağlamak, bozlamak fiiline dayanır. Yas kelimesi ise Arapça "keder" anlamına gelen "ye's" ten gelir. [42] İslâmiyet'ten önceki dönemde, yukarıda sözünü ettiğimiz "sagu", "Sıgtamak" ağlamak fiilinden türemiştir. Günümüzde Kerkük Türklerinde "sazlamağ" Türkmence'de "ağı"yle birlikte "tavs", "tavşa" adları verilmektedir.[43] Nogaylar, "bozulamak" demektedir. Türkiye'de genellikle ağıt olarak kullanılan bu söz, bazı yörelerde

---

[41] Ahmet Özdemir, Bütün Yönleriyle Türk Halk Edebiyatı Bilgileri, Bordo Siyah Yayınları İstanbul 2007.

[42] Erman Artun Osmaniye Kültür Sanat ve Folklor Sempozyumu Bildirileri, Ankara 2005, s. 8-34.

[43] Şükrü Elçin Halk Edebiyatına Giriş, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara 1981, Şükrü Elçin Türkiye Türkçe'sinde Ağıtlar; Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990

farklı şekilde de kullanılabilmektedir. Kars yöresinde "bayatı", Sivas yöresinde "deme", Adana'yöresinde "deşet", Malatya yöresinde "deyiş", Samsun yöresinde "deyişet", Sivas Doğanşar'da "dil", Kırşehir yöresinde "lâvik", Burdur yöresinde "ölgülü", Muş yöresinde "sau", Elazığ yöresinde "şın", Diyarbakır yöresinde "şivan", İçel-Isparta yöresinde "yakım", Antalya, Balıkesir, Burdur, Karaman, Muğla yöresinde "yas", genellikle Doğu Anadolu yörelerinde "sızlama" denilmektedir. [44] Ağıtları, "Anonim ağıtlar", "Yakıcılarının ağıtları" ve "Âşıkların yaktığı Ağıtlar" olmak üzere üç sınıfa ayırmamız mümkündür.

Peş peşe eşlerini ve evlatlarını kaybeden Ruhsatî, hem kendi acılarının anlatımı olan ağıtlar yakmış, hem de çevresinde sevilen kişilerin ve bu kişilerin yakınlarının ölümleri üzerine ağıtlar yakmıştır.

Uzun metni kitabımızda yer alan "**Mahir Bey'in bir tanesi / Uyan nazlı hanım uyan**" dizeleriyle başlayan ağıtı, bölgenin halk kahramanlarından olan Mihrali Bey'in gelin adayının düğün hazırlıkları sırasında ölümü üzerine söylemiştir. Ruhsatî, çok sevdiği Mihrali Bey'in 1906 yılında Yemen'e gidişi ve burada hastalanarak ölümü üzerine de bir ağıt söylemiştir. Bu ağıt şu dörtlükle başlamaktadır:

"Belli oldu gittiğin benim efendim
İndelhan olanlar seni arıyor
Yıkıldı bir yanı koca Sivas'ın
Dervişan olanlar seni arıyor"

Âşık Ruhsatî, ağıtçılık geleneğinin bir gereği olarak, ölen kişilerin ağzından, kendini onun yerine koyarak ağıtlar da yakmıştır. Deliktaş köyünün sevilen Ağa'sının ölümü üzerine yaktığı ağıt bunlara bir örnektir:

"Gözlerim yollarda kaldı bacılar
Arayup ağamı bulamıyorum
Figan edüp ağlar körpe kuzular
Nasıl ideceğim bilemiyorum
....."

Ateş düştüğü yeri yakar. Bu atasözümüzün doğruluğunu Ruhsatî'nin kendi acılarına karşı yaktığı ağıtlar göstermektedir. Çok sevdiği eşinin ve oğlunun ölümü üzerine yaktığı ağıtlar en katı yüreklilerin dahi yüreklerini sızlatmakta, gözlerini nemlendirmektedir. Ruhsatî aşağıdaki ağıdı Mihri olarak andığı ölen eşi Meryem'in mezarı başında söylemiştir. Meryem, üç kızı ile oğulları Ali (Âşık Minhacî) ve Abdüssemed'in anneleridir

[44] Doğan Kaya Anonim Halk Şiiri, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.

"Vardım nazlı yarin ziyaretine
Dedim kalk gidelim dedi varamam
Dedim bu kadar mı vazgeldin benden
Dedi vazgelmedim ama varamam

Dedim kuzulara nasıl dayandın
Dedi evvel Allah sana güvendim
Dedim aşkın ile odlara yandım
Dedi biliyorum ama varamam
....."

Ruhsatî'nin karısı Fatma'nın rahatsızlanıp ölmesi üzerine söylediği ağıtlardan birer dörtlük aktarıyoruz:

"El vurman Fatma'ya Lokman karışmaz
Bu yara Fatma'yı alacak dedim
Bir dahi göreydim telli cânânı
Hasret kıyamete kalacak dedim....."

**

"Nice feryat kıldım nice ağlarım
Bülbülü gelmeyen güllere döndüm
Gönül şehri virân oldu yıkıldı
Turnası çekilmiş çöllere döndüm ...."

Nasihatnâme (Öğütleme)

Ruhsatî'nin "Öğüt ve Öğreti Destanları"na ilişkin bölümde sözünü ettiğimiz gibi Âşıkların temel niteliği, yaşadıkları toplumun sözcülüğüne soyunmalarıdır. Yaşadıkları zaman ve mekanın güncel konularını, halkın ilgisini canlı tutacak şekilde işlerler. Gelenek, görenek gibi toplumun ortak değerlerini şiirlerinde günlük olaylarla bağ kurarak anlatırlar. Sevgi, kardeşlik insanlık gibi evrensel değerleri bıkmadan usanmadan şiirlerinin konusu yaparak, halkı insanlığın ortak paydalarında birleştirmeyi kendilerine görev sayarlar. İnsanları iyide, doğruda, güzelde birleştirmeye çaba harcarken, bir anlamda insanlık sanatı dersleri verirler. Bu dersler içindeki (Nasihatnâmeleri) öğütlemeleri ayırıcı, yargılayıcı değil birleştiricidir. Bu tür şiirlerden ders alması istenenler, dönemin sosyal, ekonomik çarpıklıkları, yozlaşan değerler karşısında farklı davranış biçimleri sergileyen kişilerdir.[45]

[45] Ahmet Özdemir, Bütün Yönleriyle Türk Halk Edebiyatı Bilgileri, İstanbul 2007, s.169.

Bir başka açıdan, nasihatnâmeler, ata sözleriyle ve deyimlerle düzenlenmiş, öğretici halk şiirleridir. Bu konudaki destanlardan farkı, daha kısa olmalarıdır. Koşma, semai biçimlerinde yazılabilir.

Âşık Ruhsatî'nin nasihatnamelerinde özellikle Allah, Peygamber sevgisini işleyip İslâmî ahlâkın kurallarına uyulmasını öğütlerler. Bunlar; kutsal değerlere bağlılık, insanları iyiye doğruya ulaştırma çabası, dinin gereklerini yapma yolunda öğütlerdir.

Ruhsatî cahil ve kibirli kişilerden kaçılması gerektiğini anlattığı şiirinde şöyle diyor:

"Bir kimsede olsa kibir
Yüzün dola yüzünden kaç
Anın mayası bozuktur
Selam verme sözünden kaç

...

Düşmandır okur yazara
Tez günde gitsin mezara
Seni uğradır nazara
Görünme hiç gözünden kaç"

Ruhsatî güne erken başlamanın ve çalışmanın güzelliğin şiirlerinde anlatmıştır. Ona göre bir kimse, seher vakti uyanık olmalı, günün doğumunu, kuş cıvıltıları arasında karşılamalıdır:

"....
Dinle gel müminin hası
Gel yatıp ta olma asi
Gelsin mücevher elması
Satan vakti seherlerde

Hulus ile bağlandığın
Aşk ödüne dağlandığın
Ruhsat yeter eğlendiğin
Utan vakti seherlerde"

**

"....
Ne yatarsın behey beşer
Şimdi güneş yere düşer
Allah Allah deyi coşar
Akar çaylar seherlerde

Seher vakti kalkan güler
Eda eder farzın kılar
Rızkına bereket diler
Ağniyalar seherlerde ..."

Ruhsatî öğüt şiirlerinin çoğunda, ölüm gerçeğini ve arkasından Cennet, Cehennem gibi alternatifleri göstererek, doğru yolu göstermeye çalışır. Bu nedenle çevresinde "Ruhsatî Hoca" veya "Ruhsatî Baba" gibi adlarla anılmıştır. Kitabımızın şiirleri bölümünde bulunan onlarca nasihatinden binin birkaç kıtası şöyle:

"Cennetlik kullardan haber sorarsan
Bir Allah'ı Tanrı bilenler girer
Babanın ananın hizmetlerini
Yetirüp duasın alanlar girer
.....
Buğzu adaveti kalpten kaldırıp
Muhabbetin nuru ile doldurup
Nefsi emmareyi basıp öldürüp
Ruhsatî imanı bulanlar girer"

RUHSATÎ'NİN ARUZ ÖZENTİLİ ŞİİRLERİ

1800'lü yıllarda halk şiiri ve âşık edebiyatı, önemli gelişmeler ve değişmeler yaşamıştır; Divan edebiyatında yerelleşme akımı artarken, âşık şiiri, Divan edebiyatı etkisine daha fazla girerek halktan ve halk zevkinden uzaklaşma eğilimi göstermeye başlamıştır. Âşıklar, Divan şiirinin nazım şekillerini kullanmaya özenmişler ve hece ölçüsüyle yazdıkları şiirlerde de daha çok Arapça ve Farsça sözcükler, tamlamalar kullanarak bilgiçlik taslama yarışına girmişlerdir. Bu nedenle, bir bütün olarak ele aldığımızda XIX. yüzyılda halk şiirinin gelişme gösterdiği söylenemez.

Sözünü ettiğimiz moda akımına az da olsa Ruhsatî de kendini kaptırmıştır. Dinlediği veya okuduğu divan şiiri ve divan tarzı şiirler de yazan çağdaşı halk şairleri gibi olmayı arzulamış, Dertli'den, Seyranî'den geri kalmak istememiştir. Kalem şairleri arasında hor görülmemek, çevresindeki diğer halk şairlerinden üstün olduğunu göstermek için, aruz vezni ile yazılmış görüntüsü veren biçimler denemiştir. Ne yazık ki bu tür şiirleri başarılı değildir. Uygulamak istediği vezin zorlamalarla ve hatalarla doludur.

Ruhsatî'nin aruz özentili şiirleri arasında Semai, Divan, Kalenderi ve Selis türleri bulunduğunu söyleyebiliriz.

Ruhsatî'ye ait olan "Uğru ile Kadı Hikâyesi"ni oluşturan şiirlerin bazıları semâi[46] türündedir. Kitabımızın Ruhsatî'nin şiirlerine ayırdığımız bölümünde olmadığı için bunlardan birini buraya aktarıyoruz:

"Uyma nefsin havasına / azabına olın pişman
İdersin halka dem ba dem / gazabına olın pişman

Ne yaparsın elin ile / ne söylersin dilin ile
Bir top bez bir canın ile / turabına olın pişman

Kadı mısın veli misin / diri misin ölü müsün
Akıllı mı deli misin / serabına olın pişman

Huzurda idemem inkar / elin dilin eder ikrar
Hükûmet kurulur tekrar / senedine olın pişman

İdersin anda ikrarı / soyun şu kaftanı bari
İnad etme verin seri / sebabına olın pişman

Ruhsatî sen de gel yola / emeğin verirsin yile
Derviş olup çekip çile / küşadına olın pişman

Kitabımızda "Divan Biçimi" örneklerinin yer aldığı bölümdeki şiirler içinden biraz zorlama ile "Divan[47]" ve "Kalenderi[48]"ye örnek gösterebiliriz. Ancak, vezin kusurlarını bir yana bırakılırsa, "Selis" türünün çoğunlukta olduğunu söyleyebiliriz.

Aruzun (fe'ilitün, fe'ilatün, fe'ilatün, fe'ilün) kalıbıyla yazılan şiirlere Selis denir. Selis de murabba, muhammes, müseddes biçimiyle yazılır. Kafiye düzeni divan, semai ve kalenderi'de olduğu gibidir. Genellikle XIX.yy âşıkları

---

[46] Âşık edebiyatında hece ölçüsü ile yazılan semailerden başka bir de divan edebiyatının etkisi ile aruzla yazılmış semailer bulunmaktadır. Semai aruz ölçüsünün (mefâilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün) kalıbıyla yazılan ve özel bir beste ile okunan âşık edebiyatı ürünüdür.

[47] Halk edebiyatının, divan edebiyatına en yakın manzumeleri "Divan" adı verilen ürünlerdir. Divan'lar uyakları ve biçim açısından divan edebiyatındaki gazel, murabba, muhammes, müseddese benzeyebilir. Heceyle değil, aruzun (Fâilâtün fâilâtün fâilâtün failün) kalıbıyla yazılmışlardır

[48] Kalenderi, halk şairleri tarafından aruzun (Mef'ûlü, mefâ'ilü, mefâ'ilü, fa'ûlün) kalıbıyla gazel, murabba, muhammes, müseddes biçiminde söylenen şiire denir. Özel bir ezgiyle okunur. Ezgisi bakımından düz kalenderî, Acem kalenderisi, Emrah kalenderisi gibi çeşitlere ayrılır. Kafiye düzeni divan ve semaî ile aynıdır. Bu tür şiirler 3+4+3+4 veya 7+7 şeklinde on dört heceli iken sonradan yerine aruz vezninin geçtiğini ileri sürenler vardır.

tarafından kullanılan selisin en fazla yazılan tipi gazel biçiminde olanıdır. Hece ölçüsünün 15'li kalıbına uygundur:

Vücudumda titreyen bu câna aklım yetmedi
Gönül verip sevdiğim cânâna aklım yetmedi
Bir gece menâmda gördüm muhabbetin bâdesin
İçmeden mest eyledi fincana aklım yetmedi

İtikâdım pek kavidir gökten inen Kur'an'a
Ne işlersem ma'lum olur cümle Gani Rahmân'a
Alem zikre devam edip gelir iken erkâna
Bunca nası azdıran şeytana aklım yetmedi

Boynumda aşkın zinciri çözen yoktur bendemi
Yüz bin sene aman desem duyan yoktur andımı
Gökte esen yellerden de sakınırım kendimi
Akşamaca zemmeden insana aklım yetmedi

Tarikatım Nakşibendi Terzi Baba[49] sultanım
Şeyh Şâkir Efendi[50] gelse tazelenir imanım
Kıbleye teveccüh etsem cesette titrer canım
Kalbimi rûşen eden ol cana aklım yetmedi

Ruhsatî"yi kandırırlar encam-ı dünyâ bu ya
Gelmez yola gönderirler encam-ı dünya bu ya
Ağaç ata bindirirler encam-ı dünya bu ya
Karanlıkla dolu olan kabre aklım yetmedi

Ruhsatî'nin Divan tarzı şiirleri arasında "santraç" ve "vezn-i ahrer" gibi türlere örnek olacak şiirler bulunmamaktadır. Aslında Ruhsatî'nin bu tür şiirlerine "Divan Tarzı" yerine on dört, on beş heceli şiirleri, demek daha doğru olur.

---

[49] Anadolu'da yetişen büyük velîlerden. İsmi Muhammed Vehbî'dir. Hayyât Vehbî diye meşhûrdur. 1780 (H.1195) senesinde doğdu. Osmanlı Müellifleri, Sefînet-ül-Evliyâ, Esmâ-ül-Müellifîn adlı eserlerde Erzurum'da, diğer bâzı eserlerde ise, Erzincan'da doğduğu yazılıdır. 1847 (H.1264) senesinde Erzincan'da vefât etti. Dergâhının olduğu yere defnedildi. Bugün burası Terzi Baba Mezârlığı diye anılmakta, mezârlığın ortasında türbesi bulunmaktadır.

[50] Dersiam Nak-şibendi Şeyhi Mehmet Şakir Hoca Efendi (1263-1353) - (1847-1937) yılları arasında yaşadı. Gedikhasanlı Kasabasında doğdu. İlk ve Medrese öğrenimini Kayseri'de yaptı. İstanbul'da girdiği imtihanı kazanarak kendisine Dersaam olarak maaş bağlandı. Büyük bilginlerden sayılan bu kişiYozgat ve Osmanpaşa'da ömrü boyunca sayısız öğrenci yetiştirdi. Adından saygıyla söz edilen Şakir Efendi'nin mezarı çevrede duyan ve bilenler tarafından ziyaret edilmektedir.

RUHSATÎ'NİN TASAVVUFİ ŞİİRLERİ

Halk edebiyatının "tasavvufi halk edebiyatı" ya da "tekke edebiyatı" denilen türü XI nci yüzyılda Ahmed Yesevi ile başlamıştır. Anadolu'nun bu alandaki ilk ve en büyük şairi Yunus Emre'ydi. Anadolu'da, Alevî-Bektaşî ve Melami-Hamzavî adlı iki kolun şairleri, Cumhuriyet dönemine kadar, çeşitli tarikatlarla gelişen bu edebiyat geleneğini sürdürmüştür.

Ahmet Yesevi ve yolundan gidenler, ilk Türk tarikatı olan "Yesevîcilik" ile İslâmî bilgi, ahlâk ve tasavvuf prensiplerini geniş halk kitlelerine öğretip yaymışlardır. Yesevîcilik düşüncesine bağlı derviş ve ozanlar, 12. yüzyıldan itibaren Anadolu'ya gelmişlerdir.

Anadolu'da var olan tarikatların ve bu tarikatların çerçevesinde oluşan edebiyatların çıkış noktası Yesevîliktir. Örneğin Bektaşiliğin de Nakşibendi'liğin de Yesevîlikten kaynaklandığı öne sürülebilir.

Bektaşî geleneği içinde vücut bulan âşıklar, genellikle 11'li hece ölçüsüyle, bir bölümü 7'li, 8'li heceyle yazılmış olan ve dörtlüklerden oluşan tarikat şiirlerine "ayet", "deyiş", bazen "nutuk", genel olarak "nefes" adını verirler. Ayrıca yaradılışın başlangıç ve sonu, varlığın nereden gelip nereye gittiğini konu edinen şiirlere de "devriye" denilir.[51] Sunni gelenek içinde yetişen âşıkların şiirine ise "İlahî" denilmektedir.

Ruhsatî'nin ilâhileri

Allah aşkını konu edinen, Tanrıyı övmek, ona yalvarmak için yazılan veya söylenen ayrıca Peygamber ve din adamlarının nitelikleri hakkında bilgiler içeren şiirlerdir. 7'li, 8'li ve 11'li hece ölçüsüyle söylenebilir. Uyak düzeni koşmaya benzer: abab cccb dddb... İlk dörtlüğün uyak düzeni xbxb ya da aaab şeklinde de olabilir.

[51] Abdülbaki Gölpınarlı, 100 Soruda Tasavvuf, Gerçek Yay., İstanbul. 1995, s.35. - Agah Sırrı Levend, Halk ve Tasavvufî Halk Edebiyatı, Halk Ozanlarının Sesi Dergisi, Ankara 1993, s.5 - Artun Erman, 1.Uluslararası Hacı Bektaş Veli Sempozyumu Bildirileri, 27-28 Nisan 2000, Ankara 2000, s.408-434.

İkişer dörtlüklerini buraya aktararak Ruhsatî'nin ilâhîlerini örneklemek istiyoruz:

"...
Ne sabrın var ne şükrün var
Ne zikrin var ne fikrin var
Hemen bin türlü mikrin var
Ne gafletle olalım şâd

Bütün alem Cennet ister
Resulullah sünnet ister
Bize bir doğru yol göster
Ne Ruhsat'la olalım şâd"

**

"....
Kulak ver olma gel sağır
İşitir dem be dem çağır
Terazide gelen ağır
Bir Allah bir de Muhammed

Zikreden bulur rahmeti
Şükreden bulur cenneti
Sıdk ile çağır Ruhsatî
Bir Allah bir de Muhammed"

**

"Kara gün kararıp kalmaz
Hemen Allah de Allah de
Hangi akşam sabah olmaz
Aman Allah de Allah de

Sahibimiz çok nazlıdır
Yanında geçer sözlüdür
Hemen kalbinde gizlidir
İman Allah de Allah de
..."
**

"...
Hele fikret bu ne devlet
Nasıl olmıyasın ümmet
Niçin terk edersin sünnet
Lâ ilâhe illâllah de

Gerek yabanda yazıda
Melekler senden haz ede
Ağır gele terazide
**Lâ ilâhe illâllah de ...."

**

"..
Sakla Yarab imânımı
Okusunlar divanımı
Son nefeste bu canımı
Verem Allah Allah deyu

Nazarımız Yusuf ola
Ey Ruhsatî gir bu yola
İnşallah kendiyle bile
Girem Allah Allah deyu"

**

Görülmektedir ki, ilâhiler, Tasavvuf veya tekke edebiyatının en yaygın türlerinden biridir. Ruhsatî'nin ilahilerinde belli bir tarikatın görüşünü yansıtılmaksızın Allah ve Peygamber sevgisi işlenmektedir.

Ruhsatî'nin ilâhîlerinde dörtlük sayısı dokuza kadar çıkmaktadır. Bölgede özel ezgileriyle insanlarımızın gönüllerinden gönüllerine akarak yaşamıştır. Ruhsatî'nin ilâhîleri, Yunus ilâhîleri yanında ibadet meclislerinde, mevlit sırasında ve teravih namazı aralarında okunmaktadır. Topluca okunan ilahilere cumhur adı da verilmektedir.

Ruhsatî'nin Nutukları

Esas olarak Bektaşîlikte olmakla birlikte, diğer tarikatların öğretisinde de kullanılan şiir türlerinden biri nutuktur. Tasavvuf edebiyatında, tarikata yeni girenlere, tekke önderlerinin, yol göstermek, tarikatın ilkelerini öğretmek

amacıyla söyledikleri didaktik şiirlere denilmektedir. Nazım şekli koşma gibidir.

Ruhsatî'nin değişik şiirlerinden örnekleme yapabiliriz:

".... Kimsenin aybına sen olma nâzır
Cümlenin Halik'ı her yerde hâzır
Belki meclisinde bulunur Hızır
Kalp gözüyle dört yanına iyce bak
....."

**

"Rızâsında bulun gani Rahmâ'nın
Gazâya râzı ol belâya sabır
Sakın ha yağmaya virme imanın
Gazâya râzı ol belâya sabır

Kimisi naz ider kimisi niyaz
Kimisi gaybet eyler kimisi gammaz
Kimisi kin ider kimisi garaz
Gazâya râzı ol belâya sabır ...."

Ruhsatî'de Devriye

Çoğunlukla Bektaşilikte olmak üzere tasavvufta insan ruhunun asıl kaynağı olan gerçek varlıktan "Vücut-u Varlık" ayrılıp yine ona dönünceye kadar geçireceği evrelere devriye denir. İnsan baba beline ve ana rahmine gelmeden önce cansızlar, sonra bitkiler ve hayvanlar aleminden geçer. Bu geçişten önce, dört gücün içindedir. Bunlar, "toprak", "su", "hava" ve "ateş" tir. İnsanın daha önceki durumu ışıktır.

İnsan ruhunun geldiği asil kaynağa dönüşü ancak insanın olgunlaşmasıyla yani "İnsan-ı Kamil"in gerçek Yaradan'la bütünleşmesiyle devriye tamamlanmış olur. Ruhsatî'nin şiirleri arasında "Devriye" örneklerine rastlıyoruz:

"Ananın karnından inmeden yere
Dokuz ay yaslandım kanda misafir
Geldimse ben de geri giderim
Bir ulû bezirgan handa misafir
....

Yalvar Ruhsat yalvar subhana yalvar
Yalan dünya derler bin türlü hâl var
Hazır ol vaktine cihanı server
Bir gün ümmetlerin sende misafir"

Ruhsatî'nin Şathiyesi

Dinin ilkelerinden, inançlardan teklifsizce ve alaycı bir dille söz ediyormuş gibi söylenen şiirlerdir. Bu itibarla bazı çevrelerde hoş karşılanmazlar. Görünüşte saçma sanılan bu şiirler aslında toplumun ve insanların eleştirisini yapmakta ve tasavvuf kavramlarını anlatmaktadır. Bunlara genellikle Bektaşî şairlerinde rastlanır.

Ruhsatî'nin de şathiyeye örnek teşkil edecek şiirleri vardır. Ruhsatî'nin bu tür şiirleri, tasavvufi inançlarını dile getirir, anlaşılması yorumlanmasına bağlı şiirlerdir. Tasavvufi konuları işleyen bu şiirler şathiyat-ı sofiyâne adını alırlar.

"Açlığı seversen sana üç oruç
Yarım lira borcum vardır ver Allah
Namerd kapısına eyleme muhtaç
Kerem eyle şu işimi gör Allah
.....
Sırrı hikmetini kıldım temaşa
Birliğini inkar etmeyiz haşa
Kafir de yalvarsa boş salman boşa
Ruhsat da bir kemter derbeder Allah"

**

"....

Kimine giydirdin efkar donları
Kimisinin üryan geçer günleri
Kimisinin arşa çıkar ünleri
Ahü feryad bunca insan senindir

Kimine yedirdin kuzu büryanı
Kuş tüyü döşekte incinir canı
Kimi de bulamaz arpadan nânı
Dilsiz, sağır, köle, çoban senindir ..."

**

"Çamurdan adamı ben de dizerim
Ama lâkin can vermesi sana has
Ervah-ı ezelden kırk bin yıl evvel
Nasibini göndermesi sana has....."

Ruhsatî ve Mersiyeleri

Alevî – Bektaşî edebiyatında Mersiye, Kerbelâ olayını işleyen, Ehlibeyte ve "On iki İmam"a bağlılığı, sevgiyi dile getiren şiir türüdür. Özelikle Muharrem Ay'ı boyunca söylenir. Bir başka anlatımla mersiye, Ehlibeyt'e bağlı olanların yaşadığı her coğrafyada ve her dilde söylenen ağıtlar bütünüdür. Bu ağıtlarda, mazlumlara dökülen gözyaşı, zalim ve haksızlara öfke vardır. Zulme uğramış olanlara sevgi ve sempati duyguları yansıtılır.

Mersiyeler yalnızca ağıt değildir. Mersiyeler, bir gerçeğin bilinç göstergesidir. Bu gerçek, ne kadar da zaman geçmiş olursa olsun, iyinin unutulmayacağının ve kötünün, zalimin her daim lanetleneceğidir. Bu nedenle, mersiyeler, özellikle Alevî ve Bektaşîler için, edebi zenginliktir.

Ancak, ehlibeyt sevgisini ve Kerbelâ acısını yalnız bir inanç toplumu ile özdeşleştirmek haksızlık olur. Yüreğinde imanı olan herkes ehlibeyte sevgi duymakta onların gördüğü zulmü lanetleyecek, Kerbelâ acısını içinde duyacaktır. İşte bunlardan birisi Ruhsatî'dir. Onun da mersiyeleri var. Bunlardan birkaç kıta aktarıyoruz:

"Gelmez mi fikrine yas-ı Kerbelâ
Aşk-ı derunumda yanıyor halâ
Ben bülbülüm diye düşersin güle
Bu nergis bu sümbül bu seyran nedir

Muharrem gelende çekersin sürme
Uzak tut görünme karşımda durma
Eğer âşık isen nâsı kandırma
Bu gidiş, saltanat bu fermân nedir ..."

**

"Yezid'in varsam yanına âlişânım küsmesin
Herkese etmem muhabbet tende canım küsmesin

Âli evlâdı-Resul'e etmişim hürmet ezel
Eyledim sıdk ile ikrâr hub canânım küsmesin

Evlâd-ı Resul'ü sevdim kapısında köleyim
Âh ü zârım göğe çıkta mah-tabânım küsmesin

Ruhsatî'ye gece gündüz yas ve matem günüdür
Başka gözde gözleyip ahd ü amanım küsmesin"

Ruhsatî'nin Demeleri

Çoğunlukla Alevî tarikatından olan tasavvuf şiirlerinin tarikatlarını ve hareketleriyle ilgili temaları işleyen, sorunlarını konu edinen şiirlerine "deme" adı verilir. Genellikle 8'li hece ölçüsüyle yazılırlar. Bir yol gösterme öğüt niteliği taşırlar. Bu haliyle Ruhsatî'nin de "deme"lere örnek olacak şiirleri vardır.

Bir kaçından örnekleme yapabiliriz:

"Bir kimsede olsa kibir
Yüzün dola yüzünden kaç
Anın mayası bozuktur
Selam verme sözünden kaç

Hicap eylemez insandan
Utanmaz gani rahmandan
Berbattır mekru şeytandan
Basma sakın izinden kaç

....."

**

"....
Kendi ayıbına kıl nazar
Melekler seyrini yazar
Sevabın seninle gezer
Bile vakti seherlerde

Nasibini verir yoktan
Gerek azdan gerek çoktan
Muradına Gani Hakk'tan
Dile vakti seherlerde
....."

RUHSATÎ'NİN ŞİİRİNDE EDEBÎ SANATLAR

Edebiyatın diğer türlerinde olduğu gibi, halk edebiyatında da bu edebiyatı var eden unsurlar, sözcükler ve anlamlar üzerine oyunlar yaparak, türlü mecazlar kullanarak bu ürünlerin zevkle okunmasını, daha derin ve mesajına uygun anlaşılmasını sağlamışlardır.

Türkçe'de sözcüklerin öz ve gerçek olmayan (mecazi) anlamları vardır. Sözcüklerin gerçek anlamları, duygu ve düşünceleri, hayalleri anlatmaya yeterli olmadığı zaman, edebi sanatlara başvurulur. Türk edebiyatında, çoğunlukla divan edebiyatında bu sanatlara başvurulmasına rağmen, âşıklarımız da bilerek veya bilmeyerek bu sanatları kullanmışlardır. Halk edebiyatımızı keyifle okuyabilmek ve şiirin anlatmak istediğini anlayabilmek için, edebi sanatları da bilmek yararlıdır.

Ruhsatî'nin şiirlerindeki sanat unsurlarını "Uyum ve sözle ilgili", "Mecazlarla ilgili" ve "Anlamlarla ilgili" olarak ayrı ayrı inceleyebiliriz.

Bu sınıflandırmaya göre, uyum ve sözle ilgili sanatlar arasında anonim ve âşık şiirinin olmazsa olmazı olan, kafiye (uyak), redif, (ayak) konularını önce belirtmek gerekir. Daha sonra, divan edebiyatında kullanılan iştikak, kalb, iade, icaz, cinas, tersi, seci, aliterasyon gibi sanatları halk edebiyatına uyarlayabiliriz.

Mecazlarla ilgili sanatlar sınıfında, teşbih, istiare, mecaz-ı mürsel, kinaye, ta'riz, teşhis ve intak, tecahül-i arif, hüsn-i ta'lil, mübalağa ve tezat benzeri sanatların halk şiirimizde kullanımlarına örnekler verebiliriz.

Anlamlarla ilgili sanatlar arasında, tenasüb ve iham-ı tenasüb, leff ü neşr, terdid, aks, tekrir, nida, rücu, kat', sehl-i mümteni, istifham, muamma-lügaz iltifat, irsal-i mesel, tazmin ve iktibas gibi sanatların olup olmadığı araştırılabilir.

Ruhsatî'de Uyum ve Sözle İlgili Sanatlar

Kafiye

Edebiyat terimleri arasında "uyak" olarak anılan kafiyenin sözlük anlamı, son taraf, arkadan gelen demektir. Edebiyat alanında ise manzum yazılan

satırların ses bakımından sonlarının aynı olması, anlamındadır. Bazen, kafiye ve redifin de içinde bulunduğu söz grubunun adı olan "ayak"la karıştırılmaktadır. İslâm öncesi Türk şiirinde uyaklar dizelerin başındadır. Daha sonra, dize başında, dize ortasında ve dize sonunda olmak üzere üç çeşit kafiye kullanılmıştır. Kafiyenin baştan sona doğru kaymasının nedeni, şiir vurgulamasındaki değişimden kaynaklanmaktadır.[52] Bir başka tanımla kafiye, söylenişi ve anlamları ayrı; fakat kulakta bıraktıkları izler bakımından benzer olan sözcük veya hecelere denir.

Yarım Kafiye

Türk halk şiirinde en çok kullanılan kafiye şeklidir. Kafiye unsuru bulunan sözcükte yalnız bir ünsüz harf benzeşmesi vardır.

Eski sözlerinde yârim dur-ursa
Gözlerimin yaşı bir gün kur-ursa
Yolunuz o yana doğru var-ırsa
Ayrılık nicedir sorun turnalar

Ruhsatî'nin yukarıdaki dörtlüğünde "ur-sa" ekleri aynı görevlerle tekrarlanan rediflerdir. "dur-kur-var" sözcüklerinde ortak olan tek harf olarak "r" sesi bulunmaktadır. Bu itibarla burada yarım kafiyeden söz edebiliriz. Yarım kafiyeye bir dörtlüğüyle daha örnek verebiliriz:

Vuslatına yol bulmaya iverim
Sana gelen gazaları savarım
Aman küsme gözlerini severim
Yüzümden bezmede meramın nedir

Burada "iver", "savar" ve "sever" sözcükleri ortak olan "v" harfi nedeniyle birbirleri ile yarım kafiye ile bağlıdır.

Tam Kafiye

Bu uyak sisteminde ses sayısı birden ikiye çıkmıştır. Bir ünsüzle birlikte bir ünlü vardır. Yarım kafiyeye göre daha zengin sesli kafiyedir. Kulağa daha çok ses, dolayısıyla ahenk vermesini sağlar.

---

[52] Reşit Rahmeti Arat, Eski Türk Şiiri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.

Ruhsat gibi karaları b(ağ) larsın
Aşkın ateşiyle yürek d(ağ)larsın
Benim ahvalime sen de (ağ)larsın
Var ise zerrece imanın dağlar

On altıya kadar verdim y(as)ını
Yenice sevdaya salmış b(as)ını
El yanında yıkar gider k(aş)ını
Tenhalarda gülüşünü sevdiğim[53]

Ruhsatî'nin yukarıdaki dörtlüklerinde "larsın") ve "ını" ekleri, yazılışları ve görevleri aynı olduğu için rediftir. "ağ" ve "aş" sesleri her üç dizede de benzeştiği için "tam kafiye"dir.

Zengin Kafiye

İkiden fazla ses benzerliği ile yapılan kafiyedir. Benzeşen seslerin ünlü veya ünsüz sıralanışının önemi yoktur. İki şekilde de olabilir.

Her nereden baksam (nazar)ıma gel
Cam dükkânı açtım (pazar)ıma gel
Ölürsem ziyaret (mezar)ıma gel
Başıma bir çiçek yadigâr eyle

Tunç Kafiye

Kimi edebiyatçılar sesler üçten fazla, benzeşen seslerden birisi kelime düzeyinde olursa "tunç kafiye"nin varlığından söz ederler. tunç kafiye meydana gelir. Burada önemli olan nokta, kelime düzeyinde olan benzeşmenin diğer kelimenin içinde yer almasıdır. Şu örneğe bakalım:

Ruhsat'ı sorarsa yanıyor bağrı
Gamınla bulandı gönülde ağrı
Haydi varın gidin o yere doğru
Önüne derdimi serin turnalar

Yukarıda "ağrı" sözcüğü "bağrı" sözcüğünün içinde yer almaktadır. Ruhsatî kafiye konusunda müşkülpesent değildir. Kendini zorlamadan

[53] Doğan Kaya, Aşık Ruhsati, Sivas Belediyesi Kültür Yayınları, 1999.

oldukça rahat bir biçimde zaman zaman sözcüklerin yöresel söyleniş şekilleriyle ve yöresel kelimelerle kafiyeler yapmıştır.

Cinaslı Kafiye

Cinaslı kafiye, söylenişleri ve kulakta bıraktıkları ses bakımından birbirinin aynı olan; fakat anlamca ayrılan kelimelerdir. Bu itibarla cinas, bir söz sanatıdır.

Yenile bir bağa bağıbân oldum
Lebi şükker yanakları al çalar
Kemhalar giyinmiş servi boyuna
İnce bele lâhuriden şal çalar

Nereden baksam karşı gelir de
Adulardan intikamım alır da
Benim mecnûn olduğumu bilir de
Emsin diye dudağına bal çalar

Haşarı hey deli gönül haşarı
Ah ettikçe elâ gözler yaşarı
Kerem et sevdiğim çıkma dışarı
Seher yeli zülüfünden tel çalar

Güzelliği su âleme tanıtma
Ara yerde nahak yere kan etme
Kerem et Ruhsat'ını unutma
Düşmanlar sevinip bize el çalar

Yukarıdaki sözlerde "al çalmak" kızarmak, "şal çalmak" üstüne şal örtmek, gizlemek; "bal çalmak" bala benzemek bal sürmek; "tel çalmak" saçından tel koparıp götürmek; "el çalmak" alkışlamak, el vurmak anlamlarında kullanıldığı için cinastan söz edebiliriz.

Redif

Söylenişleri, anlamları ve görevleri birbiriyle aynı olan takı, sözcük veya söz gruplarına redif denilmektedir. Kafiyelerden sonra ek olarak veya bir kelime olarak kullanılır. Ruhsatî'de redifler kafiye eki olarak görülebildiği gibi bağımsız kelime veya kelime gruplarından da oluşmaktadır.

Toplanup toplanup gelmen yanıma
Zatı yürek yaralıca güzeller
Hakkı severseniz girmen kanıma
Gam yükümüz kiralıca güzeller

Bir yanık âşıkım gel hoca sanma
Gönlümüz alçaktır hiç yüce sanma
Adımı duyup ta pek koca sanma
Daha gözüm çıralıca güzeller

Yukarıdaki dörtlüklerde her dörtlüğün sonunda tekrarlanan "lıca" eki ve "güzeller" kelimesi ile ikinci dörtlüğün birinci, ikinci ve üründü dizelerinde tekrarlanan "sanma" kelimesi rediftir.

Aliterasyon

Bir mısrada veya cümlede aynı sesin veya hecenin tekrar edilerek ahenk sağlanması sanatına "aliterasyon" denilir. Ruhsatî'nin aşağıdaki dörtlüğünü örnek gösterebiliriz:

"Senin hayır işin senin şer işin
Senin arayışın senin soruşun
Senin Acem şalın senin sarışın
Senin bu bellerin öldürür beni"

Yukarıdaki dörtlükte, "s", "n" ve "ş" ünsüzleriyle aliterasyon yapılmaktadır.

Ruhsatî'de Mecazlarla İlgili Sanatlar

Teşbih (Benzetme)

Sözü daha etkili kılmak için, aralarında ilgi bulunan iki şeyden, benzerlik açısından güçsüzü nitelikçe daha üstün olana benzetme sanatına, "benzetme" teşbih denir. Benzetme, "benzeyen", "kendisine benzetilen", "benzetme edatı" ve "benzetme yönü" gibi öğelerden oluşur. Ruhsatî'nin aşağıya aldığımız iki dörtlüğündeki benzetmelere göz atalım:

Kaşların yayını kurmuş canım ile cenk eder
Dem be dem saat be saat uğruna kurban gider
Firkatinden ruz u leyal gözlerimden kan gider
Onun için ömrüm artar meyli var ikrârlanır

Kendi onaltı yaşında sarılacak can gibi
Duruşu tavus misali sekişi ceylan gibi
Güzelliği vasfa gelmez Yusuf-ı Ken'an gibi
Bir acaib gözleri var baktıkça dilberlenir

Sevgilinin kaşları bir silah olan okun yayına benzetilmektedir. Sevenin canını almak için cenk eder gibidir. Teşbih-i beliğ diyebileceğimiz güzel bir benzetmedir. Öte yandan onaltı yaşındaki sevgilinin duruşu tavus kuşuna, yürüyüşü ceylana, güzelliği ise Yusuf-u Kenan'a benzemektedir. İnanç dünyasına göre, Aziz'in karısı, üstün bir güzelliğe sahip olan Hz. Yusuf'tan murat almak istemekteki haklılığını kadınlara kanıtlamaya çalışmıştır. Bu şekilde, onları da kendi konumuna düşürmek ve kendi suçuna ortak etmek istemiştir. Bunun için kadınları davet etmiş, geldiklerinde her birinin eline meyve soymaları için birer bıçak vermiştir. Ardından da Hz. Yusuf-u Kenan'ı yanlarına çağırarak verecekleri tepkiyi görmek istemiştir. Kadınlar Hz. Yusuf'un güzelliğini gördüklerinde büyük bir şaşkınlığa düşmüş ve bu güzellik karşısında kendilerinden geçip bıçaklarla ellerini kesmişlerdir. Ruhsatî'nin anlattığı güzel işte böyle bir güzeldir ki, baktıkça dilberleşmektedir.

İstiareler

Ruhsatî, teşbihlere bol bol yer vermiştir. İstiare, bir şeyi kendi adının dışında türlü yönlerden benzediği başka bir şeyin adıyla anmaktır

Suç sende sakalı sarı
Tanıtman namusu ârı
Bütün hep liranın zoru
Yalan dünya hep benim der

Ruhsatî yukarıdaki dörtlükte parayı sakalı sarıya benzetmekle "İstiare" sanatı yapmaktadır. Bununla birlikte Ruhsatî'nin şiirini yazarken sanat yapma kaygısı taşımaz. Benzeyenle benzetilenin yan yana olduğu teşbihleri daha çok tercih etmiştir.

"Gerçi şu cihânda güzeller çoktur
Güzeller içinde emsalin yoktur
Kaşların kemandır kirpikler oktur
İnci dişler uymuş dehâne dilber"

Yukarıda görüldüğü gibi, kaşlar yaya, kirpikler oka, dişler inciye benzemektedir.

Mecaz-ı mürsel

Yukarıda da söz edildiği gibi, mecaz, sözcükleri gerçek anlamları dışında kullanma sanatıdır. Anlatımı daha etkili kılmak, söze güzellik, güçlülük, canlılık, zarafet, derinlik ve genişlik vermek için kullanılır. Buna ad değişimi de denir. Sözcük mecazında bir sözcük gerçek anlamı dışında, fikir mecazında ise herhangi bir fikir kendi anlamının dışında bir amaçla kullanılır.

Ruhsatî'den bir örnek verilim:

"Son günümde sevda çöktü serime
Acap sorup nolmuş ta mı dimezler
Ben böyle ağlarken bakup cevrime
Belâsını bulmuş ta mı dimezler.."

Sevda her hangi bir varlık değildir ki, bir insanın başına çöksün. Burada gerçek anlamda başa çökmekten değil sevdaya tutulmaktan, âşık olmaktan söz edilmektedir.

"Kimse yetmez bu feleğin atına
Tutmuş yakamızı çeker çetine
Topraklar susamış adam etine
Hemen ağzın açmış yer birer birer"

Mecazi anlatım Ruhsatî'nin şiirlerinde çoktur. Yukarıdaki dörtlükte, feleğin atı, yakanın tutulması, toprağın insan etine susamışlığı mecazi anlatımlardır. Kuşkusuz ki bir şairin mecaz yapabilmesi için bilgi birikimi ve felsefi derinliğe sahip olması gerekir.

Kinaye

"Dağ başında gezdin o yayla mıydı
Mecnunun durağı Leylâ mı idi
İsa'nın külahı böyle mi idi
Ya bunun okkası darası hani"

Yukarıdaki dörtlük Ruhsatî'nin kinayeli anlatımına örnek olabilir. Hem hakiki, hem mecaz manası anlaşılabilen sözdür. Kinayede asıl anlatılmak istenilen, mecazî anlamdır. Kinayeden; karşıdakini incitmeden iğnelemede, hafif ve zarif biçimde alaya almada yararlanılır. Deyim ve ata sözlerimizde kinayeye çok rastlanır. Bu kullanışta sözün gerçek anlamı da kastedilmiş

olabilir. Ruhsatî kinaye yaparak gerçeği dolaylı yoldan anlatmak istemiştir. Şiirlerinde kullandığı deyimler de mecaz yoluyla yani dolaylı anlatımın unsurlarıdır.

Ta'riz

Ta'rizi bir sözün anlaşılan manasının tam tersini kastetmek, diye tanımlayabiliriz. Sözcük anlamıyla "dokundurma", "taşlama","taş atma" demektir. Kinayedekinden daha keskin alay ve eleştiri içerir. Yazıda bazen parantez içerisinde ünlem (!) işaretiyle bir ta'riz olduğu belli edilir. Ruhsatî'nin bir tariz örneği olan "ters öğüt" destanı vardır. Ancak, bir çok şiirinde hem kinaye, hem tariz unsurları mevcuttur. Bir şiirinden aşağıya aldığımız dörtlüklerde bu durumu görebiliriz. "Olsa da bir olmasa da" anlatımı bir boş vermişlik değildir. İçeriğinde taşıdığı kinayelerin sonucu oluşan ta'riz'i ifade eder.

"Keşfoldu gözümüz göründü gayya
Bir yanda ejderha bir yanda hayya
Meşhur kelâm Deliktaş'da bir kaya
Taşım olsa da bir olmasa da bir

Ruhsatî'nin bir şiirinden aşağıya aldığımız iki kıta ta'rize güzel bir örnektir. Birkaç kuruş bahşiş almak için yalan dolan hikayelerle dinleyenlerin gözlerini boyayan âşıklara bakınız nasıl dokunduruyor:

"Âşıklık davâsı nene lâzımdır
Düzen ver sazına hikâyetine
Hele biraz yalan tedarik eyle
Kim bakacak senin kabahatine

Başına cem eyle cini şeytanı
Baştan başa sana verdim meydanı
Ben âşıkım diye aldat çobanı
Yakışmaz değil ye diyanetine ..."

Tecahül-i Arif

Her âşık gibi Ruhsatî de bilinen bir şeyi bilmiyormuş gibi görünerek şiirini ilginçleştirmek, dinleyen veya okuyanların dikkatini uyanık tutmaya ve zaman

zaman bir tebessüm yaratmaya çalışmıştır. Buna Tecahül-i arif derler. Çeşitli sebeplerle doğrudan doğruya söylenmek istenmeyen bir söz bu şekildeki ifade ile daha etkili olur. Bir anlam inceliği yaratmak veya bir nükte yapmak amacıyla baş vurulur. Tecahül-i arifin özünü oluşturan nükte, neşelendirme (tenşid), uyarıda bulunma (tevbih), hayret ve şaşkınlık bildirmek (tehayyür) ve kendinden geçişi vurgulamak için söylenir.

Bir örnek verelim. Ruhsatî, sevgilisinin süslenmesinin nedenini biliyordur. Onun için giyinmiş kuşanmıştır. Bunu söyletmek ister. Bu biraz kıskanma biraz da her insanda olduğu gibi şımarılma arzusu veya içgüdüsüdür. Onun için bilemezlikten gelerek şöyle sorar:

"Allah'ı seversen gel doğru söyle
Bu yeşili alı kime düzüyon
Tavus kuşu gibi her yerin uygun
Bu zülüfü teli kime düzüyon

Gönlünden kim geçer kime âşıksın
Sırrına sır yetmez çok dolâşıksın
Karanlık gecede sen bir ışıksın
Bu cemâl gülünü kime düzüyon
....."

Hüsn-i Ta'lil

Bir olayın meydana gelişini gerçek sebebinden farklı olarak hayali ve daha güzel bir sebebe bağlama sanatına denir. Özellikle divan şairleri tarafından kullanılmıştır ama, Ruhsatî'nin şiirleri örneği halk şiirimizde de örnekleri çoktur.

Bir kimsenin düğün dernek, eğlence, şölen anlamında toy istememesinin gerekçesi ne olabilir? Aslında Ruhsatî'nin gösterdiği gerekçe, seven biri için toyun kendisidir. Bir aşığın sevgilisinin yüzü varken aya, kaşları varken yaya, kemana gerek yoktur. Sevgilinin dudağından bir yudum alan, Kevser'i ne yapsın? Sevgiliyi görmüş olmaktan büyük şölen olur mu?

"Ey güzel yüzünü gören
On günlük ayı neylesin
Kaşların mihrabın gören
Kemanı yayı neylesin

Zülüflerin ne dolâşık
Kanıma girdi bir kâşık
Lebinden nûş eden âşık
Kevser'i meyi neylesin

Garip olan öz yanıma
Baka kalır elvanına
Günde senin seyranına
Çıkanlar toyu neylesin
....."

Mübalağa

Abartılı anlatmak demektir. Övmeyi veya yermeyi veyahut bir arzuyu, abartarak söylemek sanatına mübalağa denilmektedir. Ruhsatî de kimi zaman mübalağa diyebileceğimiz bir anlatım denemiştir. Duygu ve düşünceleri bu şekilde kuvvetlendirmek amaçlamıştır. Örnek olması için bir destanından iki kıta aktarıyoruz:

"...
Zenginin iki üç kat olur damı
Gece şule vermez züğürdün mumu
Kızılırmak gibi zenginin demi
Züğürt damarında kan da bulamaz

Zengin nere varsa ırahat olur
Züğürdün her işi kabahat olur
Zenginin kefeni dokuz kat olur
Züğürt kefenine yen de bulamaz
..."

Zenginin kanın Kızılırmak gibi olması, kefeninin dokuz kat sarılması mübalağalı anlatımdır.

Ruhsatî'nin Anlamlara Yönelik Sanatları

Tezat

Aralarındaki bir alakadan dolayı birbirine zıt manaları, bir ifadede toplamaya edebiyatımızda tezat sanatı denilir. Zıtlık ilişkisi içinde olan kavramları, hayalleri, düşünceleri bir araya getirme sanatıdır. Aynı varlığın

birbirine zıt iki yönü bir arada yer alır. Bir başka anlatımla, birbirine zıt iki varlık veya kavram arasında ilgi ve benzerlik kurulur. Ruhsatî'nin aşağıdaki aldığımız dörtlüğünde yumuşak ve katının bir arada olması tezat sanatıdır.

"Güzellim ey yeke tellim
Kötü diyen kimdir sana
Pamuktan da yumusaksın
Katı diyen kimdir sana"

Farklı şiirlerden aldığımız iki kıtada geçen "siyah ve ak" ile "(ağ) ak ile kara"nın birlikte kullanılması tezat sanatıdır:

"Sevmedim böyle merdane
Eş gelmemiş bir tane
Siyah zülfün ak gerdana
Bölük düzer mola"

**

"Açık emâresi olan
Ağı yok karası olan
İki üç lirası olan
Kurulur ben irfanım der"

Tevriye

Bir şairin şiir söyleme gücene gösteren unsurlardan biri tevriye yapabilme becerisidir. Tevriye, bir sözün birden fazla anlama gelecek biçimde kullanılması sanatıdır. Ruhsatî'nin çağdaşı olan şairler arasında bu alanda da güçlü bir şair olduğunu söyleyebiliriz. Tevriye sanatında sözün bütün anlamları gerçektir. Bir anlatım inceliği elde etmek için birden çok anlamı olan bir sözcüğün yakın anlamının değil de uzak anlamı kullanılır.

Ruhsatî'nin aşağıdaki dörtlüğünde "kene" kelimesini "şiddet, zorluk, meşakkat" anlamıyla ve "Define, hazine; yer altında saklı kalmış kıymetli eşya, para veya altın gibi şeyler" anlamlarıyla kullanırsanız, şiirin bütünlüğü bozulmaz. Yokluk, zorluk ve varlık tasavvufta bir yerde buluşur.

"İstemem beylerin şetâretini
İstemem köşkünün imaretini
İstemem kadının diyanetini
Bu aşkın kendini fetvada buldum"

Ruhsatî'den bir başka örnek vermek istiyoruz:

"Gerekmez dilberin muyu telleri
Gerekmez cilvesi nazik elleri
Gerekmez ruyunum çifte hâlleri
Derdime dermanı rüyada buldum"

Bu dörtlükte aynı anlama gelen "muy" ve "tel" sözcüklerinin kullanılması "Haşv-i melih"tir. Yani söze güzellik ve kuvvet kazandırmak için söylendiğini öne sürebiliriz. Gereksiz gibi görünen bu sözler ikinci derecede anlam ifade ederler. Çünkü muy genellikle insan kılı ve tüyü anlamındadır. "ruyunun cifte halleri" sözleri içindeki "ru" hem yüz hem de kalb anlamlarında geçerli olabilir. Aynı şekilde "hal" sözcüğünü de hem "durum", hem "kalb" hem de "yüzdeki ben" anlamlarıyla ele alabilirsiniz. Bu haliyle güzel bir tevriye örneğidir.

Yukarıdaki durum bize "iham" sanatını da hatırlatıyor. İki ya da daha fazla anlamı olan bir kelimeyi bir dize, beyit veya dörtlük içinde bütün anlamlarını kastederek kullanmak sanatıdır. Bu sanatta önemli olan husus, dizelerin genel anlamıyla, kelimenin diğer anlamlarının uyuşmasıdır.

İstifham

Ruhsatî'nin sıklıkla anlatımın daha etkili olması için sözü soru şeklinde düzenlediğini görüyoruz. Buna istifham denir. Âşıklar yanıt almak için değil de dikkat çekmek için soru şeklinde söylemeye başvurular.

Değişik şiirlerden birkaç dörtlükle örnekleyebiliriz:

"Sefil sümbül boynun eğmiş bakıyor
Sarıçiçek amber olmuş kokuyor
Senin bu hasretin beni yakıyor
Al giyinip feslendin mi yaylalar"

*

"Sen eyledin beni sürgün
Arttı efkârım günâgün
Seni gören olur mecnûn
Dahi sevdayı neylesin"

*

"Bilir misin âşıklığın sırrını
Cümlesi bu yolda vermiş serini
Daha öldürmedim nefsin birini
Ruhsatî külhan var sen n'olacaksın"

*

"İşitmez kulağın sağır sanırdım
Herkese meyletmez soğur sanırdım
Ben seni gayetle ağır sanırdım
Bu kusur yazmayı kimden öğrendin "

Tekrir

Ruhsatî'nin bir çok örneklerine rastladığımız sanatlarından biri "Tekrir"dir. Anlatımı çekici kılmak için bazı kelimelerin veya kelime gruplarının dize içinde veya arka arkaya gelen dizelerde tekrarlanmasıyla yapılan edebi sanattır. Kimi zaman anlama güç kazandırmak amacıyla bir veya birkaç kez ısrarla tekrar edilmesidir.

Ruhsatî'nin birkaç şiirinden ikişer kıta örnek vermekle yetiniyoruz:

Ne bağım var ne bostanım
Ne malım ya Resulullah
Ne kolum var ne kanadım
Ne dilim ya Resulullah

Ne bir köşkü seyranım var
Ne bir bağı gülşenim var
Ne demim ne devranım var
Ne halim ya Resulullah ...."

*

".. Senin sallanışın senin gezişin
Senin kirpiklerin senin sezişin
Senin bu esrârın senin sezişin
Senin bu yolların öldürür beni

Senin bu yanağın senin bu dilin
Senin zülüflerin senin bu telin
Senin yaz baharın senin sümbülün
Senin bu güllerin öldürür beni ..."

*

" Yine bahar oldu bulandı gönül
Yine yeller meller ne güzel oldu
Yine yürek dağlandı mevc vurdu
Yine çöller möller ne güzel oldu

Yine çekiyorum yârın yasını
Yine bu guşuma aldım sesini
Yine nevbaharın düzdü süsünü
Yine güller müller ne güzel oldu...."

*

"Bahtıma remil attım
Baktım hep sıfır sıfır
Sevdiğim kızı gördüm
Dönüyor kıfır kıfır

Şekerdir dudakları
Emdirsin bana bâri
Güldükçe yanakları
Oluyor çukur çukur..."

Telmih

Ancak bilgisi, donanımı, genel kültürü olan bir âşık, söz arasında geçmişteki bir olay, bir kişi, bir inanç, yaygın bir atasözü anımsatılır. Herkesçe bilinen bir kişi, bir olay veya inanışa şiirde işaret etme sanatına telmih denir. Bir olay, oluşum, anlam uzun uzadıya anlatılmak yerine, iki sözcükle hatırlatılır. Bunu yapabilmek için, sözünü ettiğimiz gibi şairin oldukça bilgili ve kültürlü olması gerekir. Bu nedenle her âşığın yapamayacağı bir sanattır.

Ruhsatî'nin büyüklüğü ve bilgeliği burada da kendini gösterir.

"Yer altında sarı öküz
Yüz on dört bin yaşındadır.
Mevlâ'm ani hoş yaratmış
Bütün dünya başındadır"

Ruhsatî yukarıdaki dörtlüğünde "Dünyanın öküzün boynuzları üzerinde olduğu"[54] inanışını hatırlatıyor.

"Koca pirler saç sakala söğerler
Evlatları babaların döğerler
Bazı münafıklar kendin öğerler
Helak Lut kavmine itibar şimdi

Aynı zamanda kinaye sanatının olduğu yukarıdaki dörtlükte Lut kavminin[55] helak edilişine telmihte bulunuluyor.

Ruhsatî'nin bir çok âşığın hayatının kıssadan hisse alınacak yönlerine ilişkin telmihleri var. Çeşitli şiirlerden alınmış dörtlüklerle örnekleyebiliriz:

"Eridir ateşi dağların karın
Yok yere geçirdim ömrümün varın
Arzu ile Zühre bir dahi Şirin
Bir de sen gelmişsin cihana dilber"

*

"Mansuri Hak davası için kendini asmış deyi
Mecnun dağların başında Leyla'ya küsmüş deyi
Ferhat Şirin'in yolunda kayalar kesmiş deyi
Ben de bir güzel yüzünden dağı delesim gelir"

*

---

[54] Günümüzde "Dünya öküzün boynuzunun üzerinde olduğu" inanışı ile, deyimin nereden geldiğin bilmeyenler din kitapları ile alay etmektedir. Bu inanış bir hadisle ilgilidir: Dünya ve Öküzün Boynuzu

Peygamber efendimize bir köylü, "Benim dünyalığım nerededir?" diye sorunca, "Dünya, öküzün boynuzu üzerindedir" buyurdu. Yani öküzünle tarlanı sürer, rızkını kazanırsın demek istedi. O zaman, sapanın ipini, öküzün boynuzlarına bağlarlar idi. Boynuzu bu işe de yaradığı için böyle dedi. Köylünün çalışıp tarlasını sürmesini işaret etti.

[55] Lut peygamber, İbrahim peygamberle aynı dönemde yaşamıştır. Hz. Lut, Hz. İbrahim'e komşu kavimlerden birine elçi olarak gönderilmişti. Bu kavim, Kuran'da belirtildiğine göre, o güne kadar dünya üzerinde görülmemiş bir sapıklığı, eşcinselliği uyguluyordu. Hz. Lut, onlara bu sapıklıktan vazgeçmelerini söylediğinde ve onlara Allah'ın ilahi tebliğini getirdiğinde onu yalanladılar, peygamberliğini inkar ettiler ve sapıklıklarına devam ettiler. Bunun sonucunda da kavim, korkunç bir felaketle helak edildi.

"Bahar seli gibi dolup taşıp da
Bilmediğim karlı dağlar aşıp da
Minhaç[56] gibi bir soysuza düşüp de
Kerem gibi yanar deyü korkmasın"

*

".... Gönül bir leylânın gezer peşinde
Gâh hayalde görür gâhi düşünde
Mecnun Leylâ için dağlar başında
Öz canından geçmiş deyu kınaman

....

Garip «Şah Sanem» den murâdın alup
Yakup da Yusuf'u arayup bulup
Kanber de Arzunun yolunda olup
Genç yaşında göçmüş deyu kınaman

Alamadım mah yüzünün bacından
Rakiplere ölüm dosta geçinden
Dertli Kerem Aslı'sının öcünden
Ateşlere düşmüş deyu kınaman
..."

Tenasüp

Anlamca birbirine uygun kelimeleri bir arada kullanma sanatına "tenasüp" denilir. Divan edebiyatında çok kullanılan bu sanata "müraat-ı nazir", "telfik ve tevfik" gibi isimler de verilir. Halk şiirinde de tenasüp sanatı örnekleri görülmektedir. Bülbül, hezar, gül, gülzar, bağban gibi bir birilerini çağrıştıran sözcüklerin birlikte kullanıldığı örnekleri vardır ki, Ruhsatî'nin de bu sanata ilgi göstermiştir. Değişik şiirlerinden aşağıya aldığımız iki dörtlükte kaş, kirpik, diş, ağız göz, dudak gibi bir birini çağrıştıran kelimelerin aynı dörtlüklerde kullanıldığını görüyoruz:

[56] Aşık Minhacî Ruhsatî'nin oğludur. Karısı Minhacî'yi terk edip başkasına kaçması yüzünden verem olup ölmüştü. Bu olayın telmihi yapılıyor.

"Gerçi şu cihânda güzeller çoktur
Güzeller içinde emsalin yoktur
Kaşların kemandır kirpikler oktur
İnci dişler uymuş dehâne dilber"

"Kara gözler oymak oymak
Olmaz cemaline doymak
Dudakların balla kaymak
Aman inci dişlim aman"

Sehl-i Mümteni

Sehl-i Mümteni, söylenmesi kolay gibi görülen fakat aslında zor söylenebilen anlatımlardır. Ruhsatî'nin bu tür sözleri yalın olmasına karşın derin anlamlar içerir. Yalınlığı, sanatsız ve herkes tarafından kolayca yazılabileceği yanılgısına düşürür.

"Kimisin düşürüp derd ü belâya
Kimisini âşık edip Leylâ'ya
Kimisin çıkarıp taht-ı bâlâya
Kimisini indirmesi sana has

Kimisini karlı dağdan aşırıp
Kimisinin yolunu düzde şaşırıp
Bir mecazî aşk oduna düşürüp
Ruhsatî'yi kandırması sana has"

Nida

Nida'nın kelime anlamı : Çağırma, bağırma, seslenmedir. Terim anlamı : Şairin aşırı bir şekilde heyecanlanması ve duygulanması sonucunda "'ey", hey", "eyvah" gibi ünlemlerle seslenmesidir. Ruhsatî'nin şiirlerinde örneklerine rastlayabiliriz: :

"Gönül yeter sevdin çirkefi câhı
Hakıykatten kurarım bir pazar hey
Yeter gayrı vazgel bu hay haşemden
Kiramen kâtibin şerrin yazar hey"

Tefrik

İki unsurdan birinin üstünlüğünü vurgulamak için, aralarındaki farkları belirtmek de şiirimizde bir sanat olarak nitelenmiştir. Bu görüşten hareketle Ruhsatî'den örnekler verebiliriz. İşte zenginle fakir arasındaki fark:

"Zenginin yoluna çıkarlar karşı
Aralıkta kalır züğürdün başı
Zenginler giyerler kutnu kumaşı
Züğürt bacağına don da bulamaz"

RUHSATÎ'NİN ŞİİRLERİNDE DİL VE ÖLÇÜ

Ruhsatî şiirlerini dil açısından incelediğimizde üç farklı Ruhsatî ve üç farklı durumla karşılaşmaktayız.

Birinci Ruhsatî, Halk şairi Ruhsatî'dir ki güzellemeleriyle, semaileriyle aşkı, gurbeti, özlemi, doğayı sosyal hayatı şiirlerine ilham kaynağı yapan kişidir. Dili Yunus'a, Karacaoğlan'a yakındır. Yalındır. Yaşadığı yörede köy ağasından dağdaki çobana kadar herkesin anlayabileceği ve onların konuştuğu dil ile şiirlerini söylemiştir. Yöre şivesini şiirinde kullanmış ve hece ölçüsünü kelimelerin yöre şivesi ile söylenişine göre tutturmuştur. Örnek vermek gerekirse Ruhsatî "ne diyorsun" yerine "ne diyon" demiştir. "düzüyorsun" yerine "düzüyon", "Yıkayıp" yerine "yuyup", "domurcuklansın" yerine "domurlansın" "gidemeyiz" yerine "gidemek", "ne yaptın" yerine "nittin" demiştir. Uzun bir liste hazırlamamız mümkündür.

Gönül eğlenir mi gurbet ellerde
On dokuz bölüklü kız olmayınca
Garip bülbül gibi öter dillerde
Açılıp gülleri yaz olmayınca

Ne müşküldür karlı dağı devirmek
Yönün sevdiğine doğru çevirmek
Âşıka şâyeste türkü çağırmak
Onun da tadı yok saz olmayınca

Ötüşür turnalar gider engine
Kim dayanır âşıkların cengine
Güzel kızlar zaten düşmez dengine
Güller şenelmiyor kaz olmayınca

Yukarıdaki dörtlüklere göz gezdirdiğimizde, şiirdeki dilin yalınlığını görmekteyiz. Saç örgüsü yerine "belik" kullanılmış. "Şenlenmiyor" yerine yöresel şive ile "şenelmiyor" sözcüğü kullanılmıştır. Üç kıta içerisinde yabancı sayılabilecek Farsça kökenli, yalnızca "uygun, yaraşır" anlamlarında kullanılan "şayetse" sözcüğü bulunmaktadır.

İkinci Ruhsatî, tasavvuf şairi Ruhsatî ve karşılaştığımız durum, onun kullandığı dildir. Bu şiirlerde çoğunlukla Nakşibendilik öğretisi, ölüm ve ahret hayatına ilişkin bilgiler, düşünceler, dersler, korkular yer almaktadır. Birinci durumda anlatılan dilin bozulmaya, Arapça ve Farsça dini kavramları anlatan kelimelerin kimi zaman yanlış kullanımlarıyla ağırlığını hissettirmeye başladığını görüyoruz.

Ruhsatî, Arapça Farsça bilinmemesini noksanlık görmektedir:

"Arabî Farisî dilin olmazsa
Bülbüle münasip gülün olmazsa
Ye da bir mesnette elin olmazsa
Da'va ile sultan olsan ne fayda"

Aşağıdaki dörtlüklerde görüleceği gibi Ruhsatî yabancı terkipleri kullanmaya gayret göstermekte, adeta bilgiçlik ve maharet gösterisi yapmaktadır:

"Nefis nere dersen ora varırdım
Ama lâkin havf-i Rahmân olmasa
Bir lahza ayrılmam nefsin yolundan
Eğer bir kişide imân olmasa

Tutuldu ciğerim yandı derinden
Havfim budur cehennemin nârından
Korkulur şeytanın mekr ü şer'inden
Ahir nefsinde Kur'an olmasa"

Üçüncü Ruhsatî, divan şairi özentisi içinde olan Ruhsatî ve karşılaştığımız durum ağır ağdalı ve bozuk bir dildir. Bazı şiirlerinde Divan Edebiyatında olmayan terkipleri bile Ruhsatî'nin icat edip kullandığını görüyoruz.

"Merhaba hoş geldiniz dilde <u>siarım</u> merhaba
<u>Sitâ</u> geçti yaz erişti <u>nevbaharım</u> merhaba
Çok cila verdi yakılmış gönlüme <u>teşrifiniz</u>
<u>Bihamdillâh kuşad</u> oldu <u>bahtiyarım</u> merhaba

Mecazi değil sıdk ile cân içre bir cânsınız
Meclis-i kubra içinde söz bilir irfânsınız
Buyurun sadr-ı bâlâya serimde mihmânsınız
Fedâ olsun yolunuza küllî varım merhaba"

Kitabımızın ilgili bölümündeki ilk şiirin yukarıya aldığımız iki kıtası durumu göstermeye yeterlidir. İki dörtlükte yer alan kelime ve terkiplere bakınız: "Şiar, şita, nevbahar, teşrif, küşat, mecazi, sıdk, meclis-i kübra, irfan, sadr-ı belâ, mihman, külli.."

Birkaç şiiri incelediğinizde, gevher kân, ilm-i ledün, güman, ruz u şeb, leyl ü nehar, bergüzar, ezkâr, dest, kevkeb, huri ve gılman asümân, peder, mader, sim ü zer, ervah-ı ezel, kisb ü kâr, mâh, ab-ı zemzem, leulâh, sükker, ibtidâ, necât, nefs-i emare, sebâvet, penah, ges ü güzâr, ahd u peymân pay u ser, müberrâ ve yüzlerce kelimeyi şiirlerinde kullandığı göze çarpmaktadır. Ayrıca büyük ölçüde dini terimlerle yüklüdür. Sözünü ettiğimiz üç Ruhsatî içinde yaşayan ve yaşamaya devam edecek olan Ruhsatî, halkın diliyle halkı anlatan Ruhsatî'dir. Onun var ettiği şiirler, belleklerde ve türkülerde varlığını sürdürmektedir. Ruhsatî' çoğunlukla (8) ve (11) heceli şiirler söylemiştir. (4+4) ve (6+5, 4+4+3) kalıplarını kullanmıştır. Bununla birlikte (5), (7) ve (14) heceli şiirleri de bulunmaktadır.

Beş heceli *"Âşık-ı didâr / Allah Allah de / Dağıtsın keder / Allah Allah de"* dörtlüğü ile başlayan şiiriyle yedi heceli şiir örnekleri kitabımızda yer almaktadır. Diğer taraftan sağlam bir vezne oturtturulamadığı için kitabımızın "Divan Tarzı Şiirleri" bölümünde yer alan şiirlerinin tamamını, aruzda başarısızlığı nedeniyle hecenin (15) ve (16)lı kalıplarıyla yazılmış şiirleri varsaymak mümkündür.

Ruhsatî'nin yedi heceli şiirlerinden bir dörtlük:

"Fikrimden çıktı dünya
Gözümün yaşı gibi
Dolanayım elimi
Bari Bektaşî gibi ..."

(4+4) sekiz heceli şiirine bir örnek:

"Sana öğüt / verip aklın
Çalan bulur / belâsını
Pederine / kem söylerse
Bulan bulur / belâsını ..."

(6+5) on bir heceli şiirlerinden bir dörtlük:

"Var oğul mert oğlu / mert ile konuş
Şeker olsa yeme / muhannet ile
Asilzâde olan / azmaz yolundan
Can verir uğruna / sadâkat ile ..."

(7+7) on dört heceli şiirlerinden bir dörtlük:

Velisine vilayet / sen vermişsin ne hacet
Gider ise adalet / tavil olsun yaşları
Müdirine mürüvvet / muhtarına muhabbet
Fukaraya kanaat / verip etme serseri

(8+7), (7+8) on beş heceli şiirlerinden bir örnek:

Bilmem nasıl arz edeyim / halimi dilber sana
Feda kılam bu cânımı / serimi dilber sana
Doğru söyle kim seversin / sana o layık mıdır
Harcedeyim bütün varım / kârımı dilber sana

RUHSATÎ'NİN DÜNYA GÖRÜŞÜ

Ruhsatî'yi kuraklıktan çatlamış topraklar gibi çizgi ve çillerle dolu yüzlü, Türkmen çakırı gözlü, sarı sakallı, uzun boyunlu ve çektiği onca çilenin altında bükük belli bir ihtiyar olarak, tarif ediyorlar.

Anadan ve babadan yoksun kalışın arkasından daha çocuk yaşından itibaren hayatın yükünü omuzlamış ve kendi çabasıyla âşıklığı ve tasavvufun derinliklerini öğrenmişti. Acı olaylar yaşamış, evlendiği hanımları kaybetmiş, oğlunun mutsuzluğu ve erken ölümü ile son darbeyi yemişti. Bütün bunlara inancının verdiği manevi güçle dayanabilmişti.

Karşılaştığı felaketler, çektiği yoksulluk ve yoksunluklar kişiliğini pekiştirmişti.

Ruhsatî uzağı görebilme, olacakları önceden sezebilme, kestirebilme gücünü kazanmış ve buna uygun davranabilmişti. Sağgörülüydü. İhtiras sahibi değildi. Olmayacak şeyler için kendini, için için yiyip bitirmeyen, hırsının kölesi olup, şükretmeyi ve sabretmeyi unutmayan birisiydi.

"Kimisi naz ider kimisi niyaz
Kimisi gıybet eyler kimisi gammaz
Kimisi kin ider kimisi garaz
Gazâya râzı ol belâya sabır..."

İçinden gerçek anlamda iman etmemiş, dışından Müslüman görünen kimselere, çıkarı uğruna kendini Müslüman göstererek Allah'a, Resûlüne ve müminlere düşmanlığını gizleyenlere, takiyyeciler, münafıklara ve gammazlara kızar hatta küfrederdi:

"Bir münâfık bir gammazın
Terki salât beynamazın
Üçünün meyyit namazın
Kılanın da avradını ..."

Ruhsatî, alçak gönüllüydü. Dünyaya niçin geldiğini, nereye gideceğini bilenlerdendi. Ölüm olayını ve bundan çıkarılması gereken ibreti hep düşündü. Bu düşüncede aşırılığa vardığını söyleyebiliriz. Onlarca şiirinde bu konuyu işledi:

"Dünyanın mekrine meylini verme
Sen de kurtulamazsın mevtin elinden
Ben filanım deyi göğsünü germe
Sen de kurtulamazsın mevtin elinden ..."

*

"...Gördün mü dünyada eğlenip kalmış
Saraylar yaptırıp bermurad olmuş
Bir gün de derler ki Ruhsatî ölmüş
Nice şairanlar gitti gelmedi"

*

"Aldattı da şu dünyanın geçimi
Kadir Mevlâ'm affeylesin suçumu
Kapıdan çekerler bir gün göçünü
Musallaya uğrar belin bir zaman ..."

*

"Can boğaza gelip öldüğüm zaman
Yazıyor ölmüş deyu duyarlar bir gün.
Rahat döşeğine girdiğim zaman
Dünya ziynetini soyarlar bir gün...."

*

"..Eğer yok ise imanın
Cehenneme varır canın
Semaya çıkar figanın
Yakacaklar unutma ha

Ruhsatî ölüm korkusu
Sen ıslah eden herkesi
Kaldır dünyadan hevesi
Görecekler unutma ha"

Ölmek, teneşire konmak, toprak olmak kabir azabı ile karşı karşıya kalmak, sürekli işlediği konulardandı. Bu gerçeklerin bilinci içinde, gönlünü frenlemesini biliyor, bilmeyenlerin gözünün önündeki gaflet perdesini açmaya çalışıyordu:

"Daha senden gayrı âşık mı yoktur
Nedir bu telâşın ey deli gönül
Hele düşün devr-i Adem'den beri
Neler gelmiş geçmiş say deli gönül

Günde bir yol duman çöker serime
Elim ermez gidem kisb ü kârıma
Kendi bildiğine doğrudur deme
Var iki kâmile uy deli gönül...."

Toprağın, dağların adamıydı. Toprak alçak gönüllüğün simgesiydi. Dağ gibi başını dik tutmazdı. Acıları taşıyabilmekte, yüklenebilmekte, dayanabilmekte toprak gibiydi. Kibirli olmayı sevmezdi:

"..Alçak yürü vezir olma Ruhsatî
Her bir ayba nazar olma Ruhsatî
Pek öyle kibirli olma Ruhsatî
Bir gün olun iki taşlı mezar hey"

Ruhsatî, anlama ve söz dinleme yeteneği olan birisiydi. Haramdan, koğ, ve gıybetten kaçınmış; sır saklamasını bilmişti. Kimsenin azına çoğuna karışmamış; kimsenin malına göz dikmemişti. Kanaatkardı. Ezile büzüle, sıkınarak yörenin zenginlerinden Ahmet Ağa'dan bir hımar yani eşekle bir ayran anası yani inek istemişti:

"Ruhsat'ın çökmeden çürük binası
Ne keşi bulunur ne tarhanası
Ya bir hımar ya bir ayran anası
Bağışlasan almam şal Ahmet Ağa"

Çalışkan olmayı, dürüst olmayı, azimli, sabırlı ve metin olmayı, kendine güvenmeyi öğütlerdi. Seher vakti uyanık olmanın yararlarını, uyumanın fenalıklarını anlattı. İnançlı olmanın bütün niteliklerini yerine getirendi. Samimi bir Müslüman'dı. İslâm Peygamberini aşk derecesinde sevmişti:

"...Mustafa'nın aşkından Ruhsatî oluyor deli
Mustafa'ya "hu!" çekerler cümle melek hep veli
Ben de bir cân ile başı meydana koydum beli
Dihânı nur hadisi nur Mustafa'dır Mustafa"

Ruhsatî'nin şiirlerinden büyük bir bölümü türlü nasihatlere, yokluk ve yoksulluklara aitti. Fakir olmasından yakınan sayısız şiiri vardı. Yokluğu hayalleri ile vara çevirip teselli olmasını bilenlerdendi. Tadamadığı ancak yalnızca hayal ettiği yemeklerle ilgili destanlar düzmüş. Bazen Tanrı ile söyleşmişti :

"Ya ilahi görünmezden bir devlet
Zekatını veremezsem geri al
Helalinden dört öküz ver yarabbi
Koşup çifte süremezsem geri al

Yoksulluğu ezberledim nideyim
Verin aşkın badesini yutayım
Biraz altın ver ki hacca gideyim
Bu kavl üzre duramazsam geri al ..."

Görüldüğü gibi Ruhsatî her konuda şiirler söylemişti. Ramazaniyeleri olan ender şairlerden biriydi. Bir ramazana daha kavuşmanın sevincini yaşayan ve şükredenlerdendi:

"On bir ayın serfirâzı Ramazan
Eriştirdi Rahman elhamdülillah
Firak-ı hasretin yaktı el -aman
Kavuşturdu Rahman elhamdülillah

Tutalım orucu vurunak tacı
Kılalım salatı geçelim sacı
Yetirip ta'amı olalım hacı
Kavuşturdu Rahman elhamdülillah .."

Pek çok âşıkta rastladığımız gibi, aşk, doğa, öğüt, taşlama ve tenkit, mistik düşünce fanilik olmak üzere dert, şikâyet, dilek ve gurbet konularındaki şiirleri çoğunluktaydı.. Gurbet şiirlerinde turnaların ayrı bir önemi vardı. Çünkü onlar sılâyı gören ve haber getirenlerdi:

Telli turnam gelişiniz nereden
Yâr köyüne uğradı mı yolunuz
Bir haber isterim gül yüzlü yârdan
Kerem eyle lâl olmasın diliniz ..."

Fakirliğin ve züğürtlüğün en gerçekçi destanını yazan âşıkların başında Ruhsatî geliyordu. Zengin ve züğürdün arasındaki farkları güzel örneklerle gözler önüne serdi. Sivas Valisi'ne yazdırdığı dilekçede bakın durumunu nasıl anlatmıştı. Bu durum yalnız kendisinin değil, bütün bölge insanlarının durumuydu:

"Paşam aratmışsın kemter kulunu
Gice gündüz bekliyordum yolunu
Bir lira "taksidin" bir kaç pulunu
Bile bulamadan geldim efendim

Bülbül figan eder gülistan ağlar
Yedi baş külfet var gözü kan ağlar
"Öküzüm" tek kaldı meydanda ağlar
Ne yaman dertlerde kaldım efendim ..."

Ruhsatî'nin yaşadığı yerler kış mevsiminin uzun, ürünün ekilip biçileceği ve hasadın alınacağı bahar ve yaz mevsimi oldukça kısaydı. Başka yerlerin ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinin yarısı, Kangal ve Deliktaş köylerinde kış mevsimine eklenmiş gibiydi. Bu nedenle bahara, yaza erişebilmek, yöre insanına sevinçlerin en büyüğünü yaşatırdı. Artık açlıktan telef olmak üzere olan hayvanlarını otlaklara çıkarabilecekler, gözleri yeşile doyacaktı. Bu nedenle Ruhsatî kış aylarından kurtuluşu bir çok şiirinde dile getirmiş, sevincini mısralarda yansıtmıştı:

"..
Göller dalgalanup kazı gözlerdi
Gönül allı pullu kızı gözlerdi
Sevda çekenler de yazı gözlerdi
Şükür Yaradan'a yine yaz geldi

Vakit yeli esti karlar eridi
Hicâbından kar çiçeği farıdı
Nergiz yaprağını çekti yürüdü
Şükür Yaradan'a yine yaz geldi"

**

"…..

Karakışın eksik olmaz dumanı
Zemheri de hiç vermiyor amanı
Yine mart ayının vardır imanı
Gözyaşı dökerek selli yaz geldi

Misafir alıyor dağların başı,
Şükür gitti evden kışın telaşı
Yaz çiçeği çiğdem gösterir başı
Usul boylu ince belli yaz geldi…"

Ruhsati Anadolu insanının sorunlarını, dünyasını, gerçekleriyle yansıttı. Gerek halk şiiri geleneğini koruyarak söylediği koşmalar içinde, gerek destanlarında toplum adına taşlamalar, iğnelemeler vardı. Salgınları, kıtlıkları, savaşlar karşısında bölge halkının düştüğü sıkıntıları dile getirdi. Bunları yerine getirirken tarih belirtmeyi ihmal etmedi.

RUHSATÎ BEKTAŞÎ MİDİR?

Ruhsatî Alevi, Bektaşi midir? Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığının 1998 yılında yayınladığı beş ciltte toplam 4500 sayfaya yakın bir antoloji vardır. Dönemin Yargıtay 17. Hukuk Dairesi üyesi aynı zamanda araştırmacı yazar İsmail Özmen tarafından hazırlanmıştır. "Alevi Bektaşi Şiirleri Antolojisi" adını taşıyan bu eserin IV. Cildinin 641. sayfasından itibaren Ruhsatî yer almaktadır. Bölüm şu paragrafla başlamaktadır:

"Alevi kökenli bir halk ozanı olan Ruhsatî, Sivas'a bağlı Deliktaş bucağında 1856'da doğdu. Asıl adı Mustafa'dır. Ömrü çobanlık ve çiftçilikle geçti. Değirmencilik, duvarcılık yaptı. Dört kez evlendi. Okuma yazmayı köyünde öğrendi. ..... Doğduğu köyde 1899 yılında vefat etti. ..."

Önce Ruhsatî'nin 1835 yılında doğduğunu ve 1911 yılında vefat ettiğini belirtelim. Bu tarihleri nasıl tespit ettiğimizin belgeleri kitabımızın Ruhsatî'nin hayatına ilişkin bölümde yer almaktadır. Sayın İsmail Özmen Ruhsatî'nin köy köy dolaştığı eserlerini saz ve söz eşliğinde halka okuduğunu belirtmektedir. Ruhsatî'nin saz çalmadığı ve bunun belgesi olan şiirleri ilgili bölümde ele aldık. Saz çalabilmiş olsaydı, değirmencilik, duvarcılık, çiftçilik, çobanlık yapmasına gerek kalmadan geçimini sağlayabilirdi, diye düşünüyoruz.

Ruhsatî'nin Bektaşî geleneğinden de yararlandığını, etkilendiğini söyleyebiliriz. Nitekim Pir Sultan Abdal kitabımızın ön sözünde alevi Bektaşi edebiyatı geleneği içinde 19. yüzyılda yetişen şairleri sıralarken Ruhsatî'yi de anmıştık. Ama o Alevî ve Bektaşi değildi. Onlarca şiirinde belirttiği gibi Nakşibendi tarikatına girmişti. Bu tarikatın şeyhlerinden Şakir Efendi'nin yanında yetişmiş ve yine Nakşibendi inanç önderlerinden Törnüklü Şeyh İbrahim Efendi'den Ruhsatî mahlasını almıştı.

Osmanlı yönetimi ile Anadolu Türkmen Alevileri arasında 16. yüzyılda doruk noktasına çıkmış ihtilaf ve yönetime karşı isyanları bir yana bırakırsak, bölge halkının Sünni – alevi diye bir problemi yoktu. Gerek komşu köylerde gerekse aynı köyde Sünni ve alevi kimseler birlikte yaşar, kimse kimseye (şakalaşmaların dışında) müdahale etmezdi. Günümüzde de Kangal'da sunni ve alevî yurttaşlarımızın birlikte yaşadıkları köyler bulunmaktadır.

Kaldı ki, Yeseviliğin dalları olan Bektaşilik ve Nakşibendilik ile sunni tarikatların ve kolların aralarındaki ilişki ayrı bir tartışma konusudur.

Bir konuyu daha göz önünde bulundurmak gerekir: Tanzimat'tan sonra, 1826 temmuzunda Mahmut II 'nin de katıldığı bir mecliste alınan kararla Yeniçerilikle ilgili olarak Bektaşi tarikatı ilga edilmişti. Tekkelerine ve vakıflarına hükümet adına el konulmuş, ileri gelen Bektaşi babaları idam edilmişti. En büyük tarikatlardan diğeri olan Nakşibendilik tek büyük tarikat olarak kalmıştı. Bu tarihten sonra bir kısım Bektaşilerin tekkelerini Nakşı tekkesi[57] adı altında açarak, Bektaşi ayinlerine yeniden başladıkları çeşitli kayıtlarda bulunmaktadır.

Nakşibendilik, Halfetilik, Rufailik, Kadirilik gibi bir çok tarikat, ehlibeytle birlikte dört halifeye dayanan bir şecere açarlarken, Alevilikte ise yalnızca ehlibeyt ailesine inanılmaktadır.

Ruhsatî'nin tasavvufi şiirlerinde dört halifeden söz edilmektedir. Ama Hazreti Ali ve çocuklarına biraz daha saygı ve sevgiyle yaklaşılmaktadır:

"Ümidim muhkemdir beş ile dörde
Ne havfim dünyada ne de mezarda
Mizanda sıratta korkulu yerde
Ebubekir Ömer Osman oldukça

Sofunun hayını huyunu bilmem
Gafur ismi elde ummana dalmam
İnşallah mahşerde susuz da kalmam
Aliyül Murtaza aslan oldukça
.....
Allah Muhammedi mahzun göndermez
Ümmetinin hatırını sındırmaz
Cehennemde hicap edip yandırmaz
İmam Hüseyin'le Hasan oldukça"

Aşağıdaki dörtlükler ve daha pek çoğunu kitabımızdaki şiirler arasında bulabileceğiniz dörtlüklerden Ruhsatî'nin Nakşibendi tarikatına bağlı olduğu görülmektedir:

---

[57] Prof. Dr. Butrus Abû Manneh, (Haifa Üniversitesi) "Tanzimat Döneminde Bektaşilik ve Nakşilik" Tebliğ: Tarihsel ve Aktüel Boyutlarıyla "Türkiye'de Aleviler, Bektaşiler Ve Nusayrıler" (Tarih - İnanç - Sosyal Yapı - Kurumlar) 21 - 23 Kasım 1997.

"Tariki nakşiden tamdır postumuz
Muhannetten gayri yoktur dostumuz
Türab olduk çiğnesinler üstümüz
Mağrur olan babalardan değiliz"

"Tarikatım Nakşi amma
Bize Veysi kulu derler
Her gidişi yahşi amma
Taaccüp ki deli derler"

Ruhsatî'nin Rufailere ilişkin tekkelere de gittiğini yine şiirlerinden anlıyoruz. Hatta Rufailerin zikirleri sırasında başlarını mermerlere vurduklarını, vücutlarına şişler batırdıklarını şiirinden anlıyoruz:

"...Şeyhinin ismi Abdullah
Nüfuz etmiş Resulullah
Aklımı aldı zikrullah
Rufâiler tekkesinde

Mermer taşa başvururlar
Ah eyleyip «Allah» derler
Mest olup sarhoş olurlar
Rufâiler tekkesinde

Dervişleri şiş vururlar
Himmet eylemiştir pirler
Öldürürler dirildirler
Rufâiler tekkesinde
....."

Bununla birlikte Ruhsatî, ehlibeyti içtenlikle sevmektedir. Hazreti Ali'yi ve çocuklarını anlatan, onları yücelten deyişleri, Kerbelâ mezalimlini anlatan mersiyeleri vardır:

"Doldurmuş ülkeyi nur-ı cemâlin
Çal kibriti yansın fenerim Ali
Ateş sakınır mı pervanesinden
Şem'ine dem be dem yanarım Ali
.....

İsmin şöhreti (ayın) ile (lam)dır
Vasfını yazmaya aciz kalemdir
Bu sefil Ruhsatî sana gulamdır
Koymuşum uğruna her varım Ali"

Ruhsatî bazı şiirlerinde Hacı Bektaş'ı anar. Aşağıda görüleceği gibi Karaca Ahmet Sultan'ın Hacı Bektaş'a karşı aslana binip yılanı da kamçı yaparak gittiği ve Hacı Bektaş'ın onu duvar yürüterek karşıladığına ilişkin inanışı hatırlatır:

"Kırlangıcın kanadında temaşa
Orda biter nergis gibi menekşe
Benden selam söylen Sultan Bektaş'a
Orda yatan gazi beğler merhaba

Yürüyen duvara dur dedi durdu
Nişan kalsın deyü belini verdi
Kara taşı hamur gibi yuğurdu
Mucizâtın belli Bektaş merhaba ..."

*

"...Kimisi Yezid'e tabi Mervan'ı dilden komaz
Kimi arar Hacı Bektaş Hünkar'ı âlem bu ya..."

Ruhsatî'nin de Bektaşi edebiyatı geleneğinde sıkça rastlanan "Devriye" örneği şiiri vardır. Yine aynı gelenek içinde âşıkların sıkça söyledikleri "şathiyesi" bulunmaktadır:

" Çamurdan adamı ben de dizerim
Ama lâkin can vermesi sana has
Ervah-ı ezelden kırk bin yıl evvel
Nasibini göndermesi sana has ...."

Feleği şikayet ettiği destanında Hazreti Ali'den, Hasan ve Hüseyin'den ayrıca söz eder:

İntikamın aldı nice kâfirden
Elinde Zülfikar zağlanır nurdan
Arıttı Kâbe'yi puttan küfürden
Aliyül'hayderi Aslanı nettin

Pederi Haydar'da kölesi Kamber
Nurdan halk olmuş kokusu amber
Hafidi Muhammed Seyyidi server
İmam Hasan ile Hüseyni nettin

Alevi Bektaşi Edebiyatı türlerinden olan mersiye örneği vardır. Muharrem ayında yas tutmayanları eleştirir. Bu günlerde süslenenleri kınar, azarlar, karşısında durmamasını ihtar eder:

"Gelmez mi fikrine yas-ı Kerbelâ
Aşk-ı derunumda yanıyor halâ
Ben bülbülüm diye düşersin güle
Bu nergis bu sümbül bu seyran nedir

Muharrem gelende çekersin sürme
Uzak tut görünme karşımda durma
Eğer âşık isen nâsı kandırma
Bu gidiş, saltanat bu fermân nedir
....."

Yukarıya aldığımız ve Ruhsatî'nin şiirleri arasında başkalarına da rastlayabileceğimiz şiirlere dayanarak Ruhsatî'nin Bektaşî olduğunu söyleyenler çıkmıştır. Ancak, gerçek böyle olmasa gerekir.

"Tarikim Nakşibendi'nin Halidî kolundandır
İnabetim Hacı Şakir Efendi elindendir
Mevludumuz Deliklitaş derbendi belindendir
Uyandım geldim yeni dermana bismillah ile"

Yukarıdaki dörtlükte Nakşibendiliğin Halidî kolundan olduğunu söyleyen Ruhsatî, 1847 (H.1264) senesinde Erzincan'da vefât eden Terzi Baba'yı da velilerden saymaktadır.

"Tarikatım Nakşibendi Terzi Baba sultanım
Şeyh Şâkir Efendi gelse tazelenir imanım
Kıbleye teveccüh etsem cesette titrer canım
Kalbimi rûşen eden ol cana aklım yetmedi"

Ruhsatî kimi zaman Alevî-Bektaşî inancında olan kimselerle münazaraya girer. Ama kavgacı değildir:

"Sen Ali'ye çağır ben de Allah'a
Görelim hangimiz haklı çıkarız
İptida danışak Resulullah'a
Görelim hangimiz haklı çıkarız

Darılma gel kardeş gibi konuşak
İkimiz de sert gitmiyek barışak
İnanmazsan dedelere danışak
Görelim hangimiz haklı çıkarız"

Netice itibariyle Ruhsatî'nin, yetişme yıllarında bir Bektaşî şairi olan Deli Derviş Feryadî'den yardım gördüğünü, bütün tarikatlara saygılı olduğunu, gittiği kimi yerlerde Arguvan'da olduğu gibi Bektaşî tekkelerine de uğradığını, ama kendisinin olgunlaşma yıllarından itibaren Nakşibendi olduğunu söyleyebiliriz:

Ömrünün son yıllarında imamlık da yaptığı ve çevrede Ruhsatî Hoca olarak anıldığı belirtilmektedir. Oğlu Âşık Minhacî de çevresinde "Molla Hacı" olarak da tanınmıştır. Aşağıdaki örneklerde olduğu gibi pek çok şiirinde Ramazan gelişinin sevincini ve namazın güzelliğini anlatmıştır:

"Kurtarayım dersen eğer serini
Beş vakit namaza sarf et varını
Kardeşine bile deme sırrını
Kastederler öz canına iyce bak"

**

"Bilhamdillah hudavendim
Eriştirdi yaza bizi
Mah-ı ramazan geliyor
Yetirdi niyaza bizi

Kılalım emrine şükür
Edelim ruz u şeb zikir
Ruh geldi uyandı fikir
Kaldırdı namaza bizi"

RUHSATÎ ve ETKİLEŞİM

Her âşık, şiirin gül dikenli yollarına, kendilerinden önce yaşamış olan usta âşıkların eline tutunarak çıkar. Usta malı şiirleri ezberler, bir süre onları söyler, daha sonra yavaş yavaş kendi bina ettiği şiirleri söylemeye başlar. Bu arada bilerek veya bilmeyerek zihninde kalmış ayakları ve kafiyeleri kullanmaya başlar.

Etkilendiği âşıklar:

Ruhsatî'nin şiirlerinde XIII. Yüzyıldan XIX. Yüzyıla kadar Anadolu'da vücut bulmuş âşıkların izlerini bulabiliriz. XIII. Yüzyılda Yunus'la başlayan etki, Ruhsatî'nin ilâhiler yazmasına vesile olmuştur. Etkilenme XIV. Yüzyıldan Hacıbayram Veli, Hamidî Veli gibi yol göstericilerle sürmüştür. XV. Yüzyıldan Kaygusuz Abdal'ı, XVI. Yüzyıldan Pir Sultan'ı, Âşık Kerem'i; XVII. Yüzyıldan Ercişli Emrah, Gevheri, Âşık Ömer ve Karacaoğlan'ı Ruhsatî'nin etkilendiği âşıklar arasında sayabiliriz. Divanlarında Âşık Ömer'in, Dertli'nin etkisinin olduğu öne sürülmektedir. XVIII ve XIX. Yüzyıllardan Kul Himmet Üstadım, Dadaloğlu, Dertli, Seyranî, Kusurî, Feryadî gibi şairleri anabiliriz.

Etkilediği Âşıklar

Ruhsatî, yetmiş altı yıllık ömrünü köyü Deliktaş'ta, Kangal'ı çevreleyen ilçeler ile Sivas'ta geçirmiştir. Öncelikle bu yörede XIX yüzyılın son çeyreği ile XX. Yüzyılın ilk yarısında yaşayan âşıkların büyük bir bölümünü etkilediğini söyleyebiliriz. Öncelikle çırağı Meslekî ile oğlu Minhacî'yi anmalıyız. Şarkışla'dan Âşık Serdarî, Âşık Veysel, Seyfi Kılıç, Sefil Selimî, Mustafa Öztemiz, Halil Soylu, Bekir Kılıç, Firkatî gibi ozanları sayabiliriz. Ulaş ilçesinden Feryadi Çağıran'ı, Seyit Yalçın'ı, Kaya Yalçıner'i söyleyebiliriz. Altınyayla'dan Nedimî, akrabası Talibi Coşkun'u, Ken'ânî'yi, Zakir'i, Gemerek'ten İzzet Özbek ve Mihmanî'yi; Gürün'den İrfanî'yi, günümüz ozanlarından Gülhanî'yi, Layikî'yi, Kangal'dan Derdimen'i, Efganî'yi, Emsalî'yi, Figanî'yi, İcezet'i, İlhamî'yi, Mehmet Recaî'yi, Revanî'yi, Suzanî'yi, Zakirî'yi sıralayabiliriz. Ayrıca Tabibî, Ehramî, Gafilî, Hamza, Hitabî, İsmetî, Kelamî, Memiş Eroğlu, Muzaffer gibi birçok ozanı ve başkalarını bu halkaya dahil etmek mümkündür.

Kitabımızın "Âşıklık Geleneği İçinde Ruhsatî"yi anlatan bölümünde söz ettiğimiz gibi Ruhsatî, kendisinden önce yaşamış bulunan sevdiği ve etkilendiği âşıkların şiirlerini nazire "benzek" yazmıştır. Bu âşıklık geleneğinde var olan bir durumdur. Başka âşıklar da Ruhsatî'nin şiirlerine "benzek" yapmışlardır. Birkaç örnek vermekle yetinelim. Önce Ruhsatî'nin otuz beş yaşlarındayken yazdığı şu şiire bakalım:

"Ilgıt ılgıt esen seher yelleri
Mihri keklik sekişlimden ne haber
Yine bahar geldi dağlar yeşerdi
Söyle binim dal kaşlımdan ne haber

.....
Sinim vardı otuz beşe dayandı
Bağrım yine ateşlere boyandı
Gönül gayrı gafletinden uyandı
Bülbül gibi konuşlumdan bir haber
...."

Ruhsatî'nin oğlu Minhacî, babasıyla aynı ayağı kullanmıştır. İlk dörtlükte geçen annesinin yani "Mihri"nin adını değiştirmiş "Yavru" demiştir. Daha sonraki kıtalarda ifade farklıdır. Ruhsatî "ne haber?" diye sorarken, Minhacî, seher yelinden "bir haber?" vermesini istemiştir. Ruhsatî şiirinde yaşının otuz beşe dayandığını söylerken Minhacî yirmi yaşından söz etmektedir. Ruhsatî sevdiğini bülbül gibi konuşana benzetirken, Minhacî gül gibi kokana benzetmektedir:

"Aman seher yeli car sende kaldı
Yavru keklik sekişliden bir haber
Gene bahar geldi bulandı gönlüm
Göğsü elvân nakışlıdan bir haber
.....
Yaşım vardı yirmiye dayandı
Yari gördü gafletlerden uyandı
Seher vakti misk ambere boyandı
Güller gibi kokuşludan bir haber

Gönül verdim hayran oldum yüzüne
Muhabbet tuzağı kurdum izine
Kulak vermez Minhacî'nin sözüne
Mahmur mahmur bakışlıdan bir haber

Ruhsatî'den otuz yıl sonra Tarsus'ta doğan ve bir süre Karaözü ve Şarkışla'da eğleştikten sonra Merzifon'da ölen Sıtkı'nın benzer şiiri şöyle sona ermektedir:

"....Sıtkı'yam kalmışam ıssız çöllerde,
Böyle dert bulunmaz gayri kullarda.
Dilim intizarda, gözüm yollarda,
Seher yeli sevdiğimden bir haber"

Bu Konuda çırağı sayılan Meslekî'nin naziresinden de söz edebiliriz. Önce Ruhsatî'nin şiirini hatırlayalım:

Yârın bahçesinde üç gül açılmış
Ak gül kırmızı gül ille sarı gül
Üçü birbirinden fazla saçılmış
Ak gül kırmızı gül ille sarı gül
.....

Birisi ah eder artar firkati
Birisi çekiyor bülbül hasreti
Birin Meslekî'ye versin Ruhsatî
Ak gül kırmızı gül ille sarı gül

Âşık Ruhsatî'nin çırağı sayılan Meslekî'nin ustasına naziresi "benzeği" şöyledir:

"Gönül yaylasında üç gül açılmış
Ak gül kırmızı gül hele sarı gül
Birbirinden güzel doğmuş ayılmış
Ak gül kırmızı gül hele sarı gül

.....

Âşık isen terk eyleme himmeti
Ustamdan gayriya etmem minneti
Birin Meslekî'ye verse Ruhsatî
Ak gül kırmızı gül hele sarı gül"

Ruhsatî için bir çok âşık destanlar söylemiş, onu övmüş, usta olarak kabul etmiştir

Gerek Kangal ve yöresinde gerek çevre ilçeleri ve illerinde yetişen pek çok âşık şiirlerinde Ruhsatî'nin işlediği konuları işlemişler, aynı kafiyeyi kullanmışlardır.

Ruhsatî Kolu

Değerli Bilim adamı Doğan Kaya, "Ruhsatî Kolu"nun varlığına dikkati çekmiş ve şu bilgiyi vermiştir:

"Toplumun birçok kesiminde gördüğümüz çırak yetiştirme geleneği, Âşık Edebiyatında, âşıklığın yaşatılmasında da önemli bir yer tutar. Usta âşık, saza-söze kabiliyeti olan bir genci yanında gezdirmek suretiyle, zamanla onun âşık olmasını sağlar; günü gelince mahlasını verir. Çırak da zamanı gelince ustasının izniyle şiirlerini çalıp söylemeye başlar. Ustasının ölümünden sonra meclislerde, sohbetlerde onun şiiriyle söze başlar, adını yaşatır izinden gider.

Âşık Edebiyatında çıraklık geleneği çerçevesinde birbiri ardınca yetişen âşıklar, odak hüviyetindeki âşıkta hakim olan üslup, dil ve konularına bağlı kalır. Zamanla bu gelenek zinciri içinde bir âşık kolu ortaya çıkar. Edebiyatımızda bu şekilde vücut bulmuş Erzurumlu Emrah, Ruhsatî, Dertli, Deli Derviş Feryadî, Sümmanî, Derviş Muhammed, Huzurî ve Şenlik Kolları gibi sekiz kol vardır. Bu kollar içinde Ruhsatî kolu, Şenlik kolundan sonra en kuvvetli âşık koludur."

Doğan Kaya, M. Sabri Koz'un Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi C I sayfa 195'deki "Âşık Kolu" maddesini ve Eflatun Cem Güney'in Meslekî adlı kitabının 65. sayfasındaki bilgileri dayanak göstererek Ruhsatî kolunu hocası Feryadî ve ustası Kusurî ile başlatıp, kolun temel direği olarak Ruhsatî'yi gösterip, oğlu Minhacî'yi, çırağı Meslekî'yi, çırağının çırağı (Zakir) Noksanî'yi, onun çırağı Ruhsatî'nin küçük oğlu Abdüssamed'in oğlu Âşık Ali'yi sıraladıktan sonra, diğer tarafta Emsalî'yi Gürünlü Âşık Gülhanî'yi ve Mahsubî'yi sıralamaktadır. Kangal yöresinde yetişip Ruhsatî'den etkilenen yirmi altı âşıkla ilgili bilgiler kitabımızın sonunda yer almaktadır. Çevre ilçelerinde yetişenleri eklersek yüzün üzerinde âşığa ulaşmamız zor olmaz.

Deli Derviş Feryadî'nin Ruhsatî'nin hocası olamayacağına ilişkin başta rahmetli hocamız İbrahim Aslanoğlu'nun öne sürdüğü gibi şu görüş vardır:

"Kul Yusuf olarak bilinen Feryadî Bektaşi'dir. Eflatun Cem Güney Ruhsatî'nin hocası olduğunu söylüyor. Bu doğru olamaz. Çünkü birisi Bektaşî, birisi Nakşibendî"[58]

[58] İbrahim Aslanoğlu, Söz Mülkünün Sultanları, İstanbul 1985 s. 65.

Ancak unutmamak gerekir ki, Ruhsatî, Nakşibendiliğe girmeden önce âşık olmuştu. Bu nedenle yanında durduğu Ali Ağa'nın odasına gelip giden Feryadî'den bir şeyler öğrenmesi doğal olsa gerekir. Ruhsatî'nin bir Karacaoğlan gibi koşmalar yazdığı dönemle tasavvufa ağırlık verdiği ve sürekli ölümde söz ettiği dönemi bir birinden ayırmak gerekir.

Ruhsatî'nin Vasiyeti

Her sanatçı gibi Ruhsatî hassastı. Yeterince ilgi görmediğinden yakınıyordu. O çevresindeki insanlara bir şeyler öğretmek istiyor, ancak aynı arzuyu karşısındakiler duymuyorlardı. Zaman zaman oğluna vasiyet yerine geçebilecek öğütler veriyordu.

"Benim oğlum meydana gel âşık ol
Çıkarma karayı bağla bir zaman
Aşk dediğin elde büyük sermaye
Coşkun sular gibi çağla bir zaman

Seherde el bağla durup niyaza
Haris olma yavrum kani' ol aza
Şunu güftarımdan çeküp beyaza
Oku da gönlünü sağla bir zaman
...
Oğlum vasiyetim eğer tutarsa
Eyili kötülü her iş biterse
Gine vadem senden evvel yeterse
Ruhsat baba de de ağla bir zaman"

Ruhsatî'nin oğlu Âşık Minhacî, babasından önce ölmüştü. Dolayısıyla babasının vasiyetinde söylediği güftarını yani sözlerini, şiirlerini beyaza yani kağıda çekemedi. Ruhsatî, başkalarından umdu, bekledi, ama yukarıda sözünü ettiğimiz gibi, çevresindekiler dünya telaşı içine düşmüş, onun sözlerindeki derinliği anlayamıyorlardı. Bir kızgınlık zamanında şöyle söylemişti:

"Gıybetime zemmederler nefs-i şuma uyarlar
Kır atın yemin çalanlar çare yoktur duyarlar
Urum Kızılbaş Ermeni hatırımı sayarlar
Emma lakin Deliktaş'ta i'tibarım yoktur yok"

Yörede "Ev danası öküz olmaz" diye bir ata sözü vardır. Ruhsatî gittiği her yerde sayılıyor, seviliyordu. Ama Deliktaş köyünde sıradan bir insandı. Ama

gönül umduğuna küsüyordu. İşte böyle bir haleti ruhiye içinde, kızgınlıkla şiirlerinin içinde bulunduğu defteriyle ilgili vasiyetini söyledi:

"Eğer âşık isen gözümün nuru
Sakin mecmuamı yârana verme
Hattım kemdir amma sözüm mücevher
Bir kıymet bilmedik hayvana verme

Vezinden düşürür ebyatlarımı
Okuyup seçemez bu hatlarımı
Atar bir köşeye sanatlarımı
Pahıla hasede şeytana verme

Verirsen verdiğin ehli dil olsun
Tanzim eyledikçe hem bülbül olsun
İlmi tarikatta dili bal olsun
Sözünü bilmedik insana verme
..."

Şiir defterini değerini bilmeyen birine vermemesini söylüyor, yazım çirkin ama, sözlerim mücevherdir, diyordu. Şiirin veznini ve edebi değerini bozacaklarından korkuyordu. Defterini vereceği kişinin gönül ve bilim adamı olmasını, söz bilmeyenlerin eline geçmemesini istiyordu.

Ruhsatî'nin Ardından

Ruhsatî'nin çevresinde gördüğü ilgisizliğe karşı söylediği **"Sağlığımda beni teperler / Ölünce mezarım öperler"** dizeleri gerçek olmuştur.

Yöre halkı Ruhsatî'yi veli mertebesine koymuştur. Ölümünden sonra Ruhsatî'ye ilişkin bir çok söylenceler, inanışlar türetilmiştir:

Turnalar, Kurmaç[59] Tepesinden gelip kavis alırlar. Kale mevkiinden geri dönerek Ruhsatî Baba'nın mezarı üzerinde kanat çırptıktan sonra Darende tarafına doğru, Somuncu Baba'ya giderlermiş.

---

[59] Eteğinde Acıyurt, Ulaş Çevirme ve Küpeli gibi köylerin bulunduğu yörenin önemli dağlarındandır. Üzerinde "Küpeli Baba Türbesi" vardır. Halk arasında anlatılan rivayetlere göre, eskiden önemli kişilerinden bir kısmı nişan olarak küpe takarlarmış. O dönemin velisi olarak kabul edilen Küpeli Baba da kulaklarına küpe takmış olduğu ve öldükten sonra da buraya defnedildiği ve ismini de bilmedikleri için "Küpeli Baba" denmiştir. "Küpeli Baba Türbesi", Acıyurt köyünün yolunun yapımı sırasında 1989 yılında düzlenerek kaldırılmıştır

Çorum'da bir kadın Ruhsatî'yi rüyasında gömüş. Ruhsatî kadına:

"Gel beni ziyaret et" demiş. Uykudan uyanan kadın, Ruhsatî'yi araştırıp soruşturduktan sonra, Deliktaş köyüne gelmiş. Köyden satın aldığı bir kurbanı mezarda keserek köylülere dağıtmış. Daha sonra rüyasını köylülere anlatarak ziyaret sebebi hakkında bilgi vermiş. Hasta olarak gelen kadın sağlığına kavuşarak Çorum'a dönmüş.

Ruhsatî'nin mezarı bazı hayvan hastalıklarının sağlatılması amacıyla da ziyaret ediliyormuş.

Hayvanlarda bulunan "bostca-boççа" şap hastalığının tedavisinde Ruhsatî'nin mezarından aldıkları toprağı tuza katarak hayvanlara yalattırıyorlarmış. Çocuğu olmayan kadınlar, çocuk sahibi olmak için mezarlığa geliyormuş. Mümkün ise, Ruhsatî'nin mezarının yanında bir gece yatıyor, ertesi gün mezarın üzerinden bir avuç toprak alarak oradan ayrılırlarmış. Bu toprağın bir kısmını yedi gün yemeklerine katıp yer, kalan kısmını da muska yaparak boyunlarına asarlarmış.

Gurbete giden gençler, gitmeden önce perşembe günü Ruhsatî Baba'nın mezarını ziyaret ederek ondan izin alırlarmış Askere gidenler, ziyaretin ardından mezardan bir miktar toprak alarak onu hamail şekline getirip üzerlerinde taşırlarmış. Böylece kendilerine gelecek bela ve kötülüklerin defolacağına inanırlarmış.

Ayrıca havalar kurak gittiği zaman yağmur duası için oraya gidilerek kurbanlar kesildiği gibi, gece uykusunda ağlayan ve karanlıktan korkan çocuklar için de, Ruhsatî'nin mezarı ziyaret edilerek yardım istenirmiş.[60]

Ruhsatî'ye Vefâ

Ruhsatî'nin izinden giden Âşıklar, ona sevgilerini, saygılarını dile ve tele dökmektedir. Bunlardan birisi Şarkışlalı Âşık Sefil Selimî'dir.[61] Hayattayken

---

[60] Yrd. Doç. Dr. Ahmet Gökbel, Kangal Yöresinde Ziyaret Yerleri, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Dergisi , 7. SAYI - Güz 1998, s. 117-138.

[61] Sefil Selimî 1933 yılında Sivas'ın Şarkışla ilçesinde doğdu. Asıl adı Ahmet Günbulut'tu. Orta okulu ikinci sınıfa kadar okudu. 1966 yılında Konya Türkiye aşıklar bayramına katıldı. 1968 yılında Hollanda'ya işçi olarak gitti. 1972 yılında kesin dönüş yaptı. Şiirlerinde yalın gerçeği felsefe ve tasavvufu işledi. Hakkında bir çok kitap yazıldı. Son kitap tarafımızdan hazırlandı ve İstanbul'a bulunan Şarkışlalılar Derneği adına 2003 yılında başkan olan Ahmet Arslantürk tarafından bastırıldı. 30.Aralık 2003'de Hakk'ın rahmetine kavuştu.

her yıl Ruhsatî'yi anma etkinliklerine katılır ve doğmaca olarak Ruhsatî'yi destanlaştırır, tanıtırdı. Bunlardan biri şöyledir:

"Nasıl bir âşıktır derseniz eğer
Pirden destur almış Ruhsatî Baba
Kıymetini bilen azımış meğer
Dünyaya bir gelmiş Ruhsatî Baba

İlahi varlığın sır tutmuş kabı
Her zaman özünde taşımış Rabb' ı
Hiç kimse içmemiş içtiği âbı
Aşk sarhoşu olmuş Ruhsatî Baba

Çürük tahtalara çivi çakmamış
Deryayımış kenarını yıkmamış
Kendi aleminden dışa çıkmamış
Yaradan'ı bulmuş Ruhsatî Baba

Çanak çömlek değil çerçöp belleme
O bir dervişandır postun elleme
Yemin ederim ki kendi kelleme
Ummanlara dalmış Ruhsatî Baba

Ham insan uzak Mevlâ aşığı
Can gözünün feri ahret ışığı
Sanat sarayının altın eşiği
Eskimeden kalmış Ruhsatî Baba

Meşkle muhabbetle coşmuş da coşmuş
Sevgi potasında hal olmuş pişmiş
Mürüvvet denilen varlığa düşmüş
Doldukça da dolmuş Ruhsatî Baba

Yazı tarif etmez söz tarif etmez
Anlatmak ne mümkün çünkü güç yetmez
Aklımdan gitse de gönlümden gitmez
Sevilmeyi bilmiş Ruhsatî Baba

Kangal kazasıdır Deliktaş Köyü
Sivas ilimizin manevi suyu
Huzuruna geldik görelim deyi
Gizli haber salmış Ruhsatî Baba

Ben onu seslerim o beni sesler
Bomboş yüreğimi döşeyip süsler
Bu Sefil Selimi sırtını yaslar
Tadından tad çalmış Ruhsatî Baba"[62]

Sefil Selimî, anılan kitapta yer almayan bir başka destanında Âşık Veysel ile Ruhsatî'yi aynı gönül bahçesine koymaktadır:

"Kâinat adını alan bu yerin
Küresinde Âşık Veysel, Ruhsatî.
Benden sorun amma siz karar verin
Neresinde Âşık Veysel, Ruhsatî?

Âşıklık kültürü süregeldikçe,
Türküler söylenip, sazlar çaldıkça
Şiirler okunup, şölen oldukça
Töresinde Âşık Veysel, Ruhsatî.

.....

Pir Sultan topluma ne verdi, aldı?
Bazı beyinlerde tereddüt kaldı,
Aydın gönüllerde göz feri oldu
Çırasında Âşık Veysel, Ruhsatî.

Şu âlem, bu âlem her yanında biz,
Aynı cana sahip sır yönünde siz,
Sefil Selimi' den "Bir" yönünde söz
Arasında Âşık Veysel, Ruhsatî."

Sefil Selimî'nin 2001 yılında Ruhsatî'yi anma şölenlerinde yine Ruhsatî ile Âşık Veysel'i birlikte işlemiştir. Bu destanından da birkaç dörtlük aktarabiliriz:

---

[62] Ahmet Özdemir, Âşık Sefil Selimî İrfan Okulu, Şarkışla Derneği Yayını, İstanbul 2003, s 161-162

"Eskimez, yıpranmaz, ekşimez, kokmaz
Sulardan da pakdır Ruhsatî, Veysel...
Büyüğü, küçüğü, pek sever yıkmaz
Emsalleri yoktur Ruhsatî, Veysel

Türkiye içinde, sınır dışında
Kültür alanında sanat peşinde
Âşıklar saz çalar kabri başında
Yeryüzünde tekdir Ruhsatî, Veysel

Sivas'ın adını yaydı duyurdu
Fark görmedi her canlıyı kayırdı.
İkisi de "halkı sevin" buyurdu
Şüphesiz ki yekdir Ruhsatî, Veysel

....

Sefil Selimî'ye elzem ve gerçek
Hepimize lâzım öyle bir yürek
Sema çökmüş olsa, vurulsa direk
O türlü kuvvettir Ruhsatî, Veysel"

Ruhsatî'yi anlatan onlarca şiir bulmak mümkündür. Âşık Kaptanî[63] Sivas'ı anlattığı şiirinde Ruhsatî'yi de anmaktan geçmiyor:

".... Gelmiş geçmiş âşıkları, söz eri
Bulunur mu, Ruhsatî'nin benzeri
Adım adım dolu, şehit mezarı,
Bu yurda fedadır, kanı Sivas'ın ..."

İmranlılı şairlerden Mehmet Şengül[64] de Ruhsatî için şunları yazmış:

Ne güzel yazmışsın Kelam-ı Kibar
Okuyup tepemde darbe hissettim
Her bir deyişine ettim itibar
Kendimi boş çuval torba hissettim

---

[63] Asıl adı Mehmet Köse'dir. 1952 yılında Çayboyu (Pirkinik) köyünde doğdu. Ailesi Doğanşar'dan gelmişti. Sivas Endüstri Meslek Lisesi'ni bitirdi. Erdem Can'ın etkisiyle âşıklığa başladı. SSK emeklisi.

[64] 1959 Yılında Sivas'ın İmranlı ilçesinde doğdu. İlk,orta ve lise öğrenimini İmranlı'da tamamladı. Maddi imkansızlıklar nedeni ile yüksek öğrenim yapamadı. Şiir yazmaya lise yıllarımda başladı. Yayımlanmış iki şiir kitabı var.

Mahlasın Ruhsatî adın Mustafa
Hep güzel şeylere yormuşsun kafa
Düşündüm yattığın yeri bir defa
Karşımda ulu bir türbe hissettim
.....
Senin gibi âşık daha gelmemiş
Yoksulluk çekmişsin yüzün gülmemiş
Sağlığında kimse kıymet bilmemiş
Karşında onlarca zorba hissettim
.....
Mehmet der ki; ince fikre dalmışım
Erenlerden nice ibret almışım
Âşıklar katında yavan kalmışım
Ben beni tuzsuz bir çorba hissettim"

RUHSATÎ'NİN ŞİİRLERİ

BEŞ VE YEDİ HECELİ ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

Âşık-ı didâr[65]
Allah Allah de
Dağıtsın keder
Allah Allah de

Olasın makbul
Sıdk ile kul ol
Şakı bülbül ol
Allah Allah de

Pahıllık[66] etme
Kem yola gitme
Hergiz unutma
Allah Allah de

Eyleme teftiş
Aşkından yan piş
Kapısına düş
Allah Allah de

Artır virdini[67]
Terk et yurdunu
Söyle derdini
Allah Allah de

Dağ ile taşta
Kuruda yaşta
Çağır her işte
Allah Allah de

Olma utanık
Olasın tanık
Uyu uyanık
Allah Allah de

Zikret Ruhsatî
Artır firkati[68]
Bulun cenneti
Allah Allah de

***

[65] Evvelce ordularda, kışlalarda, köy odalarında ve mahalle kahvelerinde gerek kendinin, gerek başkalarının sözlerini sazla dile getiren kimse; halk şâiri.

[66] Kıskançlık.

[67] Sık sık ve devamlı okunan dua. Kur'an-ı Kerim'den her gün okunması vazife bilinen kısım, bir cüz.

[68] Dostlardan ve sâir sevdiği şeylerden ayrılışın acısı.

Ne dedim neme küstün
Mevlâ'dan bulasıca
Gel beri barışalım
Viranda kalasıca

N'ola sevdiğim n'ola
Kolun boynuma dola
Emeği gidip sesle
Boş yere yelesice

Bak şunun cümbüşüne
Ker [69] çekmiş kaşına
Pisman olup işine
Saçını yolasıca

Seni sevdim derinden
Kan kaynar damarından
Güzellik defterinden
İsmini silesice

Niçin eviçten[70] uçan
Niçin ağ göğsün açan
Niçin Ruhsat' tan kaçan
Hey benim olasıca.

***

Fikrimden çıktı dünya
Gözümün yaşı gibi
Dolanayım elimi
Bari Bektaşî gibi

Dilimde Tanrı'm vardır
Kalbimde nurum vardır
Ne katı bağrım vardır
Çakmağın taşı gibi

Zikrimiz halkalanır
Başımız kavgalanır
Gönlümüz dalgalanır
Yaz bahar çoşu[71] gibi

Ne ağyar[72] var ne yârim
Bütün hiçe sayarım
Sığmaz bir yere serim
Kerem'in başı gibi

Arada vardır muzu(r)[73]
Anlarsın yürü sözü
Âlemin azdı yüzü
Zemheri[74] kışı gibi

Ruhsatî öç almadı
Kimse halim bilmedi
Tutacak yer kalmadı
Birinin peşi gibi

**

Elde sermayen heman
Tövbe estağfurullah
Aman Allah'ım aman
Tövbe estağfurullah

---

[69] Rastık.

[70] Çabuk davranmaktan, acele etmek, koşturmaktan.

[71] Sevinci, heyecanı.

[72] Başkaları, yabancılar, eller.

[73] Her şeyi bozan, karıştıran (Muzır)

[74] Kış mevsiminin 12 Aralıktan 31 Ocağa kadar olan şiddetli soğuk devresi.

Nusret[75] imanıma[76]
Nefsi salma yanıma
Dayanırım Sübhan'ıma[77]
Tövbe estağfurullah

Arayıp da bulduğum
Şeyhten izin aldığım
Daha yoktur bildiğim
Tövbe estağfurullah

Nakşiden giydim tacım
Zikr ü tespih ilacım
Rahmetine muhtacım
Tövbe estağfurullah

Irak etme imandan
Niyazım budur senden
Yarabbi sıdk u candan
Tövbe estağfurullah

Var tevhit sayesine
Düş dostun sevdasına
Koğ gaybet gayyasına[78]
Tövbe estağfurullah

Çile çektim kışladım
Emmareyi[79] taşladım
Bilir bilmez işledim
Tövbe estağfurullah

İsterim rahmetini
Bilirim kıymetini
Ağlatma Ruhsatî'ni
Tövbe estağfurullah

**

Sana sözüm vardır bak
Darılma allı gelin
Dudağın şeker kaymak
Dillerin ballı gelin

Gözlerin oymak oymak
Olmaz hüsnüne doymak
Yanağın ballı kaymak
Küsme gel telli gelin

Ne pek düştü hevesim
Ahımdan yandı fesim
Mavi sanma bir kesim
Acemden şallı gelin

Yaşatmaz kaşın seni
On sekiz yaşın seni
Dövdü mü kişin seni
Vah vah zavallı gelin

Yürü hey bahtı kara
Kaderindir ne çare
Benlerin sıra sıra
Gerdanı ballı gelin

Şal karayı bağlama
Beni oda dağlama
Dayanamam ağlama
Gözleri hallı gelin

Yüzün gözün ak eyle
Ruhsatî çırak eyle
Gel beni ortak eyle
Diyorlar mallı gelin

**

[75] Yardım. Cenab-ı Hakk'ın yardımı, özellikle ruhani yardım.

[76] Bu dize, Eflâtun Cem Güney ve Kadri Özyalçın'ın kitaplarında "Tasarruf imânıma" şeklinde kayıtlıdır.

[77] Allah'ıma.

[78] Cehennemde bulunduğu varsayılan bir kuyunun veya derenin adı.

[79] Emreden. Zorlayan. Cebreden.

Sevdiğim kızı gördüm
Gelişi bir hoşçadır
Başına pullu yağlık
Çalışı bir hoşçadır

Mavi saltadır donu
Tarlada görseniz onu
On dördünde bil bunu
Gülüşü bir hoşçadır

Yola sevdiğim yola
Kolun boynuma dola
Zülfünü sağa sola
Bölüşü bir hoşçadır

Sevdaya çekmiş serin
Kimseye demez sırrın
Ruhsat'ın yadigârın
Alışı bir hoşçadır

**

Bahtıma remil[80] attım
Baktım hep sıfır sıfır
Sevdiğim kızı gördüm
Dönüyor kıfir kıfır

Şekerdir dudakları
Emdirsin bana bâri
Güldükçe yanakları
Oluyor çukur çukur

Sevda aştı başımdan
Vaz geldim de işimden
Bak göründü karşımdan
Geliyor tıkır tıkır

Söz kâr etmez beynine
Günahımız boynuna
Ruhsatî al koynuna
Gülüşek fıkır fıkır

[80] Kum falı, bir takım nokta ve çizgilerle fala bakmak oyunu.

SEKİZ HECELİ ŞİİRLERİ

Teşrifin[81] mübârek olsun
Safâ geldin hacı baba[82]
Buyurun sadr-ı bâlâya[83]
Safâ geldin hacı baba

Donun yuyup pâkladın mı
Mihmân olup dinlendin mi
Medine'de eğlendin mi
Safâ geldin hacı baba

Nârımdan[84] haberin var mı
Zârımdan[85] haberin var mı
Yârimden haberin var mı
Safâ geldin hacı baba

Şükür tanıdın yurdunu
Unutmamışsın ardını
Ruhsat ne bilsin derdini
Safâ geldin hacı baba

**

Bakmaz mısın garip bülbül
Feryat eder sahralarda[86]
Ötüşünden bilen bilir
Neler söyler sahralarda

İndirip secdeye başı
Çalsın bağrına taşı
Âşıklar akıdır yaşı
Ah ederler sahralarda

Ahretine yakıp fener
Nefsini öldürmek hüner
Çarh-ı felek gibi döner
Aylar günler sahralarda

Ne yatarsın behey beşer[87]
Şimdi güneş yere düşer
Allah Allah deyu coşar
Çağlayanlar sahralarda

Var kendi aybını gör ki
Yüzünü yerlere sür ki
Ruhsatî uyanık dur ki
Nuş[88] eylerler sahralarda

**

Bir gün başın son yastığa
Koyacaklar unutma ha
İki komşu gelir bir bir
Soyacaklar unutma ha

Gezen ölüm pazarında
Gelir bugün de yarın da
Bir tahtanın üzerinde
Yuyacaklar unutma ha

Bağlanır kanadın kolun
Nutka kadir olmaz dilin
Mirasçılar bütün malın
Yiyecekler unutma ha

---

[81] Gelişin.
[82] Leylek.
[83] En yüce, en yüksek yer, makam.
[84] Ateşimden.
[85] Ağlamam, acı ile inlememden.
[86] Kırlarda, ovalarda, çöllerde, yazılarda.
[87] İnsan. Âdem.
[88] İçen, içici. Tatlı şerbet gibi içilecek şey. Zevk ve safâ.

Kan dolar gözün içine
Söz katma sözün içine
Yarım top bezin içine
Saracaklar unutma ha

Felek dinlemez nazını
Kabul etmez niyazını
Beş on kişi namazını
Kılacaklar unutma ha

Bu gün kadrin bilemezsin
Gider geri gelemezsin
Bağrına taş alamazsın
Gömecekler unutma ha

İndirirler kara yere
Karanlık ıssız bir dere
Ne bir mum ne de bir çıra
Koyacaklar unutma ha

Yalnız kalırsın bikes[89]
Evden barktan ümidi kes
Gaipten işittin bir ses
Soracaklar unutma ha

İmanın var ise tende
Yine geri gelir canda
Sual ederler o anda
Vuracaklar unutma ha

Eğer yok ise imanın
Cehenneme varır canın
Semaya çıkar figanın
Yakacaklar unutma ha

Ruhsatî ölüm korkusu
Sen ıslah eden herkesi
Kaldır dünyadan hevesi
Görecekler unutma ha

[89] Kimsesiz.

**

Vaiz vasfeyleme[90] hûri
Gönül cennet istemez ha
Bütün bütün senin olsun
Âşık ziynet[91] istemez ha

Ne derde dermânı lâzım
Ne saltanat şânı lâzım
Ne huri gılmânı[92] lâzım
Hiç eziyet istemez ha

Leylâ deyu olmuş Mecnûn
Her belâya olmuş memnun
Yanar ağlar mahzun mahzûn
Daha firkat[93] istemez ha

Oldu gönül harâp yeter
Yandı canım serâp yeter
Dostun dedi şarap yeter
Seker şerbet istemez ha!

Aşkın kazanında piştim
Kaynayı kaynayı taştım
Ben yârimden ayrı düştüm
Garip gurbet istemez ha

Çektiğin bu cezâ nedir
Bana etmek ezâ nedir
Ruhsat derdin rızâ nedir
Gayri mesned[94] istemez ha

**

[90] Bir şeyin vasıflarını, hâlini, şeklini veya rengini tarif etmek, anlatmak.

[91] Süs. Bezek. Kadınlara mahsus kıymetli eşya. (Zinet)

[92] Cennet'te hizmet gören kızlar ve delikanlılar.

[93] Dostlardan ve diğer sevdiği şeylerden ayrılış.

[94] Dayanacak yer, nokta.

Münâcât[95] etsem Allah'a
Seni bana yazar m'ola
Karşılaşsam su yolunda
Kaşın gözün süzer m'ola

Sevmedim böyle merdane
Eş gelmemiş bir tane
Siyah zülfün ak gerdana
Bölük bölük düzer m'ola

Sanki huriden seçilmiş
Alnına hülle biçilmiş
Yanağında gül açılmış
Sam[96] dokunup bozar m'ola

Ruhsat sözde durmak ister
Elifine parmak ister
Gönlüm yari sarmak ister
Acep kimse sezer m'ola

**

Sabahtan uğruma[97] çıktı
Gider iken suya Fatma
Aklım idrak[98] eylemedi
Bu sendeki huya Fatma

Başında puldan ferayi[99]
Yükledim gamı kirayı
Yakışır kutnu[100] savayı[101]
Geyin usul baya Fatma

Saçına yakışır elmas
Başına yakışır atlas
Al hançeri başımı kes
Korkarım ki kıya Fatma

Sürmeler çekmiş gözüne
Kirpiğin dökmüş yüzüne
Korkarım rakip sözüne
İnana da uya Fatma

Kapısında olsam sâyi[102]
Destinden nûş etsem[103] meyi
Ruhsat görünmüyor deyi
Acep nerde diye Fatma

**

Güzellim ey yeke[104] tellim
Kötü diyen kimdir sana
Pamuktan da yumuşaksın
Kati diyen kimdir sana

Aklımı eyledin talan
Beni bu sevdâya salan
Özü fâsık[105] sözü yalan
Zâti diyen kimdir sana

Yüzün göreyim dön beri
Kemâlinden utan bâri
Giyinme şu alı şalı
Çiti diyen kimdir sana

---

[95] Allah'a yalvarmak.

[96] Çölden esen rüzgâr; samyeli.

[97] Gizlice, beklenmedik bir zamanda.

[98] Anlayış. Kavrayış. Akıl erdirmek.

[99] Çevresine pulların dizildiği, fes üzerine dikilen pirinç plaka.

[100] Pamuk ya da ipekle karışık pamuktan dokunmuş kalın, ensiz kumaş çeşidi.

[101] Bir ipekli dokuma çeşidi. (savai)

[102] (Sai) Çalışan. Devletçe posta idaresinin kurulmasından evvel mektup ve emanet götürüp getiren kimseler.

[103] Destinden nûş etsem: Elinden içsem.

[104] Diğerlerine benzemeyen, farklı, seçkin.

[105] Günahkâr. Hak yolundan hâriç olan.

Seni hûb[106] yaratmış Tanrı
Görenin tutuşur bağrı
Sana geçmez diyen doğru
Kötü diyen kimdir sana

Sebebi var firkatinin
Kesesin yol sirkatinin[107]
Git hey âşık Ruhsatî'nin
İti diyen kimdir sana

**

Narpuzun kırağı dere
Bilmiyorum yerin nere
Şu çarsıyı yara yara
Tilki bey gezmeğe gelmiş

Narpuzun kırağı taşlık
Gel hele gel kardaşlık
Arkasında iki beşlik
Pazarlık görmeye gelmiş

Dereye aşağı gelir
Çil horoza selam verir
Tavuğun canını alır
Safa geldin tilki paşa

Haşeri tilki haşeri[108]
Yedin üçeri beşeri
Postu ver de çık dışarı
Safa geldin tilki paşa

Geldin eşini eşini
Dolandın dağlar başını
Nettin feriğin[109] eşini?
Safa geldin tilki paşa

Emirlere sâil[110] idim
Ben bu ise mail idim
Beş tavuğa kail idim
Kökünü kesmeğe gelmiş

Şükür seni burda gördüm
Hâbınla[111] hatırın sordum
Bir tavuk ta kurban verdim
Safa geldin tilki paşa

Ruhsatî kaptı küreği
Koptu tilkinin yüreği
Dolandı beş on direği
Postu verdi tilki paşa

**

Da'vamıza rakip olan
Necat[112] bulur mu bulmaz ya
Aklımı başımdan alan
Rahat bulur mu bulmaz ya

Bulamaz dünyada kemâl
Mahrûm olur görmez cemâl
Erişir ömrüne zeval[113]
Hayat bulur mu bulmaz ya

Serinden tacından olur
Zamane piçinden olur
Ahırı[114] acından ölür
Ni'met bulur mu bulmaz ya

---

[106] Güzel.

[107] Çalma. Hırsızlık.

[108] Haşarı, yaramaz.

[109] Kümes hayvanlarının civcivlikten çıkmış yavruları, piliç.

[110] Saldıran. Kibirli olup başkasına tecavüz eden.

[111] Gizlice.

[112] Kurtuluş, selâmet.

[113] Zâil olma, sona erme.

[114] Sonunda.

Yüzünde zerre nur olmaz
Ve bir rahat kabir bulmaz
İki yakası bir olmaz
Devlet bulur mu bulmaz ya

Vefâ görmez melalinden[115]
Şeref bulmaz kemâlinden
Zebânilerin elinden
Ruhsat bulur mu bulmaz ya

**

Bir kimsede olsa kibir
Yüzün dola yüzünden kaç
Anın mayası bozuktur
Selam verme sözünden kaç

Hicap eylemez insandan
Utanmaz gani rahmandan
Berbattır mekru[116] şeytandan
Basma sakın izinden kaç

Düşmandır okur yazara
Tez günde gitsin mezara
Seni uğradır nazara
Görünme hiç gözünden kaç

Kibrin aslı piç olur
Acımaz bağrı tunç olur
Selam vermesi güç olur
Alma sakın kızından kaç

Gel güzelim sana yazıktır
Yanaşma sütü bozuktur
Sana altın bileziktir
Ruhsat almayandan kaç

**

Böyle ise bunun sonu
Ne suretle olalım şâd[117]
Ne yüzü gerek ne beni
Ne şöhretle olalım şâd

Güler yüze düşman olur
Sevenler hep pişman olur
Aha elbet akşam olur
Ne lezzetle olalım şâd

Bu şi'ri ben kabul etmem
Eski bildiğim unutmam
Bin nasihat versen tutmam
Ne devletle olalım şâd

Gidenler geri gelmiyor
Nefsimiz öğüt almıyor
Bu sırrı kimse bilmiyor
Ne izzetle olalım şâd

Devlet istersen zikriyle
Varacak yerin fikreyle
Eski haline şükreyle
Ki cennetle olalım şâd

Ne sabrın var ne şükrün var
Ne zikrin var ne fikrin var
Hemen bin türlü mikrin var
Ne gafletle olalım şâd

Bütün alem Cennet ister
Resulullah sünnet ister
Bize bir doğru yol göster
Ne Ruhsat'la olalım şâd

**

[115] Can sıkıntısından.

[116] İğrenç, nahoş görülen şey.

[117] Sevinçli, ferahlı, memnun, mesrur, şen, bahtiyar.

Dilimde ezkârım[118] virdim[119]
Bir Allah bir de Muhammed
Her nere varırsam derdim
Bir Allah bir de Muhammed

Var amma yetmiş bin perde
Hazırdır anılsa nerde
Yedi kat gökte hem yerde
Bir Allah bir de Muhammed

Derim ya Kayyûm ya Hay[120]
Bin birdir ismini var say
Bilmeyenin başına vay!
Bir Allah bir de Muhammed

Kulak ver olma gel sağır
İşitir dem be dem çağır
Terazide gelen ağır
Bir Allah bir de Muhammed

Zikreden bulur rahmeti
Şükreden bulur cenneti
Sıdk ile çağır Ruhsatî
Bir Allah bir de Muhammed

**

Kara gün kararıp kalmaz
Hemen Allah de Allah de
Hangi akşam sabah olmaz
Aman Allah de Allah de

Sahibimiz çok nazlıdır
Yanında geçer sözlüdür
Hemen kalbinde gizlidir
İman Allah de Allah de

Var amma yetmiş bin perde
Ne göktedir ne de yerde
Karıncasın komaz darda
İnan Allah de Allah de

Sen seni çalma gel taşa
Niyaz eyle gitmez boşa
Kulu gibi değil haşa
Uyan Allah de Allah de

Ne derdin var ise söyle
Kalbini müberra[121] eyle
Bu da geçer kalmaz böyle
Dayan Allah de Allah de

Ruhsatî olma divane
Günde beş yol dur divana
Sıdk ile düş asitane[122]
Uzan Allah de Allah de

**

Tespihi sallama boşa
Utan Allah de Allah de
Edeptir sallamak haşa
Aman Allah de Allah de

Keşf olur yetmiş bin perde
Kulunu bırakmaz darda
Uyuma vakti seherde
Uyan Allah de Allah de

Yakın olun huzuruna
Hemi gılman u hûruna[123]
Sarıl ismi Gafûr'una[124]
Dayan Allah de Allah de

---

[118] Zikirlerim.

[119] Dinsel bir sözü sürekli yineleme. Çok yineleme, diline dolama.

[120] Varlığı, diriliği her an için olup, gökleri, yerleri her an için tutan, daimî her şeye her hususta iktidarı yeten Allah.

[121] Fenalıktan uzak kalmış. Temiz. Noksansız.

[122] Kapı eşiği. Dergâh.

[123] Cennet'te hizmet gören delikanlı ve kızlar.

[124] Çok mağfiret ve merhamet eden, suçları en çok affeden. Cenab-ı Hak (C.C.)

Allah diyen mahrûm olmaz
Kör şeytan yanına gelmez
Vallahi bir ziyan olmaz
İnan Allah de Allah de

Dayan ol bin bir adına
Özür bağla düş ardına
Ruhsatî aşkın oduna
Gel yan Allah de Allah de

**

Seni bir ruhtan yarattı
Lâ ilâhe illâllah de
Sen hak idin nevvâr[125] etti
Lâ ilâhe illâllah de

Gözünü etti Azrail
Yüzünü etti İsrafil
Kulağın etti Mikail
Lâ ilâhe illâllah de

Veçhine[126] veçhin benzetti
Kur'an'da böyle methetti
Ehli imân bin şükretti
Lâ ilâhe illâllah de

Hele fikret bu ne devlet
Nasıl olmıyasın ümmet
Niçin terk edersin sünnet[127]
Lâ ilâhe illâllah de

Gerek yabanda yazıda
Melekler senden haz ede
Ağır gele terazide
Lâ ilâhe illâllah de

Bundan âlâ sünnet olmaz
Bundan âlâ dikkat olmaz
Bundan âlâ devlet olmaz
Lâ ilâhe illâllah de

Ruhsatî çal serin taşa
Akit gözden yaşı yaşa
Geçirme ömrünü boşa
Lâ ilâhe illâllah de

**

Bir münevver[128] devrân gördüm
Rufâiler[129] tekkesinde
Dertlilere derman gördüm
Rufâiler tekkesinde

Şeyhinin ismi Abdullah
Nüfuz etmiş Resulullah
Aklımı aldı zikrullah
Rufâiler tekkesinde

Mermer taşa başvururlar
Ah eyleyip "Allah" derler
Mest olup sarhoş olurlar
Rufâiler tekkesinde

---

[125] Nurlu, aydın. Aydınlık.

[126] Yüzüne.

[127] Peygamber'in sözü, emri, hal ve takriri.

[128] Parlatılmış. Kur'anî ve imanî eser okumakla ve ibadetle nurlaşmış. Nurlandırılmış, ışıklı.

[129] (Hi: 512-578) İnananlara göre, büyük bir velidir Pek çok kerametleri görülmüştür. İmam-ı Musa Kâzım Hazretlerinin evlâtlarındandır. Dine büyük hizmetler etmiştir. (R.A.) Rufaî Ahmed-i Rufaî tarikatına mensup olanlar. Ahmed-i Rufai, Peygamber efendimizin soyundan olup seyyiddir. Anne tarafından da nesebi hazreti Halid bin Zeyd Ebu Eyyub el-Ensari'ye dayanır. Bu yüzden kendisine Ebu'l Alameyn, iki sancak sahibi künyesi verilmiştir. Ebu'l Abbas da denir. Beni Rufae kabilesine mensup olduğu için Rufaî ile tanınmıştır.

Dervişleri siş vururlar
Himmet eylemiştir pirler
Öldürürler dirildirler
Rufâiler tekkesinde

Yaktı beni Allah sesi
Gel tövbeye behey asi
Resulullah silsilesi[130]
Rufâiler tekkesinde

Aşk ile pervane döndü
Allah Allah deyi yandı
Sağ olsun Hüseyn efendi
Rufâiler tekkesinde

İhlâs ile her işleri
Ne güzeldir cümbüşleri
Can bağışlar dervişleri
Rufâiler tekkesinde

Tarikat kazanında piş
Sıdk ile et alış veriş
Gel şehrin damânına[131] düş
Rufâiler tekkesinde

İspat oldu dost olduğu
Her tekkeden üst olduğu
Ruhsatî'nin mest olduğu
Rufâiler tekkesinde

**

Uyanıp da getir selât
Selâ vakti seherlerde
Münacât[132] et Gani Hakk'a
Çile vakti seherlerde

Geçirme vaktini gamla
Akıt gözünden damla damla
Def olur başından cümle
Belâ vakti seherlerde

Kendi ayıbına kıl nazar
Melekler seyrini yazar
Sevabın seninle gezer
Bile vakti seherlerde

Nasibini verir yoktan
Gerek azdan gerek çoktan
Muradına Gani Hakk'tan
Dile vakti seherlerde

Doğru söyle sözüm hak mı
Yoksa her sözden alçak mı
Koyun kadar aklın yok mu
Mele vakti seherlerde

Kerem kıl kendini bildir
Gerek ağlat gerek güldür
Ruhsatî bir zayıf kuldur
Güle vakti seherlerde

**

Rızkına da mani olur
Batan vakti seherlerde
İnsanlardan olsun bari
Utan vakti seherlerde

Vaktinde durup niyaza
Bırakma sakı iğmaza
Derler ki düşer maraza
Yatan vakti seherlerde

Seher vakti kalk ey ahmak!
Seda verir her bir yaprak
Nefsinin gözüne toprak
Anan vakti seherlerde

---

[130] Birbirine bağlanan, bir sıra meydana getiren şey. Zincir. Zincir gibi birbirine ekli ve bitişik olan. Soy, sop.

[131] Eteğine.

[132] Allah'a yalvarmak.

Dinle gel müminin hası
Gel yatıp ta olma asi
Gelsin mücevher elması
Satan vakti seherlerde

Hulus ile bağlandığın
Aşk ödüne dağlandığın
Ruhsat yeter eğlendiğin
Utan vakti seherlerde[133]

**

Bakmaz mısın şeyda[134] bülbül
Figan eyler seherlerde
Hal dilden bilebilsen
Neler söyler seherlerde

İndirip secdeye başı
Çalışan bağrına taşı
Âşıklar akıtır yaşı
Yükün taylar[135] seherlerde

Ahretine yakıp fener
Nefsini öldürmek hüner
Çark-ı felek gibi döner
Günler aylar seherlerde

Ne yatarsın behey beşer
Şimdi güneş yere düşer
Allah Allah deyi coşar
Akar çaylar seherlerde

Seher vakti kalkan güler
Eda eder farzın kılar
Rızkına bereket diler
Ağniyalar[136] seherlerde

Var kendi ayıbını gör ki
Yüzünü yerlere sür ki
Ruhsatî uyanık dur ki
Nuş[137] et meyler seherlerde[138]

**

Aklın başına yar ise
Öl şehirde kal şehirde
Darıl bana zarar ise
Öl şehirde kal şehirde

Dağ başında nemiz olur
Azığımız camız[139] olur
Ölün dirin temiz olur
Öl şehirde kal şehirde

Günah ağacını salla
Malın Hak yoluna yolla
Biraz Müslümanlık belle
Öl şehirde kal şehirde

---

[133] Ruhsatî üzerine kapsamlı ve titiz bir eser hazırlayan değerli bilim adamı Doğan Kaya, bazı kaynaklarda bu öğütün son kıtasının "Gel gözüm eyle tebabat / Böyle buyurmuş şeri'at / Ruhsat'tan cuz'i nasihat / Tutan vakti seherlerde" şeklinde olduğunu tespit etmiştir. (Sivas'ta Aşıklık Geleneği ve Ruhsatî, CÜ Yayını 1994 Sivas. s. 243)

[134] Tutkun. Divane. Çok sevgiden hâsıl olan hal.

[135] Üç yaşına kadar olan at yavrusu veya hayvanın bir yanındaki yük. Halk ağzında denk, eşit, eş.

[136] Anlasınlar. Anlayanlar.

[137] Tatlı şerbet gibi içilecek şey.

[138] Rahmetli İbrahim Aslanoğlu'nun ele geçirdiği Ruhsatî'"ye ait defterde bu şiirin altında Fi 9 Şevval 313 (24 Mart 1896) tarihi bulunmaktadır. (Türk Folkloru Eylül 1979 Sayı 2 Sayfa 9)

[139] Manda.

Bahçelerde olur söğüt
Var kendi gıdanı üğüt
Ruhsatî den sana öğüt
Öl şehirde kal şehirde

**

Kara gün kararıp kalmaz[140]
Hele sabreyle sabreyle
Hangi akşam sabah olmaz
Hele sabreyle sabreyle

Sabırda vardır keramet[141]
Sabreden bulur selamet
Bu yolda yok bir felaket
Hele sabreyle sabreyle

Gam çekip etme vaveyla[142]
Mecnunu bekledi Leyla
Kulunu unutmaz Mevla
Hele sabreyle sabreyle

Basma cahilin izine
Gitme şeytanın sözüne
Bak Ruhsatî'nin gözüne
Hele sabreyle sabreyle

**

Beni yarattın kul deyi
Olamıyom aman Allah
Ara emrini bul deyi
Bulamıyom aman Allah

Ne yeşilim ne ağım var
Ne bostanım ne bağım var
Ne elim ne ayağım var
Gelemiyom aman Allah

Dünyâ için hep telaşım
Yetmişe ulaştı yaşım
Kusurum çok gözün yaşım
Silemiyom aman Allah

Eyliyorum rızana arz
Ara yerde çoktur gammaz[143]
Emretmişsin beş vakit farz
Kılamıyom aman Allah

Geçirme elden fırsatı
Verme dünyâ saltanatı
Biçâre âşık Ruhsatî
Dilemiyom aman Allah

**

Ne bağım var ne bostanım
Ne malım ya Resulullah
Ne kolum var ne kanadım
Ne dilim ya Resulullah

Ne bir köşkü seyranım[144] var
Ne bir bağı gülşenim var
Ne demim ne devranım var
Ne halim ya Resulullah

---

[140] Şiirin ilk dörtlüğü yukarıda yer alan "Allah Allah de" ayaklı şiirle benzerlik göstermektedir.

[141] Ermiş kimselerin gösterdiklerine inanılan, doğaüstü, şaşkınlık uyandırıcı durum. Olağanüstü durum.

[142] Çığlık.

[143] Söz getirip götüren, arkadan çekiştiren, ara bozucu, fitneci, kovcu (kimse).

[144] Gezip görülecek yerim.

Ne bir mülkü tımar[145] sevdim
Ne bir şems ü kamer[146] sevdim
Ne senden gayri yâr sevdim
Ne bilem ya Resulullah

Ne demler sürdüm gül gibi
Ne gül sevdim bülbül gibi
Boynun eğip sümbül gibi
Melûlüm ya Resulullah

Ne yâre Ruhsat almışam
Ne aşka firkat almışam
Ne pirden şerbet almışam
Ne lâlım[147] ya Resulullah

**

Yürekteki yaram yâre
Ayan olur mu olmaz mı
Bunun derdi benim derdin
Diyen olur mu olmaz mı

Artırdım efkârı gamı
Mihmân[148] eyledim veremi
Acep hayra şu rüyamı
Yoran olur mu olmaz mı

Telef etsem başı canı
Akıtsam yaş ile kanı
Âşık zümresinden beni
Sayan olur mu olmaz mı

Devam eylesem yasına
Düşsem anın havasına
Daldım günah deryasına
Pâyân[149] olur mu olmaz mı

Mevlâ'ya emanet canım
Dahi kimsem yoktur benim
Ruhsat ölmüş deyi gömün
Sayan olur mu olmaz mı

**

Bir münâfık[150] bir gammazın
Terki salât[151] beynamazın[152]
Üçünün meyyit namazın
Kılanın da avradını

Münkir münafığın suyu
Aktı harap etti köyü
Ölüsüne bir tas suyu
Koyanın da avradını

Evden odun getirenin
Isıtıp su yetirenin
Isgatına oturanın
İmamın da avradını

Ruhsat burdan kalktı deyi
Dört yanına baktı deyi
Bu türküyü yaktı deyi
Kınayanın da avradını

**

[145] Anadolu Selçukluları ve Osmanlılarda, belirli görev ve hizmet karşılığında kişilere verilen, yıllık geliri 3.000-20.000 akçe olan toprak.

[146] Ay ve güneş.

[147] Dili tutulmuş, konuşamaz duruma gelmiş, dilsiz.

[148] Konuk, misafir.

[149] Son nihayet, uç.

[150] İki yüzlü, araya nifak sokan. Fitnekâr. Sözünden dönen, yalan söyleyen, hıyanet eden.

[151] Namaz.

[152] Namaz kılmayan (kimse).

Sana öğüt verip aklın
Çalan bulur belâsını
Pederine kem söylerse
Bulan bulur belâsını

Nefsine sarf edüp varın
Cehennem edip mezarın
Vâlidenin intizârın
Alan bulur belâsını

Senin fırsatın güdenler
Seni kem yola yedenler
Helâl kazancın edenler
Her an bulur belâsını

Seni kimse kayırmıya
Esrarım duyurmaya
Seni benden ayırmaya
Gelen bulur belâsını

Musibet[153] düştü arama
Em koyan yoktur yarama
Benim şu bahtı karama
Gülen bulur belâsını

Aklım yetmedi hileye
Girdim bin çeşit çileye
Ruhsatî'yi bu belâya
Salan bulur belâsını

**

Hasret idim mâh[154] yüzüne
Geldi yeke tellim geldi
Selam verdi bin naz ile
Geldi dudu dillim geldi

Sürmelenmiş süsü güzel
Dili bülbül sesi güzel
Ayağında mesi güzel
Geldi lebi[155] ballım geldi

Kaşları benzer kaleme
Şavkı[156] düşmüştür aleme
Çiçekler durdu selama
Geldi ağa yollum geldi

Ruhsatî olmuştu der-bân[157]
Şükür zuhur etti kervan
İy'oldu keselim kurban
Geldi benim allım geldi

**

Bihamdillah bahar geldi
Eder bülbül sedâ şimdi
Her bahçede lâle sümbül
Seri çekti kimyâ simdi

Suları Hak deyu çağlar
Firkatin yürek dağlar
Adûlar[158] hep kara bağlar
İhsan etti Hudâ şimdi

Eski derdim bana yeter
Gün be gün efkarım artar
Leylek gelmiş tak-tak öter
Allah diyor o da şimdi

[153] Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey. Uğursuz.

[154] Ay.

[155] Dudağı.

[156] Yansıması.

[157] Kapıcı, kapıya bakan.

[158] Düşmanlar.

Yine azdı mihribânım[159]
Kış oldu kalbi tufanım
Gel ağla Ruhsatî canım
Kabul oldu dua şimdi

**

Sana bir destan yaptım ki
Yaşasın Seyyit Efendi
İntizar etmeğe kıyamam
Şişesin Seyyit Efendi

Bana eyledin düzeni
Ölçtün özeni özeni
Yerin katran kazanı
Pişesin Seyyit Efendi

Her dem gezersin kastıma
Niçin kem satan dostuna
Kasap kelpleri[160] üstüne
İşesin Seyyit Efendi

Babanı katmam sayıya
Dayın benzettim ayıya
Kendi eştiğin kuyuya
Düşesin Seyyit Efendi

Ruhsatî'yi buldun söngün
Bir kaz bulup yoldun engin
Şeytanlıkta yoktur dengin
Poşasın Seyyit Efendi[161]

**

Yamacımdan giden dilber
Hele dön beri dön beri
Kalbinde imân var ise
Hele dön beri dön beri

Senin ile hoş pazarım
Mecnun oldum hep gezerim
Yüzünde kaldı nazarım
Hele dön beri dön beri

Kurulmuş kaşların yayı
Destinden nuş ettim meyi[162]
Seversen Fatma anayı
Hele dön beri dön beri

Sayyadım[163] düştüm izine
Mailim şirin sözüne
Ruhsatî kurban gözüne
Hele dön beri dön beri

**

Arkamdan gülen güzeller
Bilmem ki izim mi eğri
Ne dedim neye güldünüz
Dilimde sözüm mü eğri

Yolum üzre çıkarsınız
Beni oda yakarsınız
Doya doya bakarsınız
Kolum mu dizim mi eğri

---

[159] Merhamet ve şefkat sahibi. Muhabbetli, sevimli, yumuşak huylu ve güler yüzlü.

[160] Köpekleri, itleri.

[161] Ruhsatî'nin adını tapşırdığı bu dörtlük bir çok kayıtta bulunmamaktadır. Vehbi Cem Aşkun, Kadri Özyalçın ve Kemal Gürpınar gibi araştırmacılarda mevcuttur. Doğan Kaya'nın eserinde ise Vehbi Cem Aşkun, Kadri Özyalçın, Kemal Gürpınar, Eflatun Cem Güney ve ABD'de bulunan ve önemli olan cönk kaynak gösterilerek yer verilmiştir. Ancak, şiir tekniği açısından zayıf ve zorlamalı olması açısından sonradan uydurularak eklendiğini söyleyebiliriz.

[162] Elinden içtim içkiyi, şerbeti.

[163] Avcıyım.

Birinizin adı Cennet
Gülmek canınıza minnet
Güzele bakması sünnet
Gözüm kör ağzım mı eğri

Ruhsatî'nin yandı cânı
Asumâna çıktı ünü
Hûri olsan sevmem seni
Baksana özüm mü eğri

**

Bugün benim gamım vardır
Uzun boylu yârim gitti
Yüreğimde ahım vardır
Dört köşeye zârım gitti

İsmim ezberdir dillerde
Gözlerim kaldı yollarda
Meskenim gurbet illerde
Tutmaz dizim, ferim gitti

Sabah güneş doğar m'ola
Acep eşim duyar m'ola
Ruhsatî'yi anar m'ola
Güzelce şikarım gitti

**

Bilhamdillah hudavendim
Eriştirdi yaza bizi
Mah-ı ramazan[164] geliyor
Yetirdi niyaza bizi

Kılalım emrine şükür
Edelim ruz u şeb[165] zikir
Ruh geldi uyandı fikir
Kaldırdı namaza bizi

Kendi aybımızı görsek
Yüzümüz yerlere sürsek
Esir pazarına varsak
Kimse almaz yüze bizi

Ruhsat yüz bin halın olsa
Çok yeşilin alın olsa
Dünya kadar malın olsa
Sararlar ak beze bizi

**

Çağırsa sevdiğim varsam
Desem lebbeyk lebbeyk[166]
Yüzüm hak-i paye[167] sürsem
Desem lebbeyk lebbeyk

Çıksam dağı Arafat'a
Tutsam yüzüm münacata[168]
Açsam dilim tilavete[169]
Desem lebbeyk lebbeyk

Kessem hacet kurbanını
Tutsam Hakk'ın fermanını
Nazar kılsam dört yanını
Desem lebbeyk lebbeyk

Yaya mı yalnayak varsam
Yüzüm eşiğine sürsem
Sağ ayak ileri girsem
Desem lebbeyk lebbeyk

[164] Ramazan ayı.

[165] Gündüz ve gece.

[166] Buyurunuz. Emredersiniz. Benim sevgim ve bağlılığım her zaman sanadır, başkasına değildir, gibi anlamlarda kullanılır.

[167] Ayak tozuna.

[168] Allah'a yalvarmaya, Dua etmeye.

[169] Okumak. Takip etmek, arkasına düşmek.

Delile el'aman desem
Zemzem ile yüzüm yusam
Başımı secdeye kosam
Desem lebbeyk lebbeyk

Hacer-ül esvet'i[170] bulsam
İmamın hüccetin bilsem
Ağlasam göz yaşım silsem
Desem lebbeyk lebbeyk

Mücâvir[171] kalsam kışlasam
Hizmet edip bağışlasam
Şeytanın evin taşlasam
Desem lebbeyk lebbeyk

Çıksam Medine'ye gelsem
Sevdiğimi orda bulsam
Hacet namazını kılsam
Desem lebbeyk lebbeyk

Haşrolanda[172] anda kalsam
Sılaya bir mektup salsam
Ruhsat'ım muradım alsam
Desem lebbeyk lebbeyk

**

Seher vakti garip garip
Ötme bülbül ötme bülbül
Yakışmaz şanına senin
Ötme bülbül ötme bülbül

Akıtma gözün yaşını
Koyverme yazın peşini
Terkedip gülün başını
Gitme bülbül gitme bülbül

Seher vakti et virdini
Münevver eyle yurdunu
Benim derdime derdini
Katma bülbül katma bülbül

Bihamdillâh geldi bahar
Bak bir oldu leyl ü nehâr[173]
Bencileyin vakt-i seher
Yatma bülbül yatma bülbül

Çilen tamam olmadıkça
Gülün sana gülmedikçe
Müşterisin bulmadıkça
Satma bülbül satma bülbül

Kül olmuşum yana yana
Nûş etmişim[174] kana kana
Ruhsatî'yi pek yabana
Atma bülbül atma bülbül

**

N'ola bir gün Medine'ye
Varsam yalvarsam ağlasam.
Ziyaretten ziyarete
Girsem yalvarsam ağlasam.

Ataydım Kâbe'ye özüm
Göreydi Ravza'yı[175] gözüm
Hacer ül'esved'e yüzüm
Sürsem yalvarsam ağlasam.

---

[170] Kâbe'de bulunan meşhur siyah taş. Rengi siyah olduğundan "Esved" denmektedir.

[171] Civarında.

[172] Kıyametten sonra bütün insanların bir yere toplanmaları. Allah'ın, ölüleri diriltip mahşere çıkarması. Kıyamet.

[173] Gece ve gündüz.

[174] İçmişim.

[175] Sulu yer, bahçe, bostan, çimenlik yer. (Ravza-i Cinân) Cennet bahçeleri. Cennetlere giden yol.

Derûnumda[176] yanar oldu.
Ezberimde güzel adı
Medine'de Muhammed'i
Görsem yalvarsam ağlasam.

Gûş[177] eyleyü niyazıma
Dursam hacet namazıma
Ruhsatî'yem muradıma
Ersem yalvarsam ağlasam

**

Yenile bir derde düşüp
Bir nevcivâna bağlandım
Aklımı perişan etti
Zülfü perişana bağlandım

Kamerden[178] almış yüzünü
Ceylandan almış gözünü
Gayri şaşırmam izini
Derde dermana bağlandım

Bir değil beş değil derdim
Şükür Mevlâ dilde verdim
Nakşi tarikine girdim
Muhkem imana bağlandım

Aşk ile sürdüm safâ
İsmim sorarsan Mustafa
Hükmüm geçer kaftan kafa
Mihri sultana bağlandım

Ruhsatî yirmi yaşında
Bağlanmış kendi işinde
Yüz dört kitabın başında
Sevdim Kur'an'a bağlandım

**

Belâ babından nasibim
Bal eyledim sabreyledim
Otuz yıl el kapısında
Kul eyledin sabreyledim

Zehir mihnet[179] için saldın
Çekeceğim iyi bildin
Peder maderimi[180] aldın
Lâl[181] eyledin sabreyledim

Tufanlar esti başımda
Halâvet[182] yoktur aşımda
Şu yirmi sekiz yaşımda
Dul eyledin sabreyledim

Aşkın zincirini kırdın
Yusuf gibi dara soktun
Kerem gibi nâra yaktın
Kül eyledin sabreyledim

Ne devlet verdin ne de mal
Ne ziynet verdin ne de al
Tekrar gösterdin bir cemâl
Del'eyledin sabreyledim

Sevda verdin mecâz deyu
Mecâzîden gel vaz deyu
Didem yaşı Hicaz deyu
Sel eyledin sabreyledim

Uzak eyledin dostumu
Ateşe yaktın üstümü
Bilmeden soydun postumu
Şal eyledin sabreyledim

---

[176] İçimde, kalbimde.
[177] Kulak, işitmek.
[178] Aydan.
[179] Sıkıntı.
[180] Annemi.
[181] Dilsiz.
[182] Tatlılık. Şirin olmak.

Tanıtmadın da haddimi
Pul ettin altın adımı
Büküp de elif kaddimi[183]
Dal eyledin sabreyledim

Say[184] edip belimi büktün
Gözümün güherin döktün
Nice bin haddeden çektin
Tel eyledin sabreyledim

Kendimi sanırdım dostun
Taaccüp[185] ki bana küstün
Nâstan[186] itibarım kestin
Çul eyledin sabreyledim

Ruhsat seni sever cândan
Ne cândan derun-u dilden[187]
Bari ayırma imândan
Yol eyledin sabreyledim

**

Gülüm güneşlere daldı
Bugün cânânımı öptüm
Dudak muradını aldı
Gonca dehânımı[188] öptüm

Ruz u şeb[189] efkâr ederken
Sözümü tekrar ederken
Bülbül gibi zar ederken
Gülü reyhanımı öptüm

Sevda geçmemiş başından
Sakınmış adüv[190] taşından
Bir gözünden bir kaşından
Bir de gerdanından öptüm

Pervâneveş[191] döner iken
İçip meyi kanar iken
Zelihâ'veş yanar iken
Yusuf u Kenan'ımı gördüm[192]

Ruhsat bu ne dava imiş
Bir kuruca sevda imiş
Uyandım ki rüya imiş
Bir de yorganımı öptüm

**

Elinden dâd[193] ile feryât
Aman güneş başlım aman
Kara bulut gibi çökmüş
Aman siyah saçlım aman

Siyah benler katar katar
Bana cevreyleme[194] yeter
Gamzen oku kalbe gider
Aman hilâl kaşlım aman

Kara gözler oymak oymak
Olmaz cemaline doymak
Dudakların balla kaymak
Aman inci dişlim aman

---

[183] Boyumu.

[184] Çalışıp çabalama. Gayret sarfetme. Bir maksadın meydana gelmesi için elden geleni yapma.

[185] Şaşma, hayret etme.

[186] İnsanlardan.

[187] Kalbin içinden.

[188] Ağız. Fem.

[189] Gündüz ve gece.

[190] Düşman.

[191] Geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek gibi.

[192] "Öptüm" olsa gerekir.

[193] Sızlanma.

[194] Eziyet etme.

Kerem kıl edelim pazar
Aman dokunmasın nazar
Benim ile küsü gezer
Mercimeği taşlım aman

Ruhsatî vasfını yazar
Akli fikri sende gezer
Kimden aldın ah u zâr
Aman gözü yaşlım aman

**

Mahir Bey'in[195] bir tanesi
Uyan nazlı hanım uyan
Rüştü Bey'in[196] pervanesi
Uyan Pembe hanım[197] uyan

Düğüncüler seçilecek
Dâvete çay içilecek
Yarın bayrak dikilecek
Uyan nazlı hanım uyan

Çeyizini sarıp denkle
Beş yüz atlı gelir çenkle
Bahar Ana'n[198] geldi bekle
Uyan Pembe hanım uyan

Bu sırada ölüm çetin
Tepemizden çıktı tütün
Yasın tutsun lala hatun
Uyan nazlı hanım uyan

Açsana bülbül dilleri
Kuşanıp kemer şalları
Neye düzdün bu gülleri
Uyan Pembe hanım uyan

Kalk dur salını salını
Rüştü Bey'in gör hâlini
Mihrali Bey'in gelini
Uyan nazlı hanım uyan

Cümle beyler yasa geldi
Kara giydi tasa geldi
Nişanlın Sivas'a geldi
Uyan Pembe hanım uyan

Başlığını kesecekler
Söylemezsek küsecekler
Sûretini basacaklar
Uyan nazlı hanım uyan

Yatma hanım bayın bayın
Müsafirin dağıt çayın
Pazarlık kürkünü giyin
Uyan telli hanım uyan

Ne inişin dibindesin
Ne yokuşun başındasın
Daha on beş yaşındasın
Uyan güzel hanım uyan

Donattılar bezettiler
Bir tahtaya uzattılar
Ahrete gelin ettiler
Uyan nazlı hanım uyan

---

[195] Bir çok kaynakta (Mihral'bey) Mihrali Bey olarak geçmektedir. Büyük bir ihtimalle doğrusu Mihrali Bey'dir. Karapapak Türklerinden olan Destan Kahramanı Mihrali Bey (1844-1906) 93 Harbi ve Erzurum Müdafaası sırasında gösterdiği kahramanlıklardan sonra Sivas'ta Ulaş ilçesine bağlı Acıyurt Köyü (Eskiden Kangal'a bağlıydı) toprağına yerleşmiştir.

[196] Mihrali Bey'in oğlu. 1932'de vefat etmiştir.

[197] Mihrali Bey'in oğlu Rüştü Bey'in nişanlısıdır. Sivas'ta Çerkez Emir Paşa'nın oğlu Hamit Bey'in kızıdır. Düğün hazırlıkları sırasında vefat edince, Ruhsati bu ağıtı söylemiştir. (Doğan Kaya, Sivas'ta Aşıklık Geleneği ve Ruhsati, CÜ Yayını, Sivas 1994, s.386.)

[198] Mihrali Bey'in hanımı, Rüştü Bey'in annesi.

Mezarına diktiler taş
Götürdüler yavaş yavaş
Rüştü Bey yüzünde göz yaş
Uyan nazlı hanım uyan

Ruhsat da bu derde şaştı
Kasâvet[199] kazanı coştu
Eller geldi halleşti
Uyan nazlı hanım uyan

**

Elli birde[200] zuhur edip
Doğup meydâna geldim ben
Altmışında âşık oldum
Dalıp ummana geldim ben

Bir güzel cemâle yandım
Elinden nûş edip kandım
Bülbülden evvel uyandım
Gülü reyhana geldim ben

Komadım el nazarında
Gülüşmedim azarında
Belâyı aşk pazarında
Hemen kurbana geldim ben

Eğdim boynum yetim ettim
Bir mürşidin destin tuttum
Hemen bin kerre hatmettim;
Mir-i mirana geldim ben

Ruhsat'ım oldu bir âşık
Amma her isim dolâşık
Deliktaş'tan çıkmaz âşık
Lâkin bir tane geldim ben

**

Uğruna fedadır canım
Dedim yine inanmadın
Kerem eyle Telli Hanım
Dedim yine inanmadın

Kusurumu söyle benim
Çıkarma arşa dumanım
Hem dinimsin hem imanım
Dedim yine inanmadın

Yolunda ciğer püryânım
Sen oldun gözde seyrânım
Okumuş ehli Kur'an'ım
Dedim yine inanmadın

Ruhsat'ım yoktur devranım
Aksine döner kervanım
Dünkü sözüme pişmanım
Dedim yine inanmadın

**

Her zaman bulanık akma
Bir kapı aç durulasın
Herkes biliyor ölüm var
Ne boşuna yorulasın

Vasıl oldum vara vara.
Gezme mudara mudara
Bir güzel sev gözü kara
Günde bir yol sarılasın

Desinler bu kimin kızı
Temiz olsun yüzü gözü
Yâd oldukça güzel sözü
Kuruldukça kurulasın

---

[199] Kaygı, tasa, üzüntü, keder.

[200] 1251 yılının karşılığı 1835'tir. Ruhsatî'nin doğum tarihini vermektedir.

Hilâl olsun kaşı yayı
Dudakları versin meyi
Servi gibi olsun boyu
Her baktıkça vurulasın

Desinler bu kimin kızı
Temiz olsun yüzü gözü
Yâd oldukça güzel sözü
Kuruldukça kurulasın

Gayri lâl eyle dilini
Gül isen bul bülbülünü
Mecaziden[201] çek elini
Nice böyle yâr olasın

Kimden nûş ettin şerbeti
Kaçırma elden fırsatı
Aferin âşık Ruhsatî
Güzel dedin var olasın

**

Dudu hanım su kızına
Söyle bana darılmasın
Güzelim diye yüksekten
Uçup bana kurulmasın

Beni ateşine yakıp
Bulanı bulanı akıp
Benden gayrısına bakıp
Kol açıp da sarılmasın

Eğer hüner gösterirsem
Aşkın yelin estirirsem
Bazı bir buse istersem
Örüldükçe örülmesin.

Mailem hilâl kaşına
Pullu yemeni başına
İşte değmiş on beşine
Ol kadar da durulmasın

Ruhsat'ım der telli hanım
Yetmişine vardı sinnim
Kimseye yok yaman sanım
Giyâbıma sorulmasın.

**

Satı bacı var su kıza
Söyle beni kovlamasın
Bir çift busenin ucundan
Musturlanup[202] ağlamasın

Çekmesin başına yorgan
Olmasın arada bir kan
Beni zaptedemez urgan
Zülfü ile bağlamasın

Ocağını doğru yaksın
Doğruca kaynasın aksın
Tütünü doğruca çıksın
Her tarafta çağlamasın

Sâhip olsun korusuna
Peteğine arısına
Benden gayri birisine
Verip gönül bağlamasın

Ruhsatî'yi kandırıp da
Gelmez yola gönderip de
Ciğerini yandırıp da
Aşk oduna bağlamasın

**

[201] Gerçek mânâsı ile değil de ona benzer başka bir mânâ ile veya istenileni hatırlatır bir kelime ile konuşmak.

[202] Kangal, Şarkışla ve çevresinde genelde küçük çocuklar için kullanılan, numara yapmak, ilgi çekmek için sızlanmak anlamına gelen sözcük.

**

Ey güzel yüzünü gören
On günlük ayı neylesin
Kaşların mihrabın gören
Kemanı yayı neylesin

Zülüflerin ne dolaşık
Kanıma girdi bir kaşık
Lebinden[203] nûş eden âşık
Kevser'i meyi neylesin

Garip olan öz yanıma
Baka kalır elvanına
Günde senin seyranına
Çıkanlar toyu neylesin

Sen eyledin beni sürgün
Arttı efkârım günâgün[204]
Seni gören olur mecnûn
Dahi sevdayı neylesin

Senin nazını getiren
Senin hizmetin yetiren
Senin hükmünle oturan
Ruhsat şekva[205]yı neylesin

**

Erişti nevbahar[206] oldu
Şeyda bülbül figanda hep
Deli gönül cuş[207] eyledi
Dağlar başı dumanda hep

Şaşırdık haftayı ayı
Doldurduk biz de çileyi
Ya Rabbi bir sahip iyi
Bütün âlem gümânda[208] hep

Mürtekip[209] aldı cihanı
Kimde arıyon imânı
Ehl-i Hakk'ın yanar canı
Geda[210] olan amanda hep

Fesat koğanları[211] kaynar
Allah Allah yer gök oynar
Sabreyle gör Hudâ neyler
Melekler de gümânda hep

Mehdi'nin[212] zamanı geldi
Musibetlik[213] kemal buldu
Yetmiş iki millet doldu
Bihakkın yer tufanda hep

Sürüye çoban kalmadı
Damarda hiç kan kalmadı
Din garip imân kalmadı
Yazılmıştır Kur'an'da hep

Doğru söylemiyor naip[214]
Herkes zamaneye talip
Eğer bulunmazsa sahip
Lezzet bulmam cihanda hep

---

[203] Dudağından.

[204] Türlü. Çeşitli nevilerde olan. Çeşit çeşit. Renk renk.

[205] Şikâyet, âciz kaldığını ve zayıflığını haber vermek.

[206] İlkbahar.

[207] Coşmak, kaynamak. Taşmak. Deprenmek.

[208] Zan. Tahmin. Sanmak. şüphe.

[209] Kötü iş yapan. Rüşvet alan ve yiyen.

[210] Fakir. Kimsesiz.

[211] Kapları, kovaları, kazanları.

[212] Doğru yolda olan, hidayete ermiş olan.

[213] Afet. Belâ. Felâket. Hastalık. Dert.

[214] Şeriat hâkimi olan kadı vekili.

Sen ne ararsın Ruhsatî
Geçirme elden fırsatı
Kıyametin alâmeti
Varın görün divanda hep

**

Nefsine gücü yetmeyen
Öğünür pehlivanım der
Taş atar ehl-i tarîka
Çık aradan be canım der

Açık emmâresi[215] olan
Ağı yok karası olan
İki üç lirası olan
Kurulur ben irfanım der

Sureti Haktan görünür
Ahmaklar bakar yerinir
Başına bir taç vurunur
İşte ben bir sultanım der

Alır kendine bir paye
Ömrünü verir hebâya[216]
Nedir bilmez edep haya
Şerâfette bir benim der

Suç sende sakalı sarı
Tanıtman namusu ârı
Bütün hep liranın zoru
Yalan dünya hep benim der

Ruhsat yaran sarıyorsun
Hesap nesep soruyorsun
Ehl-i tarik[217] arıyorsun
Dünya benim düşmanım der

[215] Emri, zorlaması.

[216] Boşuna harcamak, ziyan etmek.

[217] Hevâ ve hevesi terk eden. Dünyanın fâni olan cihetini terk edip Allah rızası yolunda olan.

**

Tarikatım Nakşi amma
Bize Veysi[218] kulu derler
Her gidişi yahşi amma
Taaccüp[219] ki deli derler

İlik zar isen damarda
Ne merde bak ne namerde
Liran var ise kemerde
Ya kutup ya veli derler.

Dil ehli bir âşık isen
Hayrı şerri fârik[220] isen
Kelâmında sadık isen
Bu adam sevdalı derler

Ocakta yok ise çömlek
Haznede yok ise ömlek
Yok ise arkanda gömlek
Nesini sevmeli derler

Ne kadar yüzün ağ ise
Lekesiz sızma yağ ise
Ruhsat kunduran yoğ ise
Meclisten koğmalı derler

**

[218] Veysi: Bir şeyhten ders alsa da almasa da ilerler. Şeyhin himmeti ile mi, Veysi olarak mı ilerler bilinmesi güçtür. Veysi dediği Veysel Karani (Peygamber efendimiz zamanında yaşamış büyük velî. İsmi Üveys bin Âmir el-Karnî'dir.) Hazretlerini Peygamberimiz (Sallallahu aleyhi vesellem) hiç zahirde görmeden manen yetiştirdi

[219] Şaşma, hayret etme.

[220] Tefrik eden, fark eden, ayıran. Ayrılmasına, fark olunmasına neden olan belirti.

Zamanenin mahlûkatı
Bütün dünyâya düşmüşler
Ederler dinini yağma
Mülk ü dâvaya düşmüşler

Nisalar[221] açık gezerler
Cehennemden od üzerler
Melekler günah yazarlar.
Âkiller[222] zâya[223] düşmüşler

Kadı işi yarım görür
Hükümetler baştan savur
Bay[224] u müftü fetva verir
Kuru fetvaya düşmüşler

Kitaptan kaçan ürkekler
Cehennem yolu beklerler
Müminim diyen erkekler
Acep sevdaya düşmüşler

Ruhsat bu ne dolâşıklar
Karede yanan ışıklar
Bu derdi çekmez âşıklar
Varıp Mevlâ'ya düşmüşler

**

Yok ise elde sermayen
Muhammed'e salâvat ver
Temiz, tahir ise mayan
Muhammed'e salâvat ver

Hem müjde hem bişârettir[225]
Hemi haccı ziyârettir
Bin günaha kefârettir[226]
Muhammed'e salâvat ver

Kulum der Rahmeti Rahman
Senden uzak olur şeytan
Nasip olur sana iymân
Muhammed'e salâvat ver

Sıdk u candan isen ümmet
Terk etme daima sünnet
Vacip olur sana Cennet
Muhammed'e salâvat ver

Hûriler Hak Kerim desin
Bu zât benim yârim desin
Melekler aferin desin
Muhammed'e salâvat ver

Ruhsatî ol Hakk'a vâsıl
Varup bir mürşide yasıl
Koğdan gaybetten ne hâsıl
Muhammed'e salâvat ver

**

Yer altında sarı öküz
Yüz on dört bin yaşındadır.
Mevlâ'm anı hoş yaratmış
Bütün dünya başındadır[227]

[221] Kadınlar.

[222] Düşünme ve anlama kabiliyeti olanlar.

[223] Gelirli mülk.

[224] Zengin.

[225] Sevindirici haber. Hayırlı haber. Müjdeye verilen ihsan.

[226] Bir mecburiyet altında veya yanlışlıkla işlenmiş günahı affettirmek ümidiyle şeriata uygun olarak verilen sadaka veya tutulan oruç. Günahtan arınma

[227] Karacaoğlan'ın semaisi şöyledir: "Yer altında sarı öküz /Kim bilir kaç yaşındadır Dört ayağı yer zulumat / Bir sinecik peşindedir // Kuyruğu omuza attı / Kafası mağribe yattı

Kendi sarı alnı sakar
Dünü günü Hakk'a bakar
Silkince âlemi yıkar
Bir büğelek[228] peşindedir

Kuyruğunun ucu ağdır
Yelesi Mısır'a çağdır
Seksen bin boynuzu sağdır
Her birisi dışındadır

Âşık Ruhsat söyler bunu
Dağlardan kalındır gönü
Çifte koşaydım onu
Hesap onun işindedir

**

Dedim dilber ne güzelsin
Dedi Huda'dan ihsandır
Dedim ihsana ihsan et
Dedi dileğin nerdendir

Dedim muradım yüzünden
Bir kaşından bir gözünden
Dedi güzel buyurdun sen
Etrafımız hep düşmandır

Dedim düşmana düşmanım
Yoluna koymuşum canım
Dedi helâl olsun kanım
Yoluna canım kurbandır

Dedim gel bir safa sürek
Râkipler öldüğün görek
Dedi sabr karara girek
Yüce dağlar hep dumandır

Dedim sabra kararım yok
Ara yerde rakipler çok
Dedi saat birde gel çık.
Güneş gurûbu akşamdır

Dedim Ruhsat yok besbelli
Verelim kalbe teselli
Nâza çekilme zavallı
Benim sözüm bil en'amdır[229]

**

Seher vaktinde baktım ki
Derdim Muhammed çağırır
Kalbe bir nazar kıldım
Virdim[230] Muhammed çağırır

Gönül dünyâdan usanık
Bir güzel cemale yanık
Mustafa'ya olmuş tanık
Gördüm Muhammed çağırır

Sûreta diyor ki gül gül
Boyun eğmiş sefil sümbül.
Dedim derdin nedir bülbül
Sordum Muhammed çağırır

Ağaçlar feryada gelir
Bir acayip edâ gelir
Yellerde bir sedâ gelir
Durdum Muhammed çağırır

Yetmiş bin melaike tuttu / Hikmet onun başındadır // Dağlar kadar yeri verirler / Doymaz onu melillenir / Bir yemeye pek az gelir / Lezzet anca dişindedir // Tüyü sarı alnı sakar / Daim gider Hakka bakar / /Silkinse dünyayı yıkar / Dünya onun üstündedir // Karac'oğlan söyler bunu / Dağlar kadar kalın gönü / Tutsam çifte koşsam onu / Arzumanım eşindedir"

[228] Daha çok sığırlara saldıran, onların kanını emen, vızıltılarıyla tedirginlik yaratan sokucu sinek, büve (Hypoderma bovis).

[229] Kur'ân-ı Kerimin altıncı Suresinin adı ve bir kısım Kur'ân âyetlerinden ve Surelerinden müteşekkil dua kitabı.

[230] Sık sık ve devamlı okunan dua. Kur'an-ı Kerim'den her gün okunması vazife bilinen kısım, bir cüz.

Yalandır dünyanın üstü
Hazırlanmış ecel testi
Ruhsat'im kıbleye postu
Serdim Muhammed çağırır

**

Aşk ile pervâne dönmek
Ne güzeldir ne güzeldir.
Düşüp şem[231] od'una yanmak
Ne güzeldir ne güzeldir

Atanın öğüdün tutmak
Mâsivayi[232] hep unutmak
Sabahtan camiye gitmek
Ne güzeldir ne güzeldir

Kâmil olana erişmek
Şeriat bahsi görüşmek.
Küsülü isen barışmak
Ne güzeldir ne güzeldir

Komşunun işin bitirmek
Bazı eksiğin yetirmek
Daim salavat getirmek
Ne güzeldir ne güzeldir

Misafire öyün vermek
Rizâullah tayın vermek
Şeriate boyun eğmek
Ne güzeldir ne güzeldir

Rençper olup ekin ekmek
Misafire nimet dökmek
Derviş olup zikir çekmek
Ne güzeldir ne güzeldir

Nefsine daim cebretmek
Helâl doğru yola gitmek
Haktan gelene sabretmek
Ne güzeldir ne güzeldir

Hayrını şerrinden seçmek
Helâl yemek helâl içmek
Haramdan küfürden kaçmak
Ne güzeldir ne güzeldir

Ölmede ol ehli kubur
Kalmasın gıll u gış[233] kibir
Her belâya kılmak sabır
Ne güzeldir ne güzeldir

Ruhsat almak ruhsat vermek
Ruhsat'la cennete girmek
Hakk'ın didârını[234] görmek
Ne güzeldir ne güzeldir

**

Tedbir-i Hudâ lemyezel[235]
Takdirini bozar imiş
Cümlesin levhi mahfuza[236]
Her ne vardır yazar imiş

Bu fenaya kılma nazar
Melekler cümlesin yazar
Çek elini eyle hazer[237]
Sana kuyu kazar imiş

---

[231] Mum ışık.

[232] Ondan gayrisi. (Allah'tan) başka her şey hakkında kullanılan tâbirdir) Dünya ile alâkalı şeyler.

[233] Aklın muhtelif fikirler üzerinde kararsızlığı. Gönül darlığı. Kin ve hile. Hıyanet ve adavet.

[234] Temiz yüz.

[235] Yok olmayan. Ebedi olan.

[236] Her şeyin hayatının Allah'ın indinde önceden bilinip yazılması,

[237] Çekinme. Zarar verebilecek şeyden kaçınma. Korunma.

Var mı elinde bir ışık
Yârin yolların dolaşık
Dünyâyı terk eden âşık
Sağ selâmet gezer imiş

Bütün dünyâ benim olsa
Cevahir sayvanım[238] olsa
Bin başlı kervanım olsa
Âhir yeri mezar imiş

Kör yoluna çeker muzu
Bir gün berbat eder bizi
Âdem oğlunun düzü
O da okur yazar imiş

Ruhsat alıp da yandığım
İçip şerbetin kandığım
Benim deyi güvendiğim
Bütün sonsuz pazar imiş

**

Tarih bin üç yüze[239] kondu
Çok aradım dini polat
Herkes zamâneye uydu
Ne yol belli olur ne hat

Felek bu çarhı dönderir
Boşuna seni gönderir
Her deryaya baş endirir
Ne Şat kalır ne de Fırat

Dem be dem[240] havana uçan
Sen ölümden niçin kaçan
Ey Ruhsatî bir gün geçen
Kıldan ince önün Sirat

**

Bin üç yüze tarih kondu
Ne gün belli ne bir saat
Büyük küçük belli değil
Ârife târif ne hacet

Doğru söze derler deli
Ben de kabul ettim beli
Kapandı şeriat yolu
Söylenir dilde şehâdet

Sen namusu ârı bilsen
Yolunda yalvarı bilsen
Nefsini kurtarı bilsen
Elverir sana şerâfet

Kör şeytan böğrüne dürter
Emmare yakanı yırtar
Sahip ol dinini kurtar
Mahşerde olma malamat[241]

Eğer sen de Ruhsat isen
Divanında temmet[242] isen
Muhammed'e ümmet isen
Her zaman getir salâvat

**

Melek-ül mevt[243] gelir bir gün
Bir kimse edemez imdat
Geçirme vaktini gamla
Elinde var mi bir senet

Sararlar on arşın beze
Gelir duman çöker göze
Dört tekbir ile namaza
Dururlar eyleme inat

---

[238] Güneşten, yağmurdan korunmak için veya süs olarak bir şeyin üzerine çekilen dam saçağı gibi düz veya eğimli örtü.

[239] Hicri 1300 yılının karşılığı Miladi 1882'dir. Eğer Rumî takvim esas alınmışsa, 1884 olarak kabul etmek gerekecektir.

[240] Bazen. Vakit vakit. Ara sıra.

[241] Kınanmış, rezil ve rüsva.

[242] Eskiden kitapların sonuna "bitti" manasında yazılan kelime.

[243] İnsanların ruhlarını alan, Azrâil. (A.S.)

Gayret gör başına erken
Nasihat kabul et derken
Yılan çıyan seni yerken
Ne fayda kılmışsın feryat

Niçin almaz keder seni
Bağlarlar derbeder seni
Kara toprak yutar seni
Ne kolun var ne bir kanat

Ölümden evvel ölmeli
Ölümü yakın bilmeli
Bana bir çare kılmalı
Ne Şirin bilir ne Ferhat

Ruhsatî böyle bilirsin
Hem sever hem sevilirsin
Belânı sen de bulursun
Edersin sen seni berbat

**

Buyur âşık bu davete
Ciğer yandı kebabdır bu
Bu meydan aşk meydanıdır
İçersen hoş şaraptır bu

Çekme gel dünyanın kahrın
Boşa nuş eyleme zehrin
Zeyn[244] edelim gönül şehrin
Gelen mah-ı Receb'dir[245] bu

Terk eden bu yola varın
Koyan Hak yoluna serin
Didâr arzu eden yarın
Görmekliğe sebebdir bu

Bu dünyada olmaz safâ
Meyil verme kuru lâfa
Her saat cevrü cefâ
Son encamı haraptır bu

[244] Zinet, süs. Süslemek.

[245] Recep ayıdır.

Ruhsatî sen seni yakma
Hatır kırma gönül yıkma
Basıp gezdiğine bakma
Adam yiyen türaptır[246] bu

**

Usandım gayri ağyarın
Elinden eyledim rücu[247]
Gece gündüz gıybetinden
Dilinden eyledim rücu

Ederler bin türlü garaz
Selâmet gezelim biraz
Dudakları olsun kiraz
Balından eyledim rücu

Tanıdım namus ârımı
Harcattım cümle varımı
Geçirdim yaz baharımı
Selinden eyledim rücu

Dolup dolup eksilmenem[248]
Seyranından kesilmenem
Mansur[249] olup asılmanam
Telinden eyledim rücu

[246] Topraktır.

[247] Bir fikri daha kuvvetli anlatmak için söylenilen sözden caymış gibi görünmek.

[248] Eksilemem.

[249] Hallac-i Mansur değişik dinsel yorumlarda bulunduğu için tutuklanır ve 8 yıl hapis yatar. Hapiste düşüncelerinden vazgeçmez ve sonunda yine yargılanır. İfadelerinde ve mahkemede her zaman kendi dini görüşlerini dile getirir. "ENEL HAK" '(Ben Tanrıyım"). Bu sözcük onun bütün düşünce ve felsefesini kısa ve öz şekilde dile getirir. Hallaç'a karşı alınan mahkeme şöyledir: "Önce kamçılanmasına; sonra bedenin dilim dilim edilmesine, daha sonra darağacına asılarak teşhir edilmesine ve sonra'da kellesinin bedeninden ayrılarak yakılmasına karar verildi." Hallaç-i Mansur bu fetva ile 922 (MS.) yılında Bağdat'ta cezalandırılmıştır. Cezalandırılması yoksul halka silah zoruyla seyrettirilmiştir.

Her sırrım açamam dursun
Rakibin beli kırılsın
Güle bir diken sarılsın
Belinden eyledim rücu

Altın iken bir pul oldum
Yitirdim eşim kul oldum
Ruhsatî'yim bülbül oldum
Gülünden eyledim rücu

**

Ne ağlarsın kömür gözlüm
Söyle derdin sana n'oldu
Sayılı gün gelir geçer
Gidiyorum günüm doldu

Çok ağladım çektim cefâ
Hiç kimseden yoktur vefâ
Yâr ile sürdüğüm safâ
Simdi bana hayâl oldu

Her zaman çıktın karşıma
Ağu kattın sen aşıma
Bin gaza gelse başıma
Geçtiğim gine o yoldu

Arsa çıktı ahu zârım
Ruhsat öde yandı zârım
Kimseler bilmezken sırrım
Hep âleme ayan oldu

**

Eğer insan[250] isen gözüm
Uyan, vakti seher oldu.
Sakin güç gelmesin sözüm
Uyan, vakti seher oldu

Cilâsını arz eder gül
Boynun eğer sefil sümbül
Figana başladı bülbül
Uyan, vakti seher oldu

Ötüşür dilince kuşlar
Halince tespihe başlar
Allah diyor dağlar taşlar
Uyan, vakti seher oldu

Seher vakti akıtıp yaş
Secdeye indirip de baş
Nefis ile kurup savaş
Uyan, vakti seher oldu

Elinde var iken fırsat
Akıtıp gözünden firkat
Böyle kulluk olmaz Ruhsat
Uyan, vakti seher oldu

**

Sabahtan yüzümü yere
Sürem Allah Allah deyu[251]

[250] Doğan Kaya bu dizeyi "Eğer mü'min isen gözüm" şeklinde tespit etmiştir. Şirin bütünlüğü açısından daha mantıklıdır.

[251] Yunus Emre'nin ilâhisi şu şekildedir: "Şol cennetin ırmakları / Akar Allah deyü deyü / Çıkmış İslam bülbülleri / Öter Allah deyü deyü // Salınır tuba dalları / Kur'an okur hem dilleri / Cennet bağının gülleri / Kokar Allah deyü deyü // Kimi yiyip kimi içer / Hep melekler rahmet saçar / İdris nebi hülle biçer / Diker Allah deyü deyü // Altındandır direkleri / Gümüştendir yaprakları / Uzandıkça budakları / Biter Allah deyü deyü // Aydan arıdır yüzleri / Misk ü amberdir sözleri / Cennette huri kızları / Gezer Allah deyü deyü // Hakk'a âşık olan kişi / Akar gözlerinin yaşı / Pür nur olur içi dışı / Söyler Allah deyü deyü // Ne dilersen Hak'tan dile / Kılavuzla gir bu yola / Bülbül âşık olmuş güle / Öter Allah deyü deyü // Açıldı gökler kapısı / Rahmetle doludu hepisi / Sekiz cennetin kapısı / Açar Allah deyü deyü // Rıdvandürür kapı açan / İdrisdürür hülle biçen / Kevser şarabını içen / Kanar Allah deyü deyü // Miskin Yunus var dostuna / Koma bugünü yarına / Yarın Hakk'ın divanına / Varam Allah deyü deyü"

El bağlayıp divanına
Duram Allah Allah deyu

Aksın gözlerimin yaşı
Çalayım bağrıma taşı
Postumu kıbleye karşı
Serem Allah Allah deyu

Gene dilim bülbül olmuş
Gene dağlar sümbül olmuş
Aşk ile yanmış kül olmuş
Kerem Allah Allah deyu

Sakla Yarab imânımı
Okusunlar divanımı
Son nefeste bu canımı
Verem Allah Allah deyu

Nazarımız Yusuf ola
Ey Ruhsatî gir bu yola
İnşallah kendiyle bile
Girem Allah Allah deyu

**

Vaz gel derler bu sevdadan
Geçersem yâr râzı olmaz
Yâd elinden bâde sunsam
İçersem yâr râzı olmaz

Dökeyim âb-i eşkimi[252]
Yıkayım bâb-ı köşkümü[253]
Her yerde sırr-ı aşkımı
Açarsam yâr râzı olmaz.

Âşıkım kapında köle
Gelmesin dert ile belâ
Başım alıp gurbet ele
Geçersem yâr râzı olmaz

Ruhsatî'yim yâre küsüp
Acı poyraz gibi esip
Yakasız gömleği kesip
Biçersem yâr râzı olmaz

**

Gel ey gözüm tedarik gör
Çalış Hakka deme çok az
Sersem gezmek ne lâzımdır
İsterler senden beş namaz

Derviş isen teberin[254] yok
Ölümden hiç hazerin[255] yok
Göçtü kervan haberin yok
Eriş Hakka açıp pervaz

Arif ol nefsini tanı
Boşa sarf etme gel canı
Görelim neyler ol Gani
Kesme ümidini kış yaz

Kâmillerden kemâl ara
Cahile etme mudara
Tabîb bul azmasın yara
Seni rüsva eder mecaz

Hakikat eşiğine düş
Şeriat kazanında piş
Hak ile et alış veriş
Elverir bu kadar niyaz

Var iken elinde fırsat
Bir tüccar ol hemen al sat
Kemâl arıyorsan Ruhsat
Arzuhâlin dikkatli yaz

**

[252] Göz yaşımı.

[253] Köşkümün kapısını.

[254] Balta.

[255] Çekinme. Zarar verebilecek şeyden kaçınma. Korunma.

Gel gönül gurbete düşme
Ya gelinir ya gelinmez[256]
Her güzele meyil virme
Ya sevilir ya sevilmez

Bağçalarda biter cehri
Doldur ver içeyim zehri
Zalim gurbet elin kahrı
Ya çekilir ya çekilmez

Ruhsatî'yim düştüm yola
Hızır bana yoldaş ola
Kız dediğin muhkem kala
Ya alınır ya alınmaz

**

Gine göçü yükletelim
Ya bu fare durur ya biz
Ya karakol bekletelim
Ya bu fare durur ya biz

Dört yanımız hep tarladır
Ekin yok bize zorlatır
Karanlıkta göz parlatır
Ya bu fare durur ya biz

Bacamızdan çıkmaz tütün
Unu teslim ettik bütün
Kaçak döğüşüne metin
Ya bu fare durur ya biz

Kuyruğunu ediyor yay
Unu bulguru etti pay
Aman komşular bire hay
Ya bu fare durur ya biz

Denizden çıktık adaya
Hasmın gözümde tûti[257]ya
Arzuhal yazak kediye
Ya bu fare durur ya biz

Dahi yoktur böyle nûrsuz
Utanmaz budaksız pirsiz
Ne gözümdür kara hırsız
Ya bu fare durur ya biz

Bacamıza taktık camı
Ceht eylerse derler anı
Gel Ruhsatî yıkak damı
Ya bu fare durur ya biz

[256] Bu şiir ufak tefek farklılıklarla başta Karacaoğlan, Emrah, Sefil Ali gibi ozanların adlarına da kayıtlıdır. Karacaoğlun adına kayıtlı olan şöyle: Gel gönül gurbete gitme / Ya gelinir, ya gelinmez/ Her güzele meyil verme/ Ya sevilir, ya sevilmez // Şan ve şereftir zatımız / Yöğrüktür bizim atımız / Gurbet ilde kıymetimiz / Ya bilinir, ya bilinmez / Karac'oğlan düşse yola / Hızır yardım etse bile / Yar dediğin demir kale / Ya alınır, ya alınmaz" (Ahmet Özdemir Dört Yüzüncü Yılında Karacaoğlan Bordo Siyah Y. İst. 2006 s.145) Hem Erzurumlu hem Ercişli Emrah adına kayıtlı olan semaî şöyledir: (Ercişli Emrah'ın olması ihtimali daha kuvvetlidir) : "Gönül gurbet ele çıkma / Ya gelinir ya gelinmez / Her dilbere meyil verme / Ya sevilir ya sevilmez. // Yöğrüktür bizim atımız / Yardan atlattı zatımız / Gurbet ilde kıymatımız / Ya bilinir ya bilinmez. // Bahçemizde nar ağacı / Kimi tatlı kimi acı / Gönüldeki dert ilacı / Ya bulunur ya bulunmaz. // Deryalarda olur bahri / Doldur ver içem zehri / Sunam gurbet elin kahrı / Ya çekilir ya çekilmez. // Emrah der ki düştüm dile / Bülbül figan eder güle / Güzel sevmek bir sarp kale / Ya alınır ya alınmaz"

[257] Dudu kuşu. Papağan. İşittiği sözleri ezberleyip, insan sesi taklidini yapan ve söyleyen bir kuş.

ONBİR HECELİ ŞİİRLERİ

Gönlüm darlandı da çıktım dağlara
Gönlüm eğlencesi dağlar merhaba
Aktı çeşmim[258] yaşı döndü çaylara
Çeşmim eğlencesi çağlar merhaba

Kırlangıcın kanadında temaşa
Orda biter nergis gibi menekşe
Benden selam söylen Sultan Bektaş'a
Orda yatan gazi beğler merhaba

Yürüyen duvara[259] dur dedi durdu
Nişan kalsın deyü belini verdi
Kara taşı hamur gibi yuğurdu
Mucizâtın belli Bektaş[260] merhaba

Ruhsatî söylüyor dili dolaşık
Dostunu görünce şâd olur âşık
Dünü günü yüz sürdüğüm ak ışık
Ab-ı zemzem sunan sağlar merhaba

**

---

[258] Gözüm.

[259] Yürüyen Duvar efsanesinin Hint kökenli olduğu söylenir. Anadolu'da değişik yerlerde değişik söylenceler vardır. Seyyid Mahmud Hayrani, Baba Mansur'u ziyarete gittiğinde bir aslana binerek bir yılanı elinde kamçı yapar. Buna karşılık Baba Mansur, yapmakta olduğu duvarı "yürü" emri ile yürütüp, vahşi hayvanlara hükmederek gelen Seyyid Mahmud Hayrani/Kureyş'i karşılamıştır. Anadolu'daki benzer örneğini Hacı Bektaş Veli Velayetname'si ile Elvan Çelebi'nin Menakıbu'l Kudsiyye'sinde ve Saltukname'de görebilmekteyiz. Velayetname'de vahşi hayvanlara hükmederek gelen kahraman, dönemi içinde daha çok Mevlevilik ve Rufailikle ilişkilendirilen Seyyid Mahmud Hayrani'dir. Hayrani, Hacı Bektaş Veli'yi ziyarete gider Hacı Bektaş'ın oturduğu kayayı "yürü"emriyle yürütmesi ile karşılanır. Menakıbu'l Kudsiyye'de ise, duvarı yürüterek onu karşılayan Dede Garkın'dır. Saltukname'de ise, Karaca Ahmed Sultan'ın Hacı Bektaş'a karşı aslana binip yılanı da kamçı yaparak gittiği ve Hacı Bektaş'ın onu duvar yürüterek karşıladığı anlatılır. İstanbul'daki Karaca Ahmed Sultan Türbesi'nde "Yürüten cansız duvarı Hacı Bektaş Veli Bindin aslana Gazanfer Karaca Ahmed Veli" dizeleri yer almaktadır.

[260] Bektaş kelimesi şiirin uyağına uygun değildir. Bu kıtanın sonradan eklendiği söylenebilir. Aşık İbrahim'in şiirinde "Yürüyen duvara dur dedi durdu / Darı çec üstünde namazın kıldı / Kara taşı hamur etti yoğurdu / Kerameti belli ere merhaba" dizeleri bulunmaktadır. Aşık İbrahim'in Zileli veya Yozgat Sorgunlu olduğuna ilişkin iddialar vardır.

Benden selâm eyle hûbun hûbuna[261]
Hele sabreylesin dursun yazaca[262]
Mart dokuzu[263] çıksın seller sökülsün
Her bir eksiğini görsün yazaca

Sâhil kuşu gelsin yaylaya gitsin
Dağlar don değişsin beyazın atsın
Güller domurlansın bülbüller ötsün
Zülfün mâh yüzüne döksün yazaca

Dermek nasip ola idi gülünü
Sakinsin rakipten ebru telini
İnce meyânına[264] Acem şalını
Benim niyetime sarsın yazaca

Diyâr-ı gurbette olduk mücâvir[265]
Sâdık âşıklara bulunmaz nazir[266]
Hele dağlar başı alsın misâfir
Ruhsatî de eksik görsün yazaca

***

Çok şükürler olsun gani Mevlâ'ya
Çoğu fark etmezdik az olmayınca
Kışı cehenneme misal yaratmış
Cenneti bilmezdik yaz olmayınca

Yüzümü Mevlâ'ya eyledim türâb[267]
Cümleye yardımcı ol gani Yarâb
Nice bin gölleri eylersin harâb
İçinde turnayla kaz olmayınca

---

[261] Güzeller güzeline.

[262] Yaz mevsimine kadar.

[263] Sivas'ta baharın başladığı, güneşin Hamel burcuna girdiği ve gece gündüzün eşit olduğu, baba hesabına göre mart ayının 9. günü yani 21-22 mart. Nevruz günü.

[264] Ortasına, beline.

[265] Komşu, bir mabede veya tekke yakınında çekilip oturan.

[266] Benzer, eş, örnek.

[267] Toprak, toz.

Bir gün olur elin ermez dilbere
Genç iken kendine bir derman ara
Kim olursa olsun girer vebâle
Ölçekle terazi düz olmayınca

Yâr ile gördüm safâyı demi
Gitmiyor başımdan dünyanın gamı
Ruhsatî zamane tutmaz adamı
Elinde kemanı saz olmayınca

**

Gönül eğlenir mi gurbet ellerde
On dokuz bölüklü kız olmayınca
Garip bülbül gibi öter dillerde
Açılıp gülleri yaz olmayınca

Ne müşküldür karlı dağı devirmek
Yönün sevdiğine doğru çevirmek
Âşıka şâyeste[268] türkü çağırmak
Onun da tadı yok saz olmayınca

Ötüşür turnalar gider engine
Kim dayanır âşıkların cengine
Güzel kızlar zaten düşmez dengine
Güller şenelmiyor kaz olmayınca

Sevda dolu Ruhsatî'nin meyinde[269]
Âh u zârım kaldı kaşı yayında
Sevdiğim Hafik'in Gulam köyünde
Bu yıl da gidemem yaz olmayınca

**

Böyle ölenece gafil gezilmez
Bir metaın[270] varsa pazara harca
Biten ömür daha geri düzülmez
Malın varsa okur yazara harca

---

[268] Şayan, uygun, yaraşır, lâyık.

[269] Şarabında, içkisinde.

[270] Kıymetli eşya, tüccar malı.

Dünyayı boş yere boyla mı dedi
Dört kat bina kur da yayla mı dedi
Seni halkeyleyen böyle mi dedi
Camiye köprüye pınara harca

Post bağlayıp gezen bütün deli mi
Eğer yalan isem kesin dilimi
Bir yol da aklına getir ölümü
İnâyet[271] tokluya davara harca

Aldanıp dünyayı temel ettiler
Ölüm yoktur deye amel ettiler
Ruhsatî Ahrete hamal ettiler
Götürmen yükü semere harca

**

Bil ki hakikate yetemem âşık
İptida mecâza[272] çarpılmadıkça
Zikre devam edip vakti seherde
Nefsi emareden[273] kurtulmadıkça

Alıp nasihatim koyup beynine
Tarikat zincirin takıp boynuna
Nazar kılıp ağırına yeğnine
Girip kantarlara tartılmadıkça

Sonu meyl edip te engine akıp
Vücûdu hicrana odlara yakıp
Kâmil meclisinde oturup kalkıp
Hayâ perdesiyle örtülmedikçe

İçmeyen ne bilir şarâp ü meydan
Almalı hikmeti gün ile aydan
Saz ile söz ile alınmaz meydan
Ruhsat'ın mahlası serpilmedikçe

---

[271] Yardım, lütuf medet etmek.

[272] Gerçek anlamıyla değil de ona benzer başka bir anlamla veya istenileni hatırlatır bir kelime ile konuşmak.

[273] İnsanın çirkin ve şeytanın teşviklerine itirazsız uyma hâli.

**

İnşallah eylemez imana muhtaç
Eğer bir kişide irfan oldukça
Beş vaktine devam edip kış ve yaz
Dilinde zikr ile Kur'an oldukça

Bihamdillah geçinirim az ile
Düşerim babına[274] bin niyaz ile
Yanaşmam Cehennem'e söz ile
Muhammed Mustafa sultan oldukça

Ümidim muhkemdir[275] beş ile dörde
Ne havfim[276] dünyada ne de mezarda
Mizanda sıratta korkulu yerde
Ebubekir Ömer Osman oldukça

Sofunun hayını huyunu bilmem
Gafur ismi elde ummana dalmam
İnşallah mahşerde susuz da kalmam
Aliyül Murtaza aslan oldukça

Allah Muhammedi mahzun göndermez
Ümmetinin hatırını sındırmaz
Cehennemde hicap edip yandırmaz
İmam Hüseyin'le Hasan oldukça

Ruhsatî yetmez mi bu kadar ahın
Rahmetinden fazla mıdır günahın
Âşıkıyım Hakkın Resulullahın
Kaçan ceset ile bu can oldukça

**

Bire gönül vazgeç bu hülyalardan
Kani[277] ahret iman kimin aklında
Eller kurt olmuşlar koyun ararlar
Hani hadis Kuran kim'in aklında

---

[274] Kapısına.

[275] Sağlam, sıkı sıkıya, kuvvetli.

[276] Korkmam.

[277] Hani.

Arşa çıkar zulumatın[278] yalanı
Bağladılar doğruların dilini
Kapadılar şeriatın yolunu
Hani hadis Kur'an kimin aklında

Birbiri üstüne inmekte zulüm
Attıkça aksine düşüyor falım
Kimsenin aklına düşmüyor ölüm
Kani Sirat mizan[279] kimin aklında

Bir meniden halk olunma temelin
Kibirlenme elde var mı amelin
Gayretin gör belki yakın zevâlin[280]
Beratını[281] yazan kimin aklında

Daha neler gelir bu garip basa
Sırr-ı hikmetine karışmam haşa
Ruhsatî sen beni çalma gel taşa
O terazi mizan kimin aklında

**

Daim kış olmaz ya devr-i alemdir
Hazer[282] kıl sevdiğim yaz var ucunda
Elbet ayrı düşen bir gün kavuşur
İkrarımız[283] kavi söz var ucunda

Yaralarım göz göz oldu elleme
Siyah zülfü gül yüzüne telleme
Bu gurbetin ardı gelmez belleme
Bir sebep halk olur az var ucunda

---

[278] Karanlıklar, kara gün; dinsizlik ve zulüm devri.

[279] Terazi, ölçü, tartı; akıl, idrak, muhakeme. Mahşerde herkesin amellerini tartmağa mahsus bir adâlet ölçüsü.

[280] Sona erme. Gitmek. Yerinden ayrılıp gitmek.

[281] İmtiyaz ve taltif için verilen resmi kâğıt.

[282] Çekinme. Zarar verebilecek şeyden kaçınma. Korunma.

[283] Açıktan söylemek. Kabul ve tasdik etmek. Hakkı itiraf etmek. Karar vermek.

Yavruyu sorarsan hilal kaşlıdır
Eşinden ayrılmış gözü yaşlıdır
Muhabbet dediğin iki başlıdır
Tahammül olunmaz göz var ucunda

Bu sırrımız her adama denilmez
Böyle ömür geldi geçti sayılmaz
Hey Ruhsatî bu dünyaya doyulmaz
Ve lakin on arşın bez var ucunda

**

Bu başın ki bir menzile ermezse
Başı ulu kervân olsa ne fayda[284]
Bir dilberin mekânına konmazsan
Hayâline Mihmân olsan ne fayda

Arabî Farisî dilin olmazsa
Bülbüle münasip gülün olmazsa
Ye da bir mesnette elin olmazsa
Da'va ile sultan olsan ne fayda

Çekme bu dünyanın endişesini
Ta'mir eyle gönlün dört köşesini
Kem[285] söz ile kırma kalp şişesini
Sonra dönüp dermen olsan ne fayda

Ey Ruhsatî Yaradan'ı zikreyle
Leyl u nehâr[286] ol hâline şükreyle
Geleceği sen gelmeden fikreyle
Sonra dönüp pişman olsan ne fayda[287]

---

[284] Ufak tefek farklılıklar gösteren ve farklı dörtlükleri de barındıran bir şiir Sümmanî adına da kayıtlıdır. (Haşim Nezihi Okay, Sümmanî Hayatı ve Şiirleri, Maarif Kitaphanesi, İstanbul 1975. s. 28)

[285] Kötü, fena.

[286] Gece gündüz.

[287] Divriğili Kul Himmet Üstadım'ın aynı ayakta söylediği Nasihatname şöyledir: "Gafil kalma şaşkın bir gün ölürsün. / Dünya dolu malın olsa ne fayda. / Ettiğin işlere pişman olursun. / Pişmancalık ele geçmez ne fayda. // Bir gün seni götürürler evinden. / Hakk'ın kelamını kesme dilinden. / Kurtulmazsın Azrail'in elinden. / Türlü türlü yolun olsa ne fayda. // Söylersin de sen sözünden şaşmazsın. / Helalini haramından seçmezsin. / Kesilir kısmetin suda içmezsin.// Akan çaylar senin olsa ne fayda. // Sen söylersin söz içinde sözüm var. / Çalarsın çırparsın oğlun kızın var. / Hiç demezsin üç beş arşın bezim var. / Bedestanlar senin olsa ne fayda. // Kul Himmet

**

Yahşi-yaman[288] her gün geçer efendim[289]
Acı sözle dağlamaktan ne fayda
Gıybet etmek zinadan da fenadır
Şurda burada koğlamaktan ne fayda

Kara toprak bir gün basar üstümüz
Eşe dosta ulaştırmaz destimiz[290]
İçi hain yüze güler dostumuz
Yollarımı bağlamaktan ne fayda

Dünya malın bir araya getirin
Her bir umurum[291] gelin bitirin
Sağlığında saymadığın hatırın
Ölümüne ağlamaktan ne fayda

Karışılmaz şu Mevlâ'nın işine
Güvenilmez boranına kışına
Mutabık gelmiyor için dışına
Gül yağıyla yağlanmaktan ne fayda

Varsın gıybetime hemen döğüşsün
Ruhsatî'yi pul yerine değişsin
Ben ölüşün dar yerlerin genişsin
Sahte kara bağlamaktan ne fayda.

**

Üstadım çöksem otursam. / Türlü varlığımı ele götürsem. / Dünya benim diye zapta geçirsem. / Bütün dünya senin olsa ne fayda."

[288] İyi güzel ve kötü (gün).

[289] 19. Yüzyıl Türkmenistan Daşhavuz'lu Aşıkî'nın şiiri şöyledir: "Daniş olan pcnd-ü nasihat tutar, / Gaflet içre kalıp durma efendim. / Görgüsüzler sultan başın har eder, / İstemeyen yere gitme, efendim. / Yoktan vara geldin dünya yüzüne, / Kudretin gör, uygun kelam sözüne, / Yahşi yaman her kim eder özüne,/ Yakan, pişer; kazıp girme, efendim / Akılsız kardeşten namus ar yeter, Cahil olan, aziz başın har eder, Bir yere çok gitsen, hürmetin gider, Kadrin olmaz yerde durma, efendim ..."

[290] Elimiz.

[291] Önem verdiğim işler.

Söyleten söyletir dil-i mahzunum[292]
Gûş eyle pendimi[293] gel Ahmet Ağa
Geşt ü güzâr[294] ettim birkaç kurrayı[295]
Doğru sana geldi yol Ahmet Ağa

Sabavette[296] meşhur hûb[297] idi resmin
Diyanet bâbında çok idi hasmın
Bölükbaşızade[298] Del' Ahmet[299] ismin
Asılzadeliğin bil Ahmet Ağa

Bir zaman dolaştın arap at ile
Çıkardın meydana saltanat ile
Şayetse[300] methine hüsn-i hat[301] ile
Dedirdin Rüstem-i Zal Ahmet Ağa

Bir zaman dolandın pehlivanlıkta
Kalmadı hevesin bezirganlıkta
Şimdi şöhret buldun hanedânlıkta
Yedirdin kaymakla bal Ahmet Ağa

Doğruluk bâbında hem Cennet aldın
Mescid bina ettin çok rahmet aldın
Yüz vurup Ka'be'ye Hac' Ahmet[302] oldun
Şimdi de dedirdin gül Ahmet Ağa

---

[292] Kalbi kırık, kalbden üzgün.

[293] Kulak ver sözüme.

[294] Gezip tozdum.

[295] Dindar Salih kimseyi.

[296] Çocukluk genlerinde.

[297] Hoş iyi, güzel.

[298] Ruhsatî'nin baba yurdu olan Altınyayla'ya (Tonus) bağlı Kızılhüyük köyüne IXX. Yüzyılın sonlarında ilk yerleşen ve köyün kurucularından olan aile. Ruhsatî ile akrabalık ilişkileri olduğu sanılıyor.

[299] Deli Ahmet. Deli sıfatı, yiğitlik anlamında da kullanılır.

[300] Uygun, yaraşır, lâyık.

[301] Güzel yazma, genellikle estetik kurallara bağlı kalarak ölçülü yazma sanatı.

[302] Hacı Ahmet.

Tulu[303] ömürlerle uzun yaş versin
Mevla'm imanını hem yoldaş versin
Beş de huri kızı beş koldaş versin
Habibine komşu ol Ahmet Ağa

Bir tüccarı bilmem kisb u kârımı[304]
Terk eyledim namusumu arımı
Birkaç hanedana attım zarımı
Geldi sana düştü fal Ahmet Ağa

Ruhsat'ın çökmeden çürük binası
Ne keşi bulunur ne tarhanası
Ya bir hımar[305] ya bir ayran anası[306]
Bağışlasan almam şal Ahmet Ağa

**

Elâ gözlerine kurban olduğum
Aman eski ifadenden dönme ha
Şimdi havalanıp gökte uçarsın
Benim ilden başka ile konma ha

Sana söylüyorum canımın canı
Elimden aldırdım sevdiğim seni
Eski ifadenle güvendir beni
Beni ısrarımdan döner sanma ha

Şimdi seni sıkı teşvik ederler
Düşürürler dilden dile yederler
Seni soğutmaya gelip giderler
Yalan yanlış her bir söze kanma ha

Servi gibi uzun o yarin boyu
Gayet metin yerden hem cinsi soyu
Vefasızlık etme bırak bu huyu
Ellerin sözüne sakın kanma ha

---

[303] Doğan. Bir şeye vâkıf olup bilen.
[304] Kazanç, iş güç.
[305] Eşek.
[306] İnek.

Yok iken sevdiğim bu işde suçun
Eski ifadenden döndün sen niçin
Ruhsat senden ayrı düştüğü için
Tez ölürse onun için yanma ha

**

Seher yeli dost köyüne uğrarsan
Selam götür ellerine aman ha
Muhtelif olmasın ahd u peymânım[307]
Dikkat eyle yollarına aman ha

Dilber sana meyledenler sürüne
Can fedâ eyledim pâyı[308] serine[309]
Benden gayri meyil verip birine
Saldırmasın bellerine aman ha

Dayanılmaz sohbetine nazına
Âşık oldum kaşlarına gözüne
İnanıp ta adûların[310] sözüne
Emdirmesin dillerini aman ha

Bir gün muradıma erdiğim zaman
Ayrılık ateşi nasıl da yaman
Sinesin sineme sardığım zaman
Kınalasın ellerini aman ha

Bazı bazı Ruhsatî'yi yoklasın
Tuzak kursun yollarımı beklesin
Cümle emanetim iyi saklasın
Dağıtmasın mallarımı aman ha

**

[307] Yemin etmem, söz vermem.
[308] Ayak.
[309] Baş.
[310] Düşmanların.

Su fani de benim sevdiğim gibi
Bilmem ki melek mi hur(i) mi ola
Böyle bir güzellik insanda olmaz
Devretsem arasam acep var m'ola

Naz ile salınır güzeller başı
Kudretten çekilmiş karadır kaşı
Çözülmüş düğmeler görünür döşü
Yüce dağ başına yağan kar m'ola

Elvan elvan döner eller kınadan
Bir bergüzâr[311] aldım yavru sunadan
Bu surette insan doğmaz anadan
İnci m'ola sedef m'ola dür m'ola

Hey Ruhsat gam sardı her bir yerimden
Bir karanlık duman gitmez serimden
Beni ayırdılar nazlı yârimden
Onlara öcümü Mevlâ'm kor m'ola

**

Bir destan söylesem tiryakilere
Acep tiryakiler darılır mola
Kızıl üzüm olsa koysam beline
Gözü tabakadan ayrılır m'ola

Tiryaki tütünü gayet çok sever
Birini sarmadan birini eğer
Tütün tükenince karıyı döker
Erkeğim diye de kurulur m'ola

Güzel paranızı vermen tütüne
Yazık ömrünüze bütün bütüne
Düşünün bir kerre ondan kötü ne
Bu kötüyle kabre girilir m'ola

[311] Hatırlatmak için armağan, hediye vermek.

Ağızlık tabaka takım beş olur
Yorgunlukta murdar tütün hoş olur
Beş kuruşa kağıt nasıl baş olur
Tutulursa hapse girilir m'ola

Tabaka ambardır ağızlık yaba
Kimisi ince sarar kimisi kaba
Darağacı kurulsa edemez tövbe
Buna da bir şifa bulunur m'ola

Kalın kağıt kaba verir dumanı
Öksürük gelince vermez amanı
İmiği saz çalar döşü kemanı
Otuz iki makam çalınır mola

Tiryakiler durmuş ederler merak
Hele birer daha cigara sarak
Çoluk çocuk çıplak kendi daly(.)rak
Bununla maksuda[312] eriler m'ola

Tütünün ağusu ciğeri sarar
İçmeyen fehmetmez[313] içine zarar
Göğüs tutulunca hendeği yarar
Acep kazma kürek bulunur m'ola

Ruhsatî'm de sözüm haklı değil mi
Bu destan tiryaki aklı değil mi
Simdi kaçak tütün saklı değil mi
Kesede bir tutam bulunur m'ola

**

Yayladan gelirken yolum uğradı
Hoş geldin misafir in dedi bana
Çıkardı memesin verdi ağzıma
Yorgunsun sevdiğim em dedi bana

[312] İstenilen şey. İstek. Arzu. Gâye.
[313] Anlamaz.

Yozgat'tan gelirken yolun sağında
Arzumanım kaldı göğsün ağında
Bir çift ayva bitmiş yarin bağında
O da ayva değil nar dedi bana

Biçare Ruhsat hiç haram yemez
Birinin sırrını birine demez
Boynumuza farzdır beş vakit namaz
Ak göğsün üstünde kıl dedi bana[314]

**

Pazarı aşk içre hûri güzeller
Mezada vermişler kapan kapana
Şu iki gözümü bürüdü seller
Durmadan mevç[315] vurur kapan kapana

Yüzünü gösterdi bir iki dilber
Vurgundur gönlümüz görmeğe iver
Biri kaymak satar birisi şeker
Münasip bulmuşlar kapan kapana

Derdimi anlamaz bir cânânım var
Sermayem aşkta çok ziyanım var
Sevda çarsısında bir kapanı var
Gönül alıp satar kapan kapana

Ham dolsun pirimden aldım himmeti
Dilerim bazûda bulam kuvveti
Uyandım Ruhsatî giydim kispeti
Rakipler söz atar kapan kapana

**

[314] Koşma'nın ilk dörtlüğü Ruhsatî'nin olmasa gerekir. Şiirin diğer kıtalarıyla uyak bütünlüğü yoktur. Karacaoğlan'a nazire olarak söylenen bu koşmaya belli ki Karacaoğlan'ın ünlü koşması karışmıştır. Anılan Karacaoğlan'nın ilk iki ve son kıtaları şöyledir: "Seherden uğradım dostun köyüne / Hoş geldin sevdiğim in dedi bana / Tomurcuk memesin verdi ağzıma / Yorgunsun sevdiğim em dedi bana // Benim yârim gelişinden bellidir / Ak elleri deste deste güllüdür / İbrişim kuşaklı ince bellidir / İnce bellerimi sar dedi bana // ..... Karac'oğlan sırrın kime danışır / Siyah zülfü mah yüzüne kıvrışır / Ayrılanlar elbet bir gün kavuşur / Ağlama sevdiğim gül dedi bana"

[315] Dalga.

Nefis nere dersen ora varırdım
Ama lâkin havf-i Rahman[316] olmasa
Bir lahza ayrılmam nefsin yolundan
Eğer bir kişide imân olmasa

Tutuldu ciğerim yandı derinden
Havfim budur cehennemin narından
Korkulur şeytanın mekr ü şer'inden[317]
Ahir nefsinde Kur'an olmasa

Yalnızlık kul başına gelmesen
Mü'min olan bir havaya yelmesin
Düşmanım da dağ başında kalmasın
Kurt kuş yer cenazen yuyan olmasa

Düşünüp burasın eyleyip teftiş
Hizmet et mürşidin kelamında piş
İki komşu ile biter cümle iş
Nere varır halin duyan olmasa

Şunun bunun inkisarın[318] alırsın
Vaden yeter elbet bir gün ölürsün
Bir amel kıl aralıkta kalırsın
Na'şı musallaya koyan olmasa

Dört tekbire niyet edince müezzin
Acep bilir misin ruh-ı pervazın[319]
Müslüman iki şahit ki lazım
Yazık sana iyi diyen olmasa

Süratlice götürürler mezara
Daha yeni girdin ulu pazara
Hizmet eyle gözüm okur yazara
Garip kalın okumayan olmasa

---

[316] Allah korkusu.

[317] Kötülük, aldatma ve düzeninden.

[318] Kırılma. Gücenme. Beddua ve lânet okuma.

[319] Kanat açıp uçan ruhun.

Ruhsatî'yim gayri küfrü boşlayım
Gece gündüz ibadete başlayım
Aha ben de biraz haram işleyim
Sorgu hesap tartı mizan[320] olmasa

**

Eşiğine süre idim yüzümü
Hediyem yok candan gayri Muhammed
Senden başka kime edem nazımı
Bildiğim yok senden gayri Muhammed

Beni sana ulaştırmaz bu kemâl
Aman ey yüzü ay lebleri[321] zülâl[322]
Eğer ümmetim demezsen n'ola hâl
Yaş dökeyim kandan gayri Muhammed

Gâhi akıllıyım gâh mecnun deli
Gâhi harı[323] sevdim gâhi de gülü
Ebubekir Ömer Osman ve Ali
Bildiğim yok bundan gayri Muhammed

Binde bir nefsimin yoluna gelmem
Münafık sözüne eğlenip kalmam
Dünyayı bir pula verseler almam
Sevdiğim yok dinden gayri Muhammed

Herkes ikna oluyorlar suçunda
Rücu[324] eder kusurunun ucunda
Ruhsat gibi ümmetinin içinde
Sefil yoktur andan gayri Muhammed

**

---

[320] Terazi.

[321] Dudakları.

[322] Saf, berrak, tatlı.

[323] Dikeni.

[324] Geri dönme, vazgeçme, cayma. Sözünden dönme. (Edebiyatta): Bir fikri daha kuvvetli anlatmak için söylenilen sözden caymış gibi görünmek.

Yarab muhannete[325] mal nasip etme
Düşürme avını torda isen de
Gönder cehenneme olsun terbiye
Kafdağı önünde perde ise de

Muhannet kul gibi yoktur amansız
Sırrım ile boğar mutlak gümansız[326]
Bir gün bir dağ başında ölür imansız
Nasip etme Kur'an nurda ise de

Pahılla[327] muhannet birer yaraşık
Ne kadar zemmetse[328] yoluna âşık
Hergiz münacâtta görmez bir ışık
Musa ile bile Tur'da ise de

Şeytan tarikinden vurunup tacı
Bulmasın derdine zerre ilâcı
Muhannetin balı zehirden acı
Yarab nasip etme kırda ise de

Yana yana serde kalmadı akıl
Var gönül merdoğlu merde takıl
Eğer Ruhsatî de olursa pahıl
Kurtarma onu da darda ise de

**

Var oğul mert oğlu mert ile konuş
Şeker olsa yeme muhannet ile
Asilzâde olan azmaz yolundan
Can verir uğruna sadâkat ile

Zapdeder sözünü yerine göre
Harman olur koç yiğit serine göre
Düşünür hasmını tavrına göre
Boğup ta öldürmez nedâmet ile

---

[325] Korkak, soğuk davranışlı, uzak.

[326] Şüphesiz.

[327] Kıskançlıkla.

[328] Tahkir etse, Ayıplansa.

İptida dayıdan soy olmalıdır
Anadan babadan huy olmalıdır
Ne alçak ne yüksek boy olmalıdır
Gezmeli dillerde diyanet ile

Ruhsat'ım doğruyu eğmeli değil
Gücün yettiğine çöğmeli[329] değil
Asil yiğit kendin övmeli değil
Her dem el methetsin şerafet ile

**

Şu benim işime ket[330] vuranları
Yarabbi cihânda derbeder eyle
Bir nazâr muskası yazdım sevdiğim
Takıp ak gerdana bergüzâr[331] eyle

Her nereden baksam nazarıma gel
Gam dükkanı açtım pazarıma gel
Ölürsem ziyaret mezarıma gel
Başıma bir çiçek yadigâr eyle

Gece gündüz düştüm aşkın virdine
Dayanamam şu yosmanın derdine
Ey saba gidersen dostun yurduna
Yârın hasta deyu bir haber eyle

Bülbüller acizdir tutu dilinden
Arzum alamadım gonca gülünden
Seversen Ruhsatî azma yolundan
Engelden sen seni gel hazer eyle

**

Elif Eğlen bile ben de gideyim
Be Benim derdimden bil kerem eyle
Te Temam derdimin hesâbı yoktur
Se Sabit göz yaşım sil kerem eyle

---

[329] Alçalmak, aşağıya inmek.

[330] Engel.

[331] Hatırlatmak için armağan, hediye vermek.

Cim Cemâlin gitmez benim özümden
Ha Hukukun çıkmaz iki gözümden
Hi Hayrat gördün mü benim yüzümden
Dal Dilber ver bana dil kerem eyle

Ri Rahmeylersin bilirim seni
Ze Zülâlin[332] yakar nice bin canı
Zel Zelil[333] eyledi bu aşkın beni
Sin Selâmın her gün sal selam eyle

Şın Şükür görmüşüm düşünür bugün
Sad Sıdık tuttum peşini bugün
Dad Zapta saram döşünü bugün
Tı Tabib derdimi al kerem eyle

Zi Ziya vermemiş hüsnün kemâli
Ayin Alem verir mâli melali
Gayın Gayret ettim görem cemâli
Fe Ferah karşımda kal kerem eyle

Kaf Kurban etmişim yoluna canı
Kaf Kerem et güzel âşıkın tanı
Lam Lütfet sevdiğim unutma beni
Mim Merhamet eline dal kerem eyle

Nun N'olur koynuna girsem bir gece
Vav Vallahi havfim[334] kalmaz zerrece
He Hele sevdiğim gezek böylece
Lamelif Lâ deme gel kerem eyle

Ye Yâr Ruhsat seni yemez sevdiğim
Sırrını kimseye demez sevdiğim
Ak göğsün üstünde namaz sevdiğim
Sen de benim gibi kıl kerem eyle

**

[332] Cennette aktığı söylenen bir suyun adıdır. Berrak, saf, tatlı, soğuk su.
[333] Hor, hakir, alçak. Aşağı tutulan.
[334] Korkum.

Kerem et sevdiğim bozma peymanı
Gider de gelirim sunam gözleme
Kaldır kalbindeki eski gümânı
Soldurma elinde kınan gözleme

Ebrûlar mah yüzde katar diyorlar
Kirpikler hançeri atar diyorlar
Ölümden ayrılık beter diyorlar
Belki Kerem gibi yananı gözleme

Zalim düşman iş bozmaya çalışır
Rakipler de kol kol olup yılışır
Elbet ayrı düşen bir gün kavuşur
Bir bade ver içip kanam gözleme

Gurbette dolaşup bir gün gelirsem
Düşmanlardan intikamı alırsam
Kalbimdeki muradımı bulursam
Ruhsatî'yim geri dönem gözleme

**

Eğer âşık isen gözümün nuru
Sakin mecmuamı yârana verme
Hattım kemdir amma sözüm mücevher
Bir kıymet bilmedik hayvana verme

Vezinden düşürür ebyatlarımı[335]
Okuyup seçemez bu hatlarımı
Atar bir köşeye sanatlarımı
Pahıla hasede şeytana verme

Verirsen verdiğin ehli dil olsun
Tanzim eyledikçe hem bülbül olsun
İlmi tarikatta dili bal olsun
Sözünü bilmedik insana verme

[335] Beyitler. İki mısradan müteşekkil kısımlar.

Ruhsatî'yim ateş düştü özüme
Gidemezsin sakın düşme izime
Getir iki sille vur da yüzüme
Kürt'e Kuvara'ya[336] Türkmen'e verme

**

Hallâkı alemin[337] irfanı çoktur
İflah olacağımız gümân[338] bu sene
Suç kimsenin değil benim eksanım
Yazı göreceğimiz gümân bu sene

Koyun da kalmadı kırıldı kuzu
Fırtına doldurdu dereyi düzü
Ne yaman dar oldu insanın gözü
Çoğu terkeyledi iman bu sene

İcâyet[339] kalmadı dağda ovada
Bereket kalmadı tasta tavada
Rağbet kalmadı atta devede
Yaş görünüyor saman bu sene

Unut deli gönül kaymağı unut
Yoğurda selam ver peyniri kurut
Çirinen pekmezde kaldı bir umut
Göklere çekildi ayran bu sene

Ruhsat'im kusurun görmez kör oldu
Dünya muhannete fazla dar oldu
Tarih geldi işte (91) oldu[340]
Ne acayip oldu cihan bu sene

**

[336] Kafkaslardan göçüp bölgeye yerleşen Peçenek kökenli bir Türk boyu olsa gerekir. Bilindiği gibi 93 Harbi sonrası göç eden Kafkas yöresi halkı Kangal ve çevre ilçe, belde köylerine yerleştirilmişti. Bunlar arasında Mihrali Bey'le gelen tahminen 40 köyü oluşturan Karapapak Türkleri de vardı.

[337] Alemleri yaratan Allah'ın.

[338] Şüpheli.

[339] İyi şeyler.

[340] 1874-1875 yılları.

Gine bu yıl yoksulluğun elinden
Vardık sucu durduk bir değirmene
Çağıldak sesinden gürültüsünden
Döndü kulaklarım her değirmene

Usta şeytan çivisini çevirir
Basar kötürgeye unu savurur
Bağzı nöbetciler şalvar kıvırır
Un isterim deye döner pervane

Kuzu derisinden olur postumuz
Belli olmaz düşmanımız dostumuz
Üç günde bir silkeleriz üstümüz
Yazık bu nârdaki yanan canlara

Hemen bindirirsin tası leğenin
Un alırız nöbetçiden çekleyin
Buğaz döke döke kör kötürğerin
Sıçrar pulatlar değer yanlara

Nezaketli söyler şirin dilleri
Ruhsat'ın perişan olur halleri
Gelir yanımıza İsâ gülleri[341]
Kimi yağ getirir kimi kaygana

**

Âşıklık da'vası nene lâzımdır
Düzen ver sazına hikâyetine
Hele biraz yalan tedarik eyle
Kim bakacak senin kabahatine

Başına cem eyle cini şeytanı
Baştan başa sana verdim meydanı
Ben âşıkım diye aldat çobanı
Yakışmaz değil ye diyanetine

---

[341] Ruhsatî'nin yaşadığı Kangal, Altınyayla, Şarkışla gibi yörelerde, Türkler çiftçilik, hayvancılıkla uğraşırken, çoğunluğu Ermenilerden oluşun gayrimüslimler kuyumculuk, terzilik, duvarcılık, marangozluk, değirmencilik, demircilik gibi sanata ve ticarete dayalı işlerle geçinirlerdi. Belli ki Ruhsatî'nin işçi olarak girdiği değirmenin sahibi Ermeni'ydi. Çünkü Ermeni kızlarına "İsa Gülü" denirdi. Kerem'in Aslı'sının adı da İsa Gülü'ydü.

Günahını al Köroğlu'nun Kerem'in
Farkı yoktur helâl ile haramın
Bir'ki mangır kapmak senin meramın
Sakın ha hor bakma zanaatına

Okur yazar olan diyor kerahet
Cahil olanlara dersin şerafet
Haram değil ise kolay feraset
Aferin yalandan ferasetine

Ne gezersin boşa Hind'i Yemen'i
Arayıp bulsana dini imanı
Ey Ruhsatî sen de al bir kemani
Eğer yakışırsa tarikâtine

**

Geldi bahar ayı arttı figanım
Karalar geyindim allar üstüne
Ayrılık bâdesin selvi revânım
Doldurup sunardın eller üstüne

Nasıl methedeyim bir âlişandır[342]
Güzellikte Yusuf pâyesi handır
Dediler vallahi bu da sultandır
Hükmeder keysûlar[343] haller üstüne

Gör ahu vâhımı hezâr[344] eyledi
O demi vuslatım güzâr[345] eyledi
Bakışı canımdan bizâr eyledi
Acep bu ne haldir haller üstüne

Açılsa dehânım[346] söylerdim derdim
Demedim ismini dilimde verdim
Ölmeden bir daha göreydim derdim
Düşerek Ruhsatî haller üstüne

---

[342] Şan ve şerefi yüksek olan.

[343] Anlayışlı, idrakli kişiler.

[344] Pek çok.

[345] Beceren, halleden, yapan.

[346] Ağzım.

**

Ayrıldım Kâbe'den ağlamayım mı
Bir daha döner mi yollarım yâre
Yas çeküp karalar bağlamayım mı
Ayan olur mu hallerim yâre

Rüyada zemzemle yudum yüzümü
Hacerülesvet'e diktim gözümü
Mevlâ'm kabul etti her niyazımı
Kaldırdım ellerim ağladım yare

Arzulayup geldin can fedâ olsun
Altun oluk sana elvedâ olsun
Hayâline bile kan fedâ olsun
Durmasın çağlasın sellerim yâre

Medine'ye geldik erdik murada
Kalmadı elimden gitti irade
Nice velileri bulduk orada
Gine bülbül oldu dillerim yâre

Nasıl ayrılmalı el'aman Hüdâ
Şamdanlara bu gün dikildi çırağ
Yüz bin hüccâc ile ittik elvedâ
Ruhsat'ım yâd olsun mallarım yâre

**

Güzeller şahına bir muska yazdım
Değmesin düşmanın nazarı diye
Bir gece gönderdim gizli bir nâme
Kuralım tenhada pazarı diye

Halime münasip yârân bulunmaz
Kalpteki yaramı saran bulunmaz
Dilbere bir öğüt veren bulunmaz
Terk eyleme okur yazarı diye

Mürüvvet[347] kılmadın şu ben gedâya[348]
Bu sinemi karşı verdim cedâya[349]
Sitem sözlerini kıldın hedâya[350]
Başımda gezdirdim güzarı diye

Bu senin efkarın bu senin gamın
Dillerde söylenen hep senin namın
Ölürsem Fatma'nın yoluna gömün
Yadetsin Ruhsat'ın mezarı diye

**

Yenile bir şuha gönül düşürdüm
Açılmış goncası bağları taze
Kement kurmuş gamzesinden ok atar
Çekti bu sinemi dağları taze

Yavru şahin kanatlanmış kol açar
On üçünden on dördüne yol açar
Domur domur çiçeklenmiş gül açar
Hemen sarılacak çağları taze

Dost eline al kınalar yakınmış
Demem ismin dört harf ile okunmuş
Al yaşıl bağlanmış simler takınmış
Her rengini bulmuş ağları taze

Ruhsatî gam çekmiş gamdan usanmış
Benler dane dane ruye döşenmiş
Beline lahuri şallar kuşanmış
Gamze kılıç çekmiş zağları taze[351]

---

[347] İnsaniyet. İnsanlığa uygun olan şeyi yapmak. Güzel ve iyi şeyleri alıp, kötü şeyleri ve hâlleri bırakmak. Ana baba saadeti. Mertlik, yiğitlik.

[348] Fakir. Kimsesiz. Dilenci.

[349] Bol yağmur, rahmet. Hediye, ihsan.

[350] Sakin olmaya.

[351] Değerli bilim adamı Doğan Kaya'nın tespit ettiği şekliyle şiir yukarıda olduğu gibidir. Kaya'nın Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatî adlı kitabının 259. sayfasında yer alan notta, Vehbi Cem Aşkun'un kitabında son dörtlüğün bulunmadığı belirtilmektir. Ancak, Vasfi Mahir Kocatürk'ün "Koşma Saz Şiiri Antolojisi" adlı kitabının (Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1963) 298. sayfasında "Saz Şiiri Tarzında Yazılmış En Güzel Şiirler" başlığı altında bu şiir Aşık Kusûrî'nin olarak gösterilmektedir. Kusûrî bir rivayete göre Ruhsatî'nin hocasıdır. Kusûrî'nin Darende'den

**

Neyleyim feleğin ihmal işini
İçirir her zaman sem[352] bize bize
Alnımız bir tan günü çavmadı[353]
Daim yoldaş oldu gam bize bize

Kişver[354] gününün de yayı yassıldı
Aşkın kileleri doldu esildi
Kime yar dedimse ağyar kesildi
Her dem refik[355] olur kem bize bize

Yüküm gamdır karalıyım karalı
Yandı ciğer paralıyım paralı
Yar elinden yaralıyım yaralı
Vermedi rakipler em bize bize

Rakipler set çekmiş araya bilmem
Kimden em düzelim yaraya bilmem
Neyleyim ol kaşı karaya bilmem
Nispetle çekiyor dem bize bize

Bu sefil Ruhsatî sana kul oldu
Yana yana ateşine kül oldu
Sevdana düşeli yedi yıl oldu
Dinini seversen dön bize bize

**

göçerek Maraş, Çorum, Şarkışla'da bir süre kaldıktan sonra, Gazibey Çongar, Elbeyli, Kale gibi köylerde eğleştikten sonra Güzeloğlan köyünden birisi ile evlendiği ve iç güveyisi olarak burada yaşadığı biliniyor. Asil ismi Ömer'dir. "İptida ana rahminden cihana geldiğimin tarihi 1193" cümlesinden H. 1193 yani 1779'da doğduğu ve 1800'lü yıllarda öldüğü sanılıyor. Kusûrî Baba'nın mezarı Altınyayla ilçesi ile Güzeloğlan köyünün arasında Kıranyurdu mevkiindedir. Altınyayla'ya 3 km, Güzeloğlan köyüne 2 km uzaklıktadır. Mezarın çevresi beton bir duvarla çevrilidir. Kusûrî ile ilgili ayrıntılı bilgi Hasan Coşkun'un Sivas Revak Dergisinde ve **"talibicoskun.org/altinyayla/sairler.htm"** de yayınlanan yazısında bulunmaktadır.

[352] Zehir.

[353] Güneş doğmak. Dağılıp yayılmak, saçılmak. Sapmak, yol değiştirmek, amaçtan şaşmak.

[354] Ülke, memleket, iklim.

[355] Arkadaş, dost, eş.

Beni bir onulmaz derde düşüren
Bir (ayın) bir de (şın) birisi de (kaf)[356]
Ciğerimi kebap eden pişiren
Bir (ayın) bir de (şın) birisi de (kaf)

Günah deryasını döküp devirden
Nefis havasını sürüp savurdan
Gece gündüz Ya Hû deyi çağırdan
Bir (ayın) bir de (şın) birisi de (kaf)

Bu sinemi aşk oduna yaktıran
Mahpusluğun zincirini taktıran
Her kapıda boyun eğip baktıran
Bir (ayın) bir de (şın) birisi de (kaf)

Nakşibendi tarikine girdiren
Acaib garaib haller gördüren
Bana Ruhsat mahlasını verdiren
Bir (ayın) bir de (şın) birisi de (kaf)

**

Baharın geldiğin yeni anladım
Akar boz bulanık seller bir taraf
Bülbülün figanı çıktı eflâke
Yeni domurlanmış güller bir taraf

Güneş çavmış sahraların yüzüne
Evler konmuş yaylaların özüne
Kimi sürme çekmiş elâ gözüne
Kimi kınalanmış eller bir taraf

Kimi gümüş düğme dikmiş yakaya
İşi olan işin koymaz bekaya
Kimisi gark olmuş mavi çuhaya
Kimisi giyinmiş allar bir taraf

[356] Ayın, şın ve kaf harflerinden "âşk"ı kastediyor.

Kuzular meleşir koyunlar inler
Baktıkça yüzüne kulağım çınlar
Katar katar olmuş gerdanda benler
Dökülmüş üstüne teller bir taraf

Ruhsatî dünyadan elin kestikçe
Ağyar[357] olan yüz tutmayıp küstükçe
Bad-ı saba[358] dert elinden estikçe
Hub[359] rayiha verir yeller bir taraf.

**

Bu nasıl hükümet bu nasıl gidiş
Yarım kıl bütünü soracak Allah
Semaya çekildi insaf adalet
Bir dahi hükümet kuracak Allah

Böyle mi gönderdi hükm-i Kur'an'ı
Böyle mi indirdi emr ü fermanı
Böyle mi severler dini imanı
Ne yüz ile sana verecek Allah

Yaradan'ı hiç aldın mı zikrine
Devamın var mıdır acab şükrüne
Bir kez de ölümü getir fikrine
Verdiği bu ruhu alacak Allah

Kul eyledi nefis seni şeytana.
Taptırdı liraya sime[360] divane
Soyunup çıkarsın yanın meydana
Bak ne muamele kılacak Allah

Çıkarırsın ardı gelmez nizayı [361]
Kendine gel tahsil eyle rızayı
Ruhuna verirler türlü ezayı
Adaletçe hüküm verecek Allah

---

[357] Başkaları, yabancılar, eller.

[358] Sabah rüzgarı.

[359] Güzel, hoş.

[360] Gümüşe.

[361] Çekişme, kavga.

Hazır edip cehennemi cenneti
Kabul etmez beşibirlik minneti
Adil kullarına verip rahmeti
Zalimi nirana[362] sürecek Allah

Haram helâl demez seçmezdin yerdin
Ebed kalır sandın mekanın yurdun
Zulm ile bu kadar devlete erdin
Hak mizan terazi kuracak Allah

Hele fikret nere varacak halin
Gün be gün dolmakta yakın zevalın[363]
Bir top bezden fazla var mıdır malın
Yarattığın rızkın verecek Allah

Da'im yanar gider Ruhsatî sefil
Sıdk ile divâna ihvâya çekil
Her bir umuruma eyledim vekil
Benim da'vâlarım görecek Allah

**

Açlığı seversen sana üç oruç
Yarım lira borcum vardır ver Allah
Namerd kapısına eyleme muhtaç
Kerem eyle şu işimi gör Allah

Bir vakit kulunu koymazsın darda
Bir anda keşfolur yetmiş bin perde
Sen varken ahvalim demem bir ferde
Yok değil ya hazinende var Allah

Sana layık rahmetine garg etmek
Bizlere de lazım oldu fark etmek
Görünmezden sebebini halk etmek
Yok şerikin[364] haşa sensin bir Allah

---

[362] Ateşlere.

[363] Sona erme. Gitmek. Yerinden ayrılıp gitmek.

[364] Ortağın.

Sürekci zalimdir bilmez amanı
Fark ettim liradır dini imanı
Anladım soyacak sako[365] tumanı
Dardan kurtaracak bir Allah

Sırrı hikmetini kıldım temaşa
Birliğini inkar etmeyiz haşa
Kafir de yalvarsa boş salman boşa
Ruhsat da bir kemter[366] derbeder Allah

**

Ne kadar cevr etsen ben şu gedâya
Payma hüddamım elhamdülillah
Gerek niran[367] gerek cinan[368] yüzünden
Eksik değil gamım elhamdülillah

Güftarım görenler ta 'n eder belki
Kendimden söylemem hakikat bil ki
Kurda kurt göründüm tilkiye tilki
Ademde ademim elhamdülillah

Ne devletim vardır ne de bir atım
Anadan öksüzüm babadan yetim
Gam ile yoğrulmuş kemiğim etim
Sabırdır her demim elhamdülillah

Ağım yok yas donu karam var amma
Onmayacak kadar çarem var amma
Hemen Eyyub kadar yaram var amma
Hüdâ'dır merhemim elhamdülillah

Ne çokça mallım var ne de bir aklım
Şükür ambarda da bulunmaz tahlım[369]
Ruhsatî'm ahrete yetiktir aklım
Dünyaca sersemim elhamdülillah

---

[365] Paltoya benzer bir tür üstlük

[366] Aciz. Fakir. İtibarsız.

[367] Ateş.

[368] Cennet.

[369] Tahılım.

**

On bir ayın serfirâzı[370] Ramazan
Eriştirdi Rahman elhamdülillah
Firak-ı hasretin yaktı el -aman
Kavuşturdu Rahman elhamdülillah

Tutalım orucu vurunak tacı
Kılalım salatı[371] geçelim sacı
Yetirip ta'amı[372] olalım hacı
Kavuşturdu Rahman elhamdülillah

Kılalım teravih kazanak rahmet
Sünnet-i Resul'ü edelim hüccet
Bu ayda nuşolur[373] kevser-i cennet
Kavuşturdu Rahman elhamdülillah

Ne devlet sağ kalan erdi bu maha
Nasib olur mu görmek aceb bir daha
Seher vakti ağla çağır Allah'a
Kavuşturdu Rahman elhamdülillah

Eğer umuyorsan huri cenneti
Leyle-i Kadir'de[374] sen bul rahmeti
Ta'zim[375] et bu maha Âşık Ruhsatî
Kavuşturdu Rahman elhamdülillah

**

Bihamdilillah Gafur ismi var iken
Ağlama ey gönül gül ferah ferah
Esmasında Settar[376] ismi nur iken
Akıtma gözyaşı sil ferah ferah

---

[370] Başını yukarı kaldıran, yükselten. Benzerlerinden üstün olan.

[371] Namazı.

[372] Yemek, yenilecek şey.

[373] İçilir.

[374] Kadir gecesinde.

[375] Saygı, hürmet. İkramda bulunmak. Bir kişi hakkında büyük sayıldığını gösterecek şekilde güzel davranmak, saygı göstermek.

[376] Allah'ın güzel isimlerinden ve niteliklerinden biri. Örten, kapayan gizleyen. En çok gizleyen ve örten.

Eğer umar isen Haktan cenneti
Sofiye yalvarıp etme minneti
Gece gündüz terkeyleme sünneti
Beş vakit farzını kıl ferah ferah

Aşkın Zülfikarın beline sokun
Aduyu nefsine yanaşma sakın
Dilini haramdan gıybetten sakın
Geçersin Sıratı yol ferah ferah

Hulusi kalb ile birle Allah'ı
Seni nara yakmaz hemi Vallahi
Bülbül ol metheyle Resulullah'ı
Açılsın bahçende gül ferah ferah

Her derede söğüt olmaz Ruhsatî
Her anadan yiğit olmaz Ruhsatî
Bundan güzel öğüt olmaz Ruhsatî
Aklın başta ise al ferah ferah

**

Dedim dilber seni sevmek niyetim
Dedi ki acırım ben sana vah vah
Dedim neremdedir söyle kusurum
Dedi demedim mi dün sana vah vah

Dedim yanağında bir gül dalı var
Dedi ahmak mısın işte alıver
Dedim dudağından bir şeftali ver
Dedi kaynamadı kan sana vah vah

Dedim bir ikrarlık dudu dilinden
Dedi boşa alıkalma yolundan
Dedim mecnun oldum senin elinden
Dedi teselli ver sen sana vah vah

Dedim mah yüzünü elbet açarım
Dedi zehir ise ben de içerim
Dedim vallah seni alır kaçarım
Dedi zulüm eder Han sana vah vah

Dedim geçenlerde kaş etmedin mi
Dedi sırlarımı faş etmedin mi
Dedim Ruhsatî'yem eşitmedin mi
Dedi kurban olsun can sana vah vah

**

Sevdiğimden bir kem haber işittim
Vay benim başıma yine mi vah vah
İlahi rakibin gözü kör olsun
Acep kim öğretti sunamı vah vah

Güzellere benim gibi tacir yok
Ne yaman zulmette[377] kaldım fecir[378] yok
Bana benim gibi candan acır yok
Yıktım harap ettim hanemi vah vah

Gahi hasta oldum gahi yaralı
Gahi ak giyindim gahi karalı
Bir ahû gözlüye meyil vereli
Yıktım kül eyledim sinemi vah vah

Bilmem ne günahım kabahatimde
Bir amel bulunmaz tabiatımda
On iki yaşımda sebavetimde[379]
Yitirdim pederi anamı vah vah

Ruhsatî rakipler bu sene zalim
Sana senden oldu bu kadar zulüm
İsmini demeye varmıyor dilim
Vermedi düşmanlar dönemi vah vah

**

Adalet sahibi aziz hünkârım
Ağlayı ağlayı göz de kalmadı
Adalet kâfire hürmet fitneye
Müslüman olanda yüz de kalmadı

---

[377] Karanlıkta.

[378] Tan yerinin ağarması. Şafak. Sabah vakti, güneş doğmadan evvel şarkta hâsıl olan kızıllık.

[379] Çocukluğumda.

Aşık olan kalem almış yazıyor
Mü'min olan öz canından beziyor
Fakir fukara da üryan geziyor
Baha yetirecek bez de kalmadı

Padişahım bunlar senden sorulur
Sahipsiz kuş kanadından kırılır
Bir gün olur mahşer yeri kurulur
Geçti halaveti[380] haz da kalmadı

Bir tarafın kel deyüben[381] getirdi
Bir tarafın sürüp yandan götürdü
Muhalif iş memleketi batırdı
Karardı lambalar gaz da kalmadı

Parça parça oldu yaylalar yurtlar
Ortalıkta kaldı yiğitler mertler
Ruhsati'yi iflah etmez bu dertler
Gitti sağır akraz[382] laz da kalmadı

**

Sene bin iki yüz yetmiş yedide[383]
Yüzüne bakacak bir can kalmadı
Gittikçe azıyor ahır zamane
Hakikatlı la'l ü mercan[384] kalmadı

Mansurî[385] dağları yıkacak deyi
Cihânı ateşe yakacak deyi
Mehdi Ali Resul çıkacak deyi
İnsanın kalbinde güven kalmadı

---

[380] Tatlılık. Şirin olmak.

[381] Diyerek.

[382] Dilsiz.

[383] Milâdi 1860 yılı.

[384] Kırmızı ve kıymetli bir mercan, inci.

[385] Bir ihtimal, yeniçeriler yerine kurulan "Asakir-i Mansure-i Muhammediye" adı verilen Osmanlı ordusunu kastetmektedir. Cenab-ı Hak tarafından her işinde nusrete mazhar olduğundan Hz. Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm'ın bir ismi de Mensur'dur.

Bazıları düşünmüyor yan gider
Yalandan gıybetten bütün din gider
Bazıları şurda burda zemmeder[386]
Dini bütün sadık yaran kalmadı

Helal kan olan harama kattı
Kafir şeytan geldi kalbimi tuttu
İnsan fitne oldu dünyaya taptı
Vezn edip[387] akımı deren kalmadı

Dil bilmeyen herkes doldu cihana
Gayri belli oldu ahır zamane
Kesildi adalet girdik zindana
Baş sokacak yan zindan kalmadı

Nasıl edem nefsim bağladı özüm
Mevlâ'nın yanında kalmadı yüzüm
Dünya benim olsa doymuyor gözüm
Bu kara kanaat veren kalmadı

Ben de bildim kaldık ahır zamana
Aklım kesti muhtaç oluruz nana[388]
Haşa sakallılar söver imana
Darılıp ağzına vuran kalmadı

Böyle bir asırda Kitap'a uymaz
Hiç kimse kimsenin hatırın saymaz
Yıkıldı odalar bir taşın koymaz
Tamir eyleyecek viran kalmadı

Tarih kırk dediler tekmil hepsini
Gittikçe bozulur İslam yapısı
Kapanmak yakındır tevbe kapısı
Ulemaya hürmet zaman kalmadı

---

[386] Hakaret eder. Küçük görür.

[387] Tartıp.

[388] Yörede özentisiz olarak en basit haliyle sac üzerinde pişen ekmeğe verilen ad..

Ötme bülbül ötme bozuktur bağlar
Ruhsat bu dünyaya geleli ağlar
Bütün mü'min olan karayı bağlar
Fukara halinden soran kalmadı

**

Gine gönül kuşu bilmem ne hikmet
Kafesi mihnette kapandı kaldı
Dam oldu payine[389] dane-i kısmet
Diyarı gurbette kapandı kaldı

Gittiler hünkara biraz müptela
Şikayet yüzünden koptu vaveyla
Arzuhaller buyrulmadı galiba
Babı hükümette kapandı kaldı

Ehli dil olanlar yolunu tuttu
Dilesin maksuda menzile yetti
Âşıklar zümresi didara gitti
Sofular cennette kapandı kaldı!

Niçin ateş değil Ruhsat külâhın
Çıkmıyor göklere feryad u âhın
Uyanmadı gitti bahtı siyahın
Kuşe-i vahdette[390] kapandı kaldı

**

Serden eksik değil gam ile mihnet
Sılada bir nazlı cananım kaldı
Kesildi takatim yoktur dermanım
Gözü yaşlı kaşı kemanım kaldı

Yanımda değil ki derdin bileyim
Ağlatmayıp gözlerini sileyim
Neme şad olayım neme güleyim
Derdimin dermanı Lokman'ım[391] kaldı

---

[389] Ayağına.

[390] Birlik köşesi.

[391] Kur'an-ı Kerim'de ismi geçen büyük zatlardan olup öğütleri ve ahlâkî, tıbbî sözleri ile tanınmıştır. Peygamber Davud (A.S.) zamanında yaşadığı rivayet edilmektedir. Peygamber veya veli olduğu hususunda ihtilaf vardır.

Cemâlin karşımda bir ziya gibi
Gözümün önünde tutiya gibi
Bi-ayni[392] Yusuf u Zeliha[393] gibi
Kavuştur Ya Rabbi Kenan'ım kaldı

Ruhum yar yanında kendim gurbette
Ruz u şeb[394] gamlıyım düşman rahatta
Kavuştur Ya Rabbi eşref saatte
Ruhsatî'yim elde destanım kaldı

**

Aman felek aman aklım yitirdim
Dört körpe kuzuya can dayanır mı
Okşayı okşayı evlat yetirdim
Temelsiz dünyaya güvenilir mi

Aman Allah böyle kalem çalınmaz
Lokman hekim gelse çare bulunmaz
Evlatsız dünyada murat alınmaz
Böylesi "duş"tan ah uyanılır mı

Daha susuz yerde söğüt mü biter
Ateşim yanmadan tütünüm tüter
Gül yüzlü kuzular toprakta yatar
Kanlı yaş dökmekten usanılır mı

Biri dokuzunda dişin doldurdu
Biri altısında gülün soldurdu
Biri üç yaşında kendin bildirdi
Bu çağda fidanlar budanılır mı

---

[392] Gözsüz.

[393] Yusuf Peygamber ile Mısır vezirinin karısı Züleyha arasında geçen olayları temel alan halk hikayesi. Yusuf köledir, Züleyha efendi; Yusuf güzeldir, Züleyha aşık; Yusuf dillere destandır, Züleyha dillere düşmüştür. Çok zordu Yusuf'u görmeyen gözün Züleyha'yı anlaması. Çok kolaydı Yusuf'u görmeyen gözün Züleyha'yı kınaması.

[394] Gündüz ve gece.

Meleyi meleyi gitti kuzular
Her gittikçe ciğerciğim sızılar
Durmana gelmesin böyle yazılar
Söz ile dört evlat kazanılır mı

İkizlerim erişmeden yaşına
Azrail geldi düştü peşine
Üçü birden musallanın taşına
Bir günde konunca dayanılır mı

Ruhsatî güllere acıdı billah
Feleğin elinden eleman Allah
Mevladan gelene (Elhükmülillah)
Azrail elinden can alınır mı

**

Teselli eyledim deli gönlüme
Boynumuza taktı aşkın tavkını[395]
Rakibin elinden dolgundur çilem
Zerrece îmânı dini yok dini

Muhabbet yolunda kuralım çarşı
Ne yaman yüzlerin satıyor turşu
Bir safa sürelim düşmana karşı
Geçirmeden güzelliğin vaktini

Biz de Mecnun olduk saçı Leyla'ya
Halden bilen yok ki derdim söyleyem
İntikamım saldım kadir Mevla'ya
Tarumar eylesin tacı tahtını

Yana yana kara bağrım taş oldu
Kan karıştı iki gözüm yaş oldu
Geze geze bir soysuza duş oldu
Gördünüz mü Ruhsatî'nin bahtını

**

[395] Tasmasını.

Gel gidelim uzaklara sevdiğim
Bizi zemmeyleyen[396] ellere karşı
Eğil bir yol dudağından öpeyim
Ağzından dökülen ballara karşı

Kerem eyle beni tanı sevdiğim
Uğruna koymuşum canı sevdiğim
Sözünen vermezler seni sevdiğim
Alayım kaçayım ellere karşı

Malım mülküm hep yoluna koymuşum
Kaç yıl oldu seni böyle sevmişim
Her ağızdan senin methin duymuşum
Seyrine doymayan güllere karşı

Her vakit mihnete yüzüm sürdükçe
Ol hüsnün bağına tenha girdikçe
Kışım bahar olur seni gördükçe
Ruhsatî karışmam sellere karşı

**

Bire felek nedir senin ettiğin
Bize bir dem sürdürmedin el gibi
Anlatılmaz ne tarike yeldiğin
Tükendi ömrümüz geçti yel gibi

Hiç eksik olmadı başımdan belâ
Otuz yıldır çektim dolmadı çile
Bir mecazi[397] aşka oldum müptela[398]
Aktı gitti gözüm yaşı sel gibi

[396] Ayıplayanlara.

[397] Gerçek anlamda değil de ona benzer başka bir anlam veya istenileni hatırlatır bir kelime ile konuşmak.

[398] Dertli. Hasta. Başı sıkıntılı. Rahatsız. Belâlı. Düşkün. Tutkun. Tutulmuş.

Nice pervaz[399] artı gönül uçmadı
Sem[400] oldu badeler kimse içmedi
Turab[401] oldum kimse basıp geçmedi
Ayaklar altında oldum yol gibi

Kime yâr dedimse yönün çevirdi
Kahpe felek beni sürdü savurdu
Sinnim[402] vardı elli biri devirdi
Çekildim köşeye oldum lâl gibi

Daim coşkun akar bu aşkın seli
Biz de mecaziden doğrulttuk yolu
Ne kadar methetsem şekeri balı
Hey Ruhsatî olmaz yine bal gibi

**

On birinde bir güzele hizmetim
Yeni açmış has bahçede gül gibi
On ikide henüz gelmiş baharı
Akar gider boz bulanık sel gibi

On üçünde ebru zülfü top durur
Aklı fikri temelinden kopturur
On dördünde yanağından öptürür
Dili şeker dudakları bal gibi

On beşinde çilesini doldurur
On altıda kendisini bildirir
On yedide ma'şukunu öldürür
Göz ucuyla bakar gider yel gibi

On sekizde gördüğünü şaşırmaz
On dokuzda döktüğünü döşürmez
Yiğirmide aklın derer taşırmaz
Sahip olur her yanına mal gibi

---

[399] Kanat.
[400] Zehir.
[401] Toprak.
[402] Yaşım.

Yirmi beşte döner yüceden gider
Otuzunda dört etrâfın denk eder
Otuz beşte yavaş yavaş kan gider
Kırk yaşında geçmez olur pul gibi

Kırk beşinde kızıl düşer gülüne
Ellisinde yokuş gelir yoluna
Elli beşte bak dünyanın haline
Tozar gayri sermayesiz kül gibi

Altmışında duvarlara yan gelir
Altmış beşte gözlerinden kan gelir
Yetmişinde umut etme can gelir
Tekne taşır teneşirde sal gibi

Yetmiş beşte söyler söyler usanmaz
Sekseninde her ne etse utanmaz
Seksen beşte yatar gayri uyanmaz
Ne söylersen haber vermez lâl gibi

Doksanında hazır eyle bezini
Doksan beşte kimse çekmez nazını
Yüz yaşında teslim eder özünü
Ey Ruhsatî felek yine dul gibi

**

Talihim yönettim ilm-i remmâle[403]
Bu sevda sinemde ocak eyledi
Bilmem ki baht-ı siyahım mı kem[404]
Sevdiğim arayı uzak eyledi

Su serperler yaktığınız çıraya
İlaç olmaz yürekteki yaraya
Soysuz iş bozanlar girdi araya
Kesti aramızı tuzak eyledi

[403] Fal bilimine.

[404] "Bilmem kara talihim mi kötü"

Bulunmaz mı bu yaranın kolayı
Başımıza satın aldık belayı
Başkaldırdı düşmanların alayı
Kuşanup silahın yarak[405] eyledi

Gam ile mihnettir mekanım yurdum
Bir değil beş değil on değil derdim
Derd-i cânâneyi Ruhsat'a verdim
Ruhsat bu davayı yasak eyledi

**

Gel gönül dünyaya eyleme ülfet
Nice arifanlar gitti gelmedi
Terkeyle elinde var iken fırsat
Nice hub zamanlar gitti gelmedi

Hulusu kalb ile sev Yaradan'ı
Kün[406] demekle halk eyledi cihanı
Muhammed Mustafa canların canı
O nuru süphanlar gitti gelmedi

Hiç çıkmıyor derunumdan hayali
İsmile müsemma[407] buldu kemali
Ebubekir Ömer Osman-u Ali
O ehli Kuran'lar gitti gelmedi

Cümle din kardeşi olmuştur razı
Ederim ruzu şeb Hakka niyazı
Hamza Ebamüslim Battal-ı Gazi
O şanlı sultanlar gitti gelmedi

Gördün mü dünyada eğlenip kalmış
Saraylar yaptırıp bermurad olmuş
Bir gün de derler ki Ruhsatî ölmüş
Nice şairanlar gitti gelmedi
**

---

[405] Silah.

[406] "Ol" mânasında emirdir. Allah (C.C.) bir şeye Kün dese; o şey olur.

[407] İsimlendirilen, ad verilmiş olan, bir ismi olan.

Gönül azât oldu gamu şitâdan[408]
Şükür Yaradan'a yine yaz geldi
İşte böyle diyordum Hüdâ'dan
Şükür Yaradan'a yine yaz geldi

Göller dalgalanup kazı gözlerdi
Gönül allı pullu kızı gözlerdi
Sevda çekenler de yazı gözlerdi
Şükür Yaradan'a yine yaz geldi

Vakit yeli esti karlar eridi
Hicâbından kar çiçeği farıdı[409]
Nergiz yaprağını çekti yürüdü
Şükür Yaradan'a yine yaz geldi

Sünbül boynun eğdi kurdu otağı
Bülbül bir gül için bekler bu bağı
İşte gelüp erdi yaz bahar çağı
Şükür Yaradan'a yine yaz geldi

Cahiller şöhreti sazı seviyor
Hilâl kaş sürmeli gözü seviyor
Ruhsatî bulandı yazı seviyor
Şükür Yaradan'a yine yaz geldi[410]

**

Şöyle barhaneye[411] çeksin göçünü
Şükür Yaradan'a belli yaz geldi
Uzun kısa gücük[412] mücük defoldu
Cennet'in misali allı yaz geldi

---

[408] Kıştan.

[409] Güçsüz düşmek, yorulmak. Eskimek, yıpranmak. Vazgeçmek, usanmak. (Sivas halk ağzında) Kocamak, yaşlanmak, ihtiyarlamak.

[410] Vehbi Cem Aşkun, "Ölen öldü haber verin sağlardan / Kurban olam Yaradan'a yaz geldi / Gül açmış şitâ gitmiş dağlardan / / Kurban olam Yaradan'a yaz geldi" dörtlüğü ile başlayan şiiri Ruhsatî adına kaydetmiştir. Ancak, Eflatun Cem Güney ve Çetin Eflatun Güney'in Aşık Meslekî adlı kitabının 24. Sayfasında bu şiir Meslekî'nin olarak görülmektedir. Belli ki usta ve çırak aynı konuda birer şiir söylemiştir. Meslekî adına kayıtlı şiirin son dörtlüğü şöyledir: "Meslekî'yem yine bana coş geldi / Ah ettikçe gözlerimden yaş geldi / Ellere yaz bahar bize kış geldi / / Kurban olam Yaradan'a yaz geldi"

[411] Yolcu eşyası indirilecek ve saklanacak yer.

[412] Şubat ayı. Diğer aylardan kısa olduğu için Sivas'ta "gücük" diye adlanır.

Karakışın eksik olmaz dumanı
Zemheri[413] de hiç vermiyor amanı
Yine mart ayının vardır imanı
Gözyaşı dökerek selli yaz geldi

Misafir alıyor dağların başı,
Şükür gitti evden kışın telaşı
Yaz çiçeği çiğdem gösterir başı
Usul boylu ince belli yaz geldi

Pehlivanlar kispet giyer güleşir
Koyun kuzu dertli dertli meleşir
Ötüşür bülbüller güller döşenir
Tomurcuk verecek güllü yaz geldi

Dul avratlar öksüz oğlan sevindi
Çiçekler her türlü renge boyandı
Sehil kuşu uykusundan uyandı
İz'anla ekvanla[414] yelli yaz geldi

Âbrıl beşi[415] çıkmayınca gücerik
Deliktaş'ın yazı gelir geçerek
Çiftimizi yavaş yavaş becerek
Sana müjde sağlı sollu yaz geldi

Gönül vaz gel Deliktaş'ın başından
Tanı tarikatın yapış peşinden
Mevlâ'm esirgesin gönül kışından
Hey Ruhsatî nice yollu yaz geldi

**

Daha gözleyim mi ey mavi donlu
İşte görüyorsun sunam yaz geldi
Kalmadı eridi dağların karı
Nice bir ah ile yanam yaz geldi

---

[413] Kışın en şiddetli zamanı, karakış. Sivas halk takvimine (yani gün dönemlerinin mevsimlerin başlangıç ve bitiş tarihleri olarak alınması) göre 22 aralık - 21 mart tarihleri arası kış mevsimidir. Bu 90 günün 21 aralık - 31 ocak arasındaki 40 güne "zemheri", ya da erbain denir. 1 şubat ile 21 mart arasına ise "hamsin" adı verilir.

[414] Alemler. Mahluklar. Varlıklar. Oluşlar.

[415] Nisanın beşi. Miladi takvime göre 18 Nisan.

Kaba yel değdi de söküldü seller
Bülbül dile geldi açıldı güller
Herkes sevdiğine nâmeler yollar
Ben de Kerem gibi yanam yaz geldi

Karalarım ağdan seçildi şükür
Eri Ya Muhammed Ya Ebubekir
Dilimiz zikrullah kalbimde fikir
Niyazım Mevlâ'ya inan yaz geldi[416]

Çekildi turnalar yurduna gitti
Açıldı laleler sümbüller bitti
Güller cûşe geldi bülbüller öttü
Bir bâde ver içüp kanam yaz geldi

**

Ahiri şerre kaldık neuzübillah
Halk-ı âlem bütün fitnekâr şimdi
Da'vâlar görülmez hasbetenlillah
Sim ile zeredir[417] itibar şimdi

Âlimler de va'z ederler amili[418]
Hiç kimse demiyor hak söze belli
Doğru söyleyene derler bu deli
Puşt ile deyyusa itibar şimdi

Katı müşkül oldu insanın hâli
Çok kimse yok yere alır vebâli
Fakir fukaranın sorulmaz hali
Güzele zengine itibar şimdi

Ezanlar okunur olmaz cemaat
Cihânı kapladı büsbütün bidat[419]
Çalgıcı gelirse ederler rağbet
Saz ile santura itibar şimdi

---

[416] Yukarıdaki dörtlük, Doğan Kaya'nın Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatî kitabının 291. sayfasında bulunmaktadır.

[417] Gümüş ile altınadır.

[418] Arzusu, isteği olanı.

[419] Dinin aslında olmadığı hâlde, din namına sonradan çıkmış olan adetler. Örneğin, giyimde kuşamda, toplum hayatındaki ilişkilerde, görgü ve ahlâk kurallarında, ibadet hayatında yani dinin hükmettiği her alanda dinde yer almayan şekiller, kurallar, âdet ve alışkanlıklar.

Koca pirler saç sakala söğerler
Evlatları babaların döğerler
Bazı münafıklar kendin öğerler
Helak Lut kavmine itibar şimdi.

İsmini söylemem korkarım serden
Biz umarız matlup Bir ile pîrden
Kanun çavuşundan hafiyelerden
Hıfz olmuş Ruhsat'a itibar şimdi

**

Hele bir düşün ki gözümün nuru
Bu kadar lirayı sana kim verdi
Bazı fukaraya bulma kusuru
Mesti kundurayı sana kim verdi

Anadan doğunca kürkün var mıydı
Üryan gelmedin mi börkün var mıydı
Torba torba mecidiyen var mıydı
Tükenmez parayı sana kim verdi

Kuş tüyü döşekte yattın uzandın
Haftada bir çeşit geydin özendin
Aferin aklına sen mi kazandın
Şu tumpu tarlayı sana kim verdi

Dinle Ruhsatî'yi ne diyom sana
İyi bir öğüttür sanma ki çene
Çalışmayla verse verirdi bana
Bu köşkü sarayı sana kim verdi

**

Doldurmuş ülkeyi nur-ı cemâlin
Çal kibriti yansın fenerim Ali[420]
Ateş sakınır mı pervanesinden
Şem'ine dem be dem yanarım Ali

[420] Ruhsatî'nin oğlu Âşık Minhacî'nin asıl adı.

Kaşların Zülfikâr gözlerin Cennet
Yanaklar aklımı eyledi berbat
Dilin oğul balı dudağın şerbet
Verdikçe ağzıma kanarım Ali.

Gerdanın pembedir ağ göğsün mermer
Zülüfler sırmadır kokusu amber
Verilmiş cihanda Arzu'ya Kamber[421]
Benimki de sensin maralım Ali

İsmin şöhreti (ayın) ile (lam)dır
Vasfını yazmaya aciz kalemdir
Bu sefil Ruhsatî sana gulamdır[422]
Koymuşum uğruna her varım Ali

**

Her sabah her sabah dertli esersin
Bilmem ki murâdın ne seher yeli
Kerem eyle dost köyüne gidersen
Benim de halimi de seher yeli

Hasret kıyâmete kalıyor deyu
Yaralar vücûdum alıyor deyu
Derd ü firkatiyle ölüyor deyu
İsmimi deftere ko seher yeli

Bozuk dünya sefasına erilmez
Adûlar içinde bir gün görülmez
Bizim bu işimiz burda görülmez
Çekelim âh ile hû seher yeli

Ne acayip dumanlıdır başımız
Kırk yediye yüz döndürdü yaşımız
Kerbelâ cengine döndü işimiz
El-aman bir damla su seher yeli

---

[421] Yaygın bir halk hikayesinin kahramanları.

[422] Esir, hizmetçi, köle.

Kerem eyle Medine'ye varasın
Arzuhâlim doğru dosta sunasın
Varsın Ruhsatî'yi eller kınasın
Akıyor gözümden cû seher yeli

**

Gayrı çekticeğim ben bu çileyi
Kesildi dermanım dur seher yeli
Halim bir bir varıp yare sen söyle
Yarama bir merhem vur seher yeli

Hakk'tan bir inayet gelir ererse
Meclisimiz son demine varırsa
Eğer dost köyüne yolun uğrarsa
O yarin halini gör seher yeli

Usulca git söyle o gonca yüzün
Kanlı yaş döküp yaşartma gözün
Eğer birleşmeye verirse izin
Gel bana bir haber ver seher yeli

Yakınlarda gözlesinler yolumu
Hiç kimseye vermesinler gülümü
Felek büktü kat kat etti belimi
Bu halimi söyle var seher yeli

Varıp ahbapları bir bir göresin
Yâranların divanında durasın
Ruhsatî selâmın tebliğ edesin
Yollarda bekleme er seher yeli

**

Gelin arkadaşlar gidek meydan yerine
Arap at gelişi tozundan belli
Yalı kucaktadır kuyruk yelkende
Beygir yürüyüşü izinden belli

Çalı dikeninde bâde olur mu
Onu içenlerde mâde olur mu
Aslından olmayan zade olur mu
Asilzade olan sözünden belli

Kayanın başında bostan olur mu
Böyle zulmetler de kasten olur mu
Çakalın eniği aslan olur mu
Aslanın yavrusu gözünden belli

Ruhsat'ım diyor ki ciğeri ezik
Portakal yerini tutar mi pezik
Eğrilmiş ipliği pamuğu bozuk
Pamuğun bozuğu benzinden belli

**

Çünkü bende senin meylin var idi
Biraz olsun bildirmeli değil mi
Baktıkça yüzünden şer dökülüyor
Adâveti[423] kaldırmalı değil mi

Zati ben canımı koydum yoluna
Bendettim aklımı şirin diline
Rakibin fırsatı geçmiş eline
Kıl ip ile öldürmeli değil mi

Niçin dolanıp da geldin yanıma
Ezelden mailim hûb lisânına
Ruz u şeb[424] ağlatmak düşmez şânına
Bir defa da güldürmeli değil mi

Ruhsatî bu yoldan geçirmediler
Kırdılar kanadın uçurmadılar
Bir yol bâde verdin içirmediler
Bir yol daha doldurmalı değil mi

**

[423] Husumet, düşmanlık. Kin. buğz. Garaz.

[424] Gündüz ve gece.

Gel bir suvalim var, cevap ver âşık
Cesedin içinde cani bilen mi
Peygamber dünyaya gelmezden evvel
Bir ağaçta bin bir dalı bilen mi

Hakkin emri ile kesildi bir baş
Lisana geldi de söyledi bir taş
Çarhı felek döner bir misâl-i kuş
Buna da yalandır diyebilen mi

Hakk'ın emri ile kaç sene yattı
Sağ olup dünyaya ne tasvir etti
Demirden kalemi hangi kol tuttu
Buna da bir mana verebilen mi

Ruhsatî âşık der şaldan kuşağı
Güzel bir kadının olmaz uşağı
Sar'öküzden süt gölünden aşağı
Şaraplar karısan gölü bilen mi

**

"....." kurmaya yağni[425] ne oldun
Sanki başımıza bela mı geldin
Kafir geçen sene Gazi'den çaldın
Getir o Gazi'min parası hani

Dağ başında gezdin o yayla mıydı
Mecnunun durağı Leylâ mı idi
İsa'nın külahı böyle mi idi
Ya bunun okkası darası hani

Sanmam bu sözlerim gitti gücüne
Seyreyledim ince elden sacına
Ta bıldırdan beri sövdüm bacına
Getir .... kirası hani

[425] Yani.

Kucaklaya domuzluğa sokarsın
Kara kara vücûdunu yakarsın
Son encâmı nasıl olur bakarsın
Ruhsat bu kâfirin yarası hani[426]

**

Senin bu duruşun senin bu boyun
Senin bu kolların öldürür beni
Senin bu saçların senin bu buyun[427]
Senin bu benlerin öldürür beni

Senin bu huyların senin bu özün
Senin bu kaşların senin bu gözün
Senin bu leblerin senin bu sözün
Senin bu dillerin öldürür beni

Senin sallanışın senin gezişin
Senin kirpiklerin senin sezişin
Senin bu esrârın senin sezişin
Senin bu yolların öldürür beni

Senin bu yanağın senin bu dilin
Senin zülüflerin senin bu telin
Senin yaz baharın senin sümbülün
Senin bu güllerin öldürür beni

Senin hayır işin senin şer işin
Senin arayışın senin soruşun
Senin Acem şalın senin sarışın
Senin bu bellerin öldürür beni

Senin bu Ruhsatî'n senin kardaşın
Senin benim için böyle telaşın
Senin bu feryadın senin göz yaşın
Senin bûselerin öldürür beni

---

[426] Ruhsati, bir süre Tecer civarında bir değirmeninde suculuk yapmış. Değirmenin Ermeni olan sahibi âşığın hakkını noksan vermiş. Yanında çalışan herkese aynı haksızlığı yapan bu kişiye Ruhsatî bu deyişi söylemiş. (Doğan Kaya, Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsati, s.302)

[427] Kokun.

**

Küçücükten meyil verdim ben sana
Dür[428] ile mercâna değişmem seni
Lutfeyle sevdiğim cevretme bana
Karaya ummâna değişmem seni

Tokat ile Zile alınmaz dile
Konya Karaman bibahâ hele
Amasya Burusa[429] Üsküdar ile
Taht-ı âl'Osman'a değişmem seni

Hasretin kâr etti bu şirin cana
Canik[430] Trabzon Bitlis bir yana
Değmez bir telini Tarsus Adana
Yavru Gürcistan'a değişmem seni

Kars ile Erzurum Van baştan başa
Urfa Diyarbakır hattâ Maraş'a
Malatya Sivas bütün çar köşe[431]
Bak bu şehristâna değişmem seni

Ruhsatî derdinden oldu divane
Rumeli Semerkant hepsi bir yane
Yedi kral bunca devr ü devrâna
Büsbütün cihâna değişmem seni

**

Dinlerseniz size bir nasihat eyleyim
En iyi dostundan sakın sen seni
Anlarsın sözün mânâsı budur
En iyi dostundan sakın sen seni

---

[428] İnci.

[429] Bursa.

[430] Samsun.

[431] Dört köşe.

Gelir s ninle güler dost olur
Kul kusursuz olmaz kusurun bulur
Lâbüt[432] ondan sana bir kemlik gelir
En iyi dostundan sakin sen seni

Almış yârini seyrâna çıkar
Ah eder gözden kanlı yaş saçar
Fırsatını bulsa ipini çeker
En iyi dostundan sakın sen seni

Ruhsatî'yim bunu böyle söyledim
Soyundum eğinim üryan eyledim
Başıma geldiği için söyledim
En iyi dostundan sakın sen seni

**

Sebep ne ki bana düşman olursun
Seni dinsiz seni imânsız seni
Bir gün ettiğine pişmân olursun
Seni merhametsiz amansız seni

Görmedim sen gibi çağlayıp akmaz
Görmedim sen gibi durulup akmaz
Görmedim sen gibi Mevlâ'dan korkmaz
Seni murâdından gümansız[433] seni

Beyaz çember siyah saça bürünün
Kimi görsen heveslenip yürünün
Benden kaçan rakiplere görünün
Ah seni izansız[434] erkânsız[435] seni

Nice bu illere hidem[436] olasın
Meyveler içinde badem olasın
Ruhsatî'ye gel ki adem olasın
Seni evsiz barksız vatansız seni

---

[432] Her halde. Mutlaka. Muhakkak.

[433] Şüphesiz.

[434] Basiretsiz, anlayışsız.

[435] Temelsiz.

[436] Binadan yıkılan taş ve kerpiç.

**

Ben âşıkım deyi baş çekme gönül
Terk eyle devamsız tabiatları
Kutb olanlar birer birer dağıldı
Kaçırdım başımdan cemiyetleri

Hoc'önünde[437] diz gelmeden okuyup
Bülbül gibi gül dalında şakıyıp
Marifet ipinden şallar dokuyup
Öğrenmedin hiç bir su'niyetleri[438]

Büyücülük edip de azdırın nası[439]
Dolduruyom diye dökersin tası
Aceb senin gibi var mıdır asi
Sevap mı zannettin musibetleri

Dokuz dediğine demezsin sekiz
Yalhı[440] dediğine demezsin ikiz
Âşıklık böyle mi olur hey öküz
Var nefsine eyle nasihatleri

Ben hocayım deyi bir ocak yakan
Cemaat celp eden tarikten çıkan
Bir mucur bulgura dinini yıkan
Hak'tan iste terk et bu saatleri

Dinleyen yok okuduğun Kur'an'ı
Sevindirme boş yere kör şeytanı
Nasibini kesmez yaratan Gani
Çöveltme[441] üstüne muhannetleri

Ancak alacağın yarım fitire
Boynunu eğ titre titre ha titre
Anın için ne dokunun hatıra
Varsın kendi çeksin eziyetleri

---

[437] Hoca önünde.

[438] Kötü ve bozuk niyet.

[439] Kadını.

[440] Yalkı: Yalnız tek.

[441] Çöğmek: Altına alıp dövmek.

İstikamet üzerine gidemem
Acemiyim bu koyunu güdemem
Ey Ruhsatî seni ıslah edemem
Daha çok çekersin nedametleri

**

Amanın Yusuf Ken'an kesilmiş
Cana kıyar peri peyker gelişi
Cemâlinin nuru tutmuş cihanı
Selâmına durun hünkâr gelişi

Görünce aklımı eyledi berbat
Aman Allah deyu ben kıldım feryât
Kaşları zülfikar gözleri cellât
Kan dökücü şâh-ı serdar gelişi

Nasıl yanmayalım böyle sunaya
Akl'olmayan Ruhsatî'yi kınaya
İnşallah yolu bizim haneye
Dili bal dudağı şeker gelişi
**
Hilafet sahibi vezir vükelâ
Bu nasıl gayrettir il elden gitti
Fukaranın yakacağı kalmadı
Verdiğiniz erzak nan elden gitti

Dinini bilmeyen dinara[442] sattı
Sahib-i zülüfün câna kâr etti
Merhamet kıl şahım ocaklar battı
Zalimden hakkımız al elden gitti

Her tarafa kara haber saldılar
Ciğerciğim delik delik deldiler
Pervane topları yesir verdiler
Gitti beyler gitti yol elden gitti

[442] Eskiden kullanılan altın ve sikkeli para.

Kiminin yavrusu eşikte kaldı
Kiminin kuzusu beşikte kaldı
Ümmet-i Muhammed derbeder oldu
Elaman efendim hal elden gitti

Kimisi kuyuya verdi külleri
Kıyamet kopmadan bu ne hal idi
Kiminin ahından dağlar eridi
Var ise çaresi yol elden gitti

Sağ iken efendim girdik mezara
Umarım ki şâhım ömrüm uzaya
Koyma âhımızı dinsiz küffara
Şikayetim olsun el elden gitti.

Tarih doksan altı[443] dünya kurulmaz
Huda emretmezse destur verilmez
Kasap olduk kesmek ile tükenmez
Kaldı kollarımız bel elden gitti

Akıl sahipleri oldu divane
Melekler acizdir olan figana
Selâtin camiler[444] kaldı düşmana
Kılınmaz namazı dil elden gitti

Nazar eyle Kars'ta ölen geline
Gayret kuşağını bağlat beline
Canı tek etmişler dinin yoluna
Aman din kardaşlar can elden gitti

Biz bu derviş ile bulmadık Hakk'ı
İlaç kabul etmez bu nasıl yakı
Kars'ın güzelleri oldular tatlı
Gün görmedik nazik ten elden gitti

Hızır İlyas kahır etti atlanmaz
İçtiğimiz zehir oldu tatlanmaz
Ehl-i İslam olan buna katlanmaz
Bizdeki şöhretle şan elden gitti

---

[443] 1879 yılı.

[444] Sultanların camileri.

Üstümüze gelen Moskof kralı
Böyle cenk olmadı dünya kurulalı
Yüz bin şehit oldu yüz bin yaralı
Nice pos sahibi han elden gitti

Aşk ile yürüdü erenler pirler
Açıldı cennetle saçıldı nurlar
Canın geda[445] kıldı er oğlu erler
Kılıçları uçtu kın elden gitti

Bu iş tez görülür serde bir sır yok
Gitti din gayreti dini seven yok
Üç günde bir somun yürekte fer yok
Aldılar erzakı nan elden gitti

Bu Âşık Ruhsatî biçare oldu
İlahi kulların derbeder oldu
İşlemez vapurlar derkenar oldu
Yetiş Ya Muhammed Kars elden gitti

**

Sivas Sancağı'nın sorma halini
Geçirdiler inc'elekten eleyi eleyi
Nisaların[446] ahı semaya çıktı
Döktüler hep körpe kuzu balayı

Yüce dağlar başı duman dediler
Kıyamet gününden nişan dediler
"Hubbü'l- vatan min el iman"[447] dediler
Kadir Mevla'm nasip eyle sılayı sılayı

Kars'ın üzerini bürüdü tütün
At ayağı altında kaldık büsbütün
Nice şehit oldu çocuklu hatun
Ağlar körpe kuzularım meleyi meleyi

---

[445] Değersiz.

[446] Kadınların.

[447] Vatan sevgisi imandandır.

Zalim üstümüze topu bağladı
Ciğerciğim delik delik dağladı
Kaptan paşa bunu görüp ağladı
Dedi çocuklarım nedir kolayı kolayı

Üç-beş paşa bir araya geldiler
Ortalığın ahvalini bildiler
Kör Moskof'tan uruşfatı[448] aldılar
Teslim eylediler Kars'ı kaleyi kaleyi

Gümrü kalesinden toplar atıldı
Piyademiz süvariye katıldı
Her bir nefer on paraya satıldı
Sağ kalanlar arz eyliyor sılayı sılayı

Allah Allah imdat Kur'an da kaldı
Ciğer kebap oldu büryanda kaldı
Eriş Ya Muhammed çar sende kaldı
Başta olan batırdılar bulayı bulayı

Oldu kıyametten beter Ya Rabbi
Şu ehl-i İslam naçar Ya Rabbi
Bu kadar terbiye yeter Ya Rabbi
Kaldır üstümüzden gayri belayı belayı

Ruhsatî'yim yine ömrüm söküldü
Gencecik yaşımda belim büküldü
Koçyiğitler armut gibi döküldü
Çok gelinler siyah çaldı valayı valayı

**

Seni yere vursam kahpe züğürtlük
O zaman gönlümün ilhamına bak
Bir oda yaptırsam al tavan ile
Şu yalan dünyanın devranına bak

[448] Rüşvetleri

Halı kilim yastık bir baştan başa
Çifte kandil ruşen[449] olsa dört köşe
Yedi oğlum olsa koysa el döşe
Nazar kıl Huda'nın ihsanına bak

Çağırsam davete bayı gedâyı[450]
Dilde zikrederek gani Hudâ'yı
Pirinç pilavına diksem cidâyı
Yanında koç kuzu kurbanına bak

Peynir gelsin baş köşeye kurulsun
Mıhla kaş yıksın da ana darılsın
Sahana yağlıca ete sarılsın
Şekerli sütlünün cevlanına bak

Kadayıf kahvaltı kaz da öğlene
Dünyalar durdukça vara söylene
Maydanoz şöhretli tere dillene
Kahbe gök soğanın devranına bak

Baklava pehlivan hoşaf çömezi
Yarım kıyye bala olamam razı
Kandan şeker ile donansın yüzün
Ruhsat bu hayalin elvanına bak

**

Ben arifim[451] diye sürme meydana
Bir tenhada irfanına[452] iyce bak
Âlem bu ya senden kâmil bulunur
Teraziyle dört yanına iyce bak

Bazı ahmak sözün bilmez tutulur
Nohut gibi her mancaya[453] katılır
Kâmil meclisinde gevher satılır
Cilâ gelir imanıma iyce bak

---

[449] Parlak, aydın.

[450] Zengini fakiri.

[451] Çok irfanlı, çok tanınmış, meşhur âlim. Bir işten iyi anlayan.

[452] Bilmek, anlayış, tecrübe ve zekâdan ileri gelen zihnî kemal.

[453] Yiyecek. Kedi, köpek yiyeceği.

Câhil meclisinde satma güheri
Ne bilsin kadrini beyni serseri
Bir münasip söz bul kapat defteri
Mukayyet ol lisânına iyce bak

Azıcık söylersen olursun rahat
Boş durma kalbinden getir salâvat
Ki sende var ise din ü diyanet
İstikamet erkânına iyce bak

Kimisi söylerken vurur kafana
Ne kisbine[454] fayda ne de sefana
Durma savuş sarılmadan yakana
Yüze güler düşmanına iyce bak

Kimi gıybet söyler kimisi yalan
Demez ki îmânım oluyor talan
Hiç bulunmaz kendi aybını bilen
Sen adam ol noksanına iyce bak

Kimi bir iftira çıkarır yoktan
Ne nâstan[455] utanır ne korkar Hak'tan
Kimisi kendini düşürür tahttan
Açık gezen şeytanına iyce bak

Kimi zarâfetle işin bitirir
Kimi ferâsetle dinin yitirir
Kimi yıkar ocağını batırır
Emmi dayı gümânına iyce bak

Kimsenin aybına sen olma nâzır
Cümlenin Halik'ı her yerde hâzır
Belki meclisinde bulunur Hızır
Kalp gözüyle dört yanına iyce bak

Eğer bir kimse ki seni döverse
Sükût eyle sakalına söverse
Baktın ayağına bir taş değerse
Sabreyleyip isyânına iyce bak

---

[454] Kazancına.

[455] İnsanlardan.

Etme bir kimseye sakın intizâr
Hakkını hak eder ol Perverdigâr
Eğer bir kimseyle edersen pazar
Arşınına mizanına iyce bak

Edepli ol edebini takın ha
Câhil meclisine olma yakın ha
Zamanenin nisasından[456] sakın ha
Kan akıtır bühtanına[457] iyce bak

Kurtarayım dersen eğer serini
Beş vakit namaza sarf et varını
Kardeşine bile deme sırrını
Kastederler öz canına iyce bak

İpeğini kara kıla katarlar
Güherini az parayla satarlar
Sonra seni pamuk gibi atarlar
Ey Ruhsatî zamanına iyce bak

**

Silah sağ omuzda bir yiğit çıktı
Dediler ki gelen ünlü Kör Mıstık
Dedim Köroğlu mu yoksa Çullu mu
Dediler ki yok yok şanlı Kör Mıstık

Dedim atı var mı dediler yayan
Dedim kara kuş mu dediler şahan
Dedim yüzü nasıl dediler yaman
Her rast geldiğine kinli Kör Mıstık

Dedim boyu nasıl dediler selvi
Dedim aklı nasıl dediler sivri
Dedim izi nasıl dediler eğri
Çatal yürek yarım canlı Kör Mıstık

[456] Kadınından.

[457] İftira. Birisine yalandan bir şey isnad etme. Birisini suçlu gösterme.

Dedim zoru nasıl dediler metin
Güleşte nesi var dediler çetin
Dedim hizmetini almalı satın
Henüz sinni[458] yirmi beştir Kör Mıstık

Ruhsatî metheder böyle aslanı
Nefsi Deliktaş'ın keçi çobanı
Şimdiki asrın[459] mirî mirânı[460]
Yüreği tunç demir donlu Kör Mıstık

**

Çar etrafı[461] hisar mahpus zindanda
Tosbağanın kuş olması ne lâyık
Çürük kerpiç saraylara çıkıp da
Safi mermer taş olması ne lâyık

Karmak ille düşüremem aceri[462]
Kesmek ile tüketemem şeceri[463]
Mayıs terbiyesi bostan pancarı
Kabamança[464] aş olması ne lâyık

Hayvan bilir kıymetini kepeğin
Açma sakın örtülüce kapağın
Eyyub'un teninden düşen ipeğin
Kara kıla koş olması ne lâyık

Fark etmeyen hayat ile mamatın[465]
Dertte kalır bulamaz ki necatın[466]
Kademhanedeki[467] biten nebatın
Gonca güle eş olması ne lâyık

---

[458] Yaşı.
[459] Şimdiki zamanın.
[460] Amir. Bey. Baş. Kumandan. Vâli.
[461] Dört yanı.
[462] Yeniyi.
[463] Ağacı.
[464] Yöresel bir yemek.
[465] Yaşama ile ölümü.
[466] Kurtuluşunu.
[467] Tuvalet, hela, kenef, wc, yuz numara, ayak yolu.

Nefsin havasıyla yelip şaşıp da
Bilmediğin yola gidip aşıp da
Büyük çirkef işlerine düşüp de
Eğri büğrü şaş olması ne lâyık

Kendi aşın elin ile pişirip
Kararını bilmeyip yakın taşırıp
Ruhsatî'yi bir belâya düşürüp
Bir ağrımaz baş olması ne lâyık

**

Malik olsam bir tükenmez devlete
Ah neyleyim yürekte var elde yok
Kırk çift koşum olsa gözü sürmeli
Ah neyleyim yürekte var elde yok

Bin kilelik tarlam olsa su basar
Vergi Hudâ'nındır buna kim küser
Otuz beşte sürüm olsa seraser
Ah neyleyim yürekte var elde yok

Dört bin yılkım olsa bir düz ovada
Yirmi bin kuşum uçsa havada
Beş on batman[468] yağ eritsem tavada
Ah neyleyim yürekte var elde yok

Bin beş yüz ineğim körpe danalı
İki yüz cariyem eli kınalı
Doksan da çobanım beli kamalı
Ah neyleyim yürekte var elde yok

Dört helallim olsa perde yüzünde
Birinin olmasa dünya gözünde
Bir saray yaptırsam Tecer[469] özünde
Ah neyleyim yürekte var elde yok

---

[468] 7,692 kg olan ağırlık ölçü birimi. Kangal, Şarkışla, Altınyayla gibi yörelerde sekiz kilogram olarak kullanılır.

[469] Sivas'ın Ulaş, Kangal, Altınyayla ilçelerinde bulunan Tecer Dağı'ndan doğup, Ulaş-Taşlıdere yönünde akarak Kızılırmak'a karışan ırmak.

Seksen sekiz oda boyu beraber
İçinde camisi suyu beraber
Bir şehir yaptırsam köyü beraber
Ah neyleyim yürekte var elde yok

Her sene verirdim on yük iane
Muhtaç olmaz idim hana çobana
On iki bin atlı döksem meydana
Ah neyleyim yürekte var elde yok

Bir cami yaptırsam bir bir köşeli
Horasanî halı ile döşeli
Bir nakşî tekkesi bile temeli
Ah neyleyim yürekte var elde yok

Yüzeli müderris verse fetvayı
Dervişler çilede bulsa Mevlâ'yı
Üçleri kutubu göndersem sayi
Ah neyleyim yürekte var elde yok

Binbeşyüz fukara göndersem Hacc'a
Günde ni'met versem aca muhtaca
Namazım kıldırsa beş hafız hoca
Ah neyleyim yürekte var elde yok[470]

Ruhsatî'yim düzelteyim dinimi
Dosta doğru çevireyim yönümü
İmanımdan tefrik etme gönlümü
Ah neyleyim yürekte var elde yok

**

Efendim nazar kıl arzuhâlime
Açlıktan maâdde[471] bir diyeceğim yok
İane[472] buyurmuş devletli beyim
Akşamdan sabaha yiyeceğim yok

---

[470] Destanın sondan ikinci, üçüncü, ve dördüncü dörtlükleri yalnız Doğan Kaya'nın yayınladığı metinde bulunmaktadır.

[471] Başka.

[472] Yardım. İmdat. Yardım için istenen, toplanan şey.

Derdi olan elbet gelir sızılar
Lokman deyu geldim beyler gaziler
Herle[473] deyu ağlaşıyor kuzular
Kazana bir avuç koyacağım yok

Ben her zaman huzuruna gelemem
Ne havada gezdiğimi bilemem
Yol üstünde durup kervan alamam
Efendimden başka soyacağım yok

Başımda kalmadı zerrece akıl
Ağnıya[474] komşular oldular pahıl[475]
Paşamdan isterim beş kile tahıl
Üç ile dört ile doyacağım yok

Kimini ne güzel sevmiş kayırmış
Kimini ne güzel vermiş doyurmuş
Kimini ne güzel vermiş buyurmuş
İmanım muhkemdir sayacağım yok[476]

Murat kapısında bir tûl-i emel[477]
Yazılmaz mahfuza bozulmaz ezel
Günde nida eder cellad-ı ecel[478]
Kapanmış kulağım duyacağım yok

Biraz ahvalimden yazdım varaka
Verirsen Ruhsatî atmaz ırağa
Bir top bez isterim biraz nafaka
Ölürsem mezarda giyeceğim yok

---

[473] Un çorbası.

[474] Zengin.

[475] Sivas çevresinde "cimri" anlamında kullanılır.

[476] Yukarıdaki dörtlüğün "Kimisine ne çok verip de kayırdın / Kimisine fazla verip doyurdun / "Lâ yus'elü amma yef'al" buyurdun / İmanım muhkemdir cayacağım yok" şeklinde kayıtları da bulunmaktadır. ["Lâ-yüs'el amma yef'al" (Yaptıklarından sorumlu değildir),Enbiyâ, 23)]

[477] Hırs, açgözlülük, tama; bitmez tükenmez hırs ve arzu anlamında bir kavram. Tasavvufta, insanın hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya aşırı bir şekilde bağlanmasıdır.

[478] Herkesin eceli gizli bir cellâttır. Ecel gizli olduğu için genç, ihtiyar, fark etmeyerek, her zaman ecel cellâdı başınızı kesmek için gelebilir.

**

Gel kalkıp da gurbet ele gidelim
Burda bize eğlenecek vatan yok
Bitirdim karayı ummana daldım
Rahmeyleyüp elimizden tutan yok

Yürekte koylanan aşkın yarası
Bu derdi açmanın değil sırası
Yuvma[479] ile gitmez yüzün sı
Anın için metâını[480] satan yok

İlahî ne yaman gaflete daldım
Gayri nâdim oldum kusurum bildim
Nereye varsam nefsile haşroldum
Çok âsiyim bir insana katan yok

Ruhsatî'yim az geliyor ovalar
Bulamadım ben bu derde devâlar
Bütün alem bu dünyayı kovalar
Hesap ettim arkasından yeten yok.

**

Dedim düşüreyim ismini dile
Dedi gel faşetme sırrımı yok yok
Dedim benden gayri seven yok mu seni
Dedi ben bilmem mi yârimi yok yok

Dedim hele kibirlenme boşuna
Dedi yeni girdim on dört yaşına
Dedim gel çıkalım dağlar basına
Dedi ben tanırım arımı yok yok

Dedim ne belâlı bu senin başın
Dedi bu belâlar senin ataşın
Dedim ki diyorlar on altı yaşın
Dedi bitirmedim dördümü yok yok

---

[479] Yıkamakla.

[480] Malını.

Dedim bu sevdaya olmaz nihayet
Dedi şimdi başımda ol kıyamet
Dedim şu Ruhsat'tan alsan inabet[481]
Dedi ben bilirim pîrimi yok yok

**

Rast geldim bir kaşları kemâna
Dedim kaçalım mı? Dedi ki yok yok
Dedim muhabbetim dedi karışık
Dedim seçelim mi dedi ki yok yok

Dedim bu nasıl söz dedi kahırlı
Dedim bu ferman ne dedi mühürlü
Dedim bu bâde ne dedi zehirli
Dedim içelim mi? Dedi ki yok yok

Dedim bu cilve ne dedi huyumdur
Dedim bu güzellik dedi soyumdur
Dedim Ağcamescit[482] dedi köyümdür
Dedim göçelim mi dedi ki yok yok

Dedim davacın kim dedi ki kadı
Dedim kardaşın kaç dedi ki yedi
Dedim ismin ne dedi ki Dudu
Dedim uçalım mı dedi ki yok yok

Dedim bu daire dedi vatanım
Dedim bu ak ben ne dedi ki tenim
Dedim şu tülbent ne dedi kefenim
Dedim biçelim mi dedi ki yok yok

Dedim elli beş ne dedi sinnindir
Dedim Ruhsat kimin dedi benimdir
Dedim ah memeler dedi senindir
Dedim açalım mı dedi ki yok yok

---

[481] Bir büyüğe, evliyâ bir zâta intisab etmek, bağlanmak sûretiyle yapılan tövbe.

[482] Ruhsatî'nin köyü olan Deliktaş'ın güney doğusunda, Kangal ile Sivas arasında bir köy (Şenyurt)

**

Ya İlâhi görünmezden bir devlet
Zekâtını veremezsem geri al
Helâlından dört öküz ver yarabbi
Koşup çifte süremezsem geri al

Yoksulluğu ezberledim nideyim
Verin aşkın badesini yudayım
Biraz altın ver ki hacca gideyim
Bu kavi üzre duramazsam geri al

Çok verirsin beynamaza hayına
Saldın beni züğürtlüğün yayına
Köprüler yaptıram Tecer suyuna
Kâgir bina kuramazsam geri al

Bir söz ver yarabbi göreyim şimdi
Yoksulluk elinden ciğerim yandı
Üryana bir gömlek yetime hindi
Rızan için saramazsam geri al

Ne mümkün Yarabbi yolundan sapam
Ruhsat'ın terkedip dünyaya tapam
Senin rızan için bir oda yapam
İki minder seremezsem geri al

**

Buna indir birdir dünyası derler
Hani n'ettin eski düzeni pahıl[483]
Sana da kalmadı bezm-i gülistan
Anladın ya şimdi cihânı pahıl

Böyle olacağını bilemiyordun
Bir düşmüşün elin alamıyordun
Fukaraya bir tas salamıyordun
Keş yapıyordun ayranı pahıl

---

[483] Kangal, Altınyayla, Şarkışla dolaylarında malı olduğu halde ihtiyaç sahibine vermeyen "kısnık" kimselere denir. Bir başka anlatımla cimri olarak da nitelenebilir. "Mal pahıl olmaz, sahibi pahıl olur" atasözü vardır.

Çalıştın ruz u şeb[484] tufanda karda
Gahhi gene çıktın gahi gene karda
Zekatın verirdin hırsıza kurda
Kovardın kapıdan çobanı pahıl

Ayete hadise edeydin amel
Cümle kazandığın olurdu helâl
Sehavet ipinin ucun ele al
İletip gösterir cânânı pahıl

İrfan kapısında var mı kemâlin
Ruhsat gibi yok mu hiç kıyl ü kalin[485]
Helâm haram hesabını o malın
Elbet vereceksin bil anı pahıl

**

Kulak ver pendime[486] divâne gönül
Hiç karıp katmanın sırası değil
Meclis gafletinden mâlâyaniden[487]
Lâf alıp satmanın sırası değil

Aşk sefinesini var ummana sal
Eğer gavvas[488] isen derununa dal
Tâlib-i ilmisen[489] kantardan yan'ol
Okkanın batmanın sırası değil

Âşık olan aşkın meyin içiyor
Zahiri bâtından[490] bilip seçiyor
Gün batarken indi vakit geçiyor
Uzanıp yatmanın sırası değil

---

[484] Gece-gündüz.
[485] Dedi-kodun.
[486] Nasihatıma, öğütüme.
[487] Mânasız, faydasız, boş sözden.
[488] Çok gayretli. Çalışkan.
[489] Yüksek dinî ilimleri öğrenmek istiyorsan.
[490] Görüleni görenmeyenden, açığı sırdan.

Gurbetin veremi zahm-ı sıladır[491]
Çok yüze gülenin işi hiledir
İki avrat alman başa belâdır
Ayşe'nin Fatma'nın sırası değil

Ruhsatî sözün tut boşa dolaşma
Varup bir muhâlif işe dolaşma
Kendin bilmeyene varup dalaşma
Belâya çatmanın sırası değil

**

Edepliden edep öğren uslu gez
Ham yere basmanın sırası değil
Halk içinde hatır yıkma tatlı gez
Gıybete kesmenin sırası değil

Arayıp aslına ermedik sözün
Rast geldiğine bakmayıp yüzün
Mecaz-i firkâte[492] yakmayıp özün
Boş yere küsmenin sırası değil

Bir kimse kimseye eylemez cebir
Kendi kusurundan bilmeli bir bir
Kazaya razı ol belâya sabır
Sen seni asmanın sırası değil

Aşkın ateşine düşüp suzî[493] ol
Nefsin ile cenk eyle de gazi ol
Her ne ise kaderine razı ol
Çirkinin yosmanın sırası değil

Ruhsat içme zamanenin zehrini
Harab eder sonra gönül şehrini
Çekemezsin iki avrat kahrını
Fatma'nın Eşme'nin sırası değil

---

[491] Sıla yarası.

[492] Yalandan dostlardan ve sâir sevdiği şeylerden ayrılmış gibi.

[493] Yanma ile, tutuşma ile ilgili.

**

Bir vakte erdi ki bizim günümüz
Yiğit belli değil mert belli değil
Herkes yarasına derman arıyor
Devâ belli değil dert belli değil

Fark eyledik ahır vaktin yittiğin
Merhamet çekilip göğe gittiğin
Gücü yeten soyar gücü yettiğin
Papak belli değil börk belli değil

Adalet kalmadı hep zulüm doldu
Geçti şu baharın gülleri soldu
Dünyanın gidişi acayip oldu
Koyun belli değil kurt belli değil

Başım ayık değil kederden yastan
Ah ettikçe duman çıkıyor festen
Harabe yüz tuttu bezm-i gülistan
Yayla belli değil yurt belli değil

Çarh bozulmuş dünya ıslah olmuyor
Ehl-i fukaranın yüzü gülmüyor
Ruhsatî de dediğini bilmiyor
Yazı belli değil hat belli değil

**

Nasihatim budur sana bir öğüt
Sözünü bilmeyen kuldan ırak ol
Yoklamadan geçme her bir dereyi
Dibi görünmeyen gölden ırak ol

Bazı köşeleri saymazam hele
Saygılı fırtına başa pek belâ.
Akıbet getirir işine hîle
Aslı velet başı kelden ırak ol

Eğer âkil isen bu sözümde dur
Vadinde durmazsa hem aslını sor
Bir insan bitevi[494] olsa sulu kör
Kulak sağır kıç topaldan ırak ol

Nasihatim budur alana kelâm
Dür döker ağzından vasfetmez kelâm
Dağ başında adam olmaz vesselâm
Şeriat bilmeyen ilden ırak ol

Âşık isen bir alışkın saza düş.
Sâlik[495] isen bir doğruca ize düş
Evlenirsen bir bakire kıza düş
Yıldızı silinmiş duldan ırak ol

Eğer yiğit isen sıradan kalma
Mesnet buldum diye fakiri yolma
Nasihatim olsun iç güvey olma
Avradından gelen maldan ırak ol

O nice deryadır her dem alınmaz
Zamane suyuna pirinç salınmaz
Der Ruhsatî âlem ıslâh olunmaz
Çek başın koynuna yelden ırak ol

**

Yine bahar geldi seller söküldü
Harâbeyi çevir gülşene[496] bülbül
Ben de senin gibi âşıkım güle
Gözümün yaşına baksana bülbül

Şita geçer bahar olur yaz olur
Dağlar yeşil geber o dem saz olur
Gül istemem gülün ömrü az olur
Döndürdün kaddimi[497] kemana bülbül

---

[494] Sürekli, durmdan.

[495] Bir yolda giden. Belli bir yol tutup giden. Bir tarikat yolunda olan.

[496] Gül bahçesi. Güllük.

[497] Boyumu bosumu.

Candan âşık oldum bir âlişane[498]
Dağılmış şöhreti bezmi[499] cihana
Ben de senin gibi oldum divane
Yazık figanına efsane bülbül

Dem be dem gözlerim kızıl kanda mı
Bu aşkın ateşi özki canda mı
Meramın gülde mi yoksa bende mı
Baksana bir kere cihâna bülbül

Sadık üftadeler muradı bulur
Şu faninin yârsiz ne tadı olur
Âşık Ruhsat senden geri mi kalır
İmtihan olalım divane bülbül

**

Yârın bahçesinde üç gül açılmış
Ak gül kırmızı gül ille sarı gül
Üçü birbirinden fazla saçılmış
Ak gül kırmızı gül ille sarı gül

Biri kirpiğini süzüp geliyor
Biri yüreğimi ezip geliyor
Birisi zülfünü düzüp geliyor
Ak gül kırmızı gül ille sarı gül

Birinin kaşları benzer hilâle
Birinin dudağı dönmüş zülâle
Birisi açılmış kırmızı lâle
Ak gül kırmızı gül ille sarı gül

Birisi başına atmış al valâ
Biri inci mercan takmış ak kola
Biri Acem şalı kuşanmış bele
Ak gül kırmızı gül ille sarı gül

---

[498] Şan ve şerefi yüksek olan.

[499] Sohbet meclisi. Muhabbet yeri. Yiyip içme. Meclis.

Birisi ah eder artar firkati
Birisi çekiyor bülbül hasreti
Birin Meslekî'ye[500] versin Ruhsatî
Ak gül kırmızı gül ille sarı gül

**

Her olur olmaza meyil verirsin
Daha anlamadın cihânı gönül.
Sonradan görmüşle eyleme ülfet.
Pusu olur mu anın dumanı gönül

Ham bez olamadın daha astarsın
Her ağacı doğrultacak mastarsın.
Varır çingâneden bir şey istersin
Bakalım var mıdır imânı gönül

Böylesi milletten uzak gezmeli
Muhannet köprüsün koyup yüzmeli
Nefis seni ezim ezim ezmeli
Bilmezsin yahşi mi yaman mı gönül

Ruhsat yana yana bu gün tuc[501] oldu
Ahır vakit geçinmesi güç oldu.
Tarih bin üç yüzü geçti üç oldu
Bulamazsın sürüye çobanı gönül

**

Daha senden gayrı âşık mı yoktur
Nedir bu telâşın ey deli gönül
Hele düşün devr-i Adem'den beri
Neler gelmiş geçmiş say deli gönül

---

[500] Aşık Ruhsatî'nin çırağı sayılan Meslekî'nin ustasına naziresi "benzeği" şöyledir: "Gönül yaylasında üç gül açılmış / Ak gül kırmızı gül hele sarı gül / Birbirinden güzel doğmuş ayılmış / Ak gül kırmızı gül hele sarı gül // Birisi olmuştur başlar belası / Biri domurlanmış ateş paresi / Birisi de İrem bağı lalesi / Ak gül kırmızı gül hele sarı gül // Nevbahardır yaylalara göçülmüş / Yelinden dolu bade içilmiş / Elvan elvan olmuş taze açılmış / Ak gül kırmızı gül hele sarı gül // Aşık isen terkeyleme himmeti / Ustamdan gayriye etmem minneti / Birin Meslekî'ye yerse Ruhsati / Ak gül kırmızı gül hele sarı gül"

[501] Yöresel ağızda "tunç"

Günde bir yol duman çöker serime
Elim ermez gidem kisb ü kârıma
Kendi bildiğine doğrudur deme
Var iki kâmile uy deli gönül

Şu yalan dünyadan ümidini üz
İnanmazsan bak kitaba yüz be yüz
Hanen[502] mezaristan malın bir top bez
Daha doymadıysan doy deli gönül

Baktım iki kişi mezar eşiyor
Gam kasavet geldi boydan aşıyor
Çok yaşayan yüze kadar yaşıyor
Gel de bu rüyayı yoy deli gönül

Bir gün bindirirler ölüm atına
Yarın iletirler Hakk'ın katına
Topraklar susamış adam etine
Hep ağzını açmış hey deli gönül

Mevlâ'm kanat vermiş uçamıyorsun
Bu nefsin elinden kaçamıyorsun
Ruhsatî dünyadan geçemiyorsun
Topraklar başına vay deli gönül

**

Vardım nazlı yârin ziyaretine[503]
Dedim gel gidelim dedi varamam
Dedim bu kadar mı vaz geldin benden
Dedi vaz gelmedim amma varamam

Dedim kuzulara nasıl dayandın.
Dedi evvel Allah sana güvendim
Dedim aşkın ile odlara yandım
Dedi yanıyorsun amma varamam

---

[502] Evin.

[503] Ruhsatî bu ağıdı ölen eşi Meryem'in mezarı başında söylemiştir. Meryem oğulları Ali (Aşık Minhacı) ve Abdüssemed'in anneleridir.

Dedim ki benimle ahtın var idi
Dedi ki dünyada bahtım yâr idi
Dedim benden gönlün ne tez farıdı[504]
Dedi farımadı amma varamam

Dedim Ruhsat' midir elde iradın
Dedi ki mahşere kaldı muradın
Dedim kabirde mi beni aradın
Dedi arıyorum amma varamam

**

Arzulayıp yayla etme acele
Uğrarsın baharın kışına turnam
Ber murat olursun gidersen hele
Sür yüzün Kâbe'nin taşına turnam

Ağaçlar bozarmış yaprağı dökmüş
Seller sökün etmiş bendini sökmüş
Bulutlar ser çekmiş semâyı tutmuş
Baksana gözünün yaşına turnam

Kimsenin hâlinden kimse bilmiyor
Dünya harab oldu yüzü gülmüyor
Devir döndü alış veriş olmuyor
Cümlenin havası başına turnam

Şaşırmışım haftasını ayını
İçemedim şarabım meyini
Ruhsat arzulamış dostun köyünü
Baksana gözünün yaşına turnam[505]

**

Dedim dilber gel bir pazar edelim
Dedi ben alışı verişi bilmem
Dedim muhabbetten kuralım çarşı
Dedi ben tenhada görüşü bilmem

---

[504] Bıkmak, usanmak, bezmek. Yaşlanmak.

[505] Değerli bilim adamı Doğan Kaya'nın yayınladığı şiirin son dörtlüğü şu şekildedir: "Ruhsati'den sana doğru bur kelâm / Kabul ediyorsan olayım gulam / Dağ başında adam olmaz vesselâm / Biz de aldanıyok keşine turnam"

Dedim işittin mi Ferhat-Şirin'i
Dedi aşk yoluna vermiş varını
Dedim Ferhat vermedi mi serini
Dedi düşmanım çok, şer işi bilmem

Dedim Kerem yanmış Aslı yoluna
Dedi Aslı düşmüş elin diline
Dedim Kamber ölmüş Arzu yoluna
Dedi ben inkisar,[506] kargışı[507] bilmem

Dedim Ruhsat sana olmuş mülâzım[508]
Dedi bir ruhsat da olsun ne lâzım
Dedim eğer kabul olsa niyazım
Dedi ben oraya varışı bilmem

**

Kuşe-i tenhada[509] buldum kemâli
Meclislerin gıybetinden usandım
Attım bir köşeye malı menâli[510]
Zamenenin servetinden usandım

Kulağım işitmez gözüm seğriyor
Bir merak var ciğerimi doğruyor
Devamsız sözlerden başım ağrıyor
Cahillerin sohbetinden usandım

İnanırsan yalan değilim hâşâ
Sırrı hikmetini kıldım temaşâ
Bir fincan kahveyi kakarlar başa
Muhannetin[511] mihnetinden usandım

---

[506] Kırılma. Gücenme. Beddua ve lânet okuma.
[507] Beddua, ilenç.Kötü dilekte bulunma.
[508] Bir kimseye bağlı gibi olan.
[509] Tenha bir köşede.
[510] Ele geçirilen şey. Nâil ve sahip olunan şey.
[511] Korkak, soğuk davranışlı, uzak.

Düşerler odayı görsünler deyi
Orada burada sorsunlar deyi
Keserler kurbanı yesinler deyi
Zamanenin şöhretinden usandım

Akıl ermez oldu böyle düzene
Kulak vuran olmaz tartı mizana
Yağlı kazan akar yağlı kazana
Ağniyanın da'vetinden usandım

Mü'minim diyende kalmadı gayret
Bu da bir nasihat alırsan ibret
Yüzyüze muhabbet arkandan gıybet
Gayri ben de Ruhsat bundan usandım

**

Geceyi gec'eden gündüzü gündüz
Alemi nur eden sana sığındım
Deliktaş'ın gıybetinden koğundan
Ey yoktan var eden sana sığındım

Aramazlar sadık ile kalleşi
Hemen bir tutarlar kuruyu yaşı
İbrahim'e gülzâr edip ateşi
Ey narı nur eden sana sığındım

Aradım rızanı çok niyaz edip
Dilimi gıybetten hem de laz edip
Kışı kış eyleyip yazı yaz edip
Dağları kar eden sana sığındım

Sırr-ı hikmetine akıllar hayran
Her ne emredersen bu cana kurban
Kimi genç götürüp kimisin sübyan
Kimisin pir eden sana sığındım

Kimisini yedi derya gezdirip
Kimisin çile de yakıp sızdırıp
Kimisinin derisini yüzdürüp
Kimin berdar[512] eden sana sığındım

[512] Asılmış, yukarı kaldırılmış.

Kimisinin kabul edip nazım
Kimisinin çoğa sayıp azını
Kimin keşfedip açıp gözünü
Kimini kör eden sana sığındım

Bilmedim bu derdin nedir kolayı
Elim ile satın aldım belâyı
Ruhsat'a çektirip bunca çileyi
Her günüm zâr eden sana sığındım

**

Bölük bölük olmuş gelir güzeller
Önce giden boz mayaya kurbanım
Benim gelin ile çoktur amanım
Şu salınan kız mayaya kurbanım

Yine nerden geldi böyle durarak
Sağına soluna gerdan kırarak
Seher vakti her makamdan çalarak
Zülüfleri saz mayaya kurbanım

Ne gelirse söyler oldum dilinden
Neler çektim bu sevdanın elinden
Bülbül vaz mı gelir gonca gülünden
Elâ gözler süz mayaya kurbanım.

Ben de Ruhsatî'yim cânda cânânım
Mevlâ'nı seversen incitme tenim
Simdi Kerem gibi yanacak benim
Düğmelerin çöz mayaya kurbanım

**

Benli dilber evsafını yazarım
Baban seni döğer diye korkarım
Ağyar olanlar da düşer pesine
Bir gün seni öğer diye korkarım

Bin yaşasın senin gibi tutîler
Ateşini bu sineme kodular
Bastığımız yeri kazar dediler
Baş kaldırıp çöker diye korkarım

Âşık olmayana ben de takılmam
İhsan deyu her kapıya sokulmam
Ruhsatî'yim her yiğide yıkılmam
Bu aşk beni yıkar diye korkarım

**

Azdı yaralarım hekim bulunmaz
Bu derde düşen ben oldum ağlarım
Korkarım ki hasret kaldım Sunama
Doğduğuma pişman oldum ağlarım

Arı varmış her çiçekten bal almış
Nazlı yârin kâkülünü yel almış
Dediler ki sevdiğini el almış
Dertlilere baş ben oldum ağlarım

Ne yapayım böyle imiş kaderim
Gün güne artıyor derdim kederim
Ben bilirim şeyh Ahmet'tir pederim
Ruhsatîye es ben oldum ağlarım

**

Eyvah irfanıma hayıf aklıma
Her yeşil yaprağı bostan sanırım.
Kime hacı disem haçı koynunda
«Haçik Mardirozu» «Sülman» sanırım

Yıkılmış dünyanın temeli gitmiş
Her gönül aklınca tariki tutmuş
Gözüm mü görmemiş aklım mı yetmiş
Uyuz tilkileri arslan sanırım

Aktı gözüm yaşı gark idemedim
Dönderüp dolabı çark idemedim
Elması zümrütten fark idemedim
Gördüğüm boncuğu mercan sanırım

Deşildi Ruhsatî umman çıkıyor
Gene çeşit çeşit reyhan çıkıyor
İnsan dediklerim hayvan çıkıyor
Her taç vuranı da sultan sanırım

**

Âşık olan er meydanında seker
Nev baharda reçber tohumun eker
Bazı tilki var ki arslanı s...r
Var da ardı sıra bas kara bahtım

Coştu deli gönül kaynadı coştu
Rakip olan bize bin kuyu eşti
Bir kaç dane şair önüme düştü
Âşıklık böyle mi pis kara bahtım

Elde sermayesi yoktur tükenmiş
Çalgısı eldedir şismiş dözenmiş
Ruhsat anlaşıldı ottan usanmış
Diyor ki istiyor kes kara bahtım[513]

**

El vurman Fatma'ya Lokman karışmaz
Bu yara Fatma'yı alacak dedim
Bir dahi göreydim telli cânânı
Hasret kıyamete kalacak dedim

---

[513] Ruhsatî ile aynı dönemde yaşayan Everekli (Develili) Seyranî'nin aynı ayaktaki şiiri şöyledir: "Nice defterlerden ismim sildirdim / Gelmedi hiç senden ses kara bahtım / Bahtın gemisinde yelken yok, bildin / Durma lodos gibi es kara bahtım // Ahdettim bir gonca yolmamasına / Bulmadım bir çare solmamasına / Bu derdinden iflah olmamasına / Kat'iyyen umudun kes kara bahtım // Dünya yıkılmakta yoktur yapıcı / Kimi cellât olmuş, kimi kapıcı / Evvel giymez iken mesti pabucu / Verdirdin çarığa mes kara bahtım // Ağır meclislerde sıkılmaz iken / Mengeneye versen bükülmez iken / Seyranî aslana yıkılmaz iken / Dedirdin tilkiye pes kara bahtım"

Nedir senin derdin benim bülbülüm
Ne yaman sarardın hey konca gülüm
Geçmiş de karşına gülüyor ölüm
Azrail canını alacak dedim

Ben okudum Kur'an ile Yasini
Silsinler gönlümün olan pasını
Sana nûş etmişler ecel tasını
Ne olacak böyle hâlimiz dedim

El pençe karşında durayım divan
Mor bölüklerine ben oldum hayran
Ruhsatî karşında aç gözün uyan
Hak sahibi hakkın alacak dedim[514]

**

Sabah olup gün doğarken semadan
Dostum hanesine vardım da geldim
Özge revişini[515] hüsnü halini
Her bir umuruna sordum da geldim

Gözün sürmelemiş kaşların çatar
Gamzesi okunu sineme atar
Yaz baharı gelmiş bülbüller öter
Tomurcuk güllerin derdim de geldim

Eski sözde durur pişman mı diye
Gönlü perişan mı ruşen mi diye
Acep bana dost mu düşman mı diye
Her bir esrarına erdim de geldim

Ruhsatî'yim gelsin diye gözledim
Sağa sola gider diye izledim
Çoktan beri fırsatını gözledim
Hele bir bergüzâr[516] verdim de geldim

---

[514] Ruhsatî'nin karısı Fatma'nın rahasızlanıp ölmesi üzerine söylediği ağıt.

[515] Gidiş, hal, tavır.

[516] Hatırlatmak için armağan, hediye vermek.

**

Paşam[517] aratmışsın kemter kulunu
Gice gündüz bekliyordum yolunu
Bir lira «Taksidin» bir kaç pulunu
Bile bulamadan geldim efendim

Bülbül figan eder gülistan ağlar
Yedi baş külfet var gözü kan ağlar
«Öküzüm» tek kaldı meydanda ağlar
Ne yaman dertlerde kaldım efendim

Sefil mecnûn gibi kendimden geçtim
Ağırdır nüfuzun gölgenden kaçtım
Merhamet kıl efendim pâyin[518]e düştüm
Cünham[519] derecesiz bildim efendim

Mayıs on tarihli istidam vardır
Dilersen azat et dilersen güldür
Ruhsatî kulunum istersen öldür
Terbiyeye muhtaç oldum efendim

**

Padişahım beni aşçı baş etse
Bulgur pilavını her gün ederdim.
Çatal ferman getirttirip katlime
Bostan pancarını sürgün ederdim.

Lâzım değil bamiyenin balkamı
Uğratmayın havuç ile şalgamı
Bazı bazı bulur isem dalgamı
Lahna sarmasın bir gün ederdim.

Madımak diyerek döşerler bir ot
Çoğuna it siğer mideni gen tut
Çirişi topla da yel olana sat
Yemliği tez günde tezgin ederdim.

---

[517] Sivas Valisi Reşit Paşa.

[518] Ayağına.

[519] Eski ceza hukukunda cürümden hafif, kabaahatten ağır nitelikteki eylemler

Kabak şöyle dursun cennette yerim
Soğan sarımsağı pehrizde derim
Marul pırasayı almaz defterim
Patates ekmeği her gün ederdim.

Hiçe değmez pancar ile pırasa
Şayestedir yer elması Sivas'a
Ayva dolmasında getir var ise
Turunç yaprağını durgun ederdim.

Katıklı çorbaya ot doğratmazdım.
Linik kurutmasına ip kıvratmazdım
Hele şu sarmuğu hiç söyletmezdim
Arşı tebete gör ki neyderdim.

Bu takımlar bizim işe yaramaz
Çoban olsam bazı yerim köremez
Bostanından hiç bir zengin töremez
Kavunu karpuzu kırgın ederdim.

Rençperlik dediğin helâl nafaka
Pekmez yoksa peyniri koy tabağa
Gel Ruhsatî çöreği çek kırağa
Ekin çok biterse dizgin ederdim[520]

**

Keklik gibi taştan taşa sekerek
Gerdan açıp gelişini sevdiğim
Sağa sola taksim etmiş örgüsün
Onar onar bölüşünü sevdiğim

On altıya karar verdim yaşını
Yenice sevdaya salmış başını
El yanında yıkar gider kaşını
Tenhalarda gülüşünü sevdiğim

[520] Sivas'ta bir aşçı dükkanına giren Ruhsatî'ya kılığına kıyafetine bakıp itibar etmez ve yemeklerin en bayatını verirler. Bunu gören Ruhsatî bu dörtlüğü söyler.

Sarardı gül benzim soldu diyerek
Hasret kıyamete kaldı diyerek
Hani Ruhsatî de n'oldu diyerek
Arayıp da buluşunu sevdiğim

**

Elif Allah'ı seversen beri bak
Be benden vazgeçme boyu güzelim
Te ile se ile seni severim
Cim ile cilvesi huyu güzelim

Ha ile hı ile hor bakma bize
Dal ile zel ile gûş eyle sözüm
Rı ile zel ile gel çıkma yüze
Sin ile sefası soyu güzelim

Şın ile şad ol tut bu pendimi
Sad ile dad ile sakın kendini
Ta ile za ile etme andını
Ayındır kaşların yayı güzelim

Gayın gafletten eyleyip güzer
Fe ile kaf ile eyle gel hazer
Kaf ile lam ile alemi gezer
Mim ile nun nuru ayın güzelim

Vav ile he ile güftarı yazar
Lamelif diyen canından bezer
Ya ile Ruhsatî böylece yazar
Cennet-i alası köyü güzelim

**

Ne kadar cevretsen vallahi inan
Yakıp sinem kül eylesen çekerim
El bağlayup divanında her zaman
Ölenice kül eylesen çekerim

Beni bir bakışta ettin divane
Yanar ateş koydun bu şirin cana
Yusuf gibi bıraktırsan zindana
Göz yaşımı sel eylesen çekerim

Gel nazar et su dünyanın sonuna
Âşinayım[521] mah yüzünün benine
Sabah akşam kapunuzun önüne
Yüzlerimi yol eylesen çekerim

Bühtan[522] edip beni dara çektirsen
Katlime hesapsız hatler döktürsen
Altmış bir yaşımda belim büktürsen
Elif kaddim dal eylesen[523] çekerim

Malım yoktur canım ile alayım
Kul eyleyin yanınızda kalayım
Ruhsatî'yim dost uğruna öleyim
Bu vücudum sal eylesen çekerim

**

Elif ile ne yen sorarsın bana
Be ile pekmez balı severim.
Te ile se ile yemem soğanı.
Cim ile cennette dalı severim.

Ha ile helvayı severim paşsa
Ha ile ham olup yanaşma kese
Dal ile dolmayı sürün ateşe
Ze ile zerdali gülü severim.

Re ile rakipler yesin vebali
Ze ile zeytuni çifte cibali
Sin ile sirkeli köfte babayı
Sin ile sekeri narı severim.

Sat ile salamur yağlıca çörek
Dal ile doldurma kadayıf börek
Ti ile tavşan eti kaz eti gerek
Zi ile zulüm istemem adli severim.

---

[521] Haberli olan. Arif. Bilgili. Tanıdık. Yabancı olmayan.

[522] İftira. Birisine yalandan bir şey isnad etme. Birisini suçlu gösterme.

[523] "Elif" harfi gibi dik olan boyumu, "dal" harfi gibi eğsen.

Ayin ile　　âlemden çektim elimi
Gayin ile　　gaflet büktü belimi
Fe　　feragat kildim bildim ölümü
Kaf ile　　Kur'an'ı beni severim

Kâf ile　　Kâbe'ye sürsem yüzümü
Lâm ile　　levnimi silsem gözümü
Mim ile　　Muhammed yikti özümü
Nun ile　　nurunda telli severim

Vav ile　　vuslata erişsek n'olur
He ile　　hidayet Mevlâ'dan gelir
Lâmelif　　derunum bir Mevlâ bilir
Ye ile　　Ruhsat'ım hâli severim

**

Yâr aşkından büryan oldum kavruldum
Bir sırrına eremedim neyleyim
Olanca emeğim gitti havaya
Bir işime yaramadın neyleyim

Öpemedim hilâl kaşın yayından
Sezdirmeden okşasaydım boyundan
Soramadım emmi dayı soyundan
İkrarında duramadın neyleyim

Dağlar dayanmıyor âh u zârıma
Aşkın dumanı da çöktü serime
Tuzak kurdum yâr düşmedin toruma[524]
Bir çift buse veremedin neyleyim

Ruhsatî'm der benim bunda suçum ne
Gitti zalim yetemedim göçüne
İkimiz de bir gömleğin içine
Tekne bulup giremedim neyleyim

**

[524] Sık gözlü ağ.

Ahtı bütün ikrarında berkarâr[525]
Söz verüp durmayan yâri neyleyim
Rast gelsem tenhada bana bergüzar
Bir buse vermeyen yâri neyleyim

Al yanakta elvan elvan gül açup
Top top olmuş zülüflerden tel açup
Tenhalarda kavuştukça kol açup
Sarılup sarmayan yâri neyleyim

İki gerdan kırup belin bükerek
İnce bele Acem şalı çekerek
Kâkülleri sağa sola dökerek.
Zülfünü bozmayan yâri neyleyim

Ruhsatî'yim her eksiğin boynuma
Olur olmaz söz kâretmez beynime
Söylemeden soyunup ta koynuma
Sessizce girmeyen yâri neyleyim

**

Gelin kardeşlerim helâllaşalım
Bu dert derunumu[526] aldı gidiyom
Görün şu feleğin kahpe işini
Benim kömür gözlüm kaldı gidiyom

Söyleyin paşama bayrak kaldırsın
Hacı dâvet şerbetimi doldurtsun
Ali mehterimi bulup çaldırsın
Bu düğün acele oldu gidiyom

Anam niyetlesin beni eğlesin
Gelinlerim sini somat[527] bağlasın
Kayınım Ali yüreğini dağlasın
Bacısı dul yetim kaldı gidiyom

---

[525] Kararlı. Yerleşmiş. Devamlı.

[526] İçimi.

[527] Kalabalık konuk toplulukları için hazırlanın büyük sofra ve bu sofralar için hazırlanmış baklavaya benzer bir tatlı türü.

Emmi dayım katlanamaz acıma
Validemin emaneti Hacı'ma
Kara haberimi vermen bacıma
Ferman büyük yerden geldi gidiyom

Duruldu Kur'an'ım dilimde virdim[528]
Karalı bayrağı elimle dürdüm
Çifti çubuğu Ali'ye verdim·
Herkes yoğun yoğun kaldı gidiyom

Görmedim dünyada eğlenip kalmış
Saraylar yaptırmış ber murat olmuş
Bir gün de derler ki Ruhsatî ölmüş
Ecel peymanesi[529] doldu gidiyom

**

Sefâyı dünyâyı sildim süpürdüm
Kemâli kûşe-i tenhada[530] buldum
O meclisin sohbetinden vaz geçtim
Sefâyı her çeşit eşyada buldum

İstemem beylerin şetâretini[531]
İstemem köşkünün imaretini
İstemem kadının diyanetini
Bu aşkın kenzini[532] fetvada buldum

Gerekmez dilberin muyu[533] telleri
Gerekmez cilvesi nazik elleri
Gerekmez ruyunum çifte hâlleri
Derdime dermanı rüyada buldum

---

[528] Kur'an-ı Kerim'den her gün okunması vazife bilinen kısım, bir cüz veya sık sık sürekli okunan dua.

[529] Kadehi.

[530] Kimsesiz bir köşede.

[531] Şenlik. Şatır ve şuh olmak.

[532] Şiddet, zorluk, meşakkat. Define, hazine. Yer altında saklı kalmış kıymetli eşya, para veya altın gibi şeyler

[533] Tüy. Saç. Kıl.

Neyleyim dünyanın saltanatını
Nideyim meydanda Yüğrük atını
Nideyim sofunun bal şerbetini
Lezzeti Behlülü Dânâ'da[534] buldum

Dünyayı bir pula verseler almam
Vefasız dilbere müptelâ olmam
Zevrakım[535] boş yere ummana salmam
Ruhsat müsemmamı[536] edna'da[537] buldum

**

Tufan oldu karlar yağdı dağlara
Geçti eski günler eyvâh diyorum
At yorulur gönül yorulmaz imiş
Düşünü düşünü vah vah diyorum

Gönüle teselli[538] verdim almıyor
Bu dünya kimseye bâki kalmıyor
Bir köprü var geçen geri gelmiyor
Doğru musallaya var bak diyorum

Geri getirmemek giden ömürü
Ne harâbı belli ne de ma'mûru
Âhır vaktin mümkün değil tâmiri
Dünyâ bir kırılmış bardak diyorum

---

[534] Meczûb. Hak âşığı. Çok tanınmış evliyâdan biri. Asıl ismi Vüheyb bin Ömer Sayrâfi'dir. Behlûl-i Dânâ adıyla şöhret buldu. Doğum târihi kesin olarak bilinmemektedir. Kûfeli olduğu hâlde ömrünün çoğunu Bağdât'ta geçirdi. Hârûn Reşîd'in kardeşi olduğuna dâir rivâyetler var da aslı yoktur. Hârûn Reşîd'e nasîhat verirdi. Herkese ders olacak hikmetli sözleri çok meşhûrdur. 805 (H.190) senesi Bağdât'ta vefât etti. Dicle kenarında Şunûziyye kabristanlığına defnedildi. Behlül Dana'ya biri sorar: "- Oğlum öldü. Mezar taşına ne yazdırayım?"

Behlül Dana cevap verir: "- Şunu yazdır: "Dün altında olan çimenler bugün üstünde yeşeriyor. Ey yolcu anla ki, şu toprak günahtan gayri her şeyi örter."

[535] Kayık, sandal.

[536] İsimlendirilen, ad verilmiş olan, bir ismi olan.

[537] Pek aşağı, en alçak. Pek az, pek cüz'i.

[538] Kederli ve gamlı olan bir kimseyi söz ve nasihatle ferahlandırma.

Sizin bu esrara aklınız ermez.
Bu râhi tarîka[539] her âşık girmez
Zamane hubları[540] ahdine durmaz
Düşme gel peşime ahmak diyorum

Yapışmışım bir mürşidin peşinden
Dağılmış Ruhsat'ın aklı başından
Vaz geldim dünyanın gıllı gışından
Sabır köşesinde Hak, Hak diyorum

**

Gözlerim yollarda kaldı bacılar
Arayup ağamı bulamıyorum
Figan edüp ağlar körpe kuzular
Nasıl ideceğim bilemiyorum

Konağı sahipsiz serili kaldı
Kitabı sandıkta dürülü kaldı
Saati işlemez kurulu kaldı
Hacı, Ali küçük veremiyorum

İçim figan eyler kan ağlar hanım
Fatma deli oldu n'ideyim canım
Bir tek Hacı Ali kaşı kemanım
Kapıdan dışarı salamıyorum[541]

Bir yandan çiftçiler sapan istiyor
Bir yandan davarlar çoban istiyor
Bir yandan öküzler saman istiyor
Ellerim tutup da viremiyorum

---

[539] Bu tarikat yoluna.

[540] Güzel ve hoş olanları.

[541] Yukarıdaki dörtlük Doğan Kaya'nın yayınladığı metinde bulunmaktadır. Bu dörtlükten başka aşağıdaki dörtlükleri de Doğan Kaya eklemiştir: " Ciğerim yaresi unuttun beni /Zati ben yoluna koymuşum canı / Kişniyor doru at arıyor seni / Ben tımar etmesin bilemiyorum // Bir tarafı gelmiş ücretin ister / Yasına gelenler hizmetin ister / Validem ah eder hizmetin ister / Arıyorum arıyorum bulamıyorum"

Bir yandan deşilmiş yaranın derdi
Bir yandan yarayı saranın derdi
Bir yandan tahtayı kuranın derdi
Bir dala kondurup kalamıyorum

Beş kat elbiseyi sandığa bastım
Gayri ben ağamdan umudu kestim
Buşunu karşıki duvara astım
Gördükçe göz yaşın silemiyorum

Ruhsat ben gibi olmuş var m ola
Yoksa âlem böyle ahu zâr m ola
Esme kızım öksüz kaldı der m ola
Şaşırdım ben beni bulamıyorum

**

Nice feryat kıldım nice ağlarım
Bülbülü gelmeyen güllere döndüm
Gönül şehri virân oldu yıkıldı
Turnası çekilmiş çöllere döndüm

Aman kadir Mevlâ'm aman elâmâan
Bu garip başıma yıkıldı devrân
Bütün zindan oldu gözüme cihân
Zây oldu emeğim yellere döndüm

Vaz geçtim her şeyden sildim süpürdüm
Her hesabı bir kapuda bitirdim
Bir derdimi bin dertlere yetirdim
Lokmansız hekimsiz ellere döndüm

Ruhsatî'yim bitirdim baharı yazı
Düştü yüreğime bir ince sızı
Göçtü bu dünyadan o kişi kızı
Yetirdim eşimi dullara döndüm

**

Bugün ben sabahtan gül yüzlü yârin
Kendini görmedim babını[542] gördüm
Sandım maşukuna sunmağa geldi
Elinde badenin kabını gördüm

Taramış zülfünü dökmüş yüzüne
Kudret sürmesini çekmiş gözüne
Hicap edüp bakamadım yüzüne
Bir gece mâ'namda[543] habını[544] gördüm

Ferzend[545] olmuş bilemedim fendini
Sıtkı candan gönül sevdi kendini
Bütün âlem çözemezler bendini
Yeryüzünün mahitâbını[546] gördüm

Emse idim leblerinin balını
Sallanışı değer dünya malını
Ruhsat metheder öyle gelini
Doldurmuş giderken âbını[547] gördüm

**

Perişân hâlimi göre mi geldin
Gel bizim bahçede şakı bülbülüm
Görelim dünyâda dertli kim imiş
Âşıkın kitabın oku bülbülüm

Muhabbeti muhabbete verelim
Vefâsız dünyâda bir dem sürelim
Safâ geldin bizim ele güzelim
Ben olaydım sana sâki bülbülüm

---

[542] Kapısını.
[543] Rüyamda.
[544] Rüyasını, uykusunu.
[545] Yavru. Çocuk.
[546] Ayışığını.
[547] Suyunu.

Cümle derdimizi getirdik dile
Sabır köşesinde doldurduk çile
Boşuna yanmayak vefâsız güle
Bilirsin ki kalmaz bakî bülbülüm

Eğer cân ararsan ara cânını
Boş yere sarf etme gel figânını
Eğer Ruhsat isen maşukun tanı
Zikreyle dem-be-dem[548] aşkı bülbülüm

**

Eğer sana yâr olayım diyorsan
Beş vakit farzını kıl kara gözlüm
Sen de benim gibi bînamaz[549] isen
Var git cehennemde yan kara gözlüm

Müslümanlık kıldan bir ince yoldur
Eğer ki sorarsan nimeti boldur
Sabah namazında nefsini öldür
Yönünü cennete dön kara gözlüm

Bir temizce abdest aldığın zaman
Dininin kadrini bildiğin zaman
Öğle namazını kıldığın zaman
Bütün tamam olur din kara gözlüm

Geçirme elinden gençlik fırsatın
Çıkarma kalbinden mahşer firkatin
Terk eyleme ikindinin sünnetin
Bir bölük bırakma bin kara gözlüm

Gönlünü yüceden uçurma sakın
Elinden devleti kaçırma sakın
Akşam namazını geçirme sakın
Dünyâ güzelisin sen kara gözlüm

---

[548] Bazan. Vakit vakit. Arasıra.

[549] Namaz kılmayan, namazı terkeden, namazsız. Beynamaz.

Ruhsatî korkumda olduğun zaman
Yalnız kabire girdiğin zaman
Yatsu namazını kıldığın zaman
Sana kurban olsun can kara gözlüm

**

Mansur aşkı Hakk'la kendini dâre
Kementletüp asmış deyu kınaman
Ferhat Şirin için sarp kayaları
Külünk ile kesmiş deyu kınaman

Gönül bir leylânın gezer peşinde
Gâh hayalde görür gâhi düşünde
Mecnun Leylâ için dağlar başında
Öz canından geçmiş deyu kınaman

Nârın hasretinden yandı pervane
İşte ben de koydum sırrı meydâne
Derdiyok sırrını dosta düşmane
Her gazada açmış deyu kınaman

Garip «Şah Sanem» den murâdın alup
Yakup da Yusuf'u arayup bulup
Kamber de Arzunun yolunda olup
Genç yaşında göçmüş deyu kınaman

Alamadım mah yüzünün bacından
Rakiplere ölüm dosta geçinden
Dertli Kerem Aslı'sının öcünden
Ateşlere düşmüş deyu kınaman

Eşim gitti yetemedim ardından
Geçemedim kızıl kanat yurdundan
Ruhsatî de Mihri'sinin derdinden
Bulanmış da coşmuş deyu kınaman

**

Benim oğlum meydana gel âşık ol
Çıkarma karayı bağla bir zaman
Aşk dediğin elde büyük sermaye
Coşkun sular gibi çağla bir zaman

Seherde el bağla durup niyaza
Haris[550] olma yavrum kani'[551] ol aza
Şunu güftarımdan[552] çeküp beyaza[553]
Oku da gönlünü sağla bir zaman

Evkatı hamsene[554] gel eyle dikkat
Mümine buyrulmuş farz ile sünnet
Mecazî yâr ile eylersen ülfet[555]
Boş yere sineni dağla bir zaman

Oğlum vasiyetim eğer tutarsa
Eyili kötülü her iş biterse
Gine vadem senden evvel yeterse
Ruhsat baba de de ağla bir zaman

**

Vefâsız dünyâya aldanma gönül
Sana karşı gelir ölüm bir zaman
Azrail çıkınca göğsün üstüne
Lâl olur söylemez dilin bir zaman

Kavim kardeş etrafına dizilir
Şu fani dünyâdan elin üzülür
Can cesetten çıkar vücut bozulur
Sararır da solar gülün bir zaman

---

[550] Son derece hırslı olan. Bir şeye fazlası ile düşkün. Hırslı.

[551] Kanaat eden. Kendinde olan helâla razı olup, başkasının hiçbir şeyine göz dikmeyen. Kanmış. İnanmış. Tatmin olmuş.

[552] Sözlerimden.

[553] Müsveddenin temize çekilmesi.

[554] Beş vakit. Sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarının kılındığı vakitler.

[555] Alışma, alışkanlık. Birisiyle münasebette bulunmak. Ünsiyet. Ahbablık, dostluk. Huy etme. Görüşme, konuşma.

Kazan kurup kaynatırlar suyunu
İp uzatıp biri ölçer boyunu
Kaynar suyla incitmeyin tenimi
Yalvarır yuyana canın bir zaman

Aldattı da şu dünyanın geçimi
Kadir Mevlâ'm affeylesin suçumu
Kapıdan çekerler bir gün göçünü
Musallaya uğrar belin bir zaman

Elvedalar olsun burada kalanlar
Arkam sıra gözyaşını silenler
Helâlleşip namazımı kılanlar
Döner kabristana yolun bir zaman

Ruhsatî de mekânına ererse
Ruh gelir kendini agâh[556] ederse
Şimdi hoca gelip talkın verirse
Ol vakit nic'olur halin bir zaman

**

Kadir Mevlâ'm şudur senden dileğim
Koyma beni dağ başında bir zaman
Her kimi sevdimse yâd[557] oldu benden
Yâr hayâli derman olur bir zaman

Bir haber almadım güzü elâdan
Anın içün kurtulmadım belâdan
Arzumanım reddolursa Mevlâ'dan
İşim gücüm figan olur her zaman

Yârabbi sevdâyı kaldır başımdan
Elâlem yanmasın âhu zarımdan.
Bir yiğidi ayırırsan yârından
Onun hali yaman olur her zaman

---

[556] Haberdar. Uyanık. Kalbi uyanık.

[557] Yabancı.

Ruhsatî'yi böyle yakıp yandırma
Gonca güle yâd bülbülü kandırma
Ben ölürsem Azrâil'i güldürme
Yolla yâri canım alsın her zaman

**

Gine gözümüzde oldun tutya[558]
Eski gördüğümüz koca boz ayran
Gündüz gündüz hayaline yeldirdin
Girdin düşümüze gece boz ayran

Yoksulluğun zincirini kırasın
Tarılada vara çoban durasın
Düşmanlar başına gelsin göresin
Gör bir yol yoksulluk nice boz ayran

Ben neyleyim baklavayı böreği
Anca sen soğutun yanık yüreği
Mevlâ'm eksiltmesin dinin direği
Yanı sıra bir güzelce boz ayran

Kadir Mevlâ'm şem'amızı yandırsa
Pervaneyi başımızda döndürse
Her kim muhtaçlara bir tas gönderse
Nail olur sekiz hacca boz ayran

Seni görenlerin yüreği yağlı
Seni görmeyenin ciğeri dağlı
Kaymağın torunu yağın öz oğlu
Alçak mertebeli yüce boz ayran

[558] Sivas ve çevresinde eskiden göze çekilen sürme anlamını taşır. Ayrıca Türk dilinin etimolojik sözlüğü'nde, sürmenin ilk kez, İran'ın İsfahan iline bağlı tutiya köyünde bulunup buradan yayıldığı, sürmenin zamanla bulunduğu köyün adıyla anılır olduğu aktarılır. Göze kurşun dökmek, göze gelmek deyiminin iyileştirici etkisini vurgulamak için kullanılan kelime. "göze tutya olmak", kem gözlerden sakındırmak, iyi gelmek anlamında kullanılır. Sürme çekmek olarak güzelleştirmek, güzel hale getirmek olarak da vücut bulmuştur.

Terk eyledin Ruhsat gibi yiğidi
Bilmem muhannetler senin nen idi
Davar sâhibine verdin öğüdü
Döndürdün kalbini toca boz ayran[559]

**

Yine bahar oldu gönlüm bulandı
Benim gibi olmuş seller sabahtan
Kıble tarafından bulut toplandı
Bir haber getirdi yeller sabahtan

Ağaçlar hu çeker iniler taşlar
Firkatinden dağlar akıtır yaşlar
Bülbüller ah eder feryada başlar
Burcu burcu kokar güller sabahtan

Severim Sunamı candan can gibi
Gözlerimden akan yaşlar kan gibi
Sevdiğimi gördüm bir ceylan gibi
Düzülmüş gerdana teller sabahtan

Aşkınla nuş ettim bir kadeh şerbet
Bilmedim kadrini etmedim hizmet
Diz be diz oturup eyledik himmet
Dehanından[560] akar ballar sabahtan

Ruhsatî dünyada olmaz ki beka
Ne çare vermişiz elinde yaka
Bizim hulusumuz temizdir Hakk'a
Varsın zem eylesin[561] eller sabahtan

**

[559] Ruhsatî bir gün eşi Meryem'den ayran ister. Meryem, kocasına ikram edecek ayran bulamayınca Ruhsatî bu destanı söyler.

[560] Ağzından.

[561] Yersin, kınasın, kötülesin, çekiştirsin.

On bir ayın serfirazı[562] değil mi
Sefâ geldin sefâ geldin Ramazan
İsyân deryasına düştüm elâmân
Yüz üstüne basa geldin Ramazan

Sen gelende kayıp oldu Azrâil
İşbu Kur'an sana olmuştur nazil[563]
Münkir münafıklar[564] hep oldular rezil
Sefâ geldin sefâ geldin Ramazan

Senin ile rahmet indi âleme
Senin vasfın alınmaz ki kaleme
Senin âşıkların durdu selâma
Sefâ geldin sefâ geldin Ramazan

Sen bak şimdi gözün yuman kör kula
Kim ki yüzün yumaz bakma bir kavla
Kimi tütün arar, kimi nargile
Sefâ geldin sefâ geldin Ramazan

Oruç tutup teravihi kılanlar
Onlardır Rahmet'i Hakk'a dalanlar
Oruç tutmayanı sokar yılanlar
Sefâ geldin sefâ geldin Ramazan

Her kim ki eder Leyle-i Kadir'i[565] ihya
Rahmete gark eder ol Gani Mevlâ
Kusurun affeder Bari Ta'alâ
Sefâ geldin sefâ geldin Ramazan

Yerde Ruhsat gökte melek karşılar
Yanır kandil ziynetlenir çarşılar
Bazı münkir yüzü satar turşular
Sefâ geldin sefâ geldin Ramazan

---

[562] Başını yukarı kaldıran, yükselten. Benzerlerinden üstün olan.

[563] Nüzul eden, inen, yukardan aşağıya inen, bir yere konan.

[564] İnkâr eden, kabul etmiyen, hakikatı tasdik etmiyen, dinsiz ve iki yüzlüler.

[565] Kadir gecesini.

**

Yüz bin tabip olsa ilâç edemez
Bir kaşı karanın hastasıyım ben
Eflâtun derdime çare bulamaz.
Sarhoşum o yârin mestisiyim[566] ben

Bağladı düşürdü fendine beni
Münasip görmedi kendine beni
Ruzü şep[567] düşürdü derdine beni
Bağlayım karayı yastasıyım ben

Fenada bizleri densiz belleme
Sevdiğim ol dilber bensiz belleme
Sefil Ruhsatî'yi sensiz belleme
Güzel sevmenin de hastasıyım ben

**

Dünyanın mekrine[568] meylini verme
Sen de kurtulamazsın mevtin[569] elinden
Ben filanım deyi göğsünü germe
Sen de kurtulamazsın mevtin elinden

Hani Meryem oğlu Hazret-i İsa
Firavun kavmiyle cenk etti Musa
Ejderha olurda elinde asa
O da kurtulamadı mevtin elinden

Yunus balık ile deryayı gezdi
İskender seyr edip âlemi süzdü
Zaloğlu Rüstem'in tahtını bozdu
O da kurtulamadı mevtin elinden

Hakk'ı zikrederek buldu kemâli
Kaç kere seyretti hüsn-ü cemâli
Allah'ın aslanı Hazreti Ali
O da kurtulamadı mevtin elinden

---

[566] Sarhoşuyum.

[567] Gece gündüz.

[568] Hile. Aldatma. Oyun. Düzen.

[569] Ölüm. Âhirete göç. Dünyadan gitmek.

Gökten ayet ayet Kur'an indirdi
Dertli olanlara deva kıldırdı
Dünya kalsa Muhammed'e kalırdı
O da kurtulamadı mevtin elinden

Azrail bedenden canlar uçurur
Bal isteyenlere zehir içirir
Nicesini Kaftan Kaf'a göçürür
Sen de kurtulamazsın mevtin elinden

Âşık Ruhsat ister din ile iman
Hani tahtın bile götüren Süleyman
Lokman bulamadı ecele derman
O da kurtulamadı mevtin elinden

**

Billâhi ağyara vermezsem seni
Elimde bu kadar mesnet[570] var iken
Çevirir dört yanın eylerim hisar
Bende ilmi simya kuvvet var iken

Haberdar olmadım kendi nârımdan
Dağlar âciz kaldı âhu zarımdan
Kimseler ayırmaz beni yârımdan
Ahd ü peyman[571] ile vuslat var iken

Gönül kuşun yücelerden uçurdum
Elimle yavruya bade içirdim
Ölüm acısını çoktan geçirdim
Ölümden de yaman gurbet var iken

Gine mi göründün dudağı kiraz
Aklımı yerinden oynattın biraz
O yârdan kimseler almasın miras
Deliktaş'lı Âşık Ruhsat var iken

**

[570] Dayanak.

[571] Yemin etme, söz verme.

Müptelâyım[572] bahçenizde ötmeğe
Bülbül oldum güllerine Fatma'nın
Bir eşref saatte halk etmiş Mevlâ
Şeker katmış dillerine Fatma'nın

Ben de yalvarırım terzi babaya
Olanca emeğim gitti hebaya
Zalim düşman metin girmiş araya
Toplar kurmuş yollarına Fatma'nın

Kerem oldum dağı taşı dolandım
Sâil[573] oldum kapı kapı dilendim
Bahar seli gibi coştum bulandım
Karıştıkça sellerine Fatma'nın

Ruhsatî'yim bir acayip hal oldum
Yana yana ocağında kül oldum
Altın idim gümüş idim pul oldum
Yana yana hallerine Fatma'nın

**

Siyah sürme çeksin elâ gözüne
Eller beni kınar deyü korkmasın
Aldanmasın rakiplerin sözüne
Eski sözden döner deyü korkmasın

Bahar seli gibi dolup taşıp da
Bilmediğim karlı dağlar aşıp da
Minhaç[574] gibi bir soysuza düşüp de
Kerem gibi yanar deyü korkmasın

Serbest salsın gemisini engine
Sakın keder getirmesin rengine
Ortalığın düzenine dengine
İnanır da kovar deyü korkmasın

---

[572] Dertli. Hasta. Başı sıkıntılı. Rahatsız. Belâlı. Düşkün. Tutkun. Tutulmuş.

[573] Saldıran. Başkasına tecavüz eden.

[574] Aşık Minhacî Ruhsatî'nin oğludur. Karısı Minhacî'yi terk edip başkasına kaçtığı verem olup ölmesine neden olmuştu. Bu olayın telmihi yapılıyor.

Arzu edip baharını selini
Yetirmeyip sümbülünü gülünü
Duman çöküp yitirip de yolunu
Eski yurda konar deyü korkmasın

El yanında kara etmem yüzümü
Karda gezer belli etmem izimi
Hemen özü gibi bilsin sözümü
Ruhsatî'yi sınar deyü korkmasın

**

Ben âşıkım deyu âh etme gönül
Dağlarda duman var sen n'olacaksın
Çağlar Hak dilince Hakk'a çağırır
Şad, Murat, Umman var sen n'olacaksın

Yazıc'oğlu yanmış evrak elinde
Mecnun Hakk'a yetmiş Leylâ dilinde
Ferhat canı vermiş Şirin yolunda
Fuzulî sultan var sen n'olacaksm

Aşk ile kül olmuş yanmış Niyazi
Eşrefoğlu gezmiş Şam'ı Şiraz'ı
Yunus meleklerden olmuştu razı
Bekâyı bulan var sen n'olacaksm

Arınmış Kuddusî hep mâsivâdan
Emrah göçün çekmiş dar-ı fenâdan
Mansuri kendini asmuş semâdan
Canına kıyan var sen n'olacaksın

Âşık Ömer gelmiş çok yazmış ebyât
Kâmili dünyada almamış murat
Nizamoğlu, Dertli çok kılmış feryat
Bekâyı, bulan var sen n'olacaksın

Âşık Garip sazın asmış duvara
Kerem yana yana dönmüş fenere
Kusurî'nin gözü benzer pınara
Ene'l Hak diyen var sen n'olacaksın

Ben âşıkım deyu çok kılma zârı
Otur bir köşeye edip kararı
Ne sultanlar gelmiş Adem'den beri
Feryd ü figan var sen n'olacaksın

Bazı âşık vardır sürer savurur
Mahbûbî aşkından dağı devirir
Altmış beş yaşında çalar çağırır
Meslekî suzan var sen n'olacaksın

Ben değilim Hak söyletir dilimi
Bade içtim kimse bilmez halimi
Şu yalan dünyadan çektim elimi
Meftunî nihan var sen n'olacaksın

Nice âşık gelmiş nicesi geçmiş
Nice sır saklamış nice sır açmış
Nicesi bu yolda serinden geçmiş
Ummana dalan var sen n'olacaksın

Bilir misin âşıklığın sırrını
Cümlesi bu yolda vermiş serini
Daha öldürmedim nefsin birini
Ruhsatî külhan var sen n'olacaksın

**

Göründü gözüme bir melek sima
Ne sever ne kovar ne sarılırsın.
Kime şikâyete gidem elinden
Ne kaçar ne kovar ne yorulursun.

Aşkından bülbüller Kur'an okuyor
Gül dalında feryad edüp şakıyor
Cemâlin envarı beni yakıyor
Ne bir buse verir ne darılırsın.

Ruhsatî'ni çok düşürdün feryada
Başıma belâdır sendeki eda
Senin gibi mahbub[575] var mı dünyada
Ne edalanup ne kurulursun.

**

Gönül vaz gel demedim mi dünyadan
Yalınız bir bana kalır belledin
Şeriattan taşra çıktm her zaman
Dünya hali böyle olur belledin

Buluttan yağdıkça yağmurlar karlar
Bulunmaz yüzünde namuslar arlar
Yüzüne güldükçe mecazı yarlar
Her güzeli Leylâ olur belledin

Akıp doğru rahtan yolundan çıktm
Vücudunu nar-ı cahime[576] yaktın
Ta 'dil-i erkansız[577] eğildin kalktın
Namaz kılma ile olur belledin

Türlü kumaşlardan alır satarsın
Viranede bülbül gibi ötersin
Olur olmaz yerde bina tutarsın
Her dereyi yayla olur belledin

Pervanene kavuşmadan alıştın
Leyl ü nehâr bir havaya biliştin
Ey Ruhsatî nefsin için çalıştın
Günahını cila olur belledin.

**

[575] Muhabbet edilen. Sevilen.

[576] Makamın, itibarın ateşiyle.

[577] Namazın bütün rükünleri, esaslarını usulüne uygunca yerine getirmeden ve namazın tertib ve düzeninin hakkını vererek kılmadan.

Devletli Hükâr'ın büyük veziri
Hamd olsun bu yana revân eyledin
Dağıttın âleme namı şöhretin
Gün gibi lütfünü ayan eyledin

Reşit Paşa geldi diye duyuldu
Fukaralar sevinmeye koyuldu
Eşkıyâ içinde figan yayıldı
Geçirip benzini saman eyledin

Gayri geçti eşkıyânın çağları
Hep kırıldı bayrakları tuğları
Korkusundan yatmaz derebeyleri
Bütün bellerini keman eyledin

Geçirdin nüfuzun dağ ile taşa
Titredi vilâyet etraf dört köşe
Tûlu örmeylesin binlerce yaşa
Cihân içre ulu nişân eyledin

Bellerden korkusuz geçiyor kervân
Bunda bir hal vardır dedi arifân
Hakkında duacı hep sabi sübyân
Ruhsatî yoluna kurbân eyledin

**

Hak vergisi yoksa sen mi yaparsın
Bu gönül üzmeyi kimden öğrendin
Nerde bir antika görsen kaparsın
Gözlerin süzmeyi kimden öğrendin

Böyle bol kar ile böyle yaz ile
Böyle sohbet ile böyle saz ile
Böyle etvar[578] ile böyle naz ile
Bu düğme çözmeyi kimden öğrendin

[578] Tavırlar, haller, davranışlar.

Acı poyraz gibi yanık esip te
Böyle nahak[579] yere bana küsüp te
Rakiybin yanında beni kesüp te
Bu kuyu kazmayı kimden öğrendin

İşitmez kulağın sağır sanırdım.
Herkese meyletmez soğur sanırdım
Ben seni gayetle ağır sanırdım
Bu kusur yazmayı kimden öğrendin

Kimsenin yüzüne bakmaz diyordum
Ruhsatî'n hatırın yıkmaz diyordum
Kapıdan dışarı çıkmaz diyordum
Bu mahle gezmeyi kimden öğrendin

**

Başı elvan elvan biricik gelin
Var bana nispetle gez suna gelin
Ben emmek dilersem turunç memenden
Göğsün düğmelerin çöz suna gelin

Gâh karalı geydin gâhi de allı
Yüzüne bakanlar der mahcup allı
Sağ yanında yeşil turna cığalı[580]
Sol yanında öter kaz suna gelin

Yüce dağ başında döğerler harman
Sevdana düşeli kalmadı derman
Kirpik ok kalem kaş katlime ferman
Kınayı ellere yaz tuna gelin

Ruhsatî der ki nâra yanmayım
Düşmanlar sözüne ben inanmayım
Yârim var deyu ben umutlanmayım
Sözün kes umudum öz suna gelin.

**

[579] Haksız.

[580] Horoz, turna, cennet kuşu vb. kuşların kuyruğundaki tüylerden en uzun ve gösterişli olanı.

Çıktım yücelere seyran eyledim
Güzeller içinde gördüm bir gelin
Nasıl methetmeyim böyle dilberi
Başı elvan elvan telli bir gelin

Bağçasına girdim bülbüller şakır
İbrişim almış ta halılar dokur
Gözleri âşıka ne sevda okur
Göğsü deste deste güllü bir gelin

Önümüze koydu kaymağı balı
Seni saran yeğit neylesün malı
Sermiş odasına ipekli halı
İzanlı erkânlı yollu bir gelin

Âşık Ruhsatî de derdiyle dolgun
Cihana gelmemiş böyle bir toygun
Tavus kuşu gibi her yeri uygun
Göğsü elvan elvan benli bir gelin[581]

**

Yosmam uzak durma yakın gel yakın
Zemzemesi[582] battı yâr zülüflerin
Gönlüme gösterme gözümden sakın
Belâdır başıma nâr zülüflerin

Elâ gözler sürmelenmiş süzülmüş
Ak gerdana hattı mihrap yazılmış
Tel tel olmuş yanaklara düzülmüş
Bitirir aklımı sar zülüflerin

---

[581] Karacaoğlan'ın benzer şiiri şöyledir: "Yücesine çıktım, seyran eyledim, / Güzeller içinde gördüm bir gelin. / Nasıl methedeyim böyle dilberi? / Başı ibrim ibrim telli bir gelin. // Altına serdi de ipekten halı, / Önüme de koydu kaymağı, balı. / Seni gören yiğit n'eylesin malı? / Edepli, erkânlı, yollu bir gelin. // Hocasına verdim, dersini okur, / Bahçesine vardım, bülbüller şakır. / İbrişim almış da halılar dokur, / Şal kuşaklı, ince belli bir gelin. // Öğer Karac'oğlan, sevdiğin öğer, / Altın saç bağı da topuğun döğer. / Ay ile bahsetmiş, gün ile doğar, /

Cennet-i âlâ da nurlu bir gelin."

[582] Nağme, hoş ses. Uzun uzadıya gürleyerek seslenmek. Geniz ve boğaz ile ezgili ses çıkarmak. Yavaş yavaş geniz ve boğazdan ses çıkararak türkü veya şarkı söylemek.

İnsaf et sevdiğim azma gel yola
Bozarsan ahtmı düşersin dile
Yarısın sağa böl yarısın sola
Göreni öldürsün mar[583] zülüflerin

Ruhsatî'yim seyif[584] gibi süzüldüm
Aşk elinden yana yana ezildim
Âşıkların defterine yazıldım
Uluşun üstüme ser zülüflerin

**

Kaşların Zülfikar gibi çatılmış
İlle benzer pehlivana gözlerin
Birisi zaptetmiş Şam'ı Haleb'i
Biri de hükmeder Van'a gözlerin

Kimlerden öğrenmiş cilveyi nazı
Yaktın ateşinle kül ettin bizi
Biri Diyarbekir biri Suvaz'ı[585]
Biri yeter Arabistan'a gözlerin

Gören âşıkları bütün hapt etmiş
Tekrar gene doğacağa aht etmiş.
Biri Belh'i Buhara'yı zaptetmiş
Biri gitmiş Rumistan'a gözlerin

Bir kemlik görmedim sen gibi dosttan
Eyledim vasfını dillerde destan
Birinin bahası şol Arabistan
Biri azdır Hindistan'a gözlerin

Canıma kasteder illâ birisi
Ebri zülüf olmuş sultan kavisi
Birisi Araptır biri Farisî
Biri Ruhsat ala cana gözlerin

---

[583] Yılan.

[584] Hayvanların boşı boş özgür bırakılması.

[585] Sivas'ı

**

Duldalanma yâr Mevlâ'yı seversen
Yandırır cihânı şanlı gözlerin
Ahırı mevtime sebep olursun
Tek bana gösterme gamlı gözlerin

Kara belik ağ gerdana yaslanır
Deli görse mâh cemâlin uslanır
Samsun Diyarbekir Van'da seslenir
Belli her kazada ünlü gözlerin

Gamzelerin öldürmeye yay tutar
Didem yaşı umman olmuş çay tutar
Beni görür gözün yumar huy tutar
Beladır başıma cinli gözlerin[586]

Bilemedim Ruhsatî'nin suçunu
Üç güzele taratmıştır saçını
Sarayıdım al beşiğin içini
Sallasam uyusa nenni gözlerin[587]

**

Kaşların üç günlük ay gibi durmuş
Mevc[588] urup ciğerde oynar gözlerin
Bir buse ver yaratanın aşkına
Coşkun pınar gibi kaynar gözlerin

Bu güzellik sende vardır ey peri
Terkettirir bana kisb ile kârı
Değmez bir dileği cihanın varı
Nice âşık kurban eder gözlerin

Bahar seli gibi coşkunca akar
Garip bülbül gibi bizleri yakar
Kan döker kirpiğin okumaz bakar
Yekletüp derdimi taylar gözlerin

---

[586] Bu dörtlüğün son iki dizesi kimi kayıtlarda şöyledir: "O kaşların geda değil bay tutar / Başıma belâdır canlı gözlerin"

[587] Bazı kayıtlarda bu dörtlüğün son iki dizesi de şöyledir: "Rabbim nasip etse koynum içine / Akibet yer beni kinli gözlerin"

[588] Dalga.

Rakibin izine düşüp izleme
Ciğerimi ateşinde közleme
Ruhsatî'yi başka gözle gözleme
Her zaman sinemde yaylar gözlerin

**

Nasıl vasfedeyim güzelim seni
Rumeli Bosna'yı değer gözlerin
Dünyaya gelmemiş eşin akranın
İzmir'i Konya'yı değer gözlerin

Kimsede görmedim sendeki nazı
Tunus Trablus'u Mısır Hicaz'ı
Kars'ı Kağızman'ı Acem Şiraz'ı
Girit'i Hanya'yı değer gözlerin

Yüzünde görünür Yusuf nişanı
Yüzünü görenler çeker efganı
Büsbütün Gürcistan Erzurum Van'ı
Belh'i Buhara'y1 değer gözlerin

Ruhsat'ım eyledim senin de methin
Al yanaktan bir buse ver himmetin
Yüz bin sarraf gelse bilmez kıymetin
Ahiri dünyayı değer gözlerin[589]

**

Eğer âşık isen imtihân olak
Ben o dertli dervişânım sen nesin
Tarikat ehlinden evvel meydanı bulak
Ben bu yolda çalışanım sen nesin

[589] Karacaoğlan'ın aynı ayaktaki koşması şöyledir: "Darılma sevdiğim söylenen söze / Ne hoşça yakışmış benlerin yüze/ Mısır Arab Urbanı Yemen Aniz'e / Belh'i Buhara'yı değer gözlerin // Eme idim ağzındaki dilini / Dere idim koynundaki gülünü / /Bosna İstanbul'u Anadolu'yu / Bütün Rumeli'yi değer gözlerin // Ben seni severim ezel ezeli / Bana cefa etme dünya güzeli / Bağdad'ı Basra'yı Acem Şiraz'ı / Bütün Hindistan'ı değer gözlerin // Emsem yanakların kurtulsam yadsan / Adam kemlik görmez sevdiği dosttan / Arnavut Çerkes'le Kürt Arabistan / Bütün Türkistan'ı değer gözlerin // Karac'oğlan der ki hoş etti mehdin / Al yanaktan buse olsa himmetin / Yüz bin şehir saysam değmez kıymetin / Hasılı cihanı değer gözlerin"

Mey içmeden oldu gönlüm harâbi
Yandı vücudum pişti kebabî
Cümle âlemlerin ayak türâbî
Kamu dile ben destanım sen nesin?

Fânîdir dünya anladım bildim
Kusurum düşünüp ah ettim soldum
Yârimin aşkından ummana daldım
Bu âlemde ben nişanım sen nesin?

Ruhsat'ın kalbindedir gümânı[590]
Kadir Mevlâ'm nasip eyle îmânı
İrfan dağında lebleyk[591] zamanı
Hak yoluna ben kurbanım sen nesin

**

Yatarken seyrimde Kırklar destinden[592]
İçiren şerbeti sen değil misin
Şirin için nice kayalar delip
Öldüren Ferhad'ı sen değil misin

Kerem de yanmadı Aslı yoluna
Mecnûn da gark oldu aşkın seline
Beni asıp zülifünün teline
Bağlayan kaskatı sen değil misin

Nice bir çekeyim adû kahrını
İçirdin her zaman aşkın zehrini
Yıktın viran ettin gönül şehrini
Sevmeyen cenneti sen değil misin

Serimden aklımı alıp yitiren
Bir derdimi bin deftere yetiren
Âhiri her derdi başa getiren
Gurbeti doğuran sen değil misin

---

[590] Sanmak. şüphe. Kuşku.

[591] Buyurunuz. Emredersiniz. Benim muhabbet ve incizâbım dâim sanadır, başkasına değildir, sıdk ve ubudiyyetim dâim sanadır

[592] Kırklar'ın elinden. (Âşıklık geleniğinde pîr elinden bade içme geleniğine telmih ediliyor.)

Ulu bezirgandan almalı bacı
Arasan bulunmaz dünyanın ucu
Nakşi tarikin urunup tacı
Giydiren hil'ati[593] sen değil misin

Rakiybe uyup ta içimi çeküp
Gözümün göherin yerlere döküp
Kırk iki yaşında belini büküp
Kocadan Ruhsatî sen değil misin

**

Bedeni akıldan kıldın ferâmuş[594]
Sevdiğim tükenmez derde düşesin
Bürüsün yolların dum ile kış
Kıymetin bilmedik Kürd'e düşesin

Dökesin kan yaşı edüp ahûzâr
Yastık yoldaşınla olma ihtiyar
Ellerin koynunda gezip derbeder
Derdin üçü geçip dörde düşesin

Bu günlerde mezarını kazsınlar
Umarım ki elvanını bozsunlar
Kara kara destanını yazsınlar
Kadrini bilmeyen kurda düşesin

Ey âşık gel nazar eyle pendime[595]
Bâlâdaki[596] sözlerimden gücenme
Ruhsatî'yim bütün sözüm kendime
Kabristan gibi bir yurda düşesin

**

[593] Yüksek makamdaki zatların beğendiği kimseye ve takdir edilen zevata giydirdiği kıymetli, süslü elbise. Kaftan.

[594] Unutma, hatırdan çıkarma.

[595] Nasihat, vaaz, öğüt.

[596] Yüksek. Yukarı. Yüce. Yüksek kat.

Ah bîvefâ dünya senin elinden
Peygamberi âhir zamanı nettin?
Güvenilmez düzenine dengine
Ebubekir Ömer Osman'ı nettin?.

İntikamın aldı nice kâfirden
Elinde Zülfikar[597] zağlanır nurdan
Arıttı Kâbe'yi puttan küfürden
Aliyül'hayderi Aslanı nettin?

Pederi Haydar'da kölesi Kamber
Nurdan halk olmuş kokusu amber
Hafidi[598] Muhammed Seyyidi server
İmam Hasan ile Hüseyni nettin

Ken'an illerinden gitti Mısır'a
Arz eder hüsnünü Bağdat Basra
Güneş hicabından inmezdi yere
Zeliha Yusufu Ken'anı nettin

Hakk'ın emrettiği yere giderdi
Valideye canın feda ederdi
Bin deveyi bir akçaya güderdi
Veyselkara[599] gibi çobanı nettin

Böyle bir hodgâmsın[600] süren savuran
Dağı dağ üstüne vurun devirin
Ey Ruhsatî daha Fatma çağırın
Ölüyorsun hani îmânı nettin

**

Allah'ı seversen gel doğru söyle
Bu yeşili ali kime düzüyon
Tavus kuşu gibi her yerin uygun
Bu zülüfü teli kime düzüyon

---

[597] Resül-ü Ekrem (A.S.M.) zamanında bir kâfire âit kılıç iken Hz. Peygamber (A.S.M.) Bedir Muharebesinde Hz. Ali'ye (R.A.) verdiği ve ucu iki kısma ayrılan meşhur kılıç.

[598] Evlâd. Oğul. Torun.

[599] Veysel Karanî.

[600] Kendi keyfini düşünen. Kendini beğenmiş.

Gönlünden kim geçer kime âşıksın
Sırrına sır yetmez çok dolâşıksın
Karanlık gecede sen bir ışıksın
Bu cemâl gülünü kime düzüyon

Bu hilâl kaşları kara gözleri
Bu şirin dilleri böyle nazları
Böyle dertli dertli güzel sözleri
Bülbül gibi dili kime düzüyon.

Böyle Ruhsat alıp ruhsat virmeyi
Böyle erkân ile ava girmeyi
Böyle kâkül[601] kesip zülüf burmayı
İnce bele şalı kime düzüyon

**

Kerem eyle Hak dinini seversen
Daha gözleyim mi bana ne diyon[602]
Geçer akça dokuz yüzü geçer sen
Çürük akçe ile bine ne diyon

Kaşların vuruyor sineme teber[603]
Kirpiklerin katlime ediyor sefer
Ben anlarım gönül anlamaz haber
Mah yüze serpilen bene ne diyon

Serim ayık olmaz bir kara yastan
Gayri kulaklarım kapandı sesten
İsmimi dillere eyledin destan
Arada seslenen çana ne diyon

Bir kere yüzüme bakacak mısın
Zülfünü boynuma takacak mısın
Yoksa Kerem gibi yakacak mısın
Ruhsatî gidiyor buna ne diyon

---

[601] Alnın üzerine sarkıtılan kısa kesilmiş saç.

[602] Ne diyorsun?

[603] Balta.

**

Eğer kadir Mevlâ'm izin verirse
Karşılayıp yorulmaya ahd olsun.
Kol kola verip te kucak kucağa
Çaprazlayın sarılmaya ahd olsun.

Komşular gelince ey ağa deyu
Getirin şerbeti pür safa deyu
Buyurun ağalar merhaba deyu
Koparıp ta kurulmaya ahd olsun.

Ruhsatî der günahım tez bilip
Kış ta geçer ara yerde yaz gelip
Soylu boylu bir güzelce kız bulup
Düğün yapıp yorulmaya ahd olsun

**

Burası Hazreti Yusuf makamı
Yatalım bir zaman ne olur olsun
Günde kâse kâse zehir verseler
Yutalım bir zaman ne olur olsun

Sultan Mehmet şanı zâti âlişan
Erer maksuduna[604] payine[605] düşen
Ehl-i iyâl[606] kap'ardında perişan
Yatalım bir zaman ne olur olsun.

Görüyor hâlini bây u gedanın[607]
Hiç haceti yoktur savt ü sedanın[608]
Hulusi kalp ile emrin Hudâ'nın
Tutalım bir zaman ne olur olsun.

---

[604] Gayesine, amacına, istediğine.
[605] Ayağına.
[606] Aile.
[607] Zengin ve fakirin.
[608] Bağırma ve sesin.

İrademle satın aldım gamleri
Hilaf olur değil dostun kemleri
Dışarıda sürdüğünüz demleri
Unutalım bir zaman ne olur olsun.

Ey Ruhsatî dürümünce dürelim
Lira yok ki yaramıza saralım
Gel bu zehri çilemize verelim
Yutalım bir zaman ne olur olsun

**

Can boğaza gelip öldüğüm zaman
Yazıyor ölmüş deyu duyarlar bir gün.
Rahat döşeğine girdiğim zaman
Dünya ziynetini soyarlar bir gün

Buna ölüm derler gelir yanaşır
Bacı kardaş yana yana ağlaşır
Kimi odun yarar kimi su taşır
Teneşir üstünde yuyarlar bir gün

Ne boş kaldı yurdu yuvası deyu
Tebişsin[609] evliya duası deyu
Sevap için mevt namazı deyu
İmam efendiye uyarlar bir gün

Bazıları bana şaşkındır diyor
Bu aşkın elinden pişkindir diyor
Ruhsatî öleli kaç gündür diyor
Benim "Kırklarımı"[610] sayarlar bir gün

**

Hey ağalar derdim kime yanayım
Gönül yoldaşını bulana kadar
Kişi sevdiğinden ayrı düşeli
Yanar ateşine ölene kadar

---

[609] Parlasın, aksetsin.

[610] Ölumden sonraki 40. gün için söylenen söz, Sivas yöresinde ölünün ruhuna mevlid okutlulur. Cesedin burnun ya da cenesinin düştüğü gün olduğuna inanılır.

Gözyaşımla mektup yazdım almadı
Hasretiyle yandım soran olmadı
Seher yeli dedi çilem dolmadı
Ara izlerini bulana kadar

Gözyaşımı o ummana getirir
Vefâlı güzeller dermân yetirir
Sevdiğim karşımda küsmüş oturur
Ağlarım saçımı yolana kadar

Ruhsatî nerede kaldı vatanım
Kesildi takatim bitti dermanım
Geldi kederimden ağzıma canım
Ölmem yar yanıma gelene kadar

**

Yenile bir bağa bağıbân oldum
Lebi şükker[611] yanakları al çalar
Kemhalar[612] giyinmiş servi boyuna
İnce bele lâhuriden[613] şal çalar

Nereden baksam karşı gelir de
Adulardan intikamım alır da
Benim mecnûn olduğumu bilir de
Emsin diye dudağına bal çalar

Haşarı hey deli gönül haşarı
Ah ettikçe elâ gözler yaşarı
Kerem et sevdiğim çıkma dışarı
Seher yeli zülüfünden tel çalar

---

[611] Dudağı şeker.

[612] Çözgüsü ve atkısı ipek, üst sıra atkısında ayrıca altın alaşımlı gümüş veya doğrudan gümüşlü klaptanla dokunmuş ipekli kumaşa verilen isimdir. Zengin desenleriyle göz dolduran bir kumaş cinsidir. 15. yüzyıla kadar Frenk ve İran kemhaları çok seviliyormuş. Kemha türleri şunlardır: Yekrenk kemha, peşuri kemha, müzehhep kemha, dolabi kemha, tabi kemha, güvez Bursa kemhası, kırmızı Amasya kemhası.

[613] Lahor'da dokunmuş.

Güzelliği su âleme tanıtma
Ara yerde nahak[614] yere kan etme
Kerem et Ruhsat'ını unutma
Düşmanlar sevinip bize el çalar

**

Yine bahar geldi bülbül sesinden
Sedâ verip seslendin mi yaylalar
Çevre yanın lale sümbül bürümüş
Gelin olup süslendin mi yaylalar

Yedi veren dağlar nasıl dözenmiş
Sarı çiçek elvan elvan bezenmiş
Yoktan var eyleyen nasıl özenmiş
Boynun eğip dos(t)landın mı yaylalar

Gözyaşlarım sel olmuş da çağlıyor
Kömür gözlüm karaları bağlıyor
Bülbül gelmiş gül dalında ağlıyor
Deli idin uslandın mı yaylalar

Zülüfler perişan kâküller deste
Ah ne yapayım ki gönlüm şikeste
Daha benden gayri kalmadı yasta
Derdim çekip pos(t)landın mı yaylalar

Sefil sümbül boynun eğmiş bakıyor
Sarıçiçek amber olmuş kokuyor
Senin bu hasretin beni yakıyor
Al giyinip feslendin mi yaylalar

Gül açılmış koku katıyor yıldan
Okusam da anlamıyor bin dilden
Çekeyim derdini ne gelir elden
Eğip boynun dos(t)landın mı yaylalar

[614] Haksız.

Ben de senin gibi ersem murada
Neyleyim ki elimde yok irade
Ruhsatî'yim gam yüklerim kirada
Beni görüp yaslandın mı yaylalar

**

Hevesin var ise Deliklitaş'ta
Umut etme nevbahârı turnalar
Halep Köprüsü'nden[615] havalı uçun
Uğrarsınız bir tufana turnalar

Semahur'a[616] varıp eyleme heves
Mancılığın[617] güzelleri bir kıyas
Sonra âşık olup çekersin bir yaş
Dayanamam çok kedere turnalar

Eylenme orada edersen ahı
Vardır er kişilerin zengi ahı
Sakaltutan'dan da[618] doğrultup yolu
Bir belâ getirmen sere turnalar

Bundan böyle yarım allar bağlasın
Doğru yolun ol Gürün'e uğrasın
Nazlı yare varıp böyle söylesin
Yeni çattık ah ü zare turnalar

---

[615] Kangal'ın en önemli yapılarındandır. Halep köprüsü de 1626 da yapılmıştır.

[616] Şarkışla'nın Hititliler dönemimdeki adı. Hitit Krallığının başlıca şehirleri : Kuşşar, Kaneş, Puruşhanda olmak üzere Kapadokya'dan kuzeye doğru Harşana (Amasya), Harsanusiye (Harşiana), Sanusiye (Sunisa), Muşalim gibi şehirleri, kuzeybatıya doğru Tumana, Ulama, Turhumit, Tuhiya, Tuvanuva, Hakmişşa, Zalpa gibi şehirleri, doğuya doğru ise; Sarişşina, Komana, Lahuzatiya, Razama, Hurama, Şamuha (Büyük ihtimalle Şarkışla ilçesidir), Sarissa (Altınyayla/Kuşaklı), Talaura/Talavra (Sivas), Tepriche (Divriği), Zaraşşina (Zara), Pakhuwa (Kangal), Tilgarimmu (Gürün), Timelkia (Darende), Milidia (Malatya) gibi şehirleri bulunmaktaydı (Mehmet Ali Öz, Bütün Yönleriyle Ulaş, Sivas 2002. Önsöz).

[617] Sivas ilinin Kangal ilçesine bağlı bir köydür. Sivas iline 96 km, Kangal ilçesine 24 km uzaklıktadır. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde bu köyün bir Türkmen köyü olduğu kaydedilmektedir.

[618] Talas Kayseri arasında kervanların konakladığı bir köy.

Gürün şeyhlerinden alın himmeti
Söz ile bulamazsın cenneti
Sual eden olur ise Ruhsatî
Den yaktı vücudun nâre turnalar

**

Acep sizler hangi ilden gelirsiz
Bir haber sorayım durun turnalar
Sılada yarimden neler bilirsiz
Bana bir teselli verin turnalar

Gönüller perişan teller eğri
Dayanmaz cevrine âşıkın bağrı
Yolunuz uğrarsa o yare doğru
Üstüne kanadı gerin turnalar

Eski sözlerinde yârim durursa
Gözlerimin yaşı bir gün kurursa
Yolunuz o yana doğru varırsa
Ayrılık nicedir sorun turnalar

Ruhsat'ı sorarsa yanıyor bağrı
Gamınla bulandı gönülde ağrı
Haydi varın gidin o yere doğru
Önüne derdimi serin turnalar

**

Ayrılık badesin tatlı mı sandın
Ne tez tebdil[619] olmuş çimenin dağlar
Bu güzellik geçer sana da kalmaz
Daha neye bağlı gümanın[620] dağlar

Nice güzellerden alırsın bac'ı
Al yeşil renklerden giyersin tacı
Yardan ayrılması zehirden acı
Bu yüzden gitmiyor dumanın dağlar

[619] Değişmiş.
[620] Zan. Tahmin. Sanmak. şüphe.

Gece gündüz yalvarmıştım Süphan'a
Birden vuslat bulamadım sunama
Daha şimden geri beni kınama
Semâya erişmiş figanın dağlar

Ruhsat gibi karaları bağlarsın
Aşkın ateşiyle yürek dağlarsın
Benim ahvalime sen de ağlarsın
Var ise zerrece imanın dağlar

**

Nice feryat ettim nice ağladım
Bir dem yâri bana taktırmadılar
Ateş aldım yüreğimi dağladım
Encamı[621] bir ocak yaktırmadılar

Gözleri sürmeli yanağı kiraz
Yüzünü görmeğe kasteder herkes
Bakın yalvarmadık komadım bir kez
Bir nişan yüzüğü taktırmadılar.

Ruhsatî'ye bu dert Hakk'tan verildi
Çok bulanık akıyordu duruldu
Seb olan birer birer vuruldu
Netice-i kelâm çaktırmadılar

**

Ezel kâtipleri tertip idende
Âlemde bahtımı kara yazmışlar.
Bilirim güldürmez devri âlemde
Bu ahimi yüz bin zâra yazmışlar

Derdini kılmıştır âciz derbeder
El etse sevdiğim sanki kim iver
Olaydı dünyada ikbalim yaver
Benim tecellimi bîçar(e) yazmışlar

---

[621] Son, nihayet, netice.

Arif bilir aşk ehlinin hâlini
Kaldırır kalbinden kıl ü kalini[622]
Herkes yâre verdi arzuhalini
Benimkini o rüzgâra yazmışlar

Hapta idim geldi kırklar yediler
Sedaları hoşça hop dervişanlar
Bir bir kaydolurken çok dervişanlar
Ruhsatî de bir kenara yazmışlar[623]

**

Felek ayak ayak çarha yanaştı
Melhem kabul etmez yaram kuzular
Eflâtun el katmaz Lokman karışmaz
Kesildi her yerden çarem kuzular

Gayri ruhum için okutun hatim
Mirascıma kaldı hilatım atım
Ağanız fevt oldu kaldınız yetim
Giyinin her zaman karam kuzular

Mahşerece çıkmaz anandan sızı
Başında var imiş bu kara yazı
Tanrıya emanet eyledim sizi
Geyinin bir zaman kara kuzular

Eksiğiniz dayınıza danışın
Emminizden gayri yoktur tanışın
Derdinizi ananızla konuşun
Uzak düştü benim aram kuzular

---

[622] Dedikoduyu.

[623] Ruhsati'nin çağdaşı Sümmani'nin şiiri şöyledir: "Ervah-ı ezelde levh-i kalemde / Şu benim bahtımı kara yazmışlar / Bilirim güldürmez devr-i alemde / Bir günümü yüz bin zâra yazmışlar // Arif bilir aşk ehlinin halini / Kaldırır gönlünden kil ü kâlini / Herkes dosta vermiş arzuhalini / Benimkini ürüzgâra yazmışlar // Olaydı dünyada ikbâlim yâver / El etsem sevdiğim acep kim ever / Bilmem tecelli mi yoksa ki kader / Beni bir vefasız yâra yazmışlar // Döner mi kavlinden sıtk-ı sadıklar / Dost ile dost olur bağrı yanıklar / Aşk kaydına geçti bunca âşıklar / Sümmani'yi bir kenara yazmışlar"

Kardeşiniz küçük akıtmasın yaşın
Vasiyetim size bekyleyin başım
Ziyaret ediniz mezar taşım
Doyamadım bari görem kuzular

Ananız sultana dedim derdimi
Felek aldı niyazımı virdimi
Harap etmen vatanımı yurdumu
Dünya bana oldu haram kuzular

Kadir Mevlâ'm bana gayri gel etti
Kesti bülbül dillerimi lâl etti
Ayrılık ateşi beni kül etti
Ben gibi yanmadı Kerem, kuzular

Ruhsatî unutup kesme arayı
Beşikte salladın benli karayı
Eyyup gibi kabul etmem yarayı
Sancağı altına varam kuzular[624]

**

Yüzüme bakıp ta hayvan bellemen
Nutuk da var lisan da var dil de var[625]
Bir tüccarım yeni bedesten açtım
Kutnu da var kumaş da var sal da var

Ateşim de yoktur dumanım tüter
Yaramın üstüne yaralar katar
Yaz baharın gelmiş bülbüller öter
Susam da var sümbül de var gül de var

---

[624] İki, beş ve altıncı dörtlükler Doğan Kaya'nın yayınladığı metinde bulunmaktadır. Ağıtçıların eklemeleri de olabilir. Değerli bilim adamı Doğan Kaya, bu şiirin Ruhsatî'nin son şiiri olduğunu ve ölmeden bir gün önce Hoca Aziz Efendi'ye yazdırdığını belirtmektedir. (Sivas'ta Aşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatî, s. 439-440)

[625] İlk iki dize bazı kayıtlarda "Kıyafete bakıp çoban bellemen / Erkan da var izan da var yol da var" şeklindedir. Bu şiiri Sivas'a gittiği bir zaman, kahvede otururken kendini küçümseyenlere karşı söylemiş.

Nerede bir pîr görsem hadden aşarım
Elini kor ayağına düşerim
Sevdiğime ben bir oda döşerim
Şeker de var şerbet te var bal da var

Necat bulmaz münkir ile yalancı
İflah olmaz dülger ile palancı
Sanmayınız bu Ruhsatî dilenci
Mensup ta var irad da var mal da var

**

Bihamdillâh beni yalnız sanmanız[626]
Şükür eşim dostum akranım da var
Öyle pek dedesiz pîrsiz sanmanız
Tarikâtım şeyhim çobanım da var

Zikr ü şerif ile kurulmuş tahtım
Tariki Nakşi nakşiden açılmış bahtım
Ârif meclisinde oturdum kaldım
Hizmetim erkânım izanım da var

Aşkı mecaziden bîr dükkân açtım
Nefsimin elinden dağ be dağ kaçtım
Kefenim elimle ben kestim biçtim
Ateşim tütünüm dumanım da var

Bir kimseye yalan ta'nım yoktur yok
Gizli yanlış söyleyenler çoktur çok.
Gökten inen yüz dört kitap Haktır Hak
İnandım dinim var imânım da var

Âşık Ruhsat el üçtür yaşında
Siyah kıl yok sakalında kaşında
Ölüm fırtınası eser başında
Ruzü şeb ahımda, figanım da var

**

[626] Sanmayınız.

Buyursun dertliler gam dükkânına
Hangi çeşit isterlerse bende var
Doksan üçte[627] Meryem'imi yitirdim
Od bağladı hasret nârı canda var

Felek gelir benim ile güleşir
Talihim tersine döner dolaşır
Kızıl kanat kuzularım meleşir
Acep benim gibi olmuş kande var

Ayrılık ateşin çektim oturdum
Bir deridimi bin deftere yetirdim
Sadakatli yoldaşımı yitirdim
Bakmıyon mu gözlerimde kan da var

Derdime bir Lokman bulup deşmedim
Geçti ömrüm bir dengime düşmedim
Çok emeğim geçti helâlleşmedim
Nice hakkı hukukumuz nan da var

Ruhsat bu hikmette kalmıştır dona
Ecel satın alınmıyor yüz bine
Derdin kaçtır deyu sormayın bana
Yedi de var sekiz de var on da var

**

Bir taze cenana bağlandı gönül
Velâkin anında ammâ yeri var
Domurlanmış ak memeler baş vermiş
Baktım arasında emme yeri var

Başına takınmış pullu ferâyı
Üstüne bağlanmış ipek karayı
Cennete misaldir köşkü sarayı
Gönül eğlemeğe emmi yeri var

[627] Milâdi 1876-1877 yılı.

Taze nervestedir[628] gülleri solmaz
Vaslına ermiyen n'olduğun bilmez
Sahibi vekardır çağırsan gelmez
Gelmeğe süratli emme yeri var

Salını salını geldi pınara
İşimden gücümden etti avara
Dedim suphanallah kaşları kara
Dedi ki öpersin emme yeri var

Ruhsatî'yim yeni düştüm derdine
Atına bindim de yettim ardına
Nazar ettim yaylasına yurduna
Muhabbet etmeğe emme yeri var

**

Gönül ne dertlere soktun başını
Kimse bilmez ne irenkte gülüm var
Dört ırmak almıyor gözüm yaşını
Herdem akar boz bulanık selim var

Bağlarda açılmış lâle gül sümbül
Şeydaya[629] gelenler hâl eder müşkül
Yârin bahçesinden almadım bir gül
Uzattım bir kerre çekmem elim var

Daim ağyar[630] ile işim savaştır
Yaralıyım yâre haber ulaştır
Yavrum bana âb-ı hayat[631] ulaştır
Yanan susuzluktan ağzım dilim var

Ruhsat âşık arzuladım dostumu
Dost yolunda feda ettim postumu.
Gelen geçen ko çiğnesin üstümü
Yâre giden toz dumanlı yolum var

---

[628] Yeni yetişmiş, yeni yetişme.Yeni açmış gül dalı.

[629] Tutkuna, divaneye, çok sevgiden hâsıl olan hale.

[630] Başkaları, yabancılar, eller.

[631] Hayat suyu.

**

Gam yeyip gam çekme divane gönül
Cümlenin nasibin daim veren var
Ettiğin işleri bilmez belleme
Kara karıncayı gece gören var

Doğruyu koyup da sen eğri gitme
Bir kulun sırrını bir kula satma
Bırak kibirliği mağrurluk etme
Bin bir ayak üzerinde duran var

Yitirip fikrini ummana dalma
Kul olan bir kulun hakkını alma
Senden aşağıya zulümkâr olma
Sırat köprüsünde sorgu soran var

Âşık olan yetmişinde sorulur
Sahipsiz kuş kanadından kırılır
Ol mahşer yerine iki ev kurulur
Biri cennet âla bir de niran[632] var

Dünyaya geleni ölmez belleme
Her dem ağlayanı gülmez belleme
Âşık Ruhsatî'yi bilmez belleme
Buna dilimiz nuru Kur'an var

**

Geldi geçti yiğitliğin harmanı.
Koyver gayri tutma benim peşim yâr
Ellilbeşte keçimizi seçelim
Otuz beşte lâzım idin eşim yâr

Genç olanlar işin görüp haklıyor
Esrarını sezdirmeyüp saklıyor
Çün ezrail haftada bir yokluyor
Eksik değil yüreğimde şişim yâr

[632] Nurlar, ziyalar. Ateşler, nârlar.

Gençliğimde nere varsam bulurdu
Üç beş defa hatırımı alırdı
Kocalığın alâmeti belirdi
Yavaş yavaş titiriyor başım yâr

Her ne kadar gayret etsem olmadı
Gamda kaldı deli gönül gülmedi
Yemeğin de halâveti kalmadı
Haftada bir dökülüyor dişim yar

Ölüm fırtınası çöktü özüme
Sekizde bir kanan yoktur sözüme
Can gözüyle bakan yoktur yüzüme
Gözümün üstüne indi kaşım yâr

Hiçbir yerde halâvetim[633] tadım yok
Hocalıktan gayri başka adım yok
On senedir kısırladım sütüm yok
Ne ayranım kaldı ne de keşim yâr

Gönül kuşun yücesinden uçurdum
Bâde deyu seni, zehri içürdüm
Gitti gayrı yaz baharı geçürdüm
Çâr[634] etrafım hisâr etti kışım yâr

Sabır köşesine geçtim oturdum
Her hesabı bir kapıda bitirdim
Ne hal ile iki evlât yetirdim
Büyüğü boşadı attı eşim yâr.

Söylerim sözüme yalan katamam
Metaımı az paraya satamam
Ruhsatî'den kes ümidi yatamam
Yetmişe kadem bastı yaşım yâr

**

[633] Tatlılık. Şirin olmak.

[634] Dört.

Beni böyle süründürmek ruzü şep[635]
O güzel sanma düşer mi yâr yâr
Kerem kıl sevdiğim gel insaf eyle
Âşık bildiğinden şaşar mı yâr yâr

Rahmeyle serimde olan savaşa
Rakipler ediyor bizi temaşa
Elbette pervane[636] döner ateşe
Yanmadan çiğ lokma pişer mi yâr yâr

Şeyda bülbül gül dalında ötmese
Gönül firkatinden yanıp tütmese
Tealâ kuluna ihsan etmese
Dururken cezbesi[637] taşar mı yâr yâr

Ebru zülüf mah yüzünde dolâşık
Kerem eyle dilber göster bir ışık
Akranını bulmayınca bir âşık
İpeğini kıla koşar mı yâr yâr

Eğer benim kıymetimi bilmezsen
Yazık sana intizarım almazsan
Ervahı ezelden benim olmazsan
Ruhsati böyle coşar mı yâr yâr

**

Ilgıt ılgıt esen seher yelleri
Mihri keklik sekişlimden ne haber
Yine bahar geldi dağlar yeşerdi
Söyle binim dal kaşlımdan ne haber[638]

---

[635] Gündüz ve gece.

[636] Geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek.

[637] Allah'ı hatırlayıp Allah sevgisi ile kendinden geçer bir hale gelme.

[638] Aşık Minhacî'nin babası Ruhsati'ye naziresi (benzeği) şöyledir: Aman seher yeli car sende kaldı / Yavru keklik sekişliden bir haber / Gene bahar geldi bulandı gönlüm / Göğsü elvân nakışlıdan bir haber // Başı selâmet mi yoksa hasta mı / Zülfü perişan mı yoksa deste mi / Acap benim gibi kara yasta mı / Kaşı çatma çatışlıdan bir haber // Yaşım vardı yirmiye dayandı / Yari gördü gafletlerden uyandı / Seher vakti misk ambere boyandı / Güller gibi kokuşludan bir haber // Gönül verdim hayran oldum yüzüne / Muhabbet tuzağı kurdum izine / Kulak vermez Minhacî'nin sözüne / Mahmur mahmur bakışlıdan bir haber"

Sevdiğimin kulakları seste mi
Gönlü sevdam ile yine hasta mı
O da benim gibi kara yasta mı
Göğsü elvan nakışlımdan bir haber

Sinim vardı otuzbeşe dayandı
Bağrım yine ateşlere boyandı
Gönül gayrı gafletinden uyandı
Bülbül gibi konuşlumdan bir haber

On yıldır Ruhsatî hasret yüzüne
Minnet tuzağını kurdum izine
Seher yeli vardınsa Çamdüzü'ne
Benim âhu bakışlımdan bir haber

**

Biz Mevla ya yalvaralım duralım
Farzın kılıp doğru yola sürelim
Habib'ime çok salâvat verelim
Koyalım uğruna can da beraber

Dua edek akıllı da deli de
Bize Mevlâ'm güldürmesin el'i de[639]
Ebubekir Ömer Osman Ali de
Sağdan nara urur ün de beraber

Çok vezirler geldi hizmet görmeye
Kimi sevk edip vesika vermeye
Yer kalmadı merkezlerde durmaya
Doldu cami kışla han da beraber

Alamanya şahı askerin dermiş
Sırp Urus Yunan'ı bir yandan kırmış
Dağıstan Gürcistan çok imdat vermiş
Yemen Arabistan Çin de beraber

[639] Mevlâm bize yabancıları güldürmesin.

Halit Mikdat bu düğüne erişe
Abdurrahman bir taraftan girişe
Efendimin ashabları karışa
Kılıclar belinde kın da beraber

Dua edek amin desin dillerde
Hızır İlyas yardım etsin bellerde
Mevlâ'm kimse koyma gurbet ellerde
Olalım kavim kardaş bunda beraber

Şimendifer[640] gemi Samsun elinde
Araba işliyor Sivas yolunda
Deve otlak hayvan Harput belinde
Arpa buğday bulgur-un da beraber

Askerimiz Elbistan'da kışlaya
Küheylanlar Erzurum'da kişleye
İnanın kırk dokuz elli yaş ile
Ruhsat sizin ile sin de beraber

**

Beniyle bir güzel sevdim cihanda
Kirpikleri kaşı ile beraber
Âşıklara cevr ü cefa olunmaz
Tutar teni başı ile beraber

Her zaman karşımda çıkıp gülünce
Sinemi odlara yakup gülünce
Ta kalbime doğru bakup gülünce
Dudakları dişi ile beraber

Bir yavru şahindir gör bazı bazı
Hey Ruhsat sorarsan aşiret kızı
Şirindir çekilmez edası nazı
Sadakatli işi ile beraber

---

[640] Türkiye'de trenin tarihi ilk defa Sultan Abdülaziz zamanında 1871 yılında İstanbul-Edirne hattını teşkil eden Şark Demir Yolları'nın açılışı olan 23 Aralık 1871 tarihi ile başlar. Bu hattın işletmeye açılışından kısa bir süre sonra tren Anadolu'ya atlar ve 9 Ağustos 1873 yılında inşasına başlanan Haydar Paşa-İzmit Hattı'nın açılışı ile devam eder. 1876 yılından sonra Anadolu'da ilerleyen İzmit demir yolu hattı, 19 Aralık 1892 günü Ankara'ya ulaşarak İstanbul-Ankara arası demir yoluna bağlanmış olur.

**

Cemali mahını Hak hub yaratmış[641]
Bakıyor gözlerin şahane dilber
Cümle güzellere serfiraz[642] etmiş
Bulunmaz hüsnü behâne dilber

Eridir ateşi dağların karın
Yok yere geçirdim ömrümün varın
Arzu ile Zöhre bir dahi Şirin
Bir de sen gelmişsin cihana dilber

Gerçi şu cihânda güzeller çoktur
Güzeller içinde emsalin yoktur
Kaşların kemandır kirpikler oktur
İnci dişler uymuş dehâne[643] dilber

Bazı solar bazı açılır gülün
Frenk şekerinden tatlıdır dilin
Bu sefil Ruhsatî kapıda kulun
Can verir uğrunda daha ne dilber

**

Sen de yitirmişsin eski cümbüşü
Yoksa farıdın mı belâlı Tecer[644]
Gözüm yaşı umman olmuş çağlıyor
Tarih seksen bire[645] geleli Tecer

Eteğinde bitmez oldu sünbülün
Dallarında ötmez oldu bülbülün
Evvel iki gözüm sonra sen bilin
Başı boz dumanlı kalalı Tecer

---

[641] Aya benzeyen yüzünü Ulu Tanrı ne güzel, ne hoş yaratmış.

[642] Başını yukarı kaldıran, yükselten. Benzerlerinden üstün olan.

[643] Ağzına.

[644] Tecer Dağı (2,319 m.) Sivas'ın yaklaşık 40 km güneyinde yer almaktadır. Uzantıları Ulaş, Kangal, Altınyayla'ya ulaşmaktadır.

[645] Miladi 1864-65 yılları.

Geldi ahir zaman geçim güç oldu
Büyüklü küçüklü insan piç oldu
Anacığında boz sürüler nic'oldu
Geçti eski çağlar belâlı Tecer

Sen de Ruhsat gibi zârı terk eyle
Terk eyle namusu arı terk eyle
Gel miras kalacak malı terk eyle
Yalandır dünyanın temeli Tecer [646]

**

Bir rayiha[647] geldi kıbladan[648] beri
Müjde esen bad-ı seba[649] dediler
Yine gönül dalgalandı mevç[650] vurdu
Nuşet bu badeyi caba dediler[651]

Badı şeriatte yanar özümüz
Hakıykatten atılmıştır tuzumuz
İnan ki dünyada yoktur gözümüz
Bir keşkül, bir asâ, abâ dediler.

On beşimde bir kurulu yay idim
Elli bir yaşımda yattım uyudum
Deliktaş'ta doğdum dağda büyüdüm
Şi'rime bakanlar kaba dediler.

Vuslatı yâr için her dem everim
Ne elde varım var ne sim ü zerim[652]
Bahçe zevkin hub güzeli seçerim
Cennetin şöhreti tâha dediler

---

[646] Ruhsatî'nin bu şiiri ilk defa İbrahim Aslanoğlu tarafından Türk Folkloru Dergisi'nin Aralık 1981 tarihli 29. sayısının 11. sayfasında yer almıştır.

[647] Koku.

[648] Kıble yönünden, Kangal'a göre aşağı yukarı güneyin hafif doğusundan.

[649] Sabah rüzgarı.

[650] Dalga.

[651] Bu bade, şerbet bedava iç dediler.

[652] Gümüş ve altınım.

Eşref saattir gelmedi mehti
Elesti[653] ezelde birledim abdi
Bir zaman İcadi bir zaman Cehdî
Şimdi de Ruhsatî baba dediler

**

Toplanup toplanup gelmen yanıma
Zatı[654] yürek yaralıca güzeller
Hakkı severseniz girmen kanıma
Gam yükümüz kiralıca güzeller

Bir yanık âşıkım gel hoca sanma
Gönlümüz alçaktır hiç yüce sanma
Adımı duyup ta pek koca[655] sanma
Daha gözüm çıralıca güzeller

Bak gine açılmış yolu bağların
Misafir alıyor başı dağların
Yeni gelmiş sarılacak çağların
Öpülmeniz sıralıca güzeller

Ne yapayım yeşilim yok alım yok
Sana lâyık şekerim yok balım yok
Ruhsatî'yim mangırım yok pulum yok
Ararsınız paralıca güzeller

**

Nice sizin için olurum Mecnun
Nedir hu sizdeki edâ güzeller
Bizi koyup yada[656] âşinâ olalı
Asumana çıktı seda güzeller

---

[653] Cenab-ı Hak ruhları yarattığında "Ben Rabbiniz değil miyim? (Meâlinde) diye sorduğunda, ruhlar, "Evet Rabbimizsin" diye cevap vermeleri ânına "Elest meclisi" veya "Bezm-i elest" tabir edilir. Elesti ezel kâlü belâ; Cenab-ı Hak ruhları yaratıp, onlara Rabbiniz değil miyim, meâlinde: "Elestü Bi-Rabbiküm" buyurduğunda, ruhlar: "Evet Rabbimizsin" meâlindeki Kalu Belâ diye cevap verdiklerini bildiren Kur'andaki bir tâbirdir.

[654] Zaten.

[655] Yaşlı, ihtiyar.

[656] Yabancıya.

Sevdalı güzeller geldi yanıma
Anladım ki kasdı vardır canıma
Dedim gel sevdiğim girme kanıma
Bin yaşatsın sizi Hudâ güzeller

Hudâ'yı seversen vazgelme benden
Severim ben seni derun-ı candan
Gözüm seçmez oldu görmüyor kandan
Atar gamzeleri cida[657] güzeller

Cidası değdikçe cana dokunur
Tamam üç harfi ile ismi okunur
İnce bele sim kemerler takınır
Ederler canımı feda güzeller

Feda olsun size bu şirin canım
Ruzü şeb[658] didemden akıttım kanım
Unutma Ruhsatî kaşı kemanım
Olmuş babanız da gedâ[659] güzeller

**

Son günümde sevda çöktü serime
Acap sorup nolmuş ta mı dimezler
Ben böyle ağlarken bakup cevrime
Belâsını bulmuş ta mı dimezler

Gelen yok ki haber alam yurdundan
Öldüm gitti duyamadım derdinden
Gine gündüz birisinin virdinden
Sararup ta solmuş ta mı dimezler

Belki de böyledir Hakk'ın fermânı
Aksi döner gariplerin devrânı
Arayup ta yarasına dermânı
Dert içinde bulmuş ta mı dimezler

---

[657] Mızrak.

[658] Gece gündüz.

[659] Fakir. Kimsesiz. Dilenci.

Apdal olup terk eyledim şalımı
Kaba yel değdi de kırdı dalımı
Sağlığımda sormadılar halımı
Bari Ruhsat ölmüş te mi dimezler

**

Elli bir yaşında tufan erişti
Yağmaya başladı kar birer birer
Haraba yüz tuttu bezmi gülistan
Yakar vücudumu nâr birer birer

Kayıt gör başına uzaktır yolun
Elinde bir zerre var mı amelin
Oğluna kızına yetişmez elin
Cümlesine hasret kor birer birer

Bos yere gevherin çalma gel taşa
Her ne dersem hilaf değilim hâşa
Ne genç der, ne koca, ne bey ne paşa
Değer musallaya ser birer birer

Kimse yetmez bu feleğin atına
Tutmuş yakamızı çeker çetine
Topraklar susamış adam etine
Hemen ağzın açmış yer birer birer

Ey Ruhsatî hakka çevir yönünü
Nola bari kurtarasın dinini
Haram ile besledinse tenini
Elbette sokacak mar[660] birer birer

**

Cennetlik kullardan haber sorarsan
Bir Allah'ı Tanrı bilenler girer
Babanın ananın hizmetlerini
Yetirüp duasın alanlar girer

---

[660] Yılan.

Gece gündüz aşk oduna tutuşup
Kâmillerin zümresine karışup
Abdest alup cemaata yetişüp
Beş vakit namazın kılanlar girer

Dinle nasihatim bay ile geda[661]
Kabul edenlere canımız feda
Dini bir uğruna olup şüheda
Diyarı gurbette ölenler girer

Buğzu adaveti[662] kalpten kaldırıp
Muhabbetin nuru ile doldurup
Nefsi emmareyi[663] basıp öldürüp
Ruhsatî imanı bulanlar girer

**

Rızâsında bulun gani Rahmân'ın
Gazâya râzı ol belâya sabır
Sakın ha yağmaya virme imanın
Gazâya râzı ol belâya sabır

Kimisi naz ider kimisi niyaz
Kimisi gıybet eyler kimisi gammaz
Kimisi kin ider kimisi garaz
Gazâya râzı ol belâya sabır

Kimisi kazanından çalar aşını
Kimisi peynirini, kimi keşini
Kimi haksız yere yarar başını
Gazâya râzı ol belâya sabır

Kimisi açığa verir sırrını
Kimi namusunu, kimi arını
Kimi utanmaz alır yerini
Gazâya râzı ol belâya sabır

---

[661] Zengin ile fakir.

[662] Husumet, düşmanlık. Kin. Garaz.

[663] İnsanın çirkin ve şeytanın teşviklerine itirazsız ve mücahedesiz tâbi olması hâli.

Koymaz şu dünyada taş üstüne taş
Rahı Hakka yürü sen yavaş yavaş
Kimisi keşiştir kimi kara baş
Gazâya râzı ol belâya sabır

Kimi zemmedici kimi öğücü
Kimisi sevici kimi döğücü
Kimisi muskacı kimi büğücü
Gazâya râzı ol belâya sabır

Kimi Ruhsatî'dir kimisi koca
Kimisi âşıktır kimisi hoca
Kimisi Cehtî'dir kimisi yuca
Gazaya razı ol belâya sabır

**

Kadir Mevlâ'm budur senden dileğim
Bu yalan dünyayı taşlamalıdır.
Yâri güzelin uyku girmez gözüne
Uyanıp cilveye başlamalıdır.

Gönül bir âsiyap[664] olmuş öğünür
Dertli sinem taşlar ile döğünür
Bazı kötü bir ney alır öğünür
Öyle kötüleri taşlamalıdır.

Ruhsatî ne bilirsin bade süzmeyi
Destur alıp göğüs bendin çözmeyi
Neylemeli melûl melûl gezmeyi
Ağ göğsün üstünde kışlamalıdır

**

Her nereden baksam tanırım yâri
Zülüf teli yanağına bağlıdır
Söyledikçe dillerinden bal döker
Sihri füsun dudağına bağlıdır

[664] Değirmen.

Tâ ezelden bağlanmışım hâlına
Garip bülbül gibi kondum dalına
Bir canım var feda olsun yoluna
Boğazlarsa bıçağına bağlıdır

Ilgıt ılgıt esen seher yelleri
Hayâlimde kaldı yârin illeri
Yanağında taze açmış gülleri
Yaz baharın ilk çağına bağlıdır

Ruhsatî'yim benim aklım tam durur
Gice gündüz çekticeğim gam durur
Nerede rast gelsem gerdan emdirir
Gönlüm her dem puhağına[665] bağlıdır

**

Kömür gözlüm yoktur emsalin mislin
Şirin dudakların dillerin vardır.
Cennetten mi çıktı huri mi neslin
Akar boz bulanık sellerin vardır

Mekânın şehir mi yoksa kasaba
Sakın yakın olma hariç mezhebe
Baha verme ile gelmez hesaba
Mah yüzünde çifte hallerin[666] vardır

Gelir geri gider isen buradan
Tanrı selâmım kesme aradan
Güzelliği sana vermiş yaradan
Nice Ruhsat gibi kulların vardır

**

Ellerin devranı demi var ise
Hamdolsun bizim de sabrımız vardır
Yevmi cedit rızkı cedit gönderir
Yaradan Mevlâ'ya şükrümüz vardır

---

[665] Hayvanları ayaklarından çatarak bağlamak.

[666] Benlerin.

Değirmeniz susuz döner taşımız
Elli beşe kıdem bastı yaşımız
Kudret haznesinden gelir aşımız
Tariki nakşîden zikrimiz vardır.

Boşuna mı geldin fani cihane
Kim demiş ki Ruhsat âşık divane
Delile ne hacet birdir rahmane
İnandık aklımız fikrimiz vardır

**

Kanaat babının pehlivanıyız
İşim olsa da bir olmasa da bir
Umuru dünyadan bütün vazgeçtim
Başım olsa da bir olmasa da bir

Keşfoldu gözümüz göründü gayya
Bir yanda ejderha bir yanda hayya
Meşhur kelâm Deliktaş'da bir kaya
Taşım olsa da bir olmasa da bir

Halâvet[667] yok bulgurunda tuzunda
Aksi kalem çalınmıştır yazımda
Ne esnaflık ne rençperlik gözümde
Koşum olsa da bir olmasa da bir

Bu aşkın tîrine[668] durdum barıldım[669]
Mansur gibi varıp dara asıldım
Kızılırmak gibi doldum eksildim
Coşum olsa da bir olmasa da bir

Aşkın zincirini taktım boynuma
Muhabbet ateşin koydum koynuma
Olur olmaz söz kâr etmez beynime
Gûşum[670] olsa da bir olmasa da bir

---

[667] Tatlılık. Şirin olmak.

[668] Okuna.

[669] Eziyeti ve sıkıntısına maruz kalmak.

[670] Kulağım. Bu şiirin bazı kayıtlarında "Guşum" yerine "Gûrum" sözcüğü yer almaktadır. Gur, mezar, kabir anlamında kullanılır.

Ruhsatî'yem ahu zara bağlandım
Terk edüp namusu âra bağlandım
Çok kapı dolandım bire bağlandım
Eşim olsa da bir olmasa da bir

**

Ben âşıkım diye va'va kılarsın
Bu gülmek oynamak bu devran nedir
Varıp bir cahille sohbet edersin
Kibirli kibirli bu seyran nedir

Gelmez mi fikrine yas-ı Kerbelâ
Aşk-ı derunumda yanıyor halâ
Ben bülbülüm diye düşersin güle
Bu nergis bu sümbül bu seyran nedir

Muharrem gelende çekersin sürme
Uzak tut görünme karşımda durma
Eğer âşık isen nâsı kandırma
Bu gidiş, saltanat bu fermân nedir

Bir insaf eyle olma adavet
Yezit gidişinden eyle feragat
Sen âşıklık edemezsin nihayet
Ruhsat şakır sözü bu meydan nedir

**

Ben eski derdime derman ararken
Yeni dert yazmada meramın nedir
Özü gamlı yüze güler sevdiğim
Gönlümü ezmede meramın nedir

Şahin gibi yükseklerden uçup ta
Kâhkülleri mah yüzüne saçıp ta
Bana nispet ak göğsünü açıp ta
Düğmeler çözmede meramın nedir

Vuslatına yol bulmaya iverim
Sana gelen gazaları savarım.
Aman küsme gözlerini severim
Yüzümden bezmede meramın nedir

Coşkun sular gibi çağup akmadın
Ben gibi sineni oda yakmadın
Merhamet eyleyüp bir gez bakmadın
Kirpikler süzmede meramın nedir

Ruhsatî'yim ben yanarım özümden
Nice bir kanlı yaş dökem gözümden
Ne vaz geçer ne dönerim sözümden
Kalbini bozmada meramın nedir

**

Aman Allah; yerin göğün sahibi
Halkeden sen bütün cihan senindir
Kün[671] demekle var eyledin âlemi
Hâlimiz hep sana ayan, senindir

Kimisine verdin sarı altını
Ömründe düşünmez yerin altını
Kimi de bulamaz kekik otunu
Aç susuz kırılan hayvan senindir

Kimine giydirdin efkar[672] donları
Kimisinin üryan geçer günleri
Kimisinin arşa çıkar ünleri
Ahü feryad bunca insan senindir

Kimine yedirdin kuzu büryanı
Kuş tüyü döşekte incinir canı
Kimi de bulamaz arpadan nânı[673]
Dilsiz, sağır, köle, çoban senindir

---

[671] "Ol" mânasında emirdir. Allah (C.C.) bir şeye Kün derse; o şey olur.
[672] Çok fakir, yoksul.
[673] Ekmeği.

Kimisine verdin aşkı firkati
Kimisine verdin derdi mihneti
Hiç birisin istemiyor Ruhsatî
Verirsen bir zerre iyman senindir

**

Ananın karnından inmeden yere
Dokuz ay yaslandım kanda misafir
Geldimse ben de geri giderim
Bir ulû bezirgan handa misafir

Münafığın ahretini yıkarlar
Müminin de tarikine bakarlar
Bir gün olur canını da çekerler
Cesedin içinde can da misafir

Melekler dirildiler geldiler
Yönü kıble sağ tarafa durdular
Hicap perdesini benden aldılar
Havanın yüzünde gün de misafir

Yalvar Ruhsat yalvar subhana yalvar
Yalan dünya dirler bin türlü hâl var
Hazır ol vaktına cihanı server
Bir gün ümmetlerin sende misafir

**

Nazlı yârim çıktı gitti yaylaya
Bilmem ki cânânım ne zaman gelir
Biz de mecnûn olduk saçı leylâya
Lâleli reyhanım ne zaman gelir

Sırma saçlar ırgalanır belinde
Şeker ile bal karışmış dilinde
Canım karar almaz gözüm yolunda
Çeşmi hurimanım[674] ne zaman gelir

[674] Ahu gözlüler. Gözlerinin akı karasından çok olan, pek güzel ve güzellikleri tarif ve tavsif edilemiyecek derecede güzel olan Cennet kızları.

Düştü içerime hasretin nârı
Ne olur sevdiğim tez gelse bari
Görünmez gözüme dünyanın varı
Gitti yâr-ı cânım ne zaman gelir

Ruhsat verdi anın için ararım
Hasret hançeriyle bağrım yararım
Tükendi sabırım yoktur kararım
Sermede dumanım ne zaman gelir

**

Ezel bahar yaz ayları gelende
Bülbül feryat ider güle çevrilir
Gonca güller baş kaldırup duranda
Her biri bir türlü hâle çevrilir

Başım koyup yatsam dizin üstüne
Yavrum naz götürmez nazın üstüne
Yıkmış kaşlarını gözün üstüne
Al yanaklar sıra tele çevrilir

Sevdanın elinden çekerim yası
Bir dem silinmedi kalbimin pası
Sevdiğim geyinmiş türlü libası
Altun kemer ince bele çevrilir

Baktım ki sevdiğim bir belli şansın
Her serimde bir bölücük dumansın
Seyreyledim el değmedik reyhansın
Ruhsatî oğuldur bala çevrilir

**

Mehpare[675] hüsnüne perde çek dilber
Görenler aklına gaflet getirir.
Ol lâli lebinden nûş eden[676] âşık
Cennet şarabından lezzet getirir

[675] Ay parçası. Çok güzel kimse.
[676] Lal gibi kırmızı dudağından içen.

Bu güzellik sana kimden mirastır
Yoksa Zeliha'dan aldın mı destur
Berinin elinde zehirli tastır
Biri Lokman olmuş şerbet getirir

Biz de Mecnûn olduk saçı Leylâ'ya
Hâlden bilen yok ki derdim söyleye
Güzeller toplandı gitti yaylaya
Gene bir gün gider Ruhsat getirir

**

Belli oldu gittiğin benim efendim
İndelhan[677] olanlar seni arıyor
Yıkıldı bir yanı koca Sivas'ın
Dervişan olanlar seni arıyor

Bozuldu elvanı yüce binanın
Gamı arttı içindeki çobanın
Kesildi kısmeti hane viranın
Cennette gılmanlar seni arıyor

Yükledi göçünü can Mehmet Ali
Bir zaman dillerde söylensin hâli
Mahir bey kızının kırıldı kolu
Akıttı al kanlar seni arıyor

Gayri şahin uçtu, dalda yar kaldı
Vefasız dünyanın ömrü az kaldı
Bağlar çiçek açmış güllü yâr geldi
Bağçavan olanlar seni arıyor

Ne muhalif değdi feleğin taşı
Yaktı nâsı[678] ayrılığın ateşi
Gine eşkıyalar kaldırdı hası
Bezirgan olanlar seni arıyor

---

[677] İhtiyaç sahipleri.

[678] İnsanları.

Hani senin gibi ellerde rehber
Senden ziya umar günler giceler
Çarşıda esnaf köylerde rençper
Dağlarda çobanlar seni arıyor

Olanca muradın mahşere kaldı
Felek bu belâyı bizlere saldı.
Âşık Ruhsatî de meddâhın[679] oldu
Nice pehlivanlar seni arıyor

**

Âşıklar büyüğü Yazıcıoğlu
Ben senin dâvana bakarım diyor
Ferhat külüngünü çekmiş yürümüş
Sebebin evini yıkarım diyor

Kerem Aslı için çok konmuş göçmüş
Derdiyok sırrını her yerde açmış
Fuzulî bu yolda kendinden geçmiş
Huzuru divana çıkarım diyor

Ruhsat'ım bulmadım kıymet bileni
Çok sözüm var geri kalsın kalanı
Mihri mezarında sebep olanı
Koyup ateşlere yakarım diyor

**

Tufan oldu karlar yağdı dağlara
Ölüm tatarları[680] birleştiriyor
Gayri bizden selâm olsun sağlara
Cahilleri bize gülüştürüyor

Uzaktır dünyanın arası deyi
Kocalara ölüm sırası deyi
Bütün size kalır mirası deyi
Herkes taksim edip bölüştürüyor

---

[679] Çok çok medheden, sena eden.

[680] Eskiden, mektup taşıyan postacı.

Eğer ârif isen gözümün nûru
Benlik kapusuna yapışmayı gör
Ben kendimi bir kayadan atarım
Aklın tamam ise sen düşmeyi gör

Bu kadar cemâat hep bize bakar
Adavet[683] fi'lini kalbinden çıkar
Bu aşk deryasıdır bulanık akar
Cehteyle ciğerim katışmayı gör

Müslümansın beş vaktini kılaman
Cennet bağçesinden bir gül alaman
Eğer fasit[684] isen âşık olaman
Boş yere yanup ta tutulmayı gör

Gülşen bahçesinde var mı semerin
On iki tarikten var mı kemerin
Vezinden mevzundan var mı haberin
Yok ise boş yere yarışmayı gör

Ne çüğürüm, ne kavalım, ne sazım
Ne bir Hakka yarar vardır niyazım
Deliktaşlı Ruhsat Baba ustâzım
Hacı Necati'yle çekişmeyi gör

**

«Divriği» semtinden tezevvüç[685] etsem
Siyah gözlerini süzegen olur
«Darende» ye doğru yönelip gitsem
Kızlar hane hane gezegen olur

Hezeli hey deli gönül hezeli
Ab-ı hayat dudakları mezeli
Meşhur olur Darende'nin güzeli
Lâkin hane hane gezegen olur

---

[683] Husumet, düşmanlık. Kin. buğz. Garaz.

[684] Noksan, kusurlu, yok sayılan.

[685] Evlenme, kadın eş alma, zevce edinme.

Bir defa evlendim gönül pek özler
Öylesi güzeli göresi gözler
Gürün'de bulunur edalı kızlar
Arkan sıra dudak büzeğen olur

Her güzele artık inanmıyorum.
Gaflet uykusundan uyanmıyorum
«Sivas» a eyice güvenmiyorum
Korkarım ömrümü üzeğen olur

Olursa bizlere olmalı köylü
On sekiz örgülü kaşları yaylı
«Hafik» ten getirsem bir suna boylu
Geri kaçırırım bezeğen olur

Neler gelir bak şu gönül yadına
Güvenilmez her güzelin südüne
Bir de Deliktaş'tan baktım tadına
Altmış beş yaşında kızagan olur

Üç kere evlendim eğer şan ise
Gönül ma'şukunu n'olur tanısa
Dedem vilayeti gitsem Tonus'a[686]
Saklamaz sırrımı sezegen olur

Havuz'dan güzele yok ihtiyacım
Karaşarlı gözüm nuru sertacım
Küpeli'de vardır anam bacım
Elbeyli[687] gönlümü üzegen olur

Bu sözlerim altın küpe et takın
Bühtan etme ödeyemem kul hakkın
Kertme Çamurlu'ya[688] yanaşma sakın
Arkansıra kuyu kazagan olur

---

[686] Şarkışla'nın eski adı. Daha sonra şimdi Sivas'ın Altınyayla ilçesine ad olmuştu.

[687] Dörtlükte geçen yer adlarından; Havuz Kangal'da bir belde; Kaşar, Kertme ve Küpeli ise Ulaş'a bağlı köylerdir. İlbeyli ise, Sivas-Şarkışla-Altınyayla arasında içerisinde İlbeyli Türkmenlerinin yaşadığı köylerin yer aldığı bölgenin adıdır. Ayrıca Yozgat'ın Çekerek ilçesinde de bir köyün adıdır.

[688] Kertme, Ulaş'a bağlı, Çamurlu ise Divriği'ye bağlı köylerdir.

Arayup bir güzel bulamıyorum
Başıma bir çaput dolamıyorum
«Alacahan»[689] «Kangal» bilemiyorum
Kıl kadar ayıbım yazagan olur

Bu sözlerim altun küpe bellidir
Çerkezin kızları ince bellidir
Nezaket cilveli tutu dillidir.
Altuna gümüşe çözeğen olur.

Böyl'olursa biz de edek bayramı
Hangi babda edeceksin ârâmı[690]
Gitsem Elbstan'a bulsam Meryem'i
Eşinden ayrılan yozagan olur

Nefsî emmareyi baştan atmalı
Bu dünyayı şu ukbaya[691] satmalı
Gerek eyi gerek kötü netmeli
Cümlesinden Ruhsat bezeğen olur.

**

Mecidiye[692] küstü metelik[693] düşman
Zaten lira ile aramız yoktur
Her kuluna bir dert vermiş Yaradan
Açıkta görünür yaramız yoktur

Aşkın kâseleri şimdi esildi (eksildi)
Nefis turab oldu yere basıldı
Kime yâr dedimse ağyar kesildi
Sabırdan başka da çaremiz yoktur

---

[689] Kangal'ın beldesi.

[690] Yerleşme, rahat etme, karar kılma.

[691] Âhiret, öbür dünya, bâki olan âlem.

[692] Sultan Abdülmecit' in "Sikkelerin İslahı Hakkındaki Kanun"undan sonra çıkarılmış madeni paradır. Altın ve bakır olanları da vardır ama mecidiye denildiğinde genel olarak gümüş olanları kastedilir. Sultan Abdülmecit'ten sonraki padişahların (Abdülaziz, Murad v, Abdülhamit ıı, Mehmed Reşat v, Mehmed Vahdettin vı) çıkarttığı gümüş paralara da Mecidiye denilir Değerleri şöyledir: Mecidiye: 20 kuruş. Yarım mecidiye: 10 kuruş, Çeyrek mecidiye: 5 kuruş. Onda bir mecidiye: 2 kuruş. Yirmide bir mecidiye: 1 kuruş. Gümüş ayarı 825 tir. En belirgin özelliği her iki yüzde de çepeçevre yer alan oniki adet ay yıldızdır.

[693] On para değerinde olan sikke.

Kimi âsi diyor kimisi veli
Kimisi boş diyor kimisi dolu
Kimi derviş diyor kimisi deli
Velâkin bakıyan ser'amız yoktur

Tarikim dolmakta yetmiş yaşına
Gine dünya için bak savaşına
Günahım veznettim kendi başıma
Terazi baş vurdu abramız yoktur

Ruhsat'ın tahtında ağ (ak) yok Yarabbi
Arkamı verecek dağ yok Yarabbi
Ramazan geliyor yağ yok Yarabbi
Satın almaya da paramız yoktur

**

Ağyârın ettiği işi duydun mu
Düşman etti bize kızı kaç gündür.
Rakîpten engelden dokunmuş bir söz
Düştü yüreğime sızı kaç gündür

Gine hekim gelmiş dermana muhtaç
Can telef ediyor kurbana muhtaç
Artık geri dönmez fermana muhtaç
Karıştı araya muzu kaç gündür

Ruhsatî köylerde dolaştım gezdim
Nice güzellerin methini yazdım
Gayri bu sevdanın ipini çözdüm
Astım bir köşeye sazı kaç gündür

**

Bir bakup ta bir geriye çekilme
Naz götürmez kara bağrım üzgündür.
Al yanağa civan teller sokunma
Aşk elinden zira canım bezgindir.

Hacet değil ben de bildim güzelsin
Ceylân gibi yad avcudan tezersin
Niçin böyle melûl melûl gezersin
Fes bir yana, zülüflerin bozgundur.

Kaşların nevrestir[694] benzer kemana
O da perişandır devri zamana
Gören kâfir niçin gelmez imana
Humurlanmış elâ gözler süzgündür.

Ruhsatî der kereminden bimaye
Ok tutayım şu sen melek simaya
Utanırım hâlim şudur demeye
Canım hasret bir busene vurgundur

**

Çamurdan adamı ben de dizerim
Ama lâkin can vermesi sana has
Ervah-ı ezelden kırk bin yıl evvel
Nasibini göndermesi sana has

Direksiz durdurmak semayı düpdüz
Döşemek yüzüne kevakip yıldız
Geceyi gec'etmek gündüzü gündüz
Ayı günü döndürmesi sana has

Ah çekerim gözüm yaşın ark edip
İsyanımı günahımı fark edip
Yek saatte rahmetinle gark edip
Bu cihânı kandırması sana has

Kimisin düşürüp derd ü belâya
Kimisini âşık edip Leylâ'ya
Kimisin çıkarıp taht-ı bâlâya
Kimisini indirmesi sana has

Kimisini karlı dağdan aşırıp
Kimisinin yolunu düzde şaşırıp
Bir mecazî aşk oduna düşürüp
Ruhsatî'yi kandırması sana has

**

[694] Yeni yetişmiş, yeni yetişen, yeni biten. Genç, taze.

Yâr beni düşürdün dilden dillere
İncitme sevdiğim gel yavaş yavaş
Gönlümü döndürdü garip illere
Göründü gözüme yol yavaş yavaş

Boyunu benzettim ben bir fidana
Seni seven âşık olur divane
Dudağından emsem ben kana kana
Aksa tatlı tatlı bal; yavaş yavaş

Kaşların benziyor mahı hilâla
Gözlerin hükmeder yedi kırala
Seher vakti yorganını arala
Değsin ak göğüse yel; yavaş yavaş

Öğmüş de yaratmış yaratan seni
Ruhsatî görünce o siyah beni
Yollara düşürdün divane beni
Dedin ateşimle öl; yavaş yavaş

**

Er kalkan âşık menzile yetti
Sen de tedariki gör yavaş yavaş
Geçti nevbaharın tufan erişti
Yağar dört yanına kar yavaş yavaş

Alıyor serimi hicr ile firak[695]
Vefasız dünyanın yakasın bırak
Uzaktır yolların menzilin ırak
Kayım et yükünü sar yavaş yavaş

Hülâsa çare yok artık bu gamdan
Bize içirdiler şerbeti Cem'den
Yeter gayri vaz gel bu hay haşemden[696]
Tariki rahmana gir yavaş yavaş

[695] Ayrılık. Ayrılmak. Hicran.

[696] Taraftarlar ve hizmetçiler. Düşmanlarına karşı koruyanlar. Aile.

Ruhsatî bu yola bayrak gerektir.
Susuzdur çölleri bardak gerektir
Avuyu kesmeye tayrak[697] gerektir
Sokmadan vücudu mar yavaş yavaş

**

Bugün yine yârdan bir haber geldi
Sıkça sıkça bize gelmesin demiş
Benden kendisine bir fayda yoktur
Beyhude nârıma yanmasın demiş

Feleğin elinden yandık nâre biz
Yaratan Mevlâya kaldı işimiz
Döğsün dizlerini geysin kara bez
Her zaman ağlasın gülmesin demiş

Felek kemendini takdı boynuma
O gülün hayâli düştü aynıma
Bir hançer sapladı bu söz beynime
Hasret kıyamete kalmasın demiş

Kalkıp gidip yâr yanına varmalı
El bağlayup karşısında durmalı
Ruhsatî düşmandan öcün almalı
Sağ koymalı değil vurmalı demiş

**

Bir arzuhal yazdım şahlar şahına
Sabır köşesine otursun demiş
Nefsin arzusuna etmesin heves
Ekmeğini suya batırsın demiş

Bir ismim Gani'dir bir ismim Gaffar
Rezzak ismim dilde eylesin ezber
Şükür ismim ile eylesin ezber
Cennet meyvelerin bitirsin demiş

[697] Tiryak: Panzehir. Zehirlenme veya hastalıklardan hemen şifâ bulmağa vesile olan ilâç.

Hakk'ı hakikate bağlasın özün
Erenler cümleye bent etsin sözün
Namert kapısına değmesin gözün
Kötülüğü kalpten götürsün demiş

Ey Ruhsatî nefsin ne yaman azdın
Yalınız sen değil zamane azgın
Ölmeyince kesmem kulumun rızkın
Emrimi yerine getirsin demiş

**

Haber anlamıyana anlatmak haber
Saatçilikten de gayet zor imiş
Kendi kusurunu bilmeyen adam
Kulağı işitmez gözü kör imiş

Ocak yanmaz olsa yaşa behane
Kendi düşen bulur taşa behane
Akıl yoksa bulur başa behane
Bilmezdim farkettim bu da var imiş

Bir diken batarsa cıda[698] sanırdım
Sabrımı sınıyor Hudâ sanırdım
Ruhsat'ım kendimi gedâ[699] sanırdım
Benden çok besbeter gedâ var imiş

**

Bir şirin güzele ben oldum meftûn[700]
Serinde fino fes şirâzelenmiş[701]
Bakışı gönlümü eyledi meftûn
Nevreste[702] tıfl iken mümtazelenmiş[703]

---

[698] Mızrak.

[699] Dilenci. Yoksul, fakir.

[700] Tutkun, gönül vermiş, vurulmuş.

[701] Başında tüylü fesine düzen verilmiş.

[702] Yeni yetişmiş, yeni bitmiş, yeni meydana gelmiş, yeni hâsıl olmuş.

[703] Diğerlerinden ayrılmış, üstün, seçkin, seçilmiş bir hale gelmiş.

Âşıklar zümresi arar bu yolda
Bulamaz emsalin sağ ile solda
Üslûbu endamı birdir usulda
Kameti selviyle endazelenmiş[704]

Taramış perçemi pek şirin olmuş
Dolaşmış gerdana yasemin olmuş
Yüzü güneşlerden kor ateş olmuş
Dostluğun destinde[705] yelpâzelenmiş.

Seni de defterden sildi mi şahın
Bu yüzden mi oldu ateş külahın
Yakar asumanı feryadu ahın
Ruhsatî içinde dert tazelenmiş

**

Bihamdillah biz de namızat[706] olduk
Guş eyle[707] birader destanı seyret
Bayrak dikilecek pazar ertesi
Toplansın cema'at devranı seyret

Okunsun Darende maiyet Gürün
Gülsüm'ün konağı hem geniş serin
Damşık ekmeği yenecek yarın
Arpa nam keşten ayranı seyret

Pazarlığı görsün Hınıç'la Mehmet
Aklı teyik[708] adam canıma minnet
Kahveci Kör İbiş kaynatsın şerbet
Gayet tiryakidir var anı seyret

Çerkez çok temizdir fincanı yusun
Takımı yerine Kör Hasan kosun
Akrazlar gelene merhaba desin
Güzel sada ile irfanı seyret

---

[704] Boyu selvi ile ölçülmüş.

[705] Elinde.

[706] Nişanı olan veya tanınan ünlü kişi.

[707] Kulak ver.

[708] Uygun düşünen.

Osman Dayı'm güzel şerbet dağıtsın
Musa hizmetçidir yüzüm ağ etsin
Deli Veli Kahya Allah sağ etsin
Herkes ibret alsın gülşanı seyret

Yunacak Mahyar da okuycu gezsin
Meşhur Katip Çuli konuğu yazsın
Kör Mıstık çarçabuk şerbetlet ezsin
Fark ede tadını iz'anı seyret

Kör İbiş paseban kapıda dursun
İleri gelenin dizine vursun
Apul baytar olsun kırığı sarsın
Sardığın öldürür Lokman'ı seyret

Hüseyin Kel Mehter bir zurna yapsın
Davulu boynuna Kel İbil taksın
Topallar yığılsın bir halay çeksin
Kalbe cila gelsin dumanı seyret

Çağırın kelleri binsin ciride
Küstürüp kimseyi koyman geride
Kulaksız eşeğe binsin biri de
Atbaşı beraber cevlanı seyret

Koca kır merkebe palam vurun
Ne kadar seymen var selama durun
Hele şu gelinin çeyizin sarın
Çoğu yayan kaldı efganı seyret

Bin belâ getirdik sultanımızı
Kesin gürk anası[709] kurbanımızı
Gel bir nazar eyle keyvanımızı[710]
Kapaklıca gelen püryanı seyret

Hıyo Hanım kollarını sıvasın
Sübhanallah kabı kaba ulasın
Kara yağlıcadan sarma dolasın
Bıldırcın dolması püryanı seyret

---

[709] Anaç yaşlı tavuk.

[710] Yıldızımızı.

Mumlar yansın nazar kılak teltele[711]
Evlenmeden sökeniyor[712] döl döle
Divriğili bibim versin el ele[713]
Yâr ile sürdüğüm devranı seyret

Yoktan nikahlandık olduk selâmet
Bihamdillah hiç olmadık melâmet[714]
Darısı dullara bulsun halavet
Bu hayal düğünü var anı seyret

Yine şu harkımız yerin bulmadı
Rakibler de hergiz kail olmadı
Ruhsatî Fatma'dan murat almadı
Sana bir eğlence destanı seyret

**

Yine bahar oldu bulandı gönül
Yine yeller meller ne güzel oldu
Yine yürek dağlandı mevc vurdu
Yine çöller möller ne güzel oldu

Yine çekiyorum yârın yasını
Yine bu guşuma aldım sesini
Yine nevbaharın düzdü süsünü
Yine güller müller ne güzel oldu

Yine destur verdi yoktan var eden
Yine zinet verdi narı nûr eden
Yine hayat akar her bir dereden
Yine seller meller ne güzel oldu

Yine köme yaptım yârin yoluna
Yine bend eyledi zülfü teline
Yine kemer koşmuş devr ü beline
Yine şallar mallar ne güzel oldu

---

[711] Yörede birlikte yapılan bir nevi pişmaniye helvası.

[712] Dinlenmek için hafif yaslanmak.

[713] Yaşlı gün görmüş biririn damatla gelini öğütler vererek dualar ederek gerdek odasına yollaması.

[714] Rezillik ve rüsvaylık.

Yine baktım mah yüzüne doyunca
Yine şaştım örgülerin sayınca
Yine kutnu giymiş boylu boyunca
Yine eller meller ne güzel oldu

Yine arzularım yârın köyünü
Yine felek etti bana oyunu
Yine medhederim bahar ayını
Yine Ruhsat diller ne güzel oldu

**

Gittiğim gam gama sökenip gider
Aman Allah benim ceranım[715] n'oldu
Azdı yaralarım hekim bulunmaz
Emdürüp[716] yaramı saranım n'oldu

Şahin değilim ki uçup tutayım
Bülbül değilim ki dalda öteyim
Yanımda değil ki alup yatayım
Başı yene telli cananım n'oldu

İş bozanlar uzattılar arayı
Sevdiğime bağlattılar karayı
Söndürdüler yaktığımız çırayı
Her gün hallarımı soranım n'oldu

Tavus kuşu gibi boynun uzadup
Zülüfleri sola sağa düzedüp
Telli turna gibi eşin gözedüp
Süzülüp karşımda duranım n'oldu

Ruhsatî'yim seyif[717] gibi süzüldüm
Aşk elinden gice gündüz ezildim
Âşıkların defterine yazıldım
Soyunup koynuma girenim n'oldu

---

[715] Sevimli, uzun boylum.

[716] Merhem sürüp.

[717] Serbest bırakılmış azat edilmiş hayvanlar.

**

Gel gönül cemeyle aklın başına
Döner çarhı devran karar olur mu
Dünyada ömrünü geçirme boşa
Yalan dünya sana hiç yâr olur mu

Düşünüp bir kere eyle feraset[718]
Zahirde batında olmuş işaret
Fırsat elde iken gel eyle gayret
Okuyup yazmadan zarar olur mu

Havayı hevesle konup göçersin
Zevki safa ile gelip geçersin
İkindi vaktında dükkân açarsın
Akşam ile pey-i pazar[719] olur mu?

Bu nakdi ömrünü verme havaya
Sakın aldanma gıl dârı fenaya
Ruhsat'tan nasihat baya gedaya[720]
Nazar kıl beyhude güftar[721] olur mu

**

Nice gün yalvardık gani rahmana
Bir çift öküz verdi bahara doğru.
Otuz urublağı arpa yükledim
Dönderdim yönümü şehire doğru.

Yolu yarı eyledik öküz yoruldu
Kolum kaldı kanatlarım kırıldı
Perişanlık yakamızdan sarıldı
Kulağın biri tut hayıra doğru

[718] Anlayışlılık, çabuk seziş.
[719] Kaparo.
[720] Zengin ve fakirlere.
[721] Söz, lakırdı.

Çağırdım komşular hele durunuz
Toplanup ta müşavere kurunuz
Şu bizim öküzün hâlin sorunuz
Uzatır boynunu betere doğru

Dediler sür peşin hele buraya
Geri kalma düşürelim araya.
Senin nene lâzım gelmek kiraya
Dönderüp yönünü zarara doğru

Gine yavaş yavaş sürdük öküzü
Bir yandan zorlatup virdik omuzu
Mümkün değil koş istersen camuzu
Gine yürütemen pazara doğru

Komşulara bildi gayri kalacak
Yatsu namazını anda kılacak
Dedim ki yoldaşlar nasıl olacak
Yan yan bakıştılar harara doğru

Bazı Yusuf koştu bazı İsmail
Eylemesin Mevlâ hiç kanda zail
Dilerim olsunlar murada nail
Uğratmasın Allah nazara doğru

Doğru çıktık yassı belin başına
Sarılan boş kalmaz hakkın peşine
Her iş biter sen yorulma boşuna
Saldık öküzleri pınara doğru

Biraz içti yarısını dökerek
Bir çöğdürdü[722] ayağını bükerek
Girdim suya kuyruğunu tutarak
Güç belâ çıkarttım kenara doğru

[722] İşedi.

Bin hal ile Kardeşler'i[723] aşırdık
Bir aşk geldi tebdilimiz şaşırdık
Sükût ettik aklımızı düşürdük
Vardık Eğri Köprü[724] kemere doğru

Sabah namazında girdik meydana
Rahatlık geldi bak bu şirin cana
Yüzler sürdük Şemsi Aziz[725] hubana
Yalvardık perverdigâra[726] doğru

Gün değdi gözledik müşteri gele
Söktük çovalı ki zehir zenbele
Virdik alnımızı çektik bir çile
Çok felâket geldi bu şerre doğru

İl kırka verdi biz otuz beşe
Dönderdik yolumuz Deliklitaş'a
Öküz boş kağnıyı götürmez boşa
Sarıldı züğürtlük damara doğru

Gine koştuk komşuların malını
Doğrulttular Deliktaş'ın yolunu
Süval etme fukaranın hâlini
Soğan katık olur nâçara doğru

Çok söz geldik hanemizin önüne
Nazar eyle sen bu işin sonuna
Vardık düştük bir muhannet yeğine
Örüldü yüceldi duvara doğru

---

[723] Sivas Malatya yolu üzerinde. (Kardeşler Gediği)

[724] Kızılırmak'ın üzerindeki tarihi köprülerden biri.

[725] Halk arasında Şems'ül Aziz veya esmerliğinden dolayı Kara Şems denilen şairin asıl adı Ahmed, künyesi Ebu's-senâ lakabı ise Şemseddin'dir. Şiirlerinde Şemsi mahlasını kullandı. Bestelenmiş bir çok ilahisi bulunan Şemseddin Sivasî, Mevlid de kaleme almıştır. Şemsi'nin mevlidi baştan başa tasavvufî bir eserdir, günümüzde de okunmaktadır. Şiirlerinden bazıları didaktik özellikleri dolayısıyla halk arasında ezbere bilinen Şemseddin Sivasî'ye, Sivas halkı sevgi ve hürmetleri dolayısıyla Şems'ül-Aziz adını da vermiş, onu Sivas'ın manevi koruyucularından addetmiştir. Türbesi evliya kabri olarak ziyaret edilen Şemseddin Sivasî ile ilgili olarak çeşitli menkıbeler de halk arasında bütün canlılığı ile yaşamaktadır.

[726] Bütün mahlukatı besleyen ve yetiştiren, Yüce Allah.

Yarabbi Nâmerdi hatten aşırma
Ruhsatî'yi tarikattan şaşırma
Sonradan görmüşe yolun düşürme
Tek böyle dolaşsın fukara doğru

**

Sizin âşıkınızın medhin edeyim
İki ayağı eksik bir âlâ hımar[727]
Bir boncuklu yular bir tane semer
Sabahtan çekeyim pazara doğru.

Sizin âşıkınız aradan çıktı
Akşam iyi idi şimdicek koktı
Yalını yiyince irkildi baktı
Kuyruğun kanırdı davara doğru

Lemse[728] imiş âşıkınız yapısı
Kasediyor cemaatın hepisi
Otuz beş yaşında eşek sıpası
Çulunan kıç atar pınara doğru

Ruhsat'im böylece destan eylese
Destan eylemese mestan eylese
Bir fakir bir yerde bostan eylese
Tuz alır seğirdir hıyara doğru

**

Benim sana düzenim yok dengim yok
Eğri gitme sunam yola düz yürü
Düşmanla barışığım cengim yok
Kaşın eğip kirpiklerin süz yürü.

Sapma yoldan, düşürürler tuzağa
Niçin meyil eylemezsin bu bağa
Beyaz çemberini çekme dudağa
Dillerine kandi şeker ez yürü

[727] Eşek.

[728] Gevşek.

Başına bağlamış pullu yemeni
Yüzüne bakanın artar imanı
Daha küçücüktür bilmez amanı
Var arada adû engel düz yürü.

Doğru yürü imanını bulasın
Mahşer günü şad ola da gülesin
Nice böyle inkisarım alasın
Ruhsatî'ye doldur bade süz yürü

**

Cennetten mi geldin ey melek sima
Bir ateş koydun cihâna Döndü
Kerem kıl ağyardan sen seni sakın
Azdırırlar seni zamane Döndü

Balla mı terbiye oldu temelin
Yoksa terk etmek mi beni emelin
Hiç gitmiyor hayalimden cemâlin
Baksam sen görünün ne yana Döndü

Kaş kara göz kara her yanın güzel
Ben sana aşığım ezelden ezel
Kerem kıl bağına düşürmeden gazel
Bir buseye geldim ihsana Döndü

Ezelden uğuruna koymuşum seri
Fırak u hicrinle oldum serseri
İncinme sevdiğim söylensin bari
Düşürem ismini destana Döndü

Derdine düşeli değilim ayık
Yakışır payına on beş halayık
Köleyim ben sana görürsen layık
Ruhsat'ın can verir daha ne Döndü

**

Gönül yeter sevdin çirkefi câhı[729]
Hakıykatten kurarım bir pazar hey
Yeter gayrı vazgel bu hay haşemden[730]
Kiramen kâtibin[731] şerrin yazar hey

Ey gönül ne zaman gelirsin yola
Nice bir boy yere çekersin çile
Yeter âşık oldun vefasız güle
Değer bir gün Mihricanı[732] bozar hey

Ne şerafet vermiş bülbüllere de
Ne ziynetler vermiş o güllere de
Dünya güle kalmaz bülbüllere de
Sen de düşün sen de eyle hazer hey

Alçak yürü vezir olma Ruhsatî
Her bir ayba nazar olma Ruhsatî
Pek öyle kibirli olma Ruhsatî
Bir gün olun iki taşlı mezar hey

**

Zenginin züğürdün vasfın edeyim
Züğürt nere varsa han da bulamaz
Zengine baklava börek çekilir
Züğürt arpa darı nan da bulamaz

Zenginin yoluna çıkarlar karşı
Aralıkta kalır züğürdün başı
Zenginler giyerler kutnu kumaşı
Züğürt bacağına don da bulamaz

---

[729] İtibarı, makamı.

[730] Taraftarlar ve hizmetçiler. Düşmanlarına karşı koruyanlar.

[731] Kur'ân-ı Kerim'in 82. suresi olan infitar suresinde geçen meleklerdir. Kirâmen kâtibin ifâdesi, surenin 11. ayetidir. (Her ne yapıyorsanız bilirler, iyi ve kötü hiç birini kaybetmeden hepsini hak yazısıyla amel defterinize bile bile yazarlar ve öyle şahitlik ederler.) Melekler insanların akıllarından geçirdiklerini bilirler. Kiramen kâtibîn de, bir görüşe göre insanların bu niyetlerine göre yaptıklarını günah/sevâb olarak değerlendirir ve yazarlar.

[732] Mevsim değişikliği. Eylül ayının onaltıncı günü. Soğukların başlaması.

Zenginin yoluna olurlar türap
Züğürt nere varsa her işi harap
Zenginler giyerler kundura çorap
Züğürt ayağına gön de bulamaz

Zenginin faytonu dağlardan aşar
Züğürt düz ovada yolundan şaşar
Zenginin helvası bal ile pişer
Züğürt herlesine[733] un da bulamaz

Zenginin iki üç kat olur damı
Gece şule vermez züğürdün mumu
Kızılırmak gibi zenginin demi
Züğürt damarında kan da bulamaz

Zengin nere varsa ırahat olur
Züğürdün her işi kabahat olu
Zenginin kefeni dokuz kat olur
Züğürt kefenine yen de bulamaz

RUHSAT bu güftarı yazar bitirir
Züğürdün vasfını yazar bitirir
Zengin zemheri de terler oturur
Züğürt ağustosta gün de bulamaz

**

Benim biraz nekre[734] kelâmlarımdan
Darendeli ister çite kıyamaz
Deliktaş'tan dahi isteyen çoktur
Bir kalbur samana ota kıyamaz.

Kendi içerimde neşterim benim
Her kazada vardır isterim benim
Sivas'tan da çoktur müşterim benim
Bir kebap yedirip ete kıyamaz.

---

[733] Sivas yöresinde fakir ailelerin unu kavurduktan sonra su içinde eritip pişirerek yaptıkları çorba - yemek karışımı yemek.

[734] Garip ve gülünç fıkralar. Hoş sohbet ve hazır cevap kimse.

Yaz geldi ortalık güllük gülüstan
Gine benim başım kurtulmaz yastan
Mihrali beye yazdım bir destan
İkrar verdi amma ata kıyamaz.

Birisi dünyadan almamış murat
Bazan Gürün'den de isterler ebyat
Nice Şirin geçmiş nice bin Ferhat
Tazıya zağara ite kıyamaz.

Bunca âşık şair geldi cihana
Ruhsatî birine bulamaz bahane
Nice şi'rim gitti ol Hekimhan'a
Velâkin onlar da duta kıyamaz

**

Benli dilber vasfın nasıl yazayım
Hayalin şulesi güne yol vermez
Kaşların zay eder bütün cihanı
Gözlerin cellâttır kana yol vermez

Nolur kâkülleri yaşmaktan çıkar
Kirpiklerin o kadar nice can yakar
Gonce dehanında şekerler saçar
O tatlı dillerin hane yol vermez

İşiden âşıklar hep seni öğer
Sırma saçların topuğu döğer
Gerdanın dünyanın yarısın değer
Göründükçe tatlı cana yol vermez

Lebinden nuşettim beni söyletir
Ne çare sevdiğim kader böyledir
Ak göğsün üzeri uzun yayladır
Mihri Süleyman'a dahi yol vermez

Hiç bir yerde bulamadım eşini
Bir gece rüyada gördüm düşünü
Hasretle kanattın gözüm yaşını
Ruhsatî coşkundur sele yol vermez

**

Görün ki âşık tecrübe-dide[735]
Huzuru sultanda kabahat etmez
Belki olur deyu bir hat keşide[736]
Arzuhal sunmağa cesaret etmez

Toplanmış bir yere erbabı divan
Bir iki müptelâ ettiler kurban
Gazabı tahttadır o şahı huban
Zümre-i uşşaka adalet etmez

Gülün ünsiyeti[737] naçardır harla[738]
Bülbül maşukunu bekler zar ile
Gönül özler sarılmayı yâr ile
Bir iki buseye kanaat etmez

Dertliler sabaha dek olur uyanık
Merhem arıyorken zahmına sadık
Mansur gibi dara çekile âşık
Yârini ağyara şikâyet etmez

Neylesün uyanup babı mihnette
Gelüp pervaneler dönmez hizmette
Kûşe-i vahdette şeb- i zulmette[739]
Kapandı Ruhsatî şecaat etmez

**

Sen de benim gibi firkatte misin
Gine uzak düştü ara turnamız
Bir arzuhalim var hublar[740] şahına
Götür amma yoktur para turnamız

---

[735] Deneyimli olan.

[736] Yaşılmış.

[737] Alışkanlık, dostluk. Birlikte düşüp kalkmak. Ahbaplık.

[738] Dikenle.

[739] Gecenin karanlığında birlik köşesinde.

[740] Güzeller.

Göz yaşıyla yazdım derdin hepisin
Benim için ziyaret et kapısın
Nazar eyle kudretullah yapısın
Doğruca var ol hünkâra turnamız

Dizde derman yoktur ben de varayım
Siyah ruyum âsitane süreyim[741]
Bari burda feryat edüp durayım
Beyan et halimi yare turnamız

Firkat ile yanmaktadır yüreğim
Ne eğlencem kaldı ne de durağım
Ne sebepten sevdiğimden ırağım
Ney neyim yok elde çare turnamız

Derdü firak ile dosta mailim
Akıl fikir gitti serden sâilim
Ben Ruhsat'ım her cevrine kailim
Gittikçe artıyor yara turnamız

**

Şimdi mercimeği attık furuna[742]
Dost uğruna yanup tütenlerdeniz.
Varsın eller ne derlerse desinler
Harabat[743] ehliyiz atanlardanız.

On araba meşe ile yanmayız
Sofiye meyledüp hiç inanmayız
Üçte dörtte beşte onda kanmayız
On iki destiyi yudanlardanız

Kim bilir ki ne sır vardır özümde
Hicap perdeleri gitti yüzümde
Mührü Süleyman'ın[744] yoktur gözünde
Kûşe-i meydana varanlardanız.

---

[741] Kara yüzümü kapısının eşiğine süreyim.

[742] Mercimeği fırına vermek: Gizlice anlaşıp, sevişmeye başlamak, anlamında bir deyim.

[743] Harabeler. Viraneler. Meyhâneler.

[744] " Bundan binlerce sene önce yeryüzünün büyülü devirlerinde insan henüz üçüncü gözünü kaybetmemişken efsanevi bir Kral Peygamber yeryüzünün ve gökyüzünün efendisi olmuştu. Cinlere insanlara ve hayvanlara hükmeden bu kral peygamber Hz. Süleymandı. Ve yetkisinin kaynağı olduğu sanılan güçlü bir mühür yüzük taşıdığı söyleniyordu. Fakat bir gün bu muhteşem yüzük çalındı. Süleyman sahip olduğu herşeyi kaybetti. Ve mührün yokluğunda geçen o acı günlerde kendisindeki asıl mührü Mühr-ü Süleymanı buldu. "

Seri verir sırrı vermez ağyara
Varsın Mansur gibi çeksinler dara
Halimiz malûmdur perverdigâra
Pirler damenini tutanlardanız

Hakkı bir biliriz Muhammed nebi
Kimisi âlem der kimi turabî
Lâ[745] diyen kâfirdir olamam tâbi
Ruhsat alıp böyle satanlardanız

**

Sen Ali'ye çağır ben de Allah'a
Görelim hangimiz haklı çıkarız.
İptidâ danışak Resulullâh'a
Görelim hangimiz haklı çıkarız

Darılma gel kardeş gibi konuşak
İkimiz de sert gitmiyek barışak
İnanmazsan dedelere danışak
Görelim hangimiz haklı çıkarız

Ruhsatî'm âhiret ölüm mezar var
Sağda solda defterimiz yazar var
Bu kadar müftü okur yazar var
Görelim hangimiz haklı çıkarız

**

Salla seyip[746] bir söz atar meydana
Kendini bir adam sanır devamsız[747]
Yâri tay olamaz sarı samana
Dinliyenler hayran sanır devamsız

---

[745] Arapça "yoktur" ya da "değildir" anlamına gelir.

[746] Patavatsız.

[747] Sivas yöresinde kullanılan bir kelime, münasebetsiz, saçmalayan haddini bilmeyen gibi anlamları olan sıfat. Şöyle bi örnek verilir: Devamsızın birini cehenneme atmışlar, buranın odunu kömürü nerden geliyor demiş.

Ben ârifim diye posta kurulur
Devamsız devamsız söyler yorulur
Her sözünde damdan hezan[748] kırılır
Kendi kendin irfan bilir devamsız

Ne Frenge benzer ne de Nemse'ye
Nalsız atın sürer daim keseğe
Vırıl vırıl söz düşürmez kimseye
Bütün bende meydan sanır devamsız

Nur bulunmaz sakalında saçında
Yedi sekiz yamalık var kıçında
Bütün yalan essahı yok içinde
Doğru sözü güman[749] sanır devamsız

Suya varır pınar ile konuşur
Ağla varır danası ile konuşur
Eve varır duvar ile konuşur
Boncuğunu mercan sanır devamsız

Ey Ruhsatî niye derdin tavlaman
Varıp bir yaylada gezip yaylaman
Devamsız olmasan sen de söylemen
O da seni yaman sanır devamsız

**

Muhalif esmeyiz dostun köyüne
Biz bigâne[750] sebâlardan[751] değiliz
Söz içinden söz anlarız be yahu
Öyle beyni kabalardan değiliz

Destur alup pîrden doldurduk çile
Aşk ile ederiz dosta gulgule[752]
Deliktaş'ın yerlisiyiz esselâ[753]
Konar göçer obalardan değiliz

---

[748] Tavanın yükünü taşıyan ana kereste

[749] Zan. Tahmin. Sanmak. şüphe.

[750] K[illegible]z. Alâkasız.Aldırışsız. Yabancı. Dünya ile alâkayı kesmiş olan.

[751] Kü[illegible]arlardan.

[752] Bağrışıp çağrışma. Şamata, gürültü. Velvele.

[753] Kendine güvenen ortaya çıksın anlamında meydan okuma deyimi.

Revnakı dünyada yoktur fikrimiz
Birliğine bend olmuştur fikrimiz
İnşallah kabul eder zikrimiz.
Biz emeği hebalardan değiliz

Tariki nakşiden tamdır postumuz
Muhannetten gayri yoktur dostumuz
Türab olduk çiğnesinler üstümüz
Mağrur olan babalardan değiliz

Zuhur ettik Ruhsatî'mız verildi
Bulanık gönlümüz Hakka duruldu
Nafakamız tevhid ile çevrildi
Alıp satan ziybalardan değiliz

**

Telli turnam gelişiniz nereden
Yâr köyüne uğradı mı yolunuz
Bir haber isterim gül yüzlü yârdan
Kerem eyle lâl olmasın diliniz

İnin şu yaylada idelim sohbet
İçerimde yara açıldı kat kat
Semâya ser çekti ah ile firkat
Hele biraz dertleşelim geliniz

Yaz bahar mı sevdiğimin illeri
Düzeldi mi aşk elinin çölleri
Yüreğimde hayâl oldu hâlleri
Yaktı beni yeşiliniz alınız

Kesilmeli feryâdımız ünümüz
Ol tarafa düz mü ola yoğumuz
Fırkatımla yaşardı mı diliniz
Âşık Ruhsat kurbanınız kulunuz

Merhaba hoş geldiniz dilde şiarım[754] merhaba
Şitâ[755] geçti yaz erişti nevbaharım[756] merhaba
Çok cila verdi yakılmış gönlüme teşrifiniz
Bihamdillâh kuşad[757] oldu bahtiyarım merhaba

Mecazi[758] değil sıdk ile cân içre bir cânsınız
Meclis-i kubra[759] içinde söz bilir irfânsınız
Buyurun sadr-ı bâlâya[760] serimde mihmânsınız[761]
Fedâ olsun yolunuza küllî varım merhaba

Vacib idi zâtınızı eylemek davet bize
Can u dilden eylemişsin siz dahi rağbet bize
Emrediniz el göğüste edelim hizmet size
Yine arttı sayenizde itibârım merhaba

Açıldı gül gülistanlar şukûfe[762] reyhan gibi
El göğüste gözüm nuru donelim deveran gibi
Bu düğün cem'iyyesidir[763] gülüşün bayram gibi
Simdi gözet dört köseyi gözde nurum merhaba

[754] Kalbi üstün, yüce olanım.
[755] Kış.
[756] İlkbaharım.
[757] Yeni yapılan resmi bir yapının ilk defa olarak açılması.
[758] Gerçek anlamıyla değil de ona benzer başka bir anlamla.
[759] En büyük meclis.
[760] En yüce yere.
[761] Konuksunuz.
[762] Çiçek, tomurcuk.
[763] Toplantısıdır.

Ey Ruhsatîi bazı âşık huri vü gılmân[764] sever
Muhibb-i dunya[765] olanlar sim u zer[766] mercan sever
Şu bizim hane sahibi sidk ile mihmân sever
Açıldı ikbâl[767] kapısı kisb u karim merhaba[768]

Serde[769] tacım kalbde ruhum tende canım Mustafa
Kalmadı tende mecâlim ey cânânım Mustafa
Ruyum[770] siyah destim[771] boş nasıl varam divâna ben
Hakk'a yarar amelim yok gevherkânım[772] Mustafa

Olmadı bir irşâdımız bu nefs-i emmareden[773]
Herkes kemâl bulmaz imiş okumakla kareden[774]
Yüz bin tabip lokman olsa kurtulmak yok yareden
Senden gayri yok ilâcım bî-dermânım[775] Mustafa

Tali'im tecrübe kıldım baht-ı siyah kareyim[776]
Kesmedim hergiz[777] gümânım[778] şem'ine pervâneyim
Ruhsatî'yim haşrolanda değme böyle yanayım
Tek dilde ezberim olsun nâm u şânım Mustafa

**

[764] Cennet'te hizmet gören kızlar ve delikanlılar.
[765] Dünya nimetlerini seven.
[766] Gümüş ve altın.
[767] Baht açıklığı.
[768] Bu divanı Ruhsati, Sivas Valisi Reşit Paşa'nın Deliktaş'ı ziyareti sırasında söylemiştir.
[769] Başta.
[770] Yüzüm.
[771] Elim.
[772] Akıl ve edep, elmas, cevher kaynağı, ocağı.
[773] Şeytanın emirlerine körü körüne itaat etme, nefsinin esiri olma durumu.
[774] Yüksek yerden.
[775] Güçsüzüm.
[776] Buradaki anlamı, anasından gözsüz doğan. Kör olarak dünyaya gelen.
[777] Aslâ, kat'iyyen. Hiçbir suretle.
[778] Zan. Tahmin. Sanmak. şüphe.

Dilde ezber kalbde envar[779] Mustafa'dır Mustafa
Ümmetine olan rehber Mustafa'dır Mustafa
Leyl u nehâr[780] ezberimdir ezkârımdır[781] hep varım
Yerde gökte olan serdar Mustafa'dır Mustafa

Mustafa nurundan oldu kevkeb ile asuman[782]
Mustafa nurundan oldu şems ile mahitaban[783]
Mustafa olmazsa halk olmazdı âlem bu cihân
Şefa'atcı yarın mahşer Mustafa'dır Mustafa

Şanında "levlâk"[784] denildi hamd olsun Yezdân'ıma
Ahmed ü Mahmud u Muhammed[785] Mustafa Sultan'ıma
Mahşer günü erişir ümmetinin dermânına
Sahib-i livâ-i bihter[786] Mustafa'dır Mustafa

Mustafa'nın aşkından Ruhsatî oluyor deli
Mustafa'ya "hu!" çekerler cümle melek hep veli
Ben de bir cân ile başı meydana koydum beli[787]
Dihânı[788] nur hadisi nur Mustafa'dır Mustafa

**

Üç harf ile keşfoldum dünyayı gösterdi bana
Bilmez idim zerrece sevdayı gösterdi bana
Mektebe saldı peder mader[789] nur olsun meskeni
Bir defa hatmeyledim fetvayı gösterdi bana

---

[779] Nurlar, ışıklar, aydınlıklar. Maddi veya mânevi karanlıktan kurtarmaya vâsıta olanlar.

[780] Gece ve gündüz.

[781] Zikirlerimdir.

[782] Yıldızlarla gökyüzü.

[783] Güneşle ay.

[784] Eğer sen olmasaydın.

[785] "Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammed'sin Efendim! / Hak'dan bize sultân-ı mü'eyyedsin Efendim." Şeyh Galib.

[786] İnananlar kıyâmetten sonra toplanacakları en üstün bayrağın sahibi.

[787] Evet.

[788] Deri kabı.

[789] Anne.

On ikime kadem bastım başıma kıldım nazar
Peder mader gitti yetim yaşıma kaldım nazar
Firkat ile aktı gözüm yaşıma kıldım nazar
Mescide çekti gönlüm takvayı gösterdi bana

Günagün arttı derdim hem bürümekte gam gamı
Üç harfi bir hece tuttum anda buldum merhemi
Otuzuna kadem bastım verdi aldı Meryem'i
Kırk beş yaşına varınca Fatma'yı gösterdi bana

Namusumu terk eyledim ara bağlandı özüm
Yana yana aşk oduna nara bağlandı özüm
Bin bir ismin sahibi var Bir'e bağlandı gönlüm
Hamdülillah yaratan Mevlâ'yı gösterdi bana

Ruhsatî'yim ben kendime kurulurdum sıdk ile
Aklıma gelmedi ölüm yâr olurdum sıdk ile
Bütün dünya benim diye sarılırdım, sıdk ile
Gücü yeter bu faniden gitmeyi gösterdi bana

**

Bilmem nasıl arz edeyim halimi dilber sana
Feda kılam bu cânımı serimi dilber sana
Doğru söyle kim seversin sana o layık mıdır
Harcedeyim bütün varım kârımı dilber sana

Sen seni sakın hasımdan düşürürler tuzağa
Şöhrete meyil verme girersin sonra ağa
Ben za'ifim dayanamam düşerim sola sağa
Bu kadar ihsas ederim zarımı dilber sana

Ruhsatî'yem ka'il oldum aha elli beşine
Gece gündüz yanar oldum benim gibi şaşkına
Bendeni atma yabana Yaradan'ım aşkına
Yoksa şekva mı ederdim şimdicek dilber sana

**

Mah cemâle[790] etme zülfün perde Allah aşkına
Keşfetme bana yüzün her yerde Allah aşkına

Ta ezelden bir senin âşıkınım bilmez misin
Yok mu yoksa defterinde burda Allah aşkına

Battı gamzen sinemize yaradan etme diriğ
Müptelâ[791] kıl gönlümüzü bir serde Allah aşkına

Bilir bilmez isyanıma peşiman oldum bugün
Sabit et de ver cezâmı sor da Allah aşkına

Leyl ü nehâr[792] niyâzımdır vuslat-ı cânân için
Mahrûm edip koyma beni darda Allah aşkına

Bahr-ı isyanına[793] daldım elaman olsun elaman
Yüz yirmi dört bin nebi bir de Allah aşkına

İki cihan sultanının mi'racı hakkı için
Musa kelîmin kelâmı Tur'da Allah aşkına

Bunca mevcudat[794] mahlukat[795] ahıma kalıp nazar
Muhammed Ali çağrılıp pîrde Allah aşkına

Huzuruna varacaktır Ruhsatî bir top bez ile
İmân ile bile gönder sar da Allah aşkına

**

Kurt girmiş koyuna döndü dünya çoban haniya
Kalktı adalet kapısı bilen aman haniya

---

[790] Ay yüze.

[791] Hasta. Başı sıkıntılı. Rahatsız. Belâlı. Düşkün. Tutkun. Tutulmuş. Âşık.

[792] Gece ve gündüz.

[793] İsyan denizine.

[794] Var olan her şey. Kâinat. Yaratılmış şeyler.

[795] Yaratılmışlar. Mahluklar. Allah'ın yarattığı şeyler.

Hakkında hadis işittim yevmü'l-beterdir[796] deyi
Kime kılalım şikayet eski devrân haniya

Sabır kıl eski haline ne gelir elden gönül
Korkma daha azdıramaz kaçtı şeytan haniya

Nerde bir meclis var ise koğ gıybet fısk u fücur[797]
Ahret için konuşacak kâmil insan haniya

Pay ü ser gaflet içinde bir uyanık kimse yok
Rüşvetsiz da'vâ görülmez sahip imân haniya

Niyazım Rabb'im Te'ala nefsimiz ıslah ede
Okuyan çok dinleyen yok hükm-i Kur'an haniya

Kime kılalım şikayet bari Hak ilhâm ede
Fikredip mahşer gününü olan pişman haniya

Öpecek el arıyorsan bus et kendi elini
Varıp halin arz etmeye pâk-i damen[798] haniya

Bir vakte erdi günümüz baş ayak belli değil
Alem hep nefsine tabi ulu divan haniya

Ey Ruhsatî Mehdi'ye kaldı bu asrın gidişi
Eflatun katmaz elini gitti Lokman haniya

**

Her biri bir yolda gezer serseri âlem bu ya
Sen evvelâ aşk-ı Hakk'ı al beri âlem bu ya

Kimisi dünyaya tapmış mal için secde kılar
Kimi saklar kimi açar esrar-ı âlem bu ya

Tut sarıl mürşid-i kâmil payına ta'lim alıp
Kimi ney çalar kimisi mazhari âlem bu ya

---

[796] Kötü gündür.

[797] Allah'a isyan içinde olmak, günah işlemek.

[798] Eteği temiz.

Kimisi "Kızılbaş" derler kimisi de "akkülah"
Kimisi sever Haydar-ı Kerrar'ı âlem bu ya

Kimisinin günü geçer ma ile bir nan ile
Kimisi beğenmez balı sükkeri[799] âlem bu ya

Kimisi Yezid'e tabi Mervan'ı dilden komaz
Kimi arar Hacı Bektaş Hünkar'ı âlem bu ya

Kimi ah eder seherde günahını veznedip
Kimi siler şakilikten defteri âlem bu ya

"Mûtû kable en-temutu"[800] esrarına mazhar kimi
Vatan etmiş leyl ü nehar mazharı âlem bu ya

Ruhsatî sen memur musun âlemin ıslahına
Cümlesi de giyer bir top astarı âlem bu ya

**

Mümin ise Müslüman'a darılıp etme niza
Gücün yettiğine varıp kurulup etme niza[801]

Müslüman'ı sohbetinden şefkatinden ayırır
Yokuşuna bir yol bulup yorulup etme niza

Her sözüne sadık isen her işine salim ol
Şunun bunun yakasına sarılıp etme niza

Sabır ile buldu bulanlar darılıp etme niza
Cüz'i külli bir cevaba kırılıp etme niza

Ey Ruhsatî sen nefsine eyle zulmü her zaman
Kibr ile ülfet eyleyip yâr olup etme niza

**

[799] Şekeri.
[800] Ölmeden evvel ölmek, iradet kefen giymek ve her hâli seyretmektir
[801] Çekişme, kavga.

Ben de yeni başladım divana bismillah ile
Dağıtayım namımı cihana bismillah ile
Saki başın için yetiş derunumda yangın var
Biraz dinsiz çekeyim imana bismillah ile

Dilerim Hak'tan inayet tesir etsin sözlerim
Tecellâ düşür kalbime yari görsün gözlerim
Gafur ismin hüccetimdir siyah etme yüzlerim
İtikadım kavidir Kur'an'a bismillah ile

Tarikim Nakşibendi'nin Halidî kolundandır
İnabetim Hacı Şakir Efendi elindendir
Mevludumuz Deliklitaş derbendi belindendir
Uyandım geldim yeni dermana bismillah ile

Niçin gaflel uykusunda melul melul yatarsın
Yetmiş iki buçuk fırka çıkmaz yola çatarsın
Yakalarsın dağ başında ya menzile yetersin
Hizmet et Ruhşat gibi çobana bismillah ile[802]

**

Yedi kat yer gök âlem kuruldu bismillah ile
Cümle eşyaya destur verildi Bismillah ile
Besmelenin (Be) sinin noktasıyım dedi Ali
Putperest Lat ü Uzza kırıldı Bismillah ile

Yaz deyi emretti kalem yazdı Bismillah'ı pes
(Mim) harfinden hem Muhammed Mustafa'dan geldi ses
Şakkoldu kalem yarıldı almadı hiç bir nefes
Baştanbaşa bu cihan nur oldu Bismillah ile

Cennet'te dört ırmak akar dört müminin özünden
Besmeleyle devam eden nuş ederler özünden
Melekler raksa gelirler besmele avazından
Sekiz Cennet'te zeyn olup doldu Bismillah ile

[802] İbrahim Aslanoğlu'nun tespit ettiğine göre bu deyişin altında "Elkelam bitti vesselam Ruhsati-yül Mustafa" imzası bulunmaktadır.

Besmeleyle niyyet eyle evvelinden her işin
Evvel ahır hayra döner kalmasın hiç teşvişin
Selâmetle necat bulur darda kaldıysa başın
İsmail taş vurdu şeytan kör oldu Bismillah'la

Bihamdillah yerin aldı nere atsam her taşım
Ne tarika yettiğimi fark edemez sırdaşım
Besmeleyle devam ede ede gözüm kardaşım
Ruhsatî'ye bu âşıklık verildi Bismillah ile

**

Ey gönül ayân-ı devlet[803] içre himmet kalmadı
Kimden umarsın vefa ehl-i mürüvvet[804] kalmadı

Nefis nefis oldu âlem her kişi hayrettedir
Kimseden kimseye (hiç) dermân u takat kalmadı

Ey diriga[805] lutf u ihsan kapısını yıktılar
Zikri hayrolsun denir ehl-i sa'adet kalmadı

Gel zuhur et kandesin ey Mehdi-i ahır zaman
Kim cihanda zâhir olmadık alâmet kalmadı

Cahil ü nadan olagör dilersen mertebe
Kim kemal ehline Ruhsat şimdi rağbet kalmadı

**

Hoş müşerref cami olmuş Ka'be-i zemzem gibi
Bânisine[806] rahmet olsun İbrahim Edhem gibi

Yapan usta hub[807] öğrenmiş Cennet'te kılmış nazar
Görenler bütün diyorlar ol bağ-ı İrem gibi

---

[803] Devleti yönetenler, devlet büyükleri.

[804] İnsaniyet sahibi. İnsanlığa uygun olan şeyler yapan.

[805] Yazık, eyvahlar olsun!

[806] Kurucusuna. Yaptırıcısına. Binâ edene.

[807] Güzel, hoş.

Ben de geldim nazâr kıldım Sübhanallah okudum
Eksiğini bulamadım çar köşe[808] tamam gibi

Çerağı nur mescidi nur mihrabı minberi nur
Ebubekir Ömer Osman Haydar-ı İmam gibi

Bânisine rahmet etsin Cennet olsun durağı
Dünyası da ma'mur olsun her gönül bayram gibi

Tarihini tahn[809] eyledim hesab-ı ebced ile
Biri (Gayın) birisi (şın) (ba) ile tamam gibi[810]

**

Hitam buldu abrul beş[811]i ne hikmet yaz gelmedi
Yine duman dağlar başı gitti mart yaz gelmedi

Ahır zamana eriştik oldu alem serseri
Kalbi mü'min şita[812] dolu ne firkat yaz gelmedi

Yaz gelir amma ne fayda kalbimiz olsa selim
Gönül kışı çıkmadıkça hakikat yaz gelmedi

Şubataca yağmadı kar karışılmaz işine
Şimdi gayri temmuz geldi ne sıklet yaz gelmedi

Eski gün hayal düş oldu filine eyler nazar
Kendi kusurundan ara kabahat yaz gelmedi

---

[808] Dört köşe.

[809] Öğütme.

[810] Ebcet hesabına göre, "gayın"ın karşılığı 1000, "şın"ın karşılığı 300 ve "ba" nın karşılığı 2'dir. Tarih 1302'dir. Miladi karşılığı 1885'tir. Ruhsati'nin tarih düşürdüğü camii 1885'de yapılmıştır. Anılan Camii'nin (Tonus) Altınyayla Camii olması ihtimali vardır. Ancak bu camiinin Mahmut, Müştak ve Salman ustalara Tonuslu (Subaşılar sülalesinden) Ahmet Ağa tarafından 1893-1895 yıllarında yaptırıldığı bilinmektedir. Bu bilgiyi içeren kitabeler cami içerisindeki direklerde yazılıdır. Ahşap işçiliği mükemmel olan cami, kare planlıdır. Tavan ve direklerde kok boya ile kalem işleri yapılmıştır.

[811] Sivas ağzında eski takvime göre nisan ayının beşi. Yanı 18 Nisan. Soğuk ve fırtınalı geçer.

[812] Kış.

Ruhsatî sen âşık isen kemleri fark edesin
Çıktı gitti kanun nizam şeri'at yaz gelmedi

**

Beşi tuttum beşi sevdim bana dört göstermedi
Anın için selâmetim bana dert göstermedi

Kimsenin azına çoğuna karışıp bakmadım
İnsana insan göründüm şükür kurt göstermedi

Ne varsam türab ettim yüzümü yerlere ben
İlham-ı Hüdâ erişti nasa sert göstermedi

Bazı kere hicret etmelik geçiyor gönlümden
Niçin dersen temiz komşu iyce yurt göstermedi

Hiç bir kese sezdirmedim Allah'tan korktuğumu
Ol sebepten kullarına beni mert göstermedi

Ruhsatî'yim her kapıda boynum eğdim kul gibi
Tekebbürlük kapısında beni kart göstermedi

**

Vücudumda titreyen bu câna aklım yetmedi
Gönül verip sevdiğim cânâna aklım yetmedi
Bir gece menâmda[813] gördüm muhabbetin bâdesin
İçmeden mest eyledi fincana aklım yetmedi

İ'tikâdım pek kavidir gökten inen Kur'an'a
Ne işlersem ma'lum olur cümle Gani Rahmân'a
Alem zikre devam edip gelir iken erkâna
Bunca nası azdıran şeytana aklım yetmedi

Boynumda aşkın zinciri çözen yoktur bendemi
Yüz bin sene aman desem duyan yoktur andımı
Gökte esen yellerden de sakınırım kendimi
Akşamaca zemmeden insana aklım yetmedi

[813] Uyku. Uyku zamanı. Rüya. Düş.

Tarikatım Nakşibendi Terzi Baba[814] sultanım
Şeyh Şâkir Efendi[815] gelse tazelenir imanım

Kıbleye teveccüh etsem cesette titrer canım
Kalbimi rûşen eden ol cana aklım yetmedi

Ruhsatî''yi kandırırlar encam-ı dünyâ bu ya
Gelmez yola gönderirler encam-ı dünya bu ya

Ağaç ata bindirirler encam-ı dünya bu ya
Karanlıkla dolu olan kabre aklım yetmedi

**

Yüz on dört besmele vardır surelerin başında
Var kıyas et hassasını[816] her nefeste de bari

Ümmet isen ey gözüm besmeleyi al dile
Akabinde salavatı zikriyle Peygamber'i

Çar-yârı[817] koyma dilinden leyl ü nehâr[818] her zaman
Evvelâ Ebubekir'i sonra Faruk Ömer'i

Üçüncüsü Osman'dır damadı Muhammed'in
Dördüncüsü Ali 'dir fetheyledi Hayber'i

Hasan ile Hüseyin gözlerinin nurudur
Kerbelâ'da can verdi şehitlerin serdarı

---

[814] Anadolu'da yetişen büyük velîlerden. İsmi Muhammed Vehbî'dir. Hayyât Vehbî diye meşhûrdur. 1780 (H.1195) senesinde doğdu. Osmanlı Müellifleri, Sefînet-ül-Evliyâ, Esmâ-ül-Müellifîn adlı eserlerde Erzurum'da, diğer bâzı eserlerde ise, Erzincan'da doğduğu yazılıdır. 1847 (H.1264) senesinde Erzincan'da vefât etti. Dergâhının olduğu yere defnedildi. Bugün burası Terzi Baba Mezârlığı diye anılmakta, mezârlığın ortasında türbesi bulunmaktadır.

[815] Dersiam Nak-şibendi Şeyhi Mehmet Şakir Hoca Efendi (1263-1353) - (1847-1937) yılları arasında yaşadı. Gedikhasanlı Kasabasında doğdu. İlk ve Medrese öğrenimini Kayseri'de yapmıştır. İstanbul'da girdiği imtihanı kazanması sonucu kendisine Dersaam olarak maaş bağlanmıştır. Büyük bilginlerden sayılan bu kişi Yozgat ve Osmanpaşa'da ömrü boyunca sayısız öğrenci yetiştirmiştir. Günümüzde de adı saygı ile anılan Şakir Efendi, büyük bir alim ve mezarı çevrede duyan ve bilenler tarafından ziyaret edilmektedir.

[816] Bir şeyde bulunup başkasında bulunmayan şeyini.

[817] Dört yâr, dört halife.

[818] Gece gündüz.

Abbas Hamza pehlivan ammi Resul'dür bunlar
Resulullah önümde kırdı nice küffarı

Aşere-i mübeşşer[819] kanlı donları ile
Defneyledi peygamber cennet-â'la yerleri

Hatice hem Aişe bunlardır validemiz
Fatımatü'z -Zehra hem ehl-i beytin nurları

Dediler mahşer günü Ya Rab bize bağışla
Salma nirana[820] doğru nisasın hem erleri[821]

Buyurdu sizin için bağışladım her suçun
Ebubekir'e söylerim kurtarsın hep pirleri

Orta yaşlı olanı Ömer'e bağışladım
Cennetime götürsün o olsun rehberleri

Siyah sakallıların Osman olsun delili
Habib'imin kâtibi kendi tutsun defteri

Şabb-ı emred[822] olanın Ali tutsun elinden
Yeryüzünün aslanı çok severim Haydar'ı

Hasan ile Hüseyin susuz şehid oldular
Anlara bağışladım sabi ve sübyanları

Tarikatim Nakşi'dir bendine bend olmuşum
Lailahe illallah hem dilimin ezberi

Hürmetime ilahi rahmet eyle şeyhime
Bin üç yüz de[823] azmedip sana açtı seferi

---

[819] Hz. Peygamber'in (A.S.M.) kendilerine Cennetlik olduklarını müjdelediği sahabelerdir. Bu kişiler Allah'ın emirlerine bağlılıkta ve din hizmetindeki fedailikte Allah'ın rızasını tam kazanmışlardır. Bu zatlar şunlardır: Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Abdurrahman bin Avf, Hz. Ubeyde bin Cerrah, Hz. Said, Hz. Sa'd bin Ebi Vakkas, Hz. Talha, Hz. Zübeyr İbn-ül Avvam (R. Anhüm).

[820] Ateşe.

[821] Kadınları hem erkekleri.

[822] Bıyığı, sakalı henüz çıkmış delikanlı.

[823] 1883 yılı.

Peder mader ecdadım hocam kalfam üstadım
Gafur isminle affet pür-nur olsun mezarı

Oğul uşak cümlesi cennetten gelsin sesi
Rahmetinin damlası ebhar[824] kılar naçarı

Fevt[825] etmedim bir anı zikreyledim
Mevla'yı Estağfurullah deyi nefse çaldım teberi[826]

Elde sermayem yoktur amma günahım çoktur
Bir ismin de Rezzak'tır[827] böyle aldım haberi

Rezzak ismin hakk'içün nefse muhtaç eyleme
Kapından gayrisine muhtaç etme açları

Kamu mü'min mü'minat ammesine[828] rahmet et
İbadetten kasırdır Cennet'in muhtaçları

Rahmetini bulsunlar hikmetini bilsinler
Namazını kılsınlar yetmiyor mu güçleri

Tarih üçyüzbeş[829] oldu bağrımız hep taş oldu
Baharımız kış oldu ara eski günleri

Mustafa'dır öz adım mahlasım Ruhsat kodum
Tahtında eyle kâdim sultanların hünkârı

Vezirine diyanet tâbiine dirayet
Fakirine inayet kahret hain kemteri[830]

Velisine vilayet sen vermişsin ne hacet
Gider ise adalet tavil[831] olsun yaşları

---

[824] Denizleri.

[825] Ölü.

[826] Balta.

[827] Bütün mahlukatın rızkını veren ve ihtiyaçları karşılayan. (Allah)

[828] Hepsine.

[829] 1888 yılı.

[830] Aciz. Fakir. İtibarsız.

[831] Uzun.

Müdirine mürüvvet muhtarına muhabbet
Fukaraya kanaat verip etme serseri

Nisalara haya ver rızkına sermaye ver
Gönlünü Mevla'ya ver olmasınlar haşeri

İlâhi bu du'ayı dergahına kabul et
Yüz on dört surenin de Fatiha'dır ekberi[832]

Bu sureler hakkı'çün hem dahi ism-i A'zam
Dinimize kasdeden kahreyle küffarları

İşte budur Ruhsütî bağrı demirden katı
Getirsin salavatı andıkça peygamberi

Okuyana rahmet dinliyene cennet et
Cennetine da'vet et kulların ah ü zarı

**

Sevdiğim sahraya çıkak gel ki bayram günleri
Gül açsın bahçelerde gül ki bayram günleri
Giyin kuşan al irenk basmaları gel dilberim
Güneş çavsın yas donunu[833] ilki bayram günleri

Seninle yoldaş olanda kalmaz akıl del'olur
Yitirir aklını baştan bir acaip hal olur
Güzellerin fitiresi şeftali ya bal olur
Ümidim var bana versin belki bayram günleri

Niçin çıkman hayalimden kuş gibi pervaz eden
Olur olmaz rakipleri kendine hemraz[834] eden
Eller ile gülen oynan bana gelse naz eden
Kan edenler barışırlar bil ki bayram günleri

---

[832] Daha büyük, en büyük.

[833] Yaslı giysilerinin üzerine güneş doğsun.

[834] Sırdaş. En yakın arkadaş.

İnanıp eyleme ülfet zamanenin sözüne
Güldüğüne hiç inanma yüze gelip yüzüne
Seninle ben de beraber düşer idim izine
Benim gibi dini bütün bul ki bayram günleri

Müşteri yok ma'rifetler çilesinden dokutam
Dehan açıp bahçelerde bülbül gibi şakıdam
Ruhsatî'yim ledünni[835] ilminden seni okutam
Bu gece bizim hane de kal ki bayram günleri[836]

**

Emine Rabia Esme gitme gel bayramlaşak
Hatice Mihri Benefşe[837] Fatma gel bayramlaşak
Mevsim-i yaz bahar olmuş asılmış meyvelerin
Müşterisin bulmadıkça satma gel bayramlaşak

Gün tepeye dikilende kıymetin kalmaz yarın
Şimdi tufanda vaktinde hem şirinsin hem narin
Fitrene bir şeftali ver orucun bulsun yerin
Kerem eyle başın için etme gel bayramlaşak

Çıkalım bağ arasına verelim kolu kola
Acem şalı kaba düşmüş sarılam ince bele
İpeğinin kadrini bil katma gel de kara kıla
Boyunca çirkef içine batma gel bayramlaşak

Seni cebimde gezdirem cevahir taşı gibi
Örgülerin gerdana dök hem tavus kuşu gibi
Parla bir kez yamacımda ayın on beşi gibi
Perde çekip mah[838] yüzüne örtme gel bayramlaşak

---

[835] Bir ilâhi ilim adıdır. Ona vakıf olan gizlilikleri göreceği gibi, İlâhi sırları da bilir.

[836] Bu şiir ilk defa İbrahim Aslanoğlu tarafından "Deliktaşlı Ruhsatî'nin Bilinmeyen Deyişleri" başlığı altında Türk Folkloru Dergisi'nin Ekim 1979 tarihli üçüncü sayısının 5. sayfasında yayınlanmıştır. Şiirin altında 22 Ramazan 313 (7 Mart 1896) tarihi bulunmaktadır.

[837] Menekşe.

[838] Ay.

Ağyarın[839] iftirasıyla küsme benden sevdiğim
İnanırsan el kitaba basma benden sevdiğim
İhtiyar deyi ümidi kesme benden sevdiğim
Ruhsatî'yi pek yabana atma gel bayramlaşak

**

Âşık isen mert gibi meydana gel ki söyleşek
Vezn[840] ile mevzun[841] ile mizana[842] gel ki söyleşek

Buna aşk meydanı derler baş yarılır kan çıkar
Korkma sakın mert isen meydana gel ki söyleşek

Kurulsun meclis kemakân[843] okunsun meydan-ı harp
Martinler oklar atılsın cânâ gel ki söyleşek

Eflatun olsa em[844] koymaz haklı söz yarasına
Bir dermâna gel deyi Lokman'a gel ki söyleşek

Söz ehli var ise gelsin bu aşkın pazarına
Nadan olan ne bilsin seyrana gel ki söyleşek

Pirimden Ruhsat almışım ledünni eseri var
Tarikatım Nakşibend'dir kana gel ki söyleşek

**

Allah bir demeden gayri elde varım yoktur yok
Şita[845] oldu dünya bana nevbaharım[846] yoktur yok
Eller ne derlerse desinler ben tarîkim tanırım
Aklım yeterek kimseye bir zararım yoktur yok

---

[839] Başkalarının, yabancıların, ellerin.
[840] Tartma. Ölçme. Hesaplama. Tartacak şey. Tartı.
[841] Mesele, bahis, konu.
[842] Teraziye.
[843] Eskiden olduğu gibi, eski tarzda.
[844] İlâç, merhem.
[845] Kış.
[846] İlkbaharım.

Gıybetime zemmederler nefs-i şuma[847] uyarlar
Kır atın yemin çalanlar çare yoktur duyarlar
Urum Kızılbaş Ermeni hatırımı sayarlar
Emma lakin. Deliktaş'ta i'tibarım yoktur yok

Bir kimse bir cevap dese imanım var kanarım
Kul içinde benden gayri âsi yoktur tanırım
Kimi görsen veliyullah yahut Hızır sanırım
Nefsimden başka kimseye âh ü zarım yoktur yok

Ruhsatî'yim mecazîden cüz'i var bir eserim
Amma lâkin tevhid ile zünnarımı[848] keserim
Uşşak-ı resûlüm deyi hatemimi[849] basarım
Selât ü selâmdan gayri bir hünerim yoktur yok

**

Hakk-ı dünya cümlesi ihvanıma[850] olsun helâl
Emmi dayı akraba dört yanıma olsun helâl

Her kime ki merhaba dedimse yine merhaba
Hulus[851] ile dinime imanıma olsun helâl

Oğul uşak peder mader cümlesinden razıyım
Benden şekva etmesin Sübhan'ıma olsun helâl

Bilir bilmez ettiğim isyanıma olsun tövbe
Yalnız dostum değil düşmanıma olsun helâl

Rahmet ile yad edene rahmet etsin Zülcelâl
Zükur u nas sagir kebir[852] haneme olsun helâl

---

[847] Uğursuz, hayırsız iradeye.

[848] Allah'ın birliğine inanarak puta tapanların bellerine bağladığı ipi.

[849] Mührümü.

[850] Kardeşlerime arkadaşlarıma.

[851] Samimiyet. Hâlis dostluk. İçden davranmak. Her hayırlı işi ve ameli Allah rızâsını niyet ederek yapmak.

[852] Kadın erkek küçük büyük.

Vasiyetnamem işiten bakmasın noksanına
İşte baksın okusun divânıma olsun helâl

Vasiyet kılmak sünnettir nebiler tenbihidir
Getirdiğim salâvat Sübhan'ıma olsun helâl

Beş vakitte yad ederim çar-yar ashabımı
Ebubekir Ömer Ali Osman'a olsun helâl

Sad hezaran esselâ ol Ali evladına
Kerbelâ'da can veren cânânıma olsun helâl

Unutmasın mahşer günü Ruhsat köle kemteri[853]
Cândan gayri hediyem yok cânıma olsun helâl

**

Başına ser çekme gönül arif ol iz'ana[854] gel
Kalkma kâmil meclisinden söz belli irfana gel
Kimsenin aybına bakma her aybı kendinde gör
Düşünüp mahşer yerini bir ulu divâna ver

Eğer elinden gelirse oku daim alim ol
Ledünni[855] mektebine gel dili şeker balım ol
Her kapıya el uzatma doğruca gez salim ol
Bari ahır nefesinde ölmeden imana gel

Rızkına Mevlâ kefildir bir kimseye eğme baş
Her birisi bir yol gider sen karışma arkadaş
Ben âşıkım deyi sakın bir kimseye atma taş
Günahını veznedüben[856] terazi mizana gel

Otuz iki renge girme biri tut ol bir çeşit
Ne kimseyi ateşe yak ne bir kimseyi üşüt
Baktın ki senden kâmil var bir söyle iki işit
Tarik-i müstâkim[857] üzre şaşırma bürhâna[858] gel

---

[853] Fakir. İtibarsız. Başka şeylere göre daha az olan. Pek aşağı.

[854] Basiret. Anlayış. Teslim olup itaat etmek. Akıl. Zekâ. İnanç.

[855] İlâhi sırları bilme ilmi.

[856] Tartabilen.

Hesab ettim bu faniden kimse murat alamaz
Kimi sevse yere çalar gider geri gelemez
Aşk dediğin demirden yay tutulan kurtulamaz
Eğer sen yunmak dilersen Ruhsatî külhana gel

**

Leyl ü nehar derûnunda[859] yanan ataştır benim
Eğer derdimi sorarsan cümleye baştır benim
Eğer yüküm sorarsan lâl ü elmas satarım
Kendi fabrikamdan çıkar sâde kumaştır benim

Ma'rifetten sorarsan benneliktir[860] san'atım
Eğer ahlâktan sorarsan şiir okur tabiatım
Eğer sancağım sorarsan Sivas'tır vilâyetim
Eğer mevlidim[861] sorarsan Deliktaş'tır benim

Eğer nikâhtan sorarsan dördü bitirdi tamam
Eğer evlâttan sorarsan yiğirmi üçtür heman
Eğer devletten sorarsan bir himârım[862] var inan
Arzumanım anın için kınaman keştir[863] benim

Eğer tarikim sorarsan Nakşibendi itiyim
Eğer mertlikten sorarsan cümlesinden kötüyüm
Eğer mezhepten sorarsan Cinpolat'tan katıyım
Hem Muhammed cihâriyâri[864] sevdiğim beştir benim

Âşık Ruhsat boz ak almaz çeşit çeşit renk olur
Her kim okursa divânım şiirimden mihenk[865] olur
Eğer günahım sorarsan Kafdağı'na denk olur
Anın için gamım gitmez gözlerim yaştır benim

---

[857] Doğru yol.
[858] Delil, hüccet, kanıtlama aracı, belgesi.
[859] Gece gündüz içimde.
[860] Güzel, hoş koku.
[861] Doğumum.
[862] Eşek.
[863] Yoğurt peyniri, yağsız âdi peynir.
[864] Dört halife.
[865] Bir insanın kıymetini, ahlâkını anlamaya yarayan vasıta.

**

Heman sabır tahammüldür belâlar okuna kalkan
Tevekkül[866] bâbına sarıl olursun ârif ü irfân[867]

Gıll u gıyşı[868] çıkar kalpten devam et zikr ü tevhide[869]
Adu-yı ekberi [870]katlet hulus[871] ile oku Kur'an

Görüyon dünyanın hali neye kesb[872] eyledi gözüm
Gemini gark edersin sen bulanık akıyor umman

Çekil bir tenhaya otur olalım dersen selâmet
Günahın veznedip[873] düşün demadem isteyip imân

Ara bir mürşid-i kâmil seni kurtara çirkeften
Gece gündüz salâvat ver Resul'a hem olur ayân

Olam dersen Hakk'a vasıl devam et tevhide da'im
Hesap eyle durdur nefsi su'al eder bir gün Rahman

Darılma ey gözüm nuru ne hasıl mâlâyaniden[874]
Doğru söz kalplerin nuru ketmetme[875] olasın arslan

Güzel söylüyorsun Ruhsat sen ıslâh eyle nefsini
Kulun gazabından korkma büyük düşman nefis şeytan

**

---

[866] İşi başkasına ısmarlamak. Sebeplere tevessül ettikten sonra neticesini Allah'a bırakmak. Allah'tan gelene razı olmak. Kendine ait vazifeyi yaptıktan sonra neticelerini Allah'tan istemek. Kadere razı olmak. Hakk'a güvenmek.

[867] Bilen, bilgide ileri olan. Aşinâ, vâkıf. Hakkı, hakkı ile bilen.

[868] Aklın muhtelif fikirler üzerinde kararsızlığı. Gönül darlığı. Kin ve hile. Hıyanet.

[869] Birleme. Bir Allah'tan başka İlâh olmadığına inanma. Lâ ilahe illallah sözünü tekrarlama.

[870] Düşmanın büyüğünü.

[871] Gönül temizliği.

[872] Bir insanın kendi kudret ve iktidarını bir işe sarf etmesi. Kazanç.

[873] Tartıp.

[874] Mânasız, faydasız, boş sözden.

[875] Saklama. Gizleme. Sır tutma. Söyle.

İzinsiz durman sunalar derilip bayramlaşın
Dünyalar durdukça durun var olun bayramlaşın
Buna bayram günü derler kan edenler barışır
Gönlünüze cıla gelsin durulun bayramlaşın

Serapa zinet giyinip kırmızı güller gibi
Arifana dil açıp konuşun bülbüller gibi
Gam çeküben gerdanını eğme sümbüller gibi
Kol açıp göğüs göğüse sarılın bayramlaşın

İkişer ikişer olup her tarafa el çekip
Ağ ellere al kınalar hilal kaşa yay çekip
Cem oluben bir oraya bir temiz halay çekip
Oturup biraz dinlenip yorulun bayramlaşın

Maşuk ile açıp cemal rakiplerle perdeli
Kadir kıymet bilmeyeni kaza kaza sürmeli
Gözden sadaka dudaktan fitrenizi vermeli
Çok yaşa duasın alıp bir olun bayramlaşın

Şehvet. gözüyle bakanlar çok yaşamaz kahrolur
Hikmet nazariyle bakan bade içer bahr olur
Fitrenizi vermezseniz orucunuz cehr[876] olur
Ruhsat gibi bir kemtere yar olun bayramlaşın [877]

**

Benim gönlüm müpteladır gönlüne dilberlerin
Dem ba dem[878] seyrana çıksam yoluna dilberlerin
Nerde bir güzel var ise bir kötüye yâr olur
Meğer yazan öyle yazmış zoruna dilberlerin

Kande bir güzel var ise düşememiş dengine
Gönül gene pervaz açtı salıverdim engine
Siyah zülfün perdelemiş mâh yüzünün rengine
Nazar eyle namusuyla arına dilberlerin

---

[876] Görünmek, zâhir olmak. Açıktan ve yüksek sesle olan söylemek veya okumak.

[877] (Türk Folkloru Sayı 3 Sayfa: 6 Eylül 1979)

[878] Ara sıra.

Bu sevdadan vaz geçirip uta[879] idi şu beni
Bu dert beni iflah etmez yaralasın ko beni
Hep güzeller cem olsalar ben olayım çobanı
Çalındıkça yete idim carına[880] dilberlerin

Bu Ruhsatî bulmuş yari neylesin cefâkârı
Dilimizde galat[881] çoktur olmasaydı zararı
Bezirganlık etsem olsam güzellerin tüccarı
Kazandıkça ortak olsam karına dilberlerin

**

Yezid'in varsam yanına âlişânım küsmesin
Herkese etmem muhabbet tende canım küsmesin

Âli evlâdı-Resul'e etmişim hürmet ezel
Eyledim sıdk ile ikrâr hûb canânım küsmesin

Evlâd-ı Resul'ü sevdim kapısında köleyim
Âh ü zârım göğe çıkta mah-tabânım küsmesin

Ruhsatî'ye gece gündüz yas ve matem günüdür
Başka gözde gözleyip ahd ü amanım küsmesin

**

Ey güzel vechini gören kan ağlar gözden geçer
Şeb ü ruzu bitirir de ay ve yıldızdan geçer
Nikap çek mah cemaline seni çoban görmesin
Atar deyneğin havaya vaz gelip yozdan geçer[882]

Dertlere derman yazmışlar leblerinin abını
Gözlere tutiya derler kademin turabını
Üç tuğlu vezir görse kaşlarının mihrabını
Fermanın ateşe atar şehri kor, bizden geçer[883]

---

[879] Utmak; bir oyun sonucunda yenerek diğerinin öne sürdüğü materyalleri kazanmak demektir.

[880] Kadınların, elbisenin üstünde örtündükleri çarşaf.

[881] Hata. Yanlış. Kaideye uymaz söz.

[882] Ey güzel, yüzünü gören kan ağlar gözünden vazgeçer. Gece ve gündüzü bitirir de ay ve yıldızdan da geçer. Ay gibi parlayan yüzüne bir peçe çek ki seni çoban görmesin. Yoksa değneğini kaldırıp atar sürüsünden vaz geçer.

Anca uşşakın fark eder câna cân olduğunu
Mahşer günü şefaetle sayeban olduğunu
İngiliz idrak etse ne sultan olduğunu
Lâ ilâhe illallâh der gümrükten tuzdan geçer[884]

Rahmet için halk olunmuş dört kitabın başında
Seni seven sıdk u candan düşmez nefsin peşinde
Uşşak-ı resül olanın ismin değse guşuna
Kaldırır yerlere çalar sedefli sazdan geçer[885]

İsmine âşık olalı beni aldı bir eser
Ol adu-yı bedikadan da'im ederim hazer
Candan gayri hediyem yok kabul edersen eğer
Ruhsatî varını koymuş oğuldan kızdan geçer[886]

**

Bugün ben bir güzel gördüm yanağı ahmerlenir[887]
Tel tel olmuş ebruları kokusu amberlenir
Ağzı şeker dudağı bal dili sükker[888] sevdiğim
Salınışı sadr-ı a'zam kendisi hünkârlanır

Kaşların yayını kurmuş canım ile cenk eder
Dem be dem saat be saat uğruna kurban gider
Firkatinden ruz u leyal[889] gözlerimden kan gider
Onun için ömrüm artar meyli var ikrârlanır

---

[883] Dudağının suyunu dertlere derman yazmışlar. Ayağının tozunu gözlere sürme ederler. Üç tuğlu vezir, bu yerlerin valisi bir mihraba benzeyen kaşlarını görse, fermanını yakar şehri bırakır bizlerden vazgeçer.

[884] Cana can verdiğini, Mahşer günü, af için vesile olduğunu ve koruyuculuğunu ancak sana hizmet edenler bilirler. Senin ne sultan olduğunu İngiliz, anlasa, gümrük ve tuz gibi imtiyazlarından vazgeçer, Müslüman olur.

[885] Esirgemek, acımak, şefkat etmek için Allah'ın var ettiği dört kitabın başında yer alır. Seni içtenlikle sevenler can, varlık, şehvet benzeri maddi ve bedeni arzuların peşine düşmezler. Aşıkların vekillerinin kulağına adın değse, yere vurur parçalar sedefli sazlarından vazgeçerler.

[886] Adına aşık oldum olalı varlığını gösteren bir etkinin sahibi oldum. Her zaman düşmanın çirkininden çekinirim. Eğer kabul edersen sana canımdan başka verecek bir armağanım yoktur. Bunun için Ruhsatî oğlundan, kızından vazgeçti, varını ortaya koydu.

[887] Kızarır.

[888] Şeker.

[889] Gündüz gece.

Kendi on altı yaşında sarılacak can gibi
Duruşu tavus misali sekişi ceylan gibi
Güzelliği vasfa gelmez Yusuf-ı Ken'an gibi
Bir acaib gözleri var baktıkça dilberlenir

Bir sevdalı gönlüm vardır güzellerden hazlanır
Rakibime keşf olmasın duyar da gammazlanır[890]
Bugün başım ağrır diye kara gözlüm nazlanır
Bir kan aldır gerdanından Ruhsatî berberlenir

**

Yenile bir güzel sevmek çok da hevesim gelir
Olanca malım emlakim verip alasım gelir
Duruşu tavus misali yürüyüşü kan döker
Her nerede rast gelirse düşüp ölesim gelir

Ta ezelden ahdetmişim vasfını yazmak için
Eğer yarim yar der ise sırrını sezmek için
Rakibler meşveret[891] etmiş arayı bozmak için
Ağyarın bu tedbirine ben de gülesim gelir

Mansuri Hak davası için kendini asmış deyi
Mecnun dağların başında Leyla'ya küsmüş deyi
Ferhat Şirin'in yolunda kayalar kesmiş deyi
Ben de bir güzel yüzünden dağı delesim gelir

Ruhsatî'yim ah ü zarım böyle gitsin her zaman
Elden ele şöhret bulsun yadigârım bir zaman
Ya bulurum sevdiğimi ya gezerim bir zaman
Kerem gibi gurbet elde gidip kalasım gelir

**

Mah-ı Muharrem[892] gelende yüreğim gümgümlenir
Kerbela'ya âşık olan gam çeker gam gamlanır
Ham sofu bilmez anı aşk nedir sevda nedir
Ben de bir âşıkım diye mecliste kemkümlenir

---

[890] Ayıplarını arayıp gizli şikâyet eder.

[891] Danışma. Konuşup anlaşma. Fikir edinmek için konuşup görüşme.

[892] Muharrem ayı.

Âşık olan seher vakti ah eder Allah deyi
Mahşer günü kıl şefa'at Ya Resulullah deyi
Keşişler da'va sürerler İsa İbnullah[893] deyi
Kilise de günlük yakar tüttürür gümgümlenir

Dikende bir çiçek açsa gülistan oldum sanır
Çirkefte biten ısırgan ben reyhan oldum sanır
Bir saka pantol giyenler arifan oldum sanır
Oturur sadr-ı bâlâya[894] laf verir hamhumlanır

İbareye fetva veren Farisi değil midir
Şair olmak bu işin de yarısı değil midir
Ruhsat ise dünyanın yüz karası değil midir
Bir gün olur defterimiz dürülür mimmimlenir

**

Ben yanarım aşk oduna yüreğim sad-paredir[895]
O da benden em ister bu can yarasın gösterir

Ben derim Allah yolunda terk ederim varımı
O da ben âşıkım deyi zamparasın[896] gösterir

Ben derim iradda nen var rıza-yı Allah için
O da bana faizde olan parasın gösterir

Ben derim aşk ateşim var yüreğim ona yanar
O da gelmiş mecaziden çam çırası gösterir

Ben derim irfan kapısında var mıdır kemâlin
O da nasa[897] eylediği dubarasın gösterir

Ben derim hoca uğruna diz kırıp oturmadım
O da gelmiş Arabî'den ibaresin gösterir

---

[893] Allah'ın oğlu.

[894] Oturulacak yerlerin en yükseği, baş köşe.

[895] Yüz parça. Parça parça olmuş.

[896] Kadınlar peşinde dolaşan ahlâksız erkek.

[897] Engel olmak, men'etmek.

Ben derim aktan okurum karaya yok hacetim
O da gelmiş imtihana suparasın[898] gösterir

Ben derim Ruhsat almışım Nakşibendi tarikim
O da sarılmış yakama yüz karasın gösterir

**

Dad-ı Hak'tan bir tükenmez kâra düştüm çok şükür
Boyu servi cemâli envâra düştüm çok şükür
Ellerin yârı var ise âşıkın Allah'ı var
Aşkı ile tükenmez ezkâra[899] düştüm çok şükür

Kâmillerden himmet aldım itikattan dönmenem
Öz canımdan vaz geçerim şeriattan dönmenem
Zuhur eyledi halleri tarikattan dönmenem
Şimdi servet sermestiyim vara düştüm çok şükür

Aramaya hacet değil ben de buldum dermanım
Çok ırakta değil hemen canda buldum, dermanım
Îmânımı muhkem ettim dinde buldum dermanım
Zulumetten ihraç oldum nura düştüm çok şükür

Ruhsatî kılma şikayet fermana hacet değil
Kendime kendim tabibim Lokman'a hacet değil
Hacılar Bayramı geldi 'kurbana hacet değil
Esrarımı keşf etmez Settar'a düştüm çok şükür [900]

**

Mâlûm oldu bunların gidişi gidiş değil
Gözü baktı dili durdu hakîkatten geldi ses

Murât oldu câna geldi ervâhı enbiyânın
Ham dolsun dinin sahibi Muhammed'den geldi ses

---

[898] Taşını.

[899] Zikirlere.

[900] İbrahim Aslanoğlu'nun bulduğu defterde şiirin altında "11 Şevval 313 (26 Mart 1596 tarihi bulunmaktadır.

İnkâr etmediler hâşâ dediler suç bizimdir
Müslüman'a sözümüz yok nasihatten geldi ses

Şevketlimiz kadîm olsun affetti kusurların
İâne erzak buyurdu hükümetten geldi ses

Atalardan kalma cevap kul oyar gelir kaya
Bu sözlere iman eden tarîkattan geldi ses

İncil Tevrat Zebûr'da var mı beylik dâvası
Zannım var Kur'an'da da yok şeriattan geldi ses

Gerek beylik gerek paşa ahrette faydası yok
Fakirle etti muhabbet nûr Ahmet'ten geldi ses

Herkes kendin ıslâh eder sen karışma î
Kendi düşen ağlamaz hiç tabiattan geldi ses

**

Dilberin mûy-i zilifin[901] telinden ettim rücu[902]
Lebleri[903] hayat da olsa selinden ettim rücu
Derûnum kapladı mecaz bilmedim ben kendimi
Dahi bana lüzumu yok gülünden ettim rücu

Dünyanın sonu yok imiş sefâsı lâzım değil
Günde bin mihneti cevri cefası lâzım değil
Varsın kim görürse görsün vefâsı lâzım değil
Saltanatı yeşilinden alından ettim rücu

Aklı olmayan biçare bu fenâya ah eder
Boş yerine telaş etme ne eder Allah eder
Bir tas su bir pare ekmek nefsini ıslah eder
Şerbetinden pekmezinden balından ettim rücu

---

[901] Zülfünün tüyünden kılından.

[902] Geri dönme, vazgeçme, cayma. Sözünden dönme. Bir fikri daha kuvvetli anlatmak için söylenilen sözden caymış gibi görünmek.

[903] Dudakları.

Şu dünyanın muhabbeti gözümde de kalmadı
Hilâfım yok inanırsan sözümde de kalmadı
Evladı yok elimde de özümde de kalmadı
Lirasından parasından pulundan ettim rücu

Bu mecazî[904] aşk elinden kurtulmadı başımız
Aha geldi yetmişine kadem bastı yaşımız
Ruhsatî'yim bir Mevlâ'ya kaldı bizim işimiz
Yaz baharım aksi geldi selinden ettim rücu

[1 Şevval 313 (16 Mart 1896)]

**

Bu devrin milletine doğru sohbet yaramaz
Kimseyle etme muhabbet hem de minnet yaramaz

Mürtekip aldı cihanı din hani iman hani
Tapıyorlar sim ü zerre nan u ni'met yaramaz

Şimdi âlem zulme tabi zulm ile abad olur
Fukarayı beri çeksek amma hürmet yaramaz

Asrımızın vükelası tanrılık da'vasında
Ahreti inkar eder der ki ahret yaramaz

Gel bize imam dur deyu eylemen nimet bana
Bütün kutup olmuşsunuz size Ruhsat yaramaz

**

Gözümüz Haydar'ı gezer sel gibi Bektaşî'yiz
Selman'ın koynundan çıkan gül gibi Bektaşî'yiz

Hünkar Hacı Bektaşî'nin haddesinden çekilip
Kaba saba sanmasınlar tel gibi Bektaşî'yiz

[904] Hakiki mânâsı ile değil de ona benzer başka bir mânâ ile veya istenileni hatırlatır bir kelime ile konuşmak. İstenilene benzer bir mâna ifadesi.

Leyl ü nehar[905] Kerbela'dır ahımız feryadımız
Türab olduk cümle halka yol gibi Bektaşî'yiz

Acı tevek tatlı tevek cahiller kelamıdır
Tadan bilir tarikimiz bal gibi Bektaşî'yiz

Saltanat-ı dünya için gelmedik cihana biz
Kaynayı kaynayı piştik kal[906] gibi Bektaşî'yiz

Tarfet ül-ayn[907] içre gezdik biz cihanı serteser
Gahi yağmur gahi dolu Nil gibi Bektaşî'yiz

Mansur gibi dara çıksak keşfetmek esrarımız
Bağlamışız dilimizi lâl gibi Bektaşî'yiz

Mutu kable en temutu" esrarına olduk âgâh
Ruhsatî teneşir üzre sal gibi Bektaşî'yiz

**

Sen postuna eyle secde sofi biz Bektaşî'yiz
Delme takma değil kökten safi biz Bektaşî'yiz

Âşık olmayan ne bilsin bu bizim esrarımız
Anlayana sarf ederiz lâfı biz Bektaşî'yiz

Kıldan günah olsa idi bitirmezdi halk eden
Sakal bıyık ayıp değil kati biz Bektaşî'yiz

Aybolaydı kestirirdi Haydar-ı Kerrar'ımız
Hacı Bektaş'tan doğrulttuk kafi biz Bektaşî'yiz

Akkülahlık Kızılbaşlık dilde cari bir kelâm
Ervah-ı ezelde[908] bulduk kafi biz Bektaşî'yiz

---

[905] Gece gündüz.

[906] Kendisinden iyi kalay çıkan maden.

[907] Göz kapağının bir kere açılıp kapanması kadar geçen kısa ân.

[908] İlk yaratılış.

Muhammed'in âline ashabına[909] itba'ına [910]
Kaydedene içiririz şafi[911] biz Bektaşî'yiz

Ruhsatî'ye Muharrem'de yas ve matem günüdür
Yakar bizi Kerbelâ'nın havfi[912] biz Bektaşî'yiz

[909] Arkadaş olanlar. Sahip olanlar, kullanma yetkisine sahip kişiler. Halk, ahali. Sahabeler, yani Peygamberimiz Hz. Muhammed'i (A.S.M.) görmüş ve mü'min olarak ona ve onun mesleğine bağlı kalmış olan zatlar.

[910] Arkasına katılanlara.

[911] Şefaat eden. Bir kimsenin suçunun bağışlanması için vasıtalık eden.

[912] Korksu.

RUHSATÎ'NİN OLDUĞUNDAN KUŞKU DUYULAN ŞİİRLER

Eğer sorarlarsa Müslüman mısın
Bihamdillah Müslümanım ey hoca
Elhamdülillahın manası nedir
Allah bir Resul hak imanım hoca[913]

Eğer sorarlarsa kimin kulusun
Kuluyum Allahın peygamberim hak
Sorarlarsa peygamberin adı ne
Muhammed Mustafa canânım hoca

Sorsalar Allahı nerde bilirsin
Mekandan münezzeh kalbte gizlidir
Ne yerde ne gökte ne sağda solda
Çağırdığın yerde bil anı hoca

Derse birliğine var mı dedilin
Delilim ihlastır «Küfüven ahed»
Sorarlarsa aklen delilin var mı
Nice yüzbin yerde be canım hoca

Eğer sorarlarsa otuz üç farzı
On ikisi namazdadır kılana
Eğer sorarlarsa altısı nerde
İymandadır gani gumanım hoca

Mümin ister nasihati işite
Zindanda kalmıya yerin ısıda
Savum salat hac ve zekat peşinde
Eda eden var mı aslanım hoca

Dördü de abdeste payı sor heman
Üçü de gusulde farzoldu inan
İki darp bir niyet teyemmüm ayan
İşte böyle gülü reyhanım hoca

Adem baba Ruhsatî'nin atası
Var ise affeyle sözüm hatası
Dahi çoktur bu sualin ötesi
Benden ala bilüp inanın hoca

---

[913] Şiir tekniği uyak, ayak bütünlüğü açısından Ruhsatî ustalığından uzaktır. Mezarı Altınyayla Güzeloğlan köyü yakınlarında olan 18. yüzyıl âşıklarından Kusurî'nin aynı konudaki öğretisi şu şekildedir: "Eğer sorarsanız Müslüman mısın / Diyem elhamdülillah candan efendim / Elhamdülillahın manasını sorarsan / Allah bir resul hak sandan efendim // Hakkın birliğine istersen delil / Aklın ve nakline vardır söyle bil / Çal nefsini şaşırmamış ol celil / Allah'tan akıl misali benden efendim // İslam'ın şartını sorarsan beştir / Abdestinki dört guslünki üçtür / Şart-ı iman altı tefsiri güçtür / Amentüye delilim dünden efendim // Namazın farzına on iki dedik / İçine dışına altışar koyduk / Elimiz yüzümüz toprakla yuduk / Su olmadık bir yabanda efendim // Ne zamandır dersen ûlâde / Elsetü birabbukum kalû belâ de / Kalû Alah(c.c) bela resul seladan / Delilimiz ol Furkan'dan efendim // Zürrüyetim Adem dinim islamım / İtikatta Ehl-i Sünnet mezhebim / Amelde mezhebim İmam-ı Azam / İsmini sorarsan Numan efendim // Kusûrî'yem ağlayıp ta güldüğüm / Yeter benim kapısında yeldiğim / Mutallibim bu kadardır bildiğim / Varıp senden ders almadım efendim"

RUHSATÎ'NİN İZİNİ SÜREN KANGALLI ÂŞIKLAR

ALENÎ

1949 yılında Kangal'ın Kurtoğlu köyünde (Şimdi Ulaş'a bağlandı) doğan Âşık Alenî'nin asıl adı Ali Vişne'dir. Çocukluğu Kötüyurt mezrasında geçmiş, ilkokulu Kurtoğlu köyünde amcalarının yanında bitirmiştir. Kurtoğlu köyü halkının çok büyük bir kısmı Kafkasya'da Dağıstan bölgesinde, Ağbaba'dan gelerek 1877/1878 yıllarında buraya 14 hane olarak gelip yerleşmiş olan ailelerden oluşmaktadır. Köyün bir kısmı da Bayburt bölgesinden gelmişlerdir. Ulaş ilçesinin güneyinde ve ilçe merkezine 35 km uzaklıktadır. Burada yetişen Alenî, Lise öğreniminden sonra Sivas Müzesi'nde görev yapmıştır. Şiirleri Sivas'ta 1995 yılında Alparslan Ayral tarafından kitap haline getirilmiştir.

Alenî'nin bir şiirini sunuyoruz:

DÜŞÜNDÜN MÜ

Şu koca dünyanın hali ne garip
Dağlar ovalara sulara talip
Sen aklını kullan gel nefse galip
Haramdan kaçmayı düşündün mü sen

Gökyüzünde yıldızlara baksana
Denizleri huzur verir insana
Hakikati bilmeyen ey divane
Nihayet göçmeyi düşündün mü sen

Altınları gümüşler taşları
Kim yapıyor bu bilinmez işleri
Soğukları sıcakları kışları
Borana düşmeyi düşündün mü sen

Okyanusta karışmayan iki su
Yanlışları bırak doğruyu oku
Neden sana verdi bunca nimeti
Hikmet-i Hüdâ'yı düşündün mü sen

Tabiat olayı deyip geçersin
Açız bir yaratık hem de kaçarsın
Günün dolar bu âlemden göçersin
Hazırlık yapmayı düşündün mü sen

Alenî gerçekler böyle açıktır
Cennet ve cehennem bilesin haktır
Mizanla terazi kurulacaktır
Sıratı geçmeyi düşündün mü sen

DERDİMENT (Fatma Oflaz)

Asıl adı Fatma Oflaz'dır. 1894 yılında Kangal'da doğdu. Eğitim görmedi. İki kez evlendi. On beş yaşındayken evlendiği ilk eşi evliliğinin 7. yılında öldü. Çiftçilikle uğraşarak hayatını kazanan Derdimend'in ömrü yoksulluk ve sıkıntı içinde geçti. Deyişlerini irticalen söylerdi. Badeli âşıktır. Titiz kafiye düzeni ve derin anlamlar içeren oldukça usta söylenmiş deyişleri bulunmaktadır. 9 Ekim 1980'de Kangal'da öldü.

Derdimend'den bir şiir sunuyoruz:

GELDİM

Âşık ne sorarsın benim halimi
Sivas'ta meydanı açtım da geldim
Pirler masasına sundum elimi
Serian bir bade içtim de geldim

İnançta tanırız Hak Peygamberi
İkrar oldu iki cihan serveri
Bizi ikna eden ol din rehberi
Mübarek iziyle koştum da geldim.

O zayıf zekanı beyhude yorma
Kendini beğenip bizi hor görme
Sakın benlik ile meydana girme
Hocam, aşk ehlini seçtim de geldim

Böyle sorularda var mı alakan
Bir kere elime geçerse yakan
Yüceden engine çağlayıp akan
Tuna seli gibi coştum da geldim

Esip bad-ı saba sarsıldı dallar
Derhal feryat edip dalda bülbüller
Hikmet-i Huda'dan düzüldü yollar
Deryayı ummanı geçtim de geldim

Sinnim yetmiş beştir dimağım yorgun
Zikredip Mevla'yı birlerim her gün
Hayrette tuzağa düşmeyelim bir gün
Kudret kanadıyla uçtum da geldim

Ana doğumundan Kangal'dır yurdum
Ben nefsine hakim olan bir ferdim
Senin gibi birkaç budala gördüm
Dünyanın dört çapın ölçtüm de geldim

Ne zekat topladım ne de fitire
Beyhude dalmayın yanlış fikire
El açıp durmuşum hamdü şüküre
Hasmımın kefenin biçtim de geldim

Derdimend'im daim şahane gezdim
Nice muammalı manalar çözdüm
Ümmiyem velâkin kalbime yazdım
Lisanımdan gevher saçtım da geldim

DİLHUNÎ

1918 yılında Kangal'ın Yellice köyünde doğan Dilhunî'nin asıl adı Hüseyin Bilgin'dir. Yellice köyü, 1953 yılına kadar nahiyeyken daha sonra Kangal ilçesi Çetinkaya beldesine bağlı köy yapılmıştır. Geçmişi 11. yüzyıla dayanır.

Kangal'a 40 km, Çetinkaya'ya 15 km, Divriği ilçesine 50 km uzaklıktadır. Dilhunî, ilkokulu bitirmiş, memuriyet yapmış, saz çalabilmiş bir şairdir. Şiirlerinin bir bölümü 1961 yılında "Manevi Hikmet" adıyla yayınlanmıştır. Ankara Mamak semtinde yaşamış ve Kültür Bakanlığı Halk Kültürü arşivinde kayıtlıdır. Bir şiiri şöyle:

Seher vakti gülşen bağına girdim
Bülbüller ötüşür gül kenarında
Efkâr u firkatle bir düzen verdim
Sazım içten inler tel kenarında

Bağrımda tutuştum ateşim sönmez
Daim çağlar akar gözyaşım dinmez
Dermanı bulunmaz derdim tükenmez
Oturdum ağlarım yol kenarında

Tutmuyor dizlerim gönül yorulmuş
Yaralı kalbime hançer vurulmuş
Tamiri mümkünsüz kovan kırılmış
Arılar sızlanır bal kenarında

Gamdan kebap oldu ciğerim yandı
Bağrım viran oldu baykuşlar kondu
Yaz bahar ayında sularım dondu
Ördekler çırpınır göl kenarında

Dilhunî'yim soldu gülüm kokmuyor
Akrabalar şimdi yüze bakmıyor
Kesilmiş bahçenin suyu akmıyor
Kurumuş yapraklar dal kenarında

EFGANÎ

Efganî'nin asıl ismi Hüseyin'di. Çevrede Topal Hoca lakabıyla tanınmıştı. 1885 yılında Kangal'ın Soğukpınar Köyü'nde doğdu. Soğukpınar köyü, Kangal ilçesine 14 km uzaklıktadır. Âşıklar yatağıdır. Pek çok türküde adı geçen (Zeynep) bir köydür. Ruhsatî'nin hocası olarak anılan Feryadî, en son yerleştiği bu köyde ölmüştü. Efganî, düzenli bir eğitim almamasına rağmen kendisini yetiştirdi. Doğuştan kalçası sakat olduğundan beden gücüne dayalı işlerle uğraşmadı. İyi bir dini bilgiye sahip oldu. İmamlık yaptı. Dede Bağlaması

denilen sazı güzel çalan Efgani, Âşık Hasan'ın çırağıydı. 1965'de köyünde vefat etti.

Efganî'nin bir şiiri şöyle:

YAZ GELDİ

Gönül ne beklersin gurbet ellerde
Gidelim sılaya gayrı yaz geldi
Açılmış nergisi susam sümbülü
Balların zamanı güllü yaz geldi

Müddeti yetince her şey erişir
Irmaklar coş olup sular karışır
Enginde ovada gözler kamaşır
Dallar kemha giymiş allı yaz geldi

Hasreti firakı figana başlar
Akıyor gözünden kan ile yaşlar
Çiçek devşirmeye arılar işler
Kovanlar meydanda ballı yaz geldi

Tahammül olunmaz hublar haline
Güzeller çıkıyor seyran yerine
Efgani de sazın almış eline
Ağlayarak çalar telli yaz geldi

EMSALÎ

Kangal'ın Sekiliyurt köyünde doğan Emsalî'nin asıl adı Mustafa Turgut'tu. Babası Mollahasanoğlu sülalesinden Osman Efendi'diydi. Babasının teşviki ile şiire başladı. Âşık Ruhsatî'den ders aldı. Emsali'ye, Emsali mahlası da yine Ruhsatî tarafından verildi. Henüz on yaşındayken rüyasında bade içirilip, Mihriban isimli bir kıza âşık olduktan sonra irticalen deyiş söylemeye başlamış olduğu anlatıldı. Ömrünün büyük bölümü köyünde geçirdi. Çiftçilik ve imamlıkla geçimini sağladı. Saz çalamayan Emsalî, çevresinde başta Sanatî ve İcazet olmak üzere birçok âşıkla karşılaşmalar yapmıştı. Aşk, dini ve öğüt şiirleriyle dikkati çeken bir âşıktı. Birbirinden güzel deyişleri olmasına rağmen, edebiyat dünyasında hak ettiği kadar tanınamadı. 1968'de Konya göçen Emsalî 29 mart 1978'de burada vefat etti.

Emsalî'den bir örnek veriyoruz:

BU SEVDAYA DÜŞELİ

Kara gözlüm senden ayrı düşeli
Benim çektiğimi bir Allah bilir
Benim sana yakıldığım yandığım
Yerde padişahla gökte şah bilir

Özlerimi ataşlara yaktığım
Gözlerimden kanlı yaşlar döktüğüm
Anca ben bilirim benim çektiğim
Ne Garip, ne Kerem, ne Emrah bilir

Sinemde yaram var inceden ince
Sızılar yüreğim yâri görünce
Yârin yarasını yâr sarar anca
Ne hekim, ne doktor, ne cerrah bilir

Kalktı gönül terk eyledi yurdunu
Bulamadım bu sevdanın ardını
Kimse bilmez Emsalî'nin derdini
Derinden çektiğim derin ah bilir

ETEM KARAGÜLLE

Etem Karagülle 1952 yılında Kangal'ın Çaltepe köyünde doğmuştur. Bu köy Zerk olarak bilinmektedir. Ne yazık ki adı değiştirilerek geçmişi unutturulmaya çalışılan köylerdendir. Kangal ilçesinin kuzeybatısında 8 km uzaklıktadır. Yaklâşık 250 yıl önce Malatya, Hekimhan ilçesi Güvenç köyünden gelen aileler tarafından kurulmuş. Yine Hekimhan'ın Başak, Culfalı, Çanakpınar, Karaöz Karaköcek, Köylüköyü, Budaklı, Kınık ve Akçadağı'ın Ören köyünden gelen ailelerin yerleşimi ile köy büyümüş, daha sonra Erzincan, Kahramanmaraş ve Tunceli'nden gelen aileler de burayı yurt edinmiştir. Etem Karagülle ilkokulu bu köyde okumuş, daha sonra kendini yetiştirmiştir. Bir çok festival ve yarışmalara katılmış, plak ve kasetler doldurmuştur. Kültür Bakanlığı Halk Kültürü arşivinde kayıtlıdır.

Bir şiiri şöyle:

GÜZELDİR

Okuyarak ilgi ile
Gidilecek iz güzeldir
Kitaptaki bilgi ile
İlken ile tez güzeldir

Satırda hece hece
İlim derya bilim yüce
Öğrenerek bilginçlice
Konuştuğun söz güzeldir

Eğitim gör meşale yak
Yarınların olsun apak
Kötülükten edinip pak
Arındığın öz güzeldir

Teknik ile şırıl şırıl
Akıp deryalarda durul
Yaşadığın pırıl pırıl
Al yeşili yaz güzeldir

Tembelliktir boş ver demek
Kolay değil yemek yemek
Okuyarak verip emek
Çalış alış haz güzeldir

Bilgisiz beyhude gezer
Cahil kalıp çevre üzer
Bilim cehaleti ezer
Oku öğren yaz güzeldir

Gelin canlar okun yazın
Toplumda dinlensin sözün
Karagülle'm der ki gözüm
Sözü özlü saz güzeldir

EYÜP ÇETİN

Adını mahlas olarak kullanan Eyüp çetin, 1935 yılında Mühürkulak köyünde doğmuştur. Mühürkulak köyü Kangal'a 43 kilometre uzaklıkta ve denizden yüksekliği 1704 metredir. Eskiden Kangal ailesine ait çiftlik iken ailenin büyümesi ile köy halini almıştır. Bu nedenle Köy nüfusunun çoğunluğunun soyadı Kangal'dır ve herkes akrabadır. Köyde Kangal tipi Akkaraman koyunları yetişmektedir. Eyüp Çetin, kendi kendisini yetiştirmiş bir halk şairidir. Taşrada bulunması, hak ettiği yere gelmesini önlemiştir. Çevreyi anlatan ve öğüt içeren şiirleri vardır. Bir şiirini örnek göstermek istiyoruz:

DÖNER HA

Şu dünyanın malına da güvenme
Bir gün olur çarkı devran döner ha
Olur olmazların sözüne kanma
Bir gün olur çarkı devran döner ha

Malım ver diye de sakın övünme
Gezdiğin yerlerde gülüp sevinme
Evlâdına akrabana güvenme
Bir gün olur çarkı devran döner ha

Bu gençlik de gider elinde kalmaz
Kötü amellerin faydası olmaz
Neşeli günlerin geriye gelmez
Bir gün olur çarkı devran döner ha

Bir gün de diline mühür vurulur
Yılan çıyan vücuduna sarılır
Sırat'ta mizanda hesap sorulur
Bir gün olur çarkı devran döner ha

Eyüp gel dünyayı gezme boşuna
Bir yazına bak bir de kışına
Kul olanın neler gelir başına
Bir gün olur çarkı devran döner ha

FİGANÎ

Figanî, yukarıda sözünü ettiğimiz Kangal'ın eski adı "Mamaş" olan Soğukpınar köyünde 1908 yılında doğdu. Halk Edebiyatımızda "Mamaş" denilince Feryadi, Zeynep türküsünün ozanı Âşık Süleyman, Suzanî, Revanî, İsyanî, Efgani, Hasret, Cemal, Sönmez, Kemal Erarslan gibi pek çok halk ozanı hatırlanır. Mamaş'ın adının değiştirilmesinin ne yararı olmuştur. Anlamak mümkün değildir. Figanî de bu köyde vücut bulmuştur. Özlem, gurbet, aşk ve Tanrı sevgisini arı, duru ve akıcı bir dille işlemiştir. Bir örnek veriyoruz:

DÖNDÜM

Gene yelken kalktı bulandı hava
Semaya set çeken yellere döndüm
Felek sevdiğimi aldı elimden
Eşinden ayrılmış kullara döndüm

Bayram gelir ellerini kınalar
Harap oldu yaptırdığım binalar
Bizim elden göç eyledi sunalar
Sunası gelmeyen göllere döndüm

Figanî'yem nazır edin halime
Dağ taş dayanmıyor âh u zârıma
Bu zalim ayrılık çöktü serime
Tutulmuş söylemez dillere döndüm

İCAZET

Asıl adı Ali Beşiktepe olan âşık İcazet, 1901 yılında Kangal Alacahan'da doğdu. Alacahan, Sivas Malatya Karayolu güzergahında yer alır. Hititlerin Kutsal Kenti Sarissa, Yemen Türkülerinin baş kahramanı Mihralibey'in Konağı, doktor balıkların tedavi merkezi, Kangal Balıklı Kaplıcadan uzanan yol ile Dünya Mirası Divriği ilçesinin büyüsünü kapsayan bir Kültür yöresini tamamlayan unsurdur. Tarihi Alacahan Kervansarayı, bu beldenin sınırları içindedir.

İcazet, seferberlikte şehit düşen Âşık Bekir İdraki'nin oğludur. Herhangi bir eğitim görmedi. Okumayı kendi kendine öğrendi ancak yazmayı bilmiyordu. Sekiliyurt Köyü'ne göçerek orada yaşadı. On iki yaşında deyiş söylemeye

başlayan İcazet'in irticali kuvvetliydi. Usta bir atışmacıydı. İcazet mahlasını almadan önce Âşık Ali mahlasını kullandı. 1931 yılında Sivas'ta Yapılan Âşıklar Bayramı'na Âşık Ali mahlasıyla katıldı. Pek çok deyiş söylemesine rağmen bunlardan çok azı eldedir. Mayıs 1970'de köyünde vefat etti.

DÖNEBİLİR Mİ

Efendim dünyada mert olan adam
Verdiği ikrardan dönebilir mi
Yüreğinde biraz dert olan adam
Dertli Kerem gibi yanabilir mi

Efendim sarayı köşkü olmayan
Elinde yazısı meşki olmayan
Zerrece yürekte aşkı olmayan
İçip dost meyinden kanabilir mi

Başımı belaya sokma arkadaş
Var git tedariğin gör yavaş yavaş
Dertli sinesinde yanan bir ateş
Hiç su serpme ile sönebilir mi

Bunca zaman düştüm yavru ardına
Can dayanmaz fırakma derdine
Layık mı efendim şahin yurduna
Bir kötü kel karga konabilir mi

Aman ey İcazet düzelt lisanı
Kem sözünen incitme ha insanı
Vilayette şan kazanan insanı
Çarpanacı çakal yenebilir mi

İLHAMÎ

Âşık İlhamî'nin asıl adı Yusuf Ziya Başer'di. 1942 yılında Kangal Belediye Başkanı seçilmiş, 1950 yılına kadar bu görevi sürdürmüştü. Daha sonra 1964-1968 yılları arasında tekrar Belediye Başkanlığı yapmıştı. Bir süre ticaret ve çiftçilikle uğraşan İlhamî, şiir yazmaya 1936 yılında başlamıştı. 1984 yılında vefat etti. Şiirleri Yunus Apaydın ve Ali Çavuşoğlu tarafından kitap haline getirildi

ASLANI N'ETTİN

Ey bî vefâ çerh-i gaddarı cihan
Hâtemü'l-enbiyâ zişânı nettin
Ebubekir, Ömer, Osman'ı güfran
Aliyyü'l-Haydar'ı aslanı n'ettin

Evlâd-ı Fâtıma şâyân-ı cennet
Hafid-i Muhammed şefi-i ümmet
Bunlara da verdin bin türlü zahmet
Şah Hasan Hüseyin sübyanı n'ettin

Hasreti Yakub'u eyledi âmâ
Aşkı, Zeliha'yı eyledi yağma
Diyâr-ı Ken'an'a gönderdi nâme
Hazreti Yusuf'u Ken'an'ı n'ettin

Şehr-i Bağdat içre tutmuştu vatan
Cümle evliyaya olmuştu sultan
Râh-ı hakikatin temelin atan
Şeyh Abdülkadiri Geylân'ı n'ettin

İzine düşünler buldu hakikat
Anda ikmal edilmişti şeriat
Mir'at-i enbiya, pîr-i hakikat
Nakşibendi gibi sultanı n'ettin

Kimse baştan başa sürmedi demi
Enbiyası bile çok çekti gamı
Bir gün de âşıklar yakarlar seni
Derler ki İlhamî civanı n'ettin

MAZLUM ALİ

Mazlum Ali, 1935 yılında Kangal'da doğdu. Asıl adı Ali Göktepe'ydi. Alevî-Bektaşi gelenekleri içinde yetişen bir halk ozanıydı. Zakirlik yaptı. Erzurum ve Kahramanmaraş yöresinde bir süre dedelik yaptı. Hayatını İstanbul'da sürdürdü:

Şiirlerinden bir örnek veriyoruz:

VARMASIN

Gönül bir Kabe'dir sen yıkma onu
Tamiri güç olur mimar değilsen
Sözüne sahip ol özünü tanı
Günah işlemeye dilin varmasın

Nefsin öldüren Hakk'a olur yakın
Ceht eyle helâle, haramdan sakın
Hak sahibi mahşerde alır hakkın
Rızasız lokmaya elin varmasın

Gücün yetmediği taşı kaldırma
Halden anlamaza halin bildirme
Bulanık çeşmeden suyun doldurma
Doldursan o sudan şifa bulmazsın

Gece gündüz zikrettiği Hak ise
Dertsiz kul olamaz derdin çok ise
Oturduğun mecliste kamil yok ise
Gösterme yaranı cahil sarmasın

Mazlum Ali sen de günahtan sakın
Sen seni bilirsen Hak sana yakın
Neylersin alemi özüne bakın
Üstatsız mürşitsiz Hakk'a varmazsın

METUNİ

Kangal'ın Mancılık Köyünde 1931 yılında doğan Meftunî'nin asıl adı Abdülbaki Yıldırım'dır. Kangal'a 24 km uzaklıkta olan Mancılık köyünde tarihi kalıntılar çoktur. Bunların arasında kilise önemlidir. Üstüne yağ dökülerek yakılan alev topunun bir kâşık seklinde fırlatılmasına yarayan savaş aletinin ilk denendiği yer olduğundan köye onun adı verilmiştir. Bu köyde yetişen ve şiir söylemeye küçük yaşlarda başlayan Meftunî, çiftçilik yaparak geçimini sağladı. Meftunî mahlasını kullanan bir çok âşık çıktı. Ancak Kangallı Meftunî Kültür Bakanlığı Halk Kültürü Arşivinde "YB.86.0241" numara ile kayıtlı olan şairdir.

DAL KENARINDA

Benim sevdiceğim nazlı cananım
Bürünmüş yeşili al kenarında
Selviye benzetsem yetişir boyun
Sarılmış yaprağa dal kenarında

Gelmemiş cihana mislin bir tane
Sen ahir zamansın hem vahiyane
Gördüm sıralanmış beyaz gerdane
Saydım otuz iki hal kenarında

Aşığa şayeste maşukun saymak
Olur mu cananım ya senden doymak
Ağzından dür döker dilinden kaymak
Akıyor dudağı bal kenarında

Ol Ebubekir'dir seninle gezen
Ömerü'l-Faruk'un okuttu ezan
Kurbanım Osman'a Kur'anı yazan
Ali'nin Zülfikar bel kenarında

Günahkar Meftunî aciz ve gedâ
Livâü'l-hamd'inden gelse bir sedâ
Seni birlemişim el-aman Hudâ
Beklerim orayı yol kenarında

MEHMET RECAÎ

Mehmet Recaî, 1902 yılında Kangal'ın Havuz Köyü'nde doğdu. Bir süre köy camiine devam etti. Karacalar tekkesi ve Kangal medresede okudu. Kangal eski müftüsü Abdullah Efendi ve Tahıyurt Köyü'nden Hacı Sait Efendi'den ders aldı. Hacı Sait Efendi, şiire olan merakını ve başarısını görünce ona Recaî mahlasını verdi. Uzun süre çeşitli köylerde imamlık yaptı. En son atanmış olduğu Kangal'daki vaizlik görevinden istifa etti. Doymuş Mezrası'na taşındı. Halk ve divan tarzında bir hayli şiiri bulunan Recaî, 30 Temmuz 1984'te vefat etti.

TAHMİS

Beni dünya muhibbi neylesin yok sim ü zer bende
Cefa tahûnesi çoktan beri durmaz döner bende
Ne ilmim var ne âdâbım bulunmaz bir hüner bende
Ne yerden kârbân-ı gam göçer olsa konar bende
Belâ râhında şimdi bir muayyen menzil oldum ben

Ezelden intisab ettim velâkin olmadım insan
Beni biçâre halk etmiş ademde Hazret-i Mennân
Geçirdim ömrümü giryân içinde olmadım handân
Esir-i dest-i hicranım garib-i külbe-i ahzân
Ne derd-i hicre can verdim ne yâre vasıl oldum ben

Gülün seyrinde bülbüller gibi etsem cûş amma
Elin cevrinde bu çeşmi hedef etsem boş amma
Bu aşkın kevserinden eylesem bir katra nûş amma
Lik devrinde feryâd eylesem ney gibi hoş amma
Ne bir dem nâlesiz kaldım ne vasla nail oldum ben

O p"ir pîr-i münirimdir benim sultan-ı zî-şânım
Anın yolunda mahvolsun benim bu sevgili canım
Nedir miktarı bu canın bulunsa vech-i canânım
Sine bahtım eğilmiş kametim hal-i perişânım
Gören arif bilir kim mübtelâ-yı kakül oldum ben

Günahım pek çoğalmıştır bulunmaz sâlih a'mâlim
Beni affeyle ya Rabbi hatadır cümle ef'âlim
Menâhide me'âside bulunmaz çünkü emsâlim
Refik-i derd-i gamdan başka sormaz kimse ahvalim
O günden kim tarik-i ehl-i aşka dahil oldum ben

Bu aşktan bi-haberdir çokları eyler kuru da'vâ
Görünmez âşıkın asla gözüne bela-yı dünya
Recaî ben bu fırkatten rehâyâb olmadım hala
Gam-ı sevda elinden bende şaştım bi-tâbım zira
Ne mecnun gibi lâ ya'kil ne de bir âkil oldum ben

MESLEKÎ

Meslekî'nin asıl adı Bekir'dir. 1848 yılında Kangal'da Mescitli (Kertme) köyünde dünyaya geldi. Çocukken babasız kaldı. Biraz büyüyünce köy odalarına gidip gelmeye başladı. Oralarda halk şiir ve hikayelerini dinleyip öğrendi. Köyünden Fatma adlı kıza tutuldu. Babasının diretmesi yüzünden sevgilisini kaçırmak zorunda kaldı. Bir gün Deliktaş köyünde uğrayan Âşık Ruhsatî'yle karşılaştı. Sesini beğenen Ruhsatî onu yetiştirmeyi üstlendi. Meslekî adını ustası Ruhsatî verdi. Fakat mutluluğu çok sürmedi. Karısı öldü. Geride üç çocuk bıraktı. Konu komşunun yardımıyla Meslekî yeniden evlendi. 1930'da Kertme'de öldü. Meslekî daha çok aşk, ölüm, ayrılık, mutsuzluk konularını işledi.

YAVAŞ YAVAŞ

Azrail serime çöktüğü zaman
Kırılır kanadım kol yavaş yavaş
Mevlâ'm nasip etsin din ile iman
Akar gözlerimden sel yavaş yavaş

Yüksek uçan gönül yorulur bir gün
Mizan terazisi kurulur bir gün
Herkesin ettiği sorulur bir gün
Döner mi yarabbi dil yavaş yavaş

İl keyfi yetirdin çaldın çağırdın
Her çeşitten yedin sürdün savurdun
İşte toprak senin vatanın yurdun
Çekilir fenadan el yavaş yavaş

Kabrim üzerine dikerler taşı
Kimin gölgesine saklarsın başı
Baba oğul görmez kardaş kardaşı
Gider geri dönmez yol yavaş yavaş

Isıcak ılıman suyum koyarlar
İyi kötü elbisemiz soyarlar
Meslekî'yim öldüğümü duyarlar
Girer salacama il yavaş yavaş

GÖNLÜM EĞLENSİN

Kadir Mevla'm senden bir dileğim var
Ver bana bir yavru gönlüm eğlesin
Ellere vermişsin nedir günahım
Ver bana bir yavru, gönlüm eğlesin

Bir yavru isterim hem dudu dilli
Kiraz dudaklı da gerdanı benli
Bir elma yanaklı incecik belli
Ver bana bir yavru, gönlüm eğlesin!

Tavus kuşu gibi göğsü nakışlı
Güvercin topuklu keklik sekişli
Yavrusun aldırmış şahin bakışlı
Ver bana bir yavru gönlüm eğlesin

Misli bulunmasın dünya yüzünde
Altın saçı topuğunda dizinde
Meslekî'nin yüreğinde özünde
Ver bana bir yavru gönlüm eğlesin

MİNHACÎ

Minhacî, Kangal'ın Deliktaş bucağında 1862 yılında doğmuştur. Âşık Ruhsatî'nin oğludur. Annesi ise Ruhsatî'nin Mihri diye çağırdığı Elbistan'lı Meryem'dir. Ömrü yoksullukla geçen Minhacî, 28 yaşında iken kendi köylerinden Deliktaş çevresinde güzelliği ile ünlü "Ağgelin" olarak tanınan Hatice ile evlenmiştir. İki genç başlangıçta çok mutlu olsalar da bu, pek uzun sürmez. Zira zifaf gecesinde olsun, sonrasında olsun karı koca olamamışlardır. Sonunda, Ağgelin Minhacî'yi terk edip, başkasıyla evlenmiştir. Ağgelin'i çok seven Minhacî yatağa düşmüş, bir süre sonra 1901 yılında ölmüştür. Minhacî'nin şiirleri oldukça liriktir ve çoğu bu ayrılığın verdiği acı ile söylenmiştir.

SİLİNMEZ İMİŞ

Neme şad olayım neme güleyim
Gönül gamda iken gülünmez imiş
Sineme vurdular hicran kamasın
Haşre dek noktası silinmez imiş

Geldi geçti güzellerin kervanı
Sürüldü savruldu dostun harmanı
Gençlik elde iken sürün devranı
Kocalıkta derman sürülmez imiş

Toy iken ölüme aklım ermezdi
Ayrılık ne kulağıma girmezdi
Şu dert hatırıma bir dem gelmezdi
Başa ne gelecek bilinmez imiş

Minhacî'yim demem binde birini
Ferhat olan niçin sevmez Şirin'i
Aradım kitapta buldum yerini
Sabır gibi devlet bulunmaz imiş

BEDDUA

Kapının önünde kangallar bitsin
Bacanın başında baykuşlar ötsün
Altı ay yedi sene ısıtma tutsun,
Daha derdim az diyesin ağ gelin

Gittiğin yer boran olsun kış olsun
Bastığın yer demir olsun taş olsun
Karnın dolu, kucağın boş olsun
Elde görüp yerinesin ağ gelin

Ela gözlerine çöksün bıtıra
Sen silesin Mevlam derdin artıra
Kıran gele yavruların götüre
Beddua bilmem ki verem ağ gelin

Can alıcısı da yanına gele
Bütün kazancını elinden ala
Sen ölesin yavruların arda kala
İntizar bilmem ki verem ağ gelin

Isıtmadan tetik olsun ellerin
Terlemeden çolak olsun kolların
Söylemeye lal olaydı dillerin
Beddua bilmem ki verem ağ gelin

Minhacı'm da der ki yaşın yaşıma
Acep bir gelir mi başın başıma
Mevla'm ölüm verse gelin gişine
Seni bana verirler mi ağ gelin

MUHLİS AKARSU

Muhlis Akarsu, 1948 yılında Kangal'ın Minarekaya köyünde doğdu. Kangal'a uzaklığı 33 kilometre olan köy adını köyün karşısında bulunan uzaktan adeta insana benzeyen büyük kayalardan almaktaydı. Akarsu, küçük yaşlardan itibaren katıldığı muhabbetlerde ve cemlerde Alevî-Bektaşi kültürünü öğrendi. Saz çalıp türkü söylemeye başladı. "muhabbet" serisinin her yapıtında yer aldı. Eserleri çeşitli albümlerde şarkı-türkü söyleyen sanatçılar tarafından okundu. Hacı Bektaşi Veli, Yunus Emre, Karacaoğlan, Âşık Veysel doğrularından yola çıkarak kendine insan sevgisini şiar edindi, tüm yaptıklarında bu ana temayı temel aldı.

Akarsu, 1972 yılında, kendisinin de çok saygı duyduğu Seyyit Halil Çiftlik'in kızı Muhibe Leyla Çiftlik ile evlendi. Bu evliliğinden Pınar, Çınar ve Damla adlarında üç kızı oldu Sanatının en verimli ve olgun döneminde, 2 Temmuz 1993 günü yaşanan Sivas Madımak oteli müessif olayında hayatını kaybetti. Ardında milyonlarca seveni ile birlikte 100'den fazla kırk beşlik plak, 4 uzunçalar, 20 kaset ve yüzlerce deyiş bıraktı.

ALIŞTIM

Ayrı düştüm vatanımdan ilimden
Gurbet bana ben gurbete alıştım
Takdir böyle imiş ne gelir elden
Gurbet bana ben gurbete alıştım

Virane köyümün dağları karlı
Her gün ah çekerim sinem yaralı
Yıkılası şu gurbette duralı
Gurbet bana ben gurbete alıştım

Şu gurbetin kaşı gözü ela mı
Yavaş yavaş unutturdu sılamı
Akarsu'yum ellemeyin yaramı
Gurbet bana ben gurbete alıştım

MURAT BOYDAŞ

Mahlas olarak kendi adını kullanın Murat Boydaş, 1970 yılında Ruhsatî'nin köyü olan Deliktaş'ta doğdu. İlk ve Ortaokulu bu köyde okuduktan sonra Kangal Endüstri Meslek Lisesi'ni bitirdi. Murat Boydaş, 15 yaşından itibaren şiirler yazmaya başladı. Sefil Selimî ve Erdem Can'dan teşvik gördü. Bir çok türkü kaseti çıkardı.

TUTMUYOR

Yine hatırladım bizim elleri
Varacağım ama dizim tutmuyor
Dağlarında açan renk renk gülleri
Dereceğim ama gözüm tutmuyor

İlkbaharda boz bulanık sel gibi
Dalları kurumuş gonca gül gibi
Gurbet elde alem bana el gibi
Saracağım ama yüzüm tutmuyor

Yoktur emmin dayın göç etmiş halan
Boşalmış o köyler edilmiş talan
Ne mektup var yazan ne haber salan
Soracağım ama yazım tutmuyor

Dağlarda meleşir koyunla kuzu
Senden ayıranın kör ola gözü
Âşık Murat dert ortağım şu sazı
Kıracağım ama özüm tutmuyor

MÜSLÜM SÜMBÜL

Soyadını mahlas olarak kullanan ve bir çok ünlü türküye kaynak kişilik yaparak repertuara kazandıran Müslüm Sümbül, 1940 yılında, ünlü Kangal çermiğini sınırları içinde bulunduran Kavak köyünde doğdu. 1956 yılından itibaren Ankara'ya gitti. Ziraat Bankasında çalışırken, TRT programlarına katıldı. Kasetleri olan Müslüm Sümbül, ülkenin çeşitli yerlerindeki kültür sanat etkinliklerinde yer aldı.

BU GECE

Arzeyleyip bu meclise gelene
Dostlar ile sohbetim var bu gece
Kamil olup aşk meyinden içene
Dostlar ile sohbetim var bu gece

Uzak yolu yakın eden erenler
Gönül verip cem evine girenler
Kırklar meydanında kendin bilenler
Dostlar ile sohbetim var bu gece

Hasretmişim cananıma canıma
Uzak durma benden otur yanıma
Ancak bu yakışır senin şanına
Dostlar ile sohbetim var bu gece

Felek attı bizi elden ellere
Kaptırdık kendimiz coşkun sellere
Sümbül dertli dertli vurur tellere
Dostlar ile sohbetim var bu gece

NOKSANÎ

Asıl adı Ahmet Kaynar olan Noksanî 1899 yılında Kangal'da doğdu. Artvinli, Erzurumlu ve Posoflu Noksanî'lerden ayrılmak için Kangallı Noksanî diye de tanındı. Sonraki yıllarda ise öteki Noksanî adlı âşıklarla karıştırılmaması için Zakirî mahlasını kullandı. Altınyaylalı Zakirî "Kazım Subaşı" ile bir ilgisi yoktur. Bacakların doğuştan biraz içe dönük olmasından dolayı Âşık Ruhsatî tarafından Noksanî mahlası verildi. Tezgahtarlıktan imamlığa dek çeşitli işlerde çalışan Kangallı Noksanî, Âşık Meslekî'den ders aldı. 5 Mayıs 1972'de vefat etti.

BİR ZAMAN

Kalktı nasibimiz gurbet ellere
Ah çekip benim çün ağla bir zaman
Gönlüm senin meyil verme ellere
Al üstüne kara bağla bir zaman

Aşkın dalgasını baştan aşırma
Ağyar karşısında kendin şaşırma
Benden başkasına gönül düşürme
Yaralı yüreği dağla bir zaman

Girdim bahçesine güller ekili
Nazlı yarim güzellerin vekili
Taranmış gerdana dökmüş kakülü
O siyah perçemin yağla bir zaman

Derde duçar oldum halim perişan
Bilmem kimler naşad kimler erüşan
Senden bana kalma böyle bir nişan
Noksan'ın yarasın sağla bir zaman

GÖREN VAR

Beyhude gamlanma divane gönül
Cümle alemlerin rızkın veren var
Yaptığın hatadan habersiz sanma
Kara karıncayı gece gören var

Hakkın toprağına mülküm var deme
Dam ile harmanda hakkım var deme
Güçlü kuvvetliyim arkam var deme
Sırtüstü insanı yere vuran var

Yoksul düşmüşsen de deme fakirim
Zenginliğin sonu nedir okurum
Ben güzelim deyi halı dokurum
Nice Züleyha'lar Yusuf Kenan var

Âşıklık satarsın beyhude gözüm
Olura olmaza yoktur bir sözüm
Her seher dergaha tutarım yüzüm
Âşıkların sonu Âşık Noksan var

REVANÎ

Asıl adı Kurtveli Bozkurt olan Revanî, 1898 yılında Kangal'ın Soğukpınar (Mamaş) köyünde doğdu. Küçük yaşlarda şiir, bağlama ve kemanla ilgilendi. Bağlama konusunda Âşık Süleyman Fahri ve ağabeyi Âşık Suzanî'nin yardımını gördü. 1915 yılında askere alındı. Ancak, 1920'de Mamaş'a dönebildi. Bir süre sonra yeniden askere çağrıldı ve böylelikle Kurtuluş Savaşı sürecine katılmış oldu. Âşık Revani sonraki yılları köyünde geçirdi. Köylerine gelip giden başka dedeler ve âşıklarla görüşüp kendini geliştirdi. 1932 yılında Ahmet Kutsi Tecer tarafından düzenlenen Âşıklar Bayramı nedeniyle ağabeyi Âşık Suzanî ile birlikte Sivas'a çağrıldı. Bu dönemden sonra adı daha fazla duyuldu. 20 Ekim 1967'de köyünde vefat etti.

ESTAĞFURULLAH

Şu cihanda kimse baki kalamaz
Cennetten çıkınca ol safiyullah
Muradına maksuduna eremez
Azrail gelince el hükmü ullah

Ağla deli gönül durmayıp ağla
Hüseyin aşkına karalar bağla
Karış ummanlara sularla çağla
Kerbelâ aşkına fi sebiyyullah

Erdebil'de yatan gül yüzlü şahım
Kıblegahım secdegahım enahım
Şu iki cihanda hem mihr u mahım
Umanım büsbütün hasbeten illah

Revani elime aldım sazımı
Kabul eyle niyazımı nazımı
Aman Şah-ı Merdan ver niyazımı
Dedik suçumuzu estağfurullah

RUHSATÎ EROĞLU

Ruhsatî Eroğlu 1956 yılında Kangal'ın Alacahan beldesinde doğdu. Gaziantep Yatılı Öğretmen Okulu'nu bitirerek öğretmenlik mesleğine girdi. Çeşitli il ve ilçelerde öğretmenlik yaptı. Sivas'ta bir yerel televizyonda programlar

hazırladı. Yurt dışında ve içinde birçok etkinliklere katıldı, konferanslar verdi. Alacahan ve Çevre Köyleri Vakfı Başkanlığını sürdürdü.

ÇOCUKLAR

Gönül bahçesinin gonca gülleri
Kaleme sarılmış minik elleri
Doldurun ümitle boş gönülleri
Gülün hep hayata gülün çocuklar

Havuz, Çetinkaya, Alacahan'dan
Toplanmış Kangal'a gelmiş her yandan
Tebrik ediyorum gönülden candan
Alın selamımı alın çocuklar

Atak olsun kesilmesin hızınız
Cehaletin oyununu bozunuz
İnsanlığa yeni şeyler yazınız
Gelin bir araya gelin çocuklar

Kangal'ın Sivas'ın Anadolu'nun
Kaderi değişsin tozlu yolunun
Hesabını yapın boşun dolunun
Bilin geleceği bilin çocuklar

Al bayrağı Everest'e dikiniz
Tüm dünyaya barış gülü ekiniz
Savaş denen fikri kökten yıkınız
Salın bu mesajı salın çocuklar

Çocuklar sizsiniz dünya serveti
Sizlerle bitecek barış hasreti
İnsanlığın sinesinden nefreti
Silin temizleyin silin çocuklar

Ruhsatî'nin emelleri biline
Gerilik yakışmaz Türkün eline
En hakiki mürşit ilmin gölüne
Dalın be durmayın dalın çocuklar

SAN'ATÎ

Asıl adı Abdurrahman Dursun'dur. 1902 yılında Kangal'a 20 Kilometre uzaklıktaki (Sarıpınar) Sekiliyurt Köyü'nde doğdu. Küçük yaşta babasını kaybettiğinden ailesinin geçimi üstlendi. Rüyasında Hazreti Muhammed'i gördükten sonra, dilinin açılıp, şiire başladığı söylenmektedir. Aşıklığa başlamasına diğer bir etki de dayısı Âşık Emsali ile akrabası İcazet'in teşvikleridir. 1931 yılında yapılan "Sivas Halk Şairleri Bayramı"na katıldı. Geçimini çiftçilikle temin etmekle birlikte köy imamlığı da yaptı. Daha sonra Kangal'a göçen âşık San'atî 1975'te burada vefat etti.

KAR OLMAYINCA

Ateş düştü şu serimi yakıyor
Söndürmez aşkımı kar olmayınca
Gitmiyor gönlümden gam ile mihnet
Derdimin tabibi yar olmayınca

Yetem dedim bir murada yetmedim
Bülbül olup gül dalında ötmedim
Bir kuş kadar ben yuvamı tutmadım
Uçamam kanatta fer olmayınca

Gurbetlik çekmeğe takatim yoktur
Sormayın efendim yürek yanıktır
Günahkar kuluyum kusurum çoktur
Geçer mi kulundan dür olmayınca?

İsmim Abdurrahman gözyaşım akar
Âşık San'ati'yim sılaya bakar
Aşkının ateşi sinemi yakar
Yanar mı sinemde nâr olmayınca?

SEYİT MAHSUNÎ

Asıl adı Seyit Gazi olan Seyyid Mahsunî, Kangal'ın Yellice köyünde doğmuştur. Ne zaman doğduğunu bilmiyoruz. Yellice Köyü, Osmanlı kaydına göre 600-700 yıllık bir geçmişi vardır. Kangal ilçesine 37 km uzaklıktadır. Seyyid Mahzunî, şiirlerinde Zünûbî, Seyyid, Seyyid Gazi ve Mahsunî mahlaslarını da kullanmıştır. 1940 yılında ölmüştür.

ŞAZI SULTAN

Horasandan geldi bizim aslımız
Bizim ecdadımız Şah Şazı Sultan
Kolu Kazımdadır ceddi bekamız
Bizim ecdadımız Şah Şazı Sultan

Bir kolu dağıldı indi İran'a
Serepta acemde şahi turana
Bakışı Ali'dir resmi şirana
Bizim ecdadımız Şah Şazı Sultan

Muhammet Ali'dir şafidarımız
Abdül müminzade namı darımız
Mezhebimiz Caferidir varımız
Bizim ecdadımız Şah Şazı Sultan

Hüseyniyiz meşrebimiz mevalı
Evladı Ali'nin bizde hayali
Sırrı Hünkar Balım Sultan Kemali
Bizim ecdadımız Şah Şazı Sultan

Aleviyem Hüseyniyem Caferi
Ola idim ben o şahın kamberi
Kabul etse bu Mahsuni kemteri
Bizim ecdadımız Şah Şazı Sultan

SÖNMEZ

Eski adı Mamaş olan Soğukpınar köyünün yetiştirdiği önemli âşıklardan biri de Sönmez'dir. 1922 yılında doğduğu bilinmektedir. Yöreyi doğasıyla, kişileriyle, sorunlarıyla şiirleştirmiştir. Çoğunlukla aşk, gurbet, özlem, mutsuzluklar ve Tanrı sevgisini işlemiştir.

MAMAŞ'A

Coş eder ırmaklar sular çağlıyor
Sellerde diyor ki gitsek Mamaş'a
Bir güzelin aşkı sinem dağlıyor
Ellerde diyor ki gitsek Mamaş'a

Çalar çalgıcılar, gırnata sazlar
Sanki ötüşüyor turnalar, kazlar
Söylüyor âşıklar bülbül avazlar
Güllerde diyor ki gitsek Mamaş'a

Kederlenmiş gelinleri, kızları
Dertli değer gırnatalı sazları
Şirin olur muhabbeti, sözleri
Dillerde diyor ki gitsek Mamaş'a

Kurulur masalar, neş'eler başlar
Kesilir kurbanlar, koyunlar, koçlar
Hep büyük efendi, büyükler, gençler
Yollarda diyor ki gitsek Mamaş'a

Sönmez'im bu kadar daima derine
Neş'e verir hem kızlara geline
Bir mektup yazayım seher yeline
Seversen Mevla'yı uğra Mamaş'a

SUZANÎ

Mamaşlı Suzanî olarak da bilinen Suzanî'nin asıl adı Vahap Bozkurt'tur. 1892 yılında Mamaş, yani Soğukpınar köyünde doğdu. Ayrıca Alevi geleneklerini ve tarihi bilgileri de babasının yardımıyla edindi. Küçük yaşlara saz çalıp şiir söylemeye başladı. Cemlerde zakirlik yaptı. Bağlama dışında keman ve ud çalmasıyla da ünlendi. 1931 yılında Ahmet Kutsi Tecer tarafından düzenlenen Âşıklar Bayramına katıldı. Kardeşi Âşık Revani, Dışlıklı Yarım Ali, Şarkışlalı Âşık Veysel, Hikayeci Ağa Kahya, Âşık Süleyman gibi âşıklarla birlikte oldu. Ad benzerliği nedeniyle Artvinli Suzani (1855-1918) ile karıştırıldı.

Âşık Suzanî 1945 yılında Sivas'ta öldü, Abdulvahap Gazi tekkesinde toprağa verildi. Fuat Bozkurt, 1999 yılında yayınladığı "Ozanlar Ocağı" adlı kitabında Mamaşlı Suzani ve aynı çevrenin öteki âşıklarını anlattı.

HAŞLANMAYINCA

Vasıl-ı hak olmaz cihanda kişi
Aşkın kazanında haşlanmayınca
Kul etmeden özür olur mu veli
Kahr-ı eda ile taşlanmayınca

Perde-i ikbalden uyar gözünü
Meclis-i irfanda söyle sözünü
Bir kamil mürşide bent et özünü
Ağaç meyve vermez aşlanmayınca

Niceler varlığa güvenirler çok
Şükreyle halika sen haline bak
Amel çokluğuna hiç itibar yok
Kulundan halikın hoşlanmayınca

Gel gönül kalbini pak eyle bu dem
Ererim menzil-i ala her dem
Dokunmaz Suzani destine hatem
Bir üstattan üstü kaşlanmayınca

VAHİT ÇETİN

Şiirlerinde Çetin Mahlasını kullanan Vahit Çetin 1940 yılında Kangal'ın Çataltepe köyünde doğdu. Yoksul bir ailenin çocuğuydu. Çeşitli illeri gezdi. Bir kamu kuruluşunda 27 yıl çalıştıktan sonra emekli oldu. "Sözüm Meclisten Dışarı" adlı bir kitabı 1999 yılında Halk Ozanları Kültür Vakfı Yayınları arasında çıktı.

El alem eğitti kurt ile kuşu
Kara gözlüm seni eğitemedim
Un ettim eledim düzü yokuşu
Taş olsun özünü öğütemedim

Soruyorum gülüm nedir dileğin
Çok katısın bükülmüyor bileğin
Buzlar gibi donmuş yüce yüreğin
Sıcak temas kurdum eritemedim

Çok bekledim Aslı gibi yakmanı
Kim engeller bizim yöne akmanı
Düşman gibi uğrun uğrun bakmanı
Aylar yıllar geçti dağıtamadım

Tükendi takatim gücüm kalmadı
Taşıma suyunan bendim dolmadı
Alttan aldım üstten aldım olmadı
Acı söz söyledim yürütemedim

Alan onmaz benim intizarımı
Sağır sultan duydu ahuzarımı
Düşeş attım dübeş attım zarımı
Şu kara bahtımı çürütemedim

Ettiğin yanına kalır mı bilmem
Dünya senin olsun gidersem gelmem
Mutlu olduğunu belki de görmem
Yıllarca Çetin'i avutamadım

Kangal'ın Deliktaş köyünde Âşık Ruhsatî'nin anıt mezarı.

XIX. yüzyılın yetiştirdiği ünlü âşıklar arasında Dadaloğlu, Seyranî, Bayburtlu Zihnî, Bayburtlu Celalî, Âşık Şenlik, Deli Boran, Meslekî, Muhibbî, Minhacî, Sümmanî, Dertli, Erzurumlu Emrah, Ruhsatî, Âgâhî, Feryadî, Gündeşlioğlu, Kemter Baba, Turabî, Sıtkı, Derviş Ali, Âşık Şem'î, Âşık Şenlik, Kağızmanlı Hıfzı, Âşık Tâhirî, Ceyhunî, Gedâî, Kâmilî, Kusûrî, Şarkışlalı Serdârî, Tokatlı Nurî, Âşık Velî, Âşık Hüseyin, Âşık Gufrânî gibi isimler sayılabilir.

Yukarıda andığımız isimler arasında Ruhsatî, XIX. Yüzyılın âşıklarına ilişkin karakteristik bütün özelliklerini taşıyan, iz bırakan, köklü bir kol oluşturan şairdir. Ruhsatî koluna bağlı âşıklar, âşıklık geleneğini günümüze ulaştıran ve sürdüren zincirin sağlam halkalarını oluşturmuşlardır.

Kitabımızda Ruhsatî'ye ilişkin yer alan bilgilerin bir bölümü bilinenlerin tekrarıdır. Bunların daha geniş kitlelere duyurulması açısından bu gereklidir. Ancak, kitap içeriğinin büyük bölümü, bu güne kadar yapılmış çalışmalardan farklıdır. Herkese hitap edebilmesi amacıyla açıklamalar getirilmiştir. Ele alınan konularla ilgili daha geniş bilgi sahibi olmak isteyenlere, araştırma yapacaklara kaynak gösterilmiştir. Günümüze kadar yapılmış çalışmalardaki ve yayınlanmış kitaplardaki farklılıklar ortaya konulmuş, belgelere dayalı, olabildiğince tutarlı yorum getirilmeye çaba gösterilmiştir.

Kitabın son bölümünde Ruhsatî'nin izini süren Kangallı âşıklardan söz edilmiş. Kısa biyografileri ve şiirlerinden örnekler konulmuştur.

AHMET ÖZDEMİR

1948 yılında Sivas Şarkışla'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. 1969 yılında öğrenciyken gazeteciliğe başladı. Bir süre Basın İlân Kurumu'nda çalıştı. Çoğunlugu TRT Radyo ve TV kanallarında olmak üzere bazı programların metnini yazdı. Oyunları TRT'de temsil edildi. Öykü ve araştırma alanlarında ödüller aldı. Büyük boy Halk Edebiyatına ilişkin küçükli büyükli yirmiş kitap yazdı. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Denetim ve Onur Ahmet Yesevi Vakfı Yönetim Kurulu Üyeliği ile Bizim Gazete'de köşe yazarlığını sürdürüyor.

ISBN 978-9944-0685-1-2